

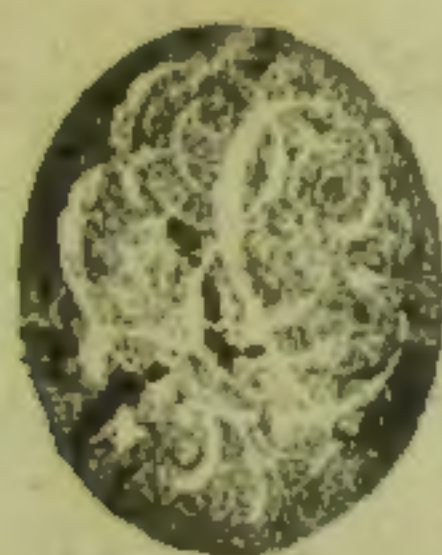

مجموعه سائل

808

شارح مشنوی الشیخ اسماعیل انقروی علیه رحمة الباری
 حضرت تلمی خواجه جهالتک مناظر الانشاس-نی
 مأخذ اتخاذ ایدرک حسن تألیفه همت ایش اولدیغی
 اش-بو مفتاح البلاغه نام کتاب معارف نصابکه
 فی الحقیقه فن بدیع و بیانده لسان ترکی اوزره یازیش
 اولان کتابلرک برنجیسی وطریق ادبیاتده آچیش
 اولان ابواب بلاغتک الک اوالکبسی دینکه سزا
 وخواهشکران شعر وانشا ایچون مطالعه به شایان
 بر یادکار جهان بهادر :

Σ	Süleymaniye U. Kütüphanesi
1	Hasan Hüsnü Paşa
2	808

فتح البلاء
ومصباح الفصاح

يا من جعل قلوب العلماء مخزنا لجواهر العلوم والعرقان
ويا من زين لسان الفصحاء بزواهر البلاغة والبيان
نحمدك حمد العارفين الغارقين في بحار الشهود والعبان
ونشكرك على نعمائك شكر الفانين في وجودك
فناء الاعيان واسئلك ان تصلي على نبيك
محمد المبعوث بجوامع الكلم لتتميم مكارم اخلاق
الانسان وعلى آله واصحابه الذين نالوا ببركة
صحبه الشريفة مقام الزضوان ومتابعه الطيفه
اعلى درجات الجنان . اما بعد حمد الله العلي الولي
والصاوة والسلام على حضرة النبويه وروضه
المصطفويه زبدة اولاد معنوي وزمره اخفاءك
اصحى واهل طابى يبنى درويش عامل ومحمد صادق
(چاپی)

چاپی بسم الله لهما العلم الادبی وقتا که صنعت شعر
ومعرفت انشایه طالب وعلم بلاغت وفن فصاحت
راغب اولوب بوفقیه مولوی اعنی شیخ اسمعیل
انقرویدن خطیب دمشقک اعرض مصنفاتندن
اولان متن تلخیصی تعلمه شروع ایدوب حالبوکه آنلرک
اول فنده یدری قصیر اولدیغندن اول کتاب بلاغت
نصابده مندرج بولان معانی دقیقهک فهمی
ذهنلرینه عسیر کلدیکی جملة علم مذکوره اشتغالندن
سیرومول اولشلا یدری بوفقیه کثیر التفصیرک دروننده
شفقت فطریه ومرحمت جلیله جوشه کلوب آنلره
وآنلردن غیری طالب بلاغت وفصاحت اولانلره
تسهیل ایتک ایچون اول کتاب بدیع الاساسک بدیع
ویانته متعلق اولان وفنلرندن طلابه اهم والزم اولان
ایات وکلمات تلخیص واقتماس قبلنوب ترکی عبارات
اوزره ترجمه وتفسیر اولندی وبلغا وشعرانک محله
مناسب اولان ایات بلیغه سی وفارسی وعربی ایل
جایجا تزیین وتخلیه اولنوب اقسام شعری بیلک وفنون
انشایه واقف وعارف اولتی ایچون مقدمه قبلندی
وجه درت باب وهر باب ایچنده برنیچه فصل اوزره

مبـئـی اولوب دورادی و بوکا (مفتاح البـلاغـه
 و مصباح الفصاحه) دیمکله نام ویرادی امیدر که
 بوجوهر شب تاب و تحفه کیماب مفتاحه مفتاح و فنون
 بلاغتہ متعلق اولان کتبہ نسبتله مصباح اوله نعم
 اگرچه صورتاً قلیل الحجمدر لکن معینده کواکب
 معانی ابله مزین اولمش برفلک پر نجمدر نیچه لوازم
 وقواعدی حاوی اولمش و چوق منافع و فوائدی جمع
 قلمدر جمله فوائدندن بری صنایع شعریه نک بیلیمسنه
 وسیله و بدایع انشائیہ نک فهم و ادعان قلمسنه برخوش
 ذریعه در باخصوص کتاب مشوینک وجوه معانیسندن
 رافع نقاب اولق و رخساره نکات و فحواویسندن
 دفع حجاب قلیق بوعلی بیلکه مرهون و منوط
 بیلکه احادیث نبویه نک نیچه بلیغ اولدیغنی بیلک و کلام
 الهینک نه مرتبه معجز اولدیغنه عالم اولق و نظم
 شریفک الفاظ بلیغه سنده موضـوعه اولان
 اسرارک وجوهندن کشف استار قلیق بوفنده
 ماهر اولغه موقوف و مر بوطدر . چونکه برعلک
 معلومی شریف اوله اول علم دخی شریف اولور
 و برفنک که موضوعی لطیف و عالیقدر اولسه اول
 (فنک)

فنک هم لطیف و عالیقدر اولسی لازم کاور پس
 بوعلمه هر کیم حضرت قرآن عظیمک واحادیث
 رسول کریمک الفاظ شریفه سنده موضـوعه
 اولان رموز و اشاراتی و تشبیہات و استعاراتی
 بیلک نیتیله اشتغال قیاسه اول کیمسه مجرد قیل و قاله
 مشغول اولانلر قیلندن اولوب آنک سعی ضلال
 و کوششی وبال اولز اما اول کیمسه که بونیندن قطع
 نظر مجرد اظهار فضیلت قلمدن و بین الناس بلاغت
 و فصاحتله شهرت و نیساحت بولندن و مشار الیه
 بالبنان اولندن اوتوری مشغول و متوغل اولسه اول کیمسه
 کندوسنه افضل و اولی اولاتی قویوب احقر و ادنی
 شبنه طالب اولوب سعی و کوششی اوزره اول ناسک
 قوری تحسین و آفرینندن غیر برنسنه بولز و لهذا
 جان بخشندن حظ آلان اصحاب احوال و ارباب کمال
 الفاظ و اقواله متعلق اولان بحث و جداله چوقلیق
 التفات و اشتغال قلمز مکر که قرآن عظیمک واحادیث
 رسول کریمک مزایا سنده واصل اولندن و یا خود
 برضعیف الذهن طالبه تعلیم و افاده قلمدن اوتوری

(منهوی)

بحث لفظ است این ازان شد معتبر

تا بمعنی ره برد اهل نظر
بحث لفظی کرد و مرجان بود

آن ذکر باشد که بحث جان بود
بحث جان اندر مقام دیگر است

باده جانرا قوام دیگر است
بحث لفظ و حسن اتردان یاسبب

بحث جانی یا عجب یا بو العجب
ضوء جان آمد نماید ای مستتضی

لازم و ملزوم و ثانی مقتضی
اما جانه ضیا کلد کن و روح صفا و جلا بولد قدن
صکره سوبلن سوز مجرد لفظی و صوری دکل بلکه
معنوی و حقیقیدر زیرا کلام فصیح و نطق
ملیح بحر جانک موجی و کوهر عقل و عرفانک
درج بدر نته که حضرت مولانا و من کل الوجوه
اولانا قدسنا الله باسرا ره الاعلی یی و ررر
(منهوی)

این سخن و آواز از اندیشه خاست

(نو)

تو ندانی بحر اندیشه جاست

لک چون موج سخن دیدی لطیف

بحران دانی که باشد هم شریف

چنان بر کیمسنگ شراب لفظ نهاده حلاوت و ماء

نطق نهاده عذوبت و لطافت کوره سن یلکه اول

کیمسنگ بحر جاننده هم لطافت و حلاوت چو قدر

و بر کیمسنگ که چشمه دهانندن جاری اولان آب

کلامی حلاوت و لطافتدن خالی و عاری مشاهده

قیله سن یلکه آنک نهر رواننده حلاوت و لطافت

یوقدر (المرء مخبوءت تحت لسانه) حدیث شریفی

بو معنایی مؤید اولور که لسان ترجمان جناتدر

و کلامندن اولور معلوم کشینک کنیدی مقداری *

مصرعی بوفحوایی تصدیق قیلور زیرا کلام

معرف مقادیر انساندر بلکه که سخنوران

و نظم آوران بالاستغناء درت قسمه منقسملردر

(قسم اول) اولدر که تمام صورت و معنایی جمع

قلمش و آنک کلامی ذی روح اولش و روح افزای

و حیات بخش اولش مرتبه سنی هم بولمشدر

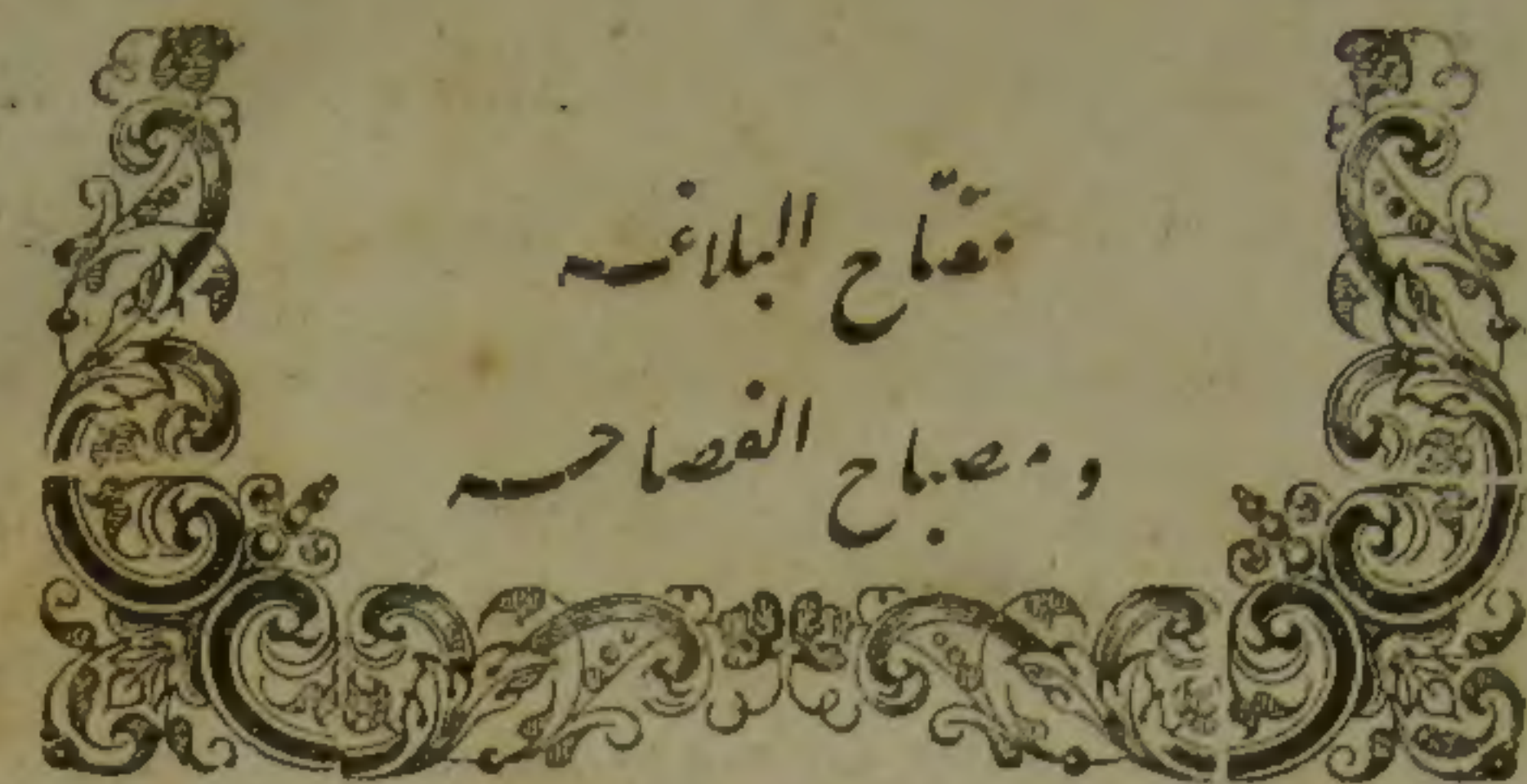
و (قسم ثانی) اولدر که آنک کلامی ظاهر ازیب

وزیورله طومش والفاظ و عبارات و تجنیسات
 و تصبیحاته مزین و مجلی اولمش لیکن قالب بی جان
 و صورت بی آن کی شکلا خوب و معنای روح
 و بی معنا قالمش اوله بوقسمه اولیا و عرفانک
 ذی روح و حیات بخش اولان کلمات طیبه لینی تتبع
 اینک لازم اولور که تا کلامنده آنک روح حاصل اوله
 و اول واسطه ایله ذوق و معنایه وصول بوله
 و (قسم ثالث) اولدر که کلامی خیلی روح افزا
 و معنی دار اوله لیکن صور لفظیه سی زینت ادبیاتدن
 عاری و زیب و زیورله صناعات شعریه دن خالی و بری
 اولغله ادبیاته عالم اولان سخندانلرونکته خوانلر
 قتلرند بی رغبت اولمش و بی اعتبار قالمش اوله
 و (قسم رابع) اولدر که آنلرک کلامی صورت
 و معنادن خالی اولغله اصوات حیواناته لاحق اوله
 و آنلر حقند یاه کوی و هرزه جوی دینک صادق کله
 پس شوایی قسمدن اولان سخن پرداز و نظم
 سازله بوعلمه شروع قلمق و بوفته طالب و راغب
 اولق لازم و واجب اولور تا بلاغت و فصاحتیه
 حالک اوله و صورت و معنایی سار عرفا و بلاغا کی
 (جمع)

جمع قبله لر و سوزلرند سوز و نظم لرنده روح
 افروز بوله و نظم و نثرک معایب و محاسنه هم واقف
 و عارف اوله چون بوفنی بیک کله و کلامک بلمسنه
 موقوف اولدیه اولاکله و کلامک تعریف و تفسیرینه
 شروع اولندی بعده بدیع و بیانه متعلق اولان
 کلماتک شرح و تقریرینه بعون الله و توفیقیه ابتدا
 قلندی امیددر که اتمام و اختتامی میسر اوله والسلام
 (الباب الاول فی بیان الکلمة و الکلام)
 • الکلمة لفظ وضع لعنی مفرد • کله لغتده بر سوزه
 دیرلر و اصطلاحده بر لفظدر که معنای مفرد
 ایچون وضع اولمشدر لفظ لغتده آتغه ورمی
 ایتمک دیرلر و اصطلاحده • مایلفظ به الانسان
 اونی حکمه مهملا کان او مستعملا • دیکله تعریف
 ایدرلر یعنی لفظ شول برشدیدر که انسان آتی تلفظ
 ایلر یا خود انسانک تلفظ ایلدیکی شی حکمنده اولور
 مایلفظ به الانسان اعمدر مهملا اولسون و یا مستعمل
 اولسون فی حکمه قیدینک فائده سی اولدر که ضمائر
 مستتره به دخی شامل اولور زیرا ضمائر مستتره
 ملفوظ حکمنددر نته که آنلر دخی سار ملفوظات

يا من جعل قلوب العلماء مخزنا لجواهر العلوم والعرقان
ويا من زين لسان الفصحاء بزواهر البلاغة والبيان
نحمدك حمد العارفين الغارقين في بحار الشهود والعيان
ونشكرك على نعمائك شكر الفانين في وجودك
فناء الاعيان واسئلك ان تصلي على نبيك
محمد المبعوث بجوامع الكلم لتتم مكارم اخلاق
الانسان وعلى آله واصحابه الذين نالوا ببركة
صحبه الشريفة مقام ازضوان ومتابعته اللطيفة
اعلى درجات الجنان . اما بعد حمد الله العلي الولي
والصلاة والسلام على حضرة النبويه وروضة
المصطفويه زبدة اولاد معنوي وزمرة اخفادك
اصحى واهل طابى يمنى درویش عامل ومحمد صادق

(چلبی)

چلبی بسم الله لهما العلم الادبی وقتا که صنعت شعر
ومعرفت انشایه طالب وعلم بلاغت وفن فصاحت
راغب اولوب بوفقیق مولوی اعنی شیخ اسمعیل
انقرویدن خطیب دمشقینک اعرض مصنفاتندن
اولان متن تلخیصی تعلمه شروع ایدوب حالبوکه آنلرک
اول فنده یدلری قصیر اولدیفندن اول کتاب بلاغت
نصابده مندرج بولان معانی دقایقه فہمی
ذهنلرینه عسیر کلدیکی جمہلہ علم مذکورہ اشتغالندن
سیروملول اولشلرایدی بوفقیق کثیرالتقصیرک دروندہ
شفقت فطریہ ومرحمت جبلہ جوشہ کلوب آنلرہ
وآنلردن غیرى طالب بلاغت وفصاحت اولانلرہ
تسہیل ایتک ایچون اول کتاب بدیع الاساسک بدیع
ویانہ متعلق اولان وفنلرندن طلابہ اہم والزم اولان
ایات وکلمات تلخیص واقتباس قیانوب ترکی عبارات
اوزرہ ترجمہ وتفسیر اولندی وبلغا وشعرانک محله
مناسب اولان ایات بلیغہ سی وفارسی وعربی ایلہ
جایجا تزیین وتخلیہ اولنوب اقسام شعرى بیلک وفنون
انشایہ واقف وعارف اولتی ایچون مقدمہ قیاندی
وجہلہ درت باب وهر باب ایچندہ برنیچہ فصل اوزرہ

مبـنـی اولوب دورادی و بوکا (مفتاح البلاغه
ومصباح الفصاحه) دیمکله نام ویرادی امیدر که
بوجوهر شب تاب و تحفه کباب مفتاحه مفتاح وفنون
بلاغته متعلق اولان کتبه نسبتله مصباح اوله نعم
اگرچه صورتا قایل الحکمدر لکن معینده کواکب
معانی ابله مزین اولش برفلک پر نجمدر نیچه لوازم
وقواعدی حاوی اولش و حقوق منافع و فوائدی جمع
قلندر جله فوایدندن بری صنایع شعریه نک بیلیمسنه
وسبله و بدایع انشاییه نک فهم و ادعان قلمسنه برخوش
ذریعه در با خصوص کتاب مشونیک وجوه معانیسنندن
رافع نقاب اولق و رخساره نکات و فحارویسنندن
دفع حجاب قلیق بوعلی بیلکه که مرهون و منوط
بلکه احادیث نبویه نک نیچه بلیغ اولدیغنی بیلک و کلام
الهی نک نه مرتبه معجز اولدیغنه عالم اولق و نظم
شریفک الفاظ بلیغه سننده موضوعه اولان
اسرارک وجوهندن کشف استار قلیق بوفنده
ماهر اولغه موقوف و مر بوطدر چونکه برعلک
معلومی شریف اوله اول علم دخی شریف اولور
ورفک که موضوعی لطیف و عالیقدر اولسه اول
(فـنـک)

فـنـک هم لطیف و عالیقدر اولسی لازم کاور پس
بو علمه هر کیم حضرت قرآن عظیمک واحادیث
رسول کریمک الفاظ شریفه سننده موضوعه
اولان رموز و اشاراتی و تشبیهاست و استعاراتی
بیلک نیتیه اشتغال قیاسه اول کیمسه مجرد قیل و قاله
مشغول اولانلر قیلندن اولوب آنک سعی ضلال
و کوششی و بال اولز اما اول کیمسه که بونیتدن قطع
نظر مجرد اظهار فضیلت قلمدن و بین الناس بلاغت
و فصاحتله شهرت و نیاهت بولندن و مشار الیه
بالبنان اولندن اوتوری مشغول و متوغل اولسه اول کیمسه
کندوسنه افضل و اولی اولاتی قویوب احقر و ادنی
شبهه طالب اوایوب سعی و کوششی اوزره اول ناسک
قوری تحسین و آفرینندن غیر برنسنه بولز و لهذا
جان بخشندن حظ آلان اصحاب احوال و ارباب کمال
الفاظ و اقواله متعلق اولان بحث و جداله چوقلق
التفات و اشتغال قلمز مکر که قرآن عظیمک واحادیث
رسول کریمک مزایا سننه و اصل اولندن و یا خود
برضعیف الذهن طالبه تعلیم و افاده قلمدن اوتوری

(مثنوی)

بحث لفظ است این ازان شد معتبر

تا به نسی ره برد اهل نظر

بحث لفظی کرد و مرجان بود

آن دگر باشد که بحث جان بود

بحث جان اندر مقام دیگر است

باده جانرا قوام دیگر است

بحث لفظ و حسن اثر دان یا سبب

بحث جانی یا عجب یا بو العجب

ضوء جان آمد نماید ای مستغنی

لازم و ملزوم و نافی مقتضی

اما جانه ضیا کلد کن و روح صفا و جلا بولد قدن

صکره سوبلن سوز مجرد لفظی و صوری دکل بلکه

معنوی و حقیقیدر زیرا کلام فصیح و نطق

ملیح بحر جانک موجی و کوهر عقل و عرفانک

درجیدر نته که حضرت مولانا و من کل الوجوه

اولانا قدسنا الله باسرا ره الاعلی یی و ررر

(مثنوی)

این سخن و آواز از اندیشه خاست

(نو)

توندانی بحر اندیشه خاست

ایک چون موج سخن دیدی لطیف

بحران دانی که باشد هم شریف

چنان بر کیمسنگ شراب لفظ نهاده حلاوت و ماء

نطق نهاده عذوبت و لطافت کوره سن یلکه اول

کیمسنگ بحر جاننده هم لطافت و حلاوت چو قدر

و بر کیمسنگ که چشمه دهانندن جاری اولان آب

کلامنی حلاوت و لطافتدن خالی و عاری مشاهده

قیله سن یلکه آنک نهر رواننده حلاوت و لطافت

یوقدر (المرء مخبوء تحت لسانه) حدیث شریفی

بومعنائی مؤید اولور که اسان ترجان جناتدر

و کلامندن اولور معلوم کشیدنک کندی مقداری *

مصرعی بوفحوایی تصدیق قیلور زیرا کلام

معرف مقادیر انساندر بلکه که سخنوران

و نظم آوران بالاسنغراء درت قسمه منقسملردر

(قسم اول) اولدر که تمام صورت و معنائی جمع

قلمش و آنک کلامی ذی روح اولش و روح افزای

و حیات بخش اولق مرتبه سنی هم بولمشدر

و (قسم ثانی) اولدر که آنک کلامی ظاهر ازیب

وزیورله طولش والفاظ و عبارات و تجنیسات
 و تصبیحاته مزین و مجلی اولش لیکن قالب بی جان
 و صورت بی آن کی شکلا خوب و معنای روح
 و بی معنا قالش اوله بوقسمه اولیا و عرفانک
 ذی روح و حیات بخش اولان کلمات طیبه لرینی تتبع
 ایلمک لازم اولور که تا کلامنده آنک روح حاصل اوله
 و اول واسطه ایله ذوق و معنایه وصول بوله
 و (قسم ثالث) اولدر که کلامی خیلی روح افزا
 و معنیدار اوله لیکن صور لفظیه سی زینت ادبیاتدن
 عاری و زبیب و زیورله صناعات شعریه دن خالی و بری
 لولغله ادبیاته عالم اولان سخنندانلر و نکته خوانلر
 قلملرنده بی رغبت اولش و بی اعتبار قالش اوله
 و (قسم رابع) اولدر که آنلرک کلامی صورت
 و معنادن خالی اولغله اصوات حیواناته لاحق اوله
 و آنلر حقند یاه کوی و هرزه جوی دیتک صادق کلام
 پس شو ایکی قسمدن اولان سخن پرداز و نظم
 سازله بوعلمه شروع قلمی و بوفته طالب و راغب
 اولق لازم و واجب اولور تا بلاغت و فصاحتیه
 حالک اوله و صورت و معنایی سائر عرفا و بلغا کی
 (جمع)

جمع قبله لر و سوزلرنده سوز و نظم لرنده روح
 افروز بوله و نظم و نثرک معایب و محاسنه هم واقف
 و عارف اوله چون بوفنی بیک کلامه و کلامک بلمسنه
 موقوف اولدیه اولاکله و کلامک تعریف و تفسیرینه
 شروع اولندی بعده بدیع و بیانه متعلق اولان
 کلماتک شرح و تقریرینه بعون الله و توفیقیه ابتدا
 قلندی امیددر که اتمام و اختتامی میسر اوله و السلام
 (الباب الاول فی بیان الکلمة و الکلام)
 « الکلمة لفظ وضع لعی مفرد » کلامه لغتده بر سوزه
 دیرلر و اصطلاحده بر لفظدر که معنای مفرد
 ایچون وضع اولمشدر لفظ لغتده آتغه ورمی
 ایتمک دیرلر و اصطلاحده « مایتلفظ به الانسان
 اونی حکمه مهملا کان او مستعملا » دیمکله تعریف
 ایدرلر یعنی لفظ شول بر شحیدر که انسان آتی تلفظ
 ایلر یا خود انسانک تلفظ ایلدیکی شی حکمنده اولور
 مایتلفظ به الانسان اعمدر مهملا اولسون و یا مستعمل
 اولسون فی حکمه قیدینک قائده می اولدر که ضمائر
 مستتریه دخی شامل اولور زیرا ضمائر مستتره
 ملفوظ حکمنده در ننه که آنلر دخی سائر ملفوظات

کبی محکوم علیہ ومؤکده ومعطوف علیہا اولور
وضع لغتہ قومہ دیرل واصطلاحده «الوضع
تخصیص شیء بحیث متی اطلاق او احس الشیء
الاول فہم منہ الشیء الثانی» یعنی وضع بر شئی بر شئی
تخصیص ایتکدر ہرنہ زماندہ کہ شیء اول اطلاق
اولنہ یا خود احساس اولنہ آندن شیء ثانی فہم
قیلنہ مثلاً لفظ ضرب کہ اطلاق اولند قدہ آندن
یامعنا ی ضرب ویافعل مخصوص منہم اولور
وکذاک ایلدہ نار احساس اولنہ آندن دخان
ونہاردہ دخان احساس قیلنہ آندن نار معلوم
اولور وبرکیمسہ نک لب کزیدہ قیلنہ آندن معنای
اسکات فہمہ کلور وبعضیلر وضعی بویلہ تعریف
قیلور «الوضع تعین الشیء للدلالة بنفسه علی
شیء» بو تعریف اولکی تعریفدن اخصر و بہتر
واضع لغات کیم ایدوکی خصوصندہ اختلاف
واردر ابوالحسن الاشعری ومن تابعہ واضع
لغات فی الحقیقہ اللہ تعالیٰ دیرلر و ابوہاشم جبائی
معتزلی وآنک توابعی اولان اہل اعتزال واضع لغات
انساندیر دیو تحقیق ایلدیلر و حقیقت اولدر کہ
(واضع)

واضع لغات جناب حق الہامی واسطہ سبلہ
انساندیر گاہ اولور کہ وضع خاص وموضوع لہ
دخی خاص اولور مثلاً واضع بر شخص معنی تعقل
ایدوب آنکچون خاصہ بر لفظ وضع ایلر زید و عمرو
کبی جملہ اعلام بوقیلدند و گاہ اولور کہ وضع
وموضوع لہ ہر ایکسی عام اولور لہ نہ کہ واضع تعقل
معنای عام ایلدوب آنک ازاسندہ بر لفظی وضع
ایلدہ در رجل وضرب کبی و گاہ اولور کہ وضع عام
اولوب موضوع لہ خاص اولور مضمرات وآنک
اخواتی کبی اما وضع خاص اولوب موضوع لہ عام
اولق واقع اولما مشدر «المفرد ما لا یدل
جزؤہ علی جزء معناه» دیمککہ تعریف ایلدیلر یعنی
مفرد بر لفظ در کہ اول لفظک جزئی معناسنک
جزئی اوزرہ دلالت ایلر بو تعریف اقسام
الفاظدن درت قسم اوزرہ صادق اولور اول
اول کہ اصلاً جزؤ طوتمز ومعنا یہ دلالت ایدر
الف استفہام کبی کہ جزؤی یوقدر اما معنا یہ
دلالت ایدر وایکنجی جزؤ طوتار اما آنک جزؤ
لفظی جزؤ معناسنہ دلالت ایتز مثلاً زید کبی کہ

آندن حرف زان آنک جزو معینه دلالت قلم و او چنجی
اولدر که جزو طور و ایکی جزو دن هر بریسی
بر معنای دلالت ایدر مثلا عبدالله کی اما علمیت
حالده اول مقصود دکلدر بلکه مقصود او شخص
معیندر و در دنجی قسمی اولدر که ایکی جزو طور
و بر کیمسه یه علم اولد قیده هم جزو لفظی جزو
معناسنه دلالت ایدر مثلا حیوان ناطق کی که چنان
بر شخص معینه علم قبلنسه آنک جزو لفظی که حیوان
و ناطق در جزو معنای مقصوده دلالت ایدر زیرا
اول شخص که حیوان ناطق آنک علمی اوله
مع الشخص حیوان ناطق در پس لفظ حیوان
و لفظ ناطق هر ایکی ایکی معنی اوزره دلالت
الکس اولور لکه آندن هر بریسی اول شخص
معینک جزو معناسیدر اما بود دلالت علمیت حالده
مراد اولز بو تقریر اولسان اقوال متقدمینک
تعبیر یدر احق اولان تعبیر اولدر که معنای حیوان
و معنای ناطق علمیت حالده مطلقا ملحوظ دکلدر
و مقصود ملحوظ اول شخص معیندر مثلا بر کیمسه یه
احمر نام اولسه علمیت حالده اول ذات مشخصین

(غیری)

غیری بر آخر معنایه احر دلالت اینز و من کان له طبع
سیدید اذالقی الیه هذا فهو شهید پس بونی دخی
بیانکه اگر بر کلمه مظهر اولوب بر شیشه دلالت قبولورسه
و وضع خاص و موضوع له دخی خاص اولورسه
اول کلمه یه علم یدر و اگر وضع عام و موضوع له خاص
اولورسه اکا اسم موصول و اسم اشارت تعبیر ایدر
و اگر مظهر اولورسه اکا ضمیر یدر و هو و انت کی و اگر
معنای کلمه واحد بالشخص اولوب اول معنایک
حصولی بر نوعک افرادنه علی السویه اولورسه
اکا متواطی یدر اول معناده افرادک توافقی اولد یغی
ملا بسه ایله مثلا انسان کی که آنک مفهومی جمع
افراد اوزره علی السویه شاملدر و اگر علی السویه
اولورسه اول کلمه یه مشکک یدر افرادک آنده
تفاوتی و تشارکی اولد یغی جهتدن بو کلمه مشترکیدر
ویا خود متواطی قیلند نمیدر دیوناظر اولان کیمسه لری
شک و شبهه یه القا ایلد یکی واسطه ایله مثلا لفظ
وجود کی که واجبه و ممکنه شامل اولور لیکن
ممکندن واجبه دلالتی اقوادر و اگر ایکی کلمه و یا خود
دخی زیاده بر معنی ایچون موضوع اولسه ل اول ایکی کلمه یه

مترادفان دیرل واکر دخی زیاده اولورسه الفاظ
مترادفه تعبیر ایدرل مثلا قعود وجلوس کی شول
کیمسه نك مذهبنده که هرایکسی بر معنایه طور و چشم
و دیده کی که هرایکسی بر معنایه دلالت ایدر و قلع وقع
وزع کی که هراوچی قوپار مق معنایه استعمال
اولور اکر چه ترادف صفات الفاظ مفرد در لکن
بعضی مرکب دخی اولور ایسه دیوب الانسان
قاعد والبشر جالس دیمکی الفاظ مترادفه دن عد
ایملشدر اکر لفظ واحد ایکی ویا اوچ ویا خود زیاده
معانی ایچون موضوع اولورسه اول معنایدن
هر برینه وضع اولی اوزره علی السویه دلالت
قبورسه اول لفظه معنایدن هر برینه نسبتله مجمل
دیرل وجمع معنایه نسبتله مشترك تعبیر ایدرل اعدر
هرایکی معنی بری برینه متضاد اولسون ویا اولسون
ضد اولدیغنه مثال لفظ قرؤ کی که حیض ایله ظهردن
اوتری وضع اولنشدر و هرایکسینه علی السویه
دلالت قیلشدر اما معناده بری برینه متضادان
اولوب بابکی ویا اوچ معنی ایچون موضوع اولورسه
مثلا عین معجمه کی که تشنه لکه و سحاب رقیقه

(و حرف)

و حرف معینیه وضع اولنشدر ویا خود دخی زیاده
ایچون وضع اولوب معانی کثیریه دلالت قبورسه
مثلا عین مهمله کی که معانی کثیریه وضع
اولنشدر مثلا چشمه و چشمه و جاسوسه و دیز
کوزلینه و شمسه و دیناره و بر شئتک ذاته و مال نقده
و مال کزینیه و ترازو کوزینیه و حرف مخصوصه
عین دیرل لفظ عین وجهه یه بالوضع دلالت قیلشدر
واکر بر لفظ وضع اولدن مهجور اولوب آخر معنایه
نقل اولسه اکا منقول دینور مثلا لفظ صلوة کی که
بحسب اللغة دعا ایچون موضوع و عذر و شارع
حضر تیری آنی بومعنادن ارکان مخصوصه ایچون
نقل ایملشدر بین المعنیه مناسبت بودر که
معنی ثانی دخی دعایی متضمنه در پس آنی بعض
اجزاسیله تسمیه قیلش اوورل و لفظ صلوة
معنای اولده حقیقت لغویه و معنای ثانیه حقیقت
شرعیه در زیرا ناقل شارعدر واکر ناقل عرف
خاص اولورسه و بر لفظی وضع اولدن کنایه لک
اصطلاحیه نقل قبورسه اکا حقیقت عرفیه
خاصه دینور مثلا لفظ کلم کی که لغتده جرحه دیرل

کمال قال الشاعر * جراحات السنان لها النيام .
 ولا يلتام ما جرح اللسان * لکن جماعت نحو بین
 آنی معنای لغویدن اصطلاحه نقل ایشا لر در
 واکر نقل بر جماعتش مخصوص اولیه وب عامه
 منسوب اولور سه اکا حقیقت عرفیه عامه تعبیر
 قبلور مثلا لفظ دابه کی که اصلیده کل مایذب
 علی الارض وضع اولمشدر لکن عامه ناس بومعنادن
 آنی قوایم اربع صاحبیری اولان بهایم ایچون نقل
 قیلشدر بونک ناقلی معین اولدیغی ایچون بوکا
 حقیقت عرفیه عامه دینشدر واکر نقل علاقه
 ومناسبت اوزره مبنی اولور سه اکا مرتجل دیرلر
 جعفر کی که لغتده نهر صغیره دیرلر صکره بر شخصه
 اسم ایلدیلر و حقیقت و مجاز و تشبیه واستعاره نك
 تعریفیری عن قریب ذکر اولور ان شاء الله تعالی
 « الکلام ما تضمن کلمین بالاسناد » یعنی کلام
 بر لفظشدر که ایکی کلمه بی اسنادله متضمن اوله
 بهضیلر « الکلام کلمتان مع الاسناد » دیملکه
 تعریف ایلدیلر بو اولکی تعریفدن اخصر در
 یعنی کلام اسنادله منصف اولان شول ایکی
 (کلمه در که)

کلمه در که مخاطبه صحیح سکوت افاده ایلیه واسناد
 احد جزو بی آخره نسبت ایلکدر شو حیثیتدن که
 مخاطبه فائده تامه حاصل اولوب آخره منتظر اولیه
 مظهر و مضمرة و خبره و انشایه شامل اولور مثلا
 زید قائم دیمک و مخاطبه اکرم دیو امر ایلک کی
 پس کلام دخی ایکی قسمدر یا خبردر و یا انشادر
 اکر اول کلامک ازمنه ثلاثه دن برنده یا نسبت
 ثبوتیه و یا نسبت سلبیه ایله خارجه نسبتی اولوب
 وتلك النسبتك ذاك الخارجه مطابقتی اولور
 و یا مطابقتی اولور سه اکا خبردیرلر والا اکا انشایه
 ایدرلر و کلام انشائینک صدق و کذب احتمالی اولور
 زیرا انشا شول نفس کلامه اطلاق اولور که آنک
 خارجه نسبتی اولیه کر کسه اول نسبتک مطابقتی
 اولسون و کر کسه اولسون پس کلام انشائینک
 خارجه نسبتی اولیمنجه صدق و کذب دخی احتمالی
 اولور ولهذا منطقیلر انشائی اولان کلامه قضیه
 دیمزلر که قضیه آنلر قنده صدق و کذب احتمالی
 اولان کلامدر بناء علی هذا انشائاتی آنلر تصور اتدن
 بعد ایدرلر پس کلام انشائی دخی یا بر شئی طلب ایلک

اوزره دلالات ایلر سه ایکی دن خالی دکلدر که مقصود اتدن
یا بر شبتک ذهنده حاصل اولمه سیدر «من حیث هو
حصول شیء فی الذهن» یا خود دکلدر بر شبتک
ذهنده حصولی مطلوب اولور سه اکا استفهام
دینور واکر اولور سه یا مقصود اتدن بر شبتک خارجدن
حصولی ویا خود عدم حصولیدر اولیکی قسم اکر
استعلا ایله اولور سه اکا امر دینور واکر تساوی
ایله اولور سه التماس تعبیر اولور واکر خضوع و عجز
نیازله اولور سه اکا دعا تسمیه اولور ایکنجی قسم که
مقصود اتدن بر شبتک خارجده عدم حصولیدر
اولدخی اکر استعلا ایله اولور سه اکانهی دینور
واکر تساوی ایله اولور سه التماس واکر عجز و خضوع
ایله اولور سه دعا تعبیر اولور وجه ثانی کلام انشائی
اکر بر شبتک طلبی اوزره دلالات وضعیه ایله دلالات
ایلز سه اکا تنبیه تسمیه قیلور بوقسمده تمنی و ترجی
و قسم و ندا و افعال مقاربه و افعال مدح و افعال ذم
داخل اولور که متکلم بواقسامک هر بیه مخاطبی کند
ما فی الضمیر دن آگاه قیلور اما کلام خبرینک صدقه
و کذب احتمالی وارد رزیرا کلام خبرینک ایکی نسبتی وارد
(اول)

اول شول نسبت کلامیه در که مسند ایله مسند الیهک
میانده واقع اولاندرو ایکنجی شول نسبت خارجیه در که
نسبت کلامیه دن قطع نظر خارجده مسند الیهک
ذاتی و مسندک مفهومی واقع اولمقدرا کر نسبت
کلامیه مطابق نسبت خارجیه اولور سه اول کلامه
صادق دینور واکر خارجده مطابق اولور سه اکا
کذب تسمیه اولور مثلاً زید قائم کی که متکلم کلامده
قیامی زیده نسبت ایلمشیدر اکر بونسبت کلامیه
مطابق نسبت خارجیه اولور سه بوکلام صادق
اولور واکر خارجده مطابق کلر سه اکا کذب دینور
(قال النظام ومن تابعه صدق الخیر مطابقتیه لاعتقاد
الخیر ولو خطاء و کذب عدمها) یعنی نظام خبرک
صدقی مخبرک اعتقادینه مطابق اولمقدرا کر اول
اعتقاد خطاء اولدی ایسه ده و خبرک کذبی مخبرک
اعتقادینه مطابق اولمقدرا کر اول خبر فی الواقع
صدق ایسه ده بدلیل قوله تعالی (ان المنافقین
لکاذبون) زیرا الله تعالی حضرتلری منافقنک (نشهد
انک لرسول الله) دیمه لرینی تکذیب ایلدی بوقوائک
بونلرک اعتقادینه عدم مطابقی اولدیغیچون اکر چه

واقعہ مطابق ایسہ دہ دیر لکن بواسطہ تدلالت مردود
و باطلدر زیرا معنی بونلرک شہادت لرنده و یا خود
لسانلرینک قلبلرینہ موافقت ادعا ایملرنده کاذبلردر
دیمک اولور پس تکذیب بونلرک شہادتہ و یا خود
اول اعتقادلرینہ مطابق اولیان اخبارہ شہادت
تسمیہ ایملرینہ رجوع قیلور کہ شہادتہ لسانک
قلبہ مطابقتی شرط اولمشدر و جاحظ خبرک صدقہ
و کذبہ منحصراولمسنہ انکار قیلمشدر و خبرک
صدقی مع الاعتقاد واقعہ مطابق اولمقدر دیمش
و کذبہ ہم مع الاعتقاد واقعہ مطابق اولماقدر
دیو زعم ایلمش و بوا یکی قسمیدن غیر بر خبردخی
وارد کہ اول صدق و کذب دکلدردیو سویلشدرد
و بو کہ (افتری علی اللہ ام بہ جنۃ) آیتنی دلیل ایراد
ایتمش و جنون حالندہ اولان اخبار کذبک غیر
و صدقک دخی غیریدر زیرا کفار اول خبرک
صدقہ اعتقاد ایملر دیو بیان ایتمشدر کا ذکر
قوله فی التلخیص والمطول و آنک بواسطہ تدلالتی رد
قیلندی زیرا معنی (افتری علی اللہ ام لم تفتی) تقدیرندہ
اولوب عدم افترا دن جنتلہ تعبیر اولندی کہ مجنون
(ایچون)

ایچون افترا اولور پس تانی کذبہ قسم کلز بونی دخی
بیمک کر کدر کہ لاشک صدق اخبار و اعلامدہ اولان
مخبرک کلام خبریدن مقصودی یا بر حکمی مخاطبہ
افادہ و اعلام ایملکدر مثلاً زید قائمدر دیمک کی
و یا خود کندونک اول حکمہ عالم اولسنی مخاطبہ
اعلام و افادہ ایملکدر قرآنی حافظ اولان کیسیدہ
(حفظ القرآن) دیمک کی اولہ فائدہ خبردیرلر
و ایکنجی بہ لازم فائدہ خبر تعبیر ایدرلر محاورات
و محاضراتدہ بوقسم چوق استعمال اولندور زیرا
مقصود متکلم محاوراتدہ غالب اولدر کہ مخاطبک
ذاتندہ اولان صفات بجلہ بہ کندونک شعورنی
اعلامدر والا مخاطبک کندو صفاتہ آندن اعلامدر
اگرچہ صدق اخباردہ اولان متکلمک اخباردر
مقصودی فائدتین مذکور تینہ منحصردر لیکن گاہ
اولور کہ القای کلام خبریدن آنک آخر مقصودی
اولور مثلاً تحسرو تحزن کی نتہ کیم اللہ تبارک و تعالی
کلام مجیدندہ زن عمراندن حکایت ایدوب (رب انی
وضعتہا انثی) بیورر وضعتہا دن امراد خبر دکلدرد
بلکہ اول خاتونک کندونک خلاف مأمولی اولان

انثی فی وضع ایلدوی اوزره تیسر و تحزن اظهار
ایلمکدرنته کیم حق تعالی حضرتلری ذکر یا پیغمبردن
هم بوکا مانند حکایه بیوررلر که اول حضرت (رب
انی وهن العظم منی) دیو حضرت حقه مناجات
ایلدیکه بوسه و زدن آتک مقصودی اظهار ضعف
و خشوعدر .

✽ الفصل الاول فی بیان انواع الاسناد ✽

اسناد دخی مطلقا اگر انشائی اولسون و اگر اخباری
اولسون ایکی قسمه منقسمدر . قسمته حقیقت عقایه
واسناد حقیقی دخی دیرلر که اول فعلی و یا خود
معنای فعلی کنند و فاعلنه اسناد ایلمکدر اگر اول
فعل آندن اختیار یله صادر اولسون ضرب کبی
و یا خود آندن اختیار یله صادر اولسون مرض
ومات کبی مثلا مؤمنک (انبت الله البقل) دیدوی
کبی و مرض فلان تعبیر ایلدوی کبی و بوقسمته دخی
مجاز عقلی و مجاز حکمی واسناد مجازی دخی تعبیر
ایدرلر واسناد مجازی اولدر که کنند و فاعلنه
اسناد اولمیبوب بلکه شول ملا بسنه اسناد
اولمقددر که اول فعل و یا معنای فعل فی الحقیقه
(آنکچون)

آنکچون بنا اولمیش و آندن وجوده کلامشدر مثلا
مؤمنک (انبت الربیع البقل) دیدکری کبی و دخی
ناسک (جرى النهر و بنی الامیر المدينه و نهاره صائم)
دیدکری کبی مجاز عقلینک اقسامی طرفینک حقیقت
و مجاز اولسی اعتبار یله درت اولور زیرا ایکی طرفی که
مسند و مسند الیهدر یا حقیقتان لغویتاندر
(انبت الربیع البقل) کبی و یا خود ایکیسی یله مجاز
لغویدر (احیی الارض سنب الزمان) کبی احیای
ارضدن مراد تهییج قوای نامیه قلمق و آندن انواع
نباتات ایله محدث نصارت اولمقددر و کذلک شهاب
زماندن مراد زمانک اعتدالی و تازه لکبدر و یا خود
ایکی طرفی مختلف اولوب بری حقیقت و بری مجاز
اوله (انبت البقل شهاب الزمان و احیی الارض
الربیع) دیدکری کبی و حضرت قرآنده بو مجاز عقلی
قتی چوق واقع اولمشدر جمله دن (و اذا تلبت علیهم
آیاه زدتهم ایمانا) آیت کریمه سیدر که ایمانی
زیاده ایلمک انهمک فعلی ایکن آیاه اسناد مجازیدر
سببه اسناد قیاندندر (ینبج ابناءهم) و دخی
(فینزع عنهما لباسهما) آیتلری هم سببه اسناد

قبیلندندر که تذبیح اصل فعل جیش و حوا ایلله
آدمدن نزع لباس حقیقتده فعل الیهدر پس تذبیحی
فرعون و نزع لباسی شیطانہ اسناد اسناد مجازیدر
(فہو فی عیشۃ راضیۃ واخرجت الارض انقالہا)
آیتلری دخی بوقبیلندندر کہ حد ذاتندہ راضیہ
لفظنک عیشہ اسنادی اسناد مجازیدر اگرچہ
راضیہ فاعل ایچون بنا اولمشدر لکن مفعولہ
اسناد قلمشدر کہ اول عیشہ در (عیشۃ مرضیۃ)
تقدیرندہ در و کذاک اخرجت ارضہ اسنادی
اسناد مجازیدر کہ بو فعل حقیقتده اللہ تعالی
حضرتلرینکدر و بواسناد مجازی همان خبرہ
مختص دکدر بلکہ انشائندہ دخی جاری اولور
(یاہامان ابنی صرحا) کبی زیرا کوشکی بنا ایلک
جلہ نک فعلیدر و ہامان آنک بناسندہ سبیدر پس
فرعون امری سبب بنایہ قیلش اولور (اصلوتک
تأمرک وایصم نہارک وایت النہر جار) اقوالی ہم
بوقبیلندندر و بواسنادی دخی نیجہ آیات کریمہ
واحادیث شریفہ و کلمات بلیغہ بوسبیلدن ظہورہ
کیشدر مخافت تطویلدن اتری ایراد اولندی چونکہ
(کل)

کل مقال چن بیان حالده انصباب سحاب بلاغتلہ
لطافت و طراوت بولور و دل سالکان مسالک
عبارت وصول حرم کعبۃ قبولدہ آب زلال فصاحتدن
تروتازہ اولور اسناد مجازینک تعریف و بیانندن
فراغت اولندی و بلاغت و فصاحتک شرح و بیانہ
شروع قبیلندی تابوستان خاطر طلاب شعر
وانشا رشحات غمام توصیف بلاغتندن مطری
و مرشح اولہ و جنان جنان اصحاب لہجہ و اداتک
باران بیانندن بہجت و نصارت بولہ

❦ الفصل الثانی فی تعریف البلاغہ ❦

البلاغۃ فی الکلام مطابقتہ لمقتضی المقام مع فصاحتہ
یعنی کلامدہ بلاغت اول کلامک فصاحتیلہ
بیلہ مقتضای حالہ مطابق اولسبیدر و حال و مقام
برامردر کہ متکلم کلامی بروجہ مخصوص ایراد
ایلمکہ داعی و باعث اولہ و معنای مقتضای مقام
اولدر کہ مثلا مخاطب سنک ایلدوکل حکمہ منکر
اولہ آنک انکاری قدر کلام دخی مؤکد اولق لازمدر
اگر انکاری زیادہ اولورسہ تأکید دخی زیادہ اولور
واگر آنک انکاری کمتر اولورسہ تأکید ہم کمتر کرک

پس مخاطبک حکمه منکر اولسی بر حالدر که حکم
اقتضا ایدر پس اول تأکید مقتضای حال و مقتضای
مقام اولور پس بلیغ اولان مقتضای مقامه لابد رعایت
قیلور و ترکیبی علی قدر الحاجة ایراد ایلر مثلا اگر
مخاطب بر حکمدن و اول حکمه تردد ایلر دن خالی
الذهن اولور سه مؤکدات حکمدن استغنا اولور
یعنی ان دن و لام تأکید دن و حرف تنبیه دن و من
تأکید دن و کلام جمله اسمیه ایلر ایراد اولمخه دن خالی
قیلور و اگر مخاطب بو حکمه متردد اولور سه و آنک
صحتنی طالب قیلور سه بر مؤکدله اول حکمی تأکید
و تقویت ایلک مستحسن اولور که اول تأکید آنک
ترددنی ازاله ایلر مثلا تردد دن خالی الذهن اولانه
زید قائم دیر سن و زیدک قیاضه متردد اولانه ان زیدا
قائم دیر سن و اگر مخاطب حکمه منکر اولور سه
اول حکمی آنک انکاری قدر تأکید ایلک لازم اولور
نته کیم الله تعالی حضرتلری رسل عیسادن حکایه
بیورر شول زمانده که آنلری کفار اول مرده
تکذیب ایلدیلر آنلر کافرله (انا الیکم مرسلون) دیو
سویلدیلر کلاملرینی انا ایلر و جمله اسمیه ایلر ایراد
(ایلدیلر)

ایلدیلر چونکیم کافرلر آنلره (ما اتمم الالبشر مثلنا
وما انزل الرحمن من شیء ان اتمم الا تکذیبون) دیو مره
ثانیسه ده انکارلرینی زیاده قیلدیلر انبیا دخی
علیهم السلام (ربنا یعلم انا الیکم مرسلون) دیو
کلاملرینی ان ایلر و لام ایلر و جمله اسمیه ایلر و علی
ربلرینه تعلیق ایتمکله که حکم قسمده در تأکید
ایلیوب ایراد ایلدیلر چونکه بلاغت مقتضای مقامه
رعایت ایلر دن عبارت اولدیه آنکله آنجق کلام
و متکلم و صف اولور مفرد و صف اولمز زیرا کلمه
بلیغه دینک مسموع اولامشدر اما کلام بلیغ و متکلم
بلیغ دینک مناسب کیشدر و متکلمده بلاغت ملکه در که
متکلم آنکله تألیف کلام بلیغ ایلکه قادر اولمشدر
(قال الخطیب فی متن النخبة و ایها طرفان اعلی
وهو حد الانحجاز و ما یغرب منه و اسفل وهو ما اذا
اغیر عنه الی ما دونه التحق عند البلاء باصوت
باصوات الحیوانات و بینهما مراتب کثیرة) یعنی
بلاغت کلامک ایکی طرفی وارد بر طرفی بغایت
اعلادر که اول حد انحجازدر یعنی آنک مثانی ایراد
ایلکه بشرده طاقت یوقدر بلغا بلاغتیه اول اوچ

مرتبه اثبات ایشا لدر اعلی و اوسط و ادنی و هو
مراتب ثلاثه دن هر برینک دخی اوچر مرتبه سی و اردر
دیو سولش لدر (یا ارض ابلعی ماءک و یا سماء اقلعی
و غیض الماء و قضی الامر و استوت علی الجودی)
آیت کریمه سی و دخی (و لکم فی القصاص حیاة
یا اولوا الالباب) آیت کریمه سی بلاغتک اعلا
مرتبه سینده در و سورة (بت یدا ابی لهب) بلاغتک
اعلی مرتبه سنک ادناسنده در نته کیم استاد قاضی
ودانی سید شریف جرجانی روح الله روحهم مایوررل
در فصاحت در بلاغت کی بود یکسان سخن
کر چه کوینده بود چون جاحظ و چون اصمعی

در کلام ایزد بیچون که وحی منزل است
کی بود بت یدا مانند یا ارض ابلعی
بلاغتک اعلا مرتبه سنک اوچی بیله حد
اعجازده دا خلد ر که طوق بشردن خارجدر
واحادیث حضرت نبی و کلمات امیر المؤمنین
حضرت علی و مقالات منظومه بعض ولی دخی
بلاغتک اعلی مرتبه سنک ادنی مرتبه سنه
قریب اولشدر و حد اعجازه دخول قلمشدر و اکثر
(شعراک)

شعراک کلمات پاکیزه لری بلاغتک مرتبه اوسطنک
اعلی مرتبه سنه وصول بولشدر و بلاغتک اسفل
مرتبه سی اولدر که اگر کلام اول مرتبه دن مادونه
تغییر و تنزیل اوانسه عندالبلغا اصوات حیواناته اگر
اعرابی صحیح ایهده ملحق اولور و ادای مراد
ایلمده نهق حار و نهق غرابه مشابه کلور پس فصاحت
کله لم سید شریف حضرت لری فصاحتی بو کونه
تعریف ایدوب بیوررل (الفصاحة فی اللغة عبارة
عن الابانة والظهور وهي فی المفرد خلوصه من تنافر
الحروف والغرابة ومخالفة القياس وفي الکلام
خلوصه عن ضعف التألیف وتنافر الکلمات
والتعقید مع فصاحتها) یعنی فصاحت لغتده ابانت
و ظهوردن عبارتدر و مفردده اول مفردک تنافر
حروفدن و غرابدن و قیاسه مخالفتدن خالص
اولسیدر و کلامده فصاحت اول کلامک ضعف
تألیفدن و تنافر کلماتدن و تعقید لفظی و معنویدن
خالص اولسیدر آنک فصاحتیه بیله چونکه
بو تعریفده تنافر حروف و غرابت و قیاسه مخالفت
و ضعف تألیف و تعقید ذکر اواندی بو امور مذکوریه

شرح و بیان اینک لازم گلدی تا که فصاحت معلوم
 اوله (فالضعف ان يكون تأليف الكلام على خلاف
 القانون والنحو المشهور بين الجمهور) یعنی کلامده
 ضعف تألیف اولدر که بین الجمهور مشهور و متعارف
 اولان قواعد نحویه نك خلا فی اوزره اوله لفظا
 و معنی اولان اضماع قبل الذکر کچی مثلا ضرب
 غلامه زیدا که ضمیر غلامه زیده راجعدر که
 مفعولدر و بحسب لفظ و ترتیب غلامه دن متأخردر که
 اول فاعلدر لفظا و رتبة مقدم اولی ایسه آنک شانندن
 ایدی پس بو مخالف مذهب جمهوردر اما ضرب
 غلامه زید دینسه جائزدر زیرا اگر چه زید لفظا
 متأخردر لیکن رتبة مقدمدر پس لفظا و رتبة اضماع
 قبل الذکر اولن « و تنافر الكلمات كون الكلمات ثقيل
 على اللسان » و تنافر کلمات کلماتک لسان اوزره ثقیل
 اوله سیدر نته کیم بویننده واقع اولمشدر
 و قبر حرب بمکان قفر
 و پس قرب قبر حرب قبر
 عجایب مخلوقاتده بویله دیر که جنات طائفه سندن
 بزوع جن وارددر که اکاماتف دیرر آنلردن بریسی
 (حرب)

حرب ابن امیبدنك اوزرینه صیحه ایلدی و حرب
 اولدی پس اول جنی بویتی اول حینده انشاد ایلدی
 معناسی حربك قبری مکان قفرده در یعنی اوتدن
 و صودن خالی بریرده در و حربك مقبره سنك
 قریبده هیچ بر قبریو قدر بویتك کلماتدن هر برکله
 ترکیبدن قطع نظر بی شبهه فصیحدر اما کلمات
 مذکور نك اجتماعندن لسان اوزره بر ثقلت واقع
 اولور که آندن طباع مستقیمه نفرت قیلور و لسانه
 ثقیل کلان اقوانك بری دخی بو تمامك بویتیدر که دیر
 کریم متی امدحه امدحه الوری
 معی و اذا ما لنته لنته و حدی
 بویتك اولکیدن ثقیل کتردر بونده اصل منشأ ثقیل
 امدحه لفظنك مکرر اوله سیدر بعضیلر امدحه
 لفظنك حاسیه ضمیر اولان هانك دخی اجتماع
 موجب ثقلدر دیمشدر لیکن مجرد بوایکپسنك جمعی
 مغل فصاحت اولرن نته کیم حضرت قرآنده (فسبحه)
 واقع اولمشدر دیو جواب ویرمشدر و شعر فارسیده
 بونك مثالی بور باعی بی شاعر دیمشدر
 تیارزه گرفت آن تن همچون سمنش

تبخاله کزید آن لب شکر شکنش
 میسند خدایا که ندارد طاق
 پیش تبش نبش تبش پیش تنش
 یعنی اول محبوبك تنی تب نبشك تابشی و حرارتی
 او کننده بودند زیاده طاق طوتمز دیمك اولور و بودند
 ثقی پیشتر اولان ایاتك بری دخی بوییتدر که شاعر
 دیمشدر .

ای کان کف و جرخ چتر و ستاره سپه
 وی نعل سم سمندده میون تومه

در بحر سخاو جودت ای کان کرم
 که که شودن که که و که که که
 یعنی سـنـك سخاو جودك دریاسنده ای کان کرم
 کاه کاه که کوه اولور و کاه و کاه کوه کاه اولور دیمکدر
 و تعقید ایکی قسمدر بری لفظی و بری معنویدر (واللفظی
 کون الکلام غیر ظاهر الدلالة علی المعنی المقصود)
 یعنی تعقید لفظی کلامك مقصود اولان معنی اوزره
 ظاهر الدلالة اولماسـ بدر و دلالتك عدم ظهورینه
 سبب ترکیب کلامده خلال اولدیغی ایچوندن معنی
 ترتیب الفاظ ترتیب معنایه مطابق اولیوب کلامده
 (تقدیم)

تقدیم و تأخیر و یا حذف و اضمار اولدیغی جهتـدن
 مقصود اولان معنایی فهم صعب و عسیر اولور
 نته کیم فرزدقك هشام ابن عبدالمملک خالی حقنده
 دیدوکی بیت بوقیلمندر .

وما مثله فی الناس الامملاک
 ابو امه حی ابوه یقاربه

تقدیر کلام (لـسـ مثله فی الناس حی یقاربه فی الفضائل
 الامملاک ابو ام ذلك المملک ابو ابراهیم الممدوح)
 دیمکدر بونده مبتدا ایله خبرك مایینی اجنبی کلام
 ایله که اول حی لفظیدر فصل اولمشدر که ابو امه مبتدا
 وابوه آنک خبریدر آند نصکره مستثنا که لفظ مملکادر
 مقدم اولمشدر مستثنا منه اوزره که اول حی درودخی
 صفتله موصوفك میاننی بر لفظ اجنبی فصل قیلمشدر
 اول حی یقاربه لفظنك میاننده اولان ابوه درودخی
 بدل ایله مبدل منه میاننده فصل کثیر واقع اولمشدر که
 بدل حی و مبدل منه مثله در مثله اسم مافی الناس
 آنک خبریدر و معنای بیت اولدر که ناس ایچره اول ممدوح
 اولان ابراهیمك مثلی برزده کیمسه یوقدر که فضا نلده
 اکادشابه اوله الاشول رجل که اکاملک و مال اعطا

اولندی یعنی هشام اول مملک اولان هشامک آنه سنک
باباسی مدوح اولان ابراهیمک باباس بدر یعنی اکا
براحد مماثل اولمز الا آنک همشیره زاده سی که اول
هشام در دیمک اولور اگرچه بوییت قانون نحو اوزره
جاری اولمشدر لکن امور متعدده نک اجتماعی فهم
مرادی صعب وعسیر قیلمشدر و کلام فارسیده
دخی بوییت بو که مثال کلمشدر .

الله الله زکردش کردون

نالدا اعلاست کرکس و کردون

(بوییتک تقدیری کرکس اعلاست و کردونست
از کردش کردون می نالدا دیمکدر) پس لفظ ده
تقدیم و تأخیر اولدیغندن نوعا معقد اولوب آندن فهم
معنای مقصود صعب اولمشدر و بوییت معقد
اولمده اولکیدن دخی زیاده در که شاعر دیر

ازین سو هزار وازان سو هزار

چو برهم زدند کشته شد صد هزار

بوییتندن مقصود اولان معنی بوجانبدن هزار واول
جانبدن هزار کیمسه کشته اولدی چونکیم صد هزار
عسکر بری برینه اوردیله و مقاتله ایدوب مقابل
(طوردیلر)

طوردیلر دیمک اولور چونکیم مقصود اولان معنی
بو اوله تقدیم و تأخیر اولدیغنی اجلدن بونده تعقیب
اولور و بونده بر آخر وجه دخی ممکندر که اول بودر
بو طرفدن هزار واول طرفدن دخی هزار کیمسه
چونکیم بری برینه طوقندیلر طرفیندن صد هزار کیمسه
کشته اولدی بو وجه اوزره تقدیم و تأخیر لازم
کمز و تعقیب دخی اولمز ممکندر که هزار بر طرفدن
و هزار بر طرفدن محاربه ایلیسه لر و طرفیندن افراد
کثیره کشته اوله و بو ایکی بیک کیمسه صد هزار
کیمسه بی مقتول قیله (والتعقید المعنوی ان لایکون
الکلام ظاهر الدلالة علی المراد لخلل فی الانتقال)
یعنی تعقید معنوی اولدر که کلام مقصود اولان
معنی اوزره ظاهر الدلالة اولیه ذهنک اکا انتقالده
خللی اولدیغیچون و بحسب اللغة مفهوم اولان
معنای اولدن مقصود اولان معنای ثانی به ذهنک عدم
انتقاله سبب وسائط کثیره به محتاج اولان اوازم
بعیده نک ذکریدر و یا خود که معنای مقصود اوزره
دلالت ایلین قرآن متنی اولمسیدر نته کیم عباس
ابن الحنفک بوقولی بویله معقد واقع اولمشدر .

سأطلب بعد الدار عنكم لتقربوا
وتسكب عینای الدموع لتجمدا

معنای بیت بن سزدن خانه مک بعید اولسنی طلب
ایلرم سزه قریب اولدن اوتری و بنم ایکی کوزم
دموعی صب ایلر جامد و خشک اولدن اوتری یعنی
کریه ایلرم که لازم فراق و حزن در انجماد عینه
و خشکی چشمه مبدل اوله که لازم وصال و سرور در
سکب دموعی حزن دن و فراق دن کنایت ایلمده
اصابت ایلدی لیکن جود عینی دوام فرح و سروره
تلاقی دن کثابت ایلمده خطا قبلدی زیرا جود
عین دن ذهن آک بکا ایلک مراد ایلد کده دموعی
امساک قیلمسنه و بنخیل اولسنه انتقال ایلر شاعرك
یاره ملاقات سببیه حاصل اولان سرور و فرحه
قصد ایلمسنه انتقال ایلز که اول بعید در شاعرك
مرادی بن نفسی بعد و فراق له تطیب ایلرم
و مقاسات آلام و احزان اوزره آنی توطین و ثابت
قیلورم و کوزلرمدن دموعی ساکب و ناثر اولورم تا وصل
دائمه و سرور مقیمه سبب اولاکه هر عسرتک بریسری
(وهر)

وهر بدایتک بر نهایتی وارد در دیمک اولور و شاعرك
بو بیت دخی تعقید معنوی دن اولور .
من نمی آیم ازان در کوی تو
تا توانم دید دائم روی تو

شاعر کندونک کوی محبوبه کلمسنی نفی ایلدی
و مرادی کوی محبوبه بدن دور اولسنی و مفارقت
قیلمسنی نفی در زیر اکلمک کوی یارده آندن اول اولمامنی
مستلزمدر و آنده همیشه فرار قیلمامنی مفتضیدر پس
کندونک کوی یاره کلمسنی نفی ایلدیکه ملزومدر
و کندونک آنده اولمامسنی و آندن مفارقت قیلمامسنی نفی
ایلمک مراد ایلدیکه اول لازمدر اما کندونک آنده
کلمسنی نفی دن آنده اولمامسنی نفی ایلد و کنه انتقال
ایلمک خیلی بعیددر و معنای بیت بن سنک کویکه ای
محبوب کلمک استمرکه کلمک کتمدن صکره اولور بلکه
کویکدن هیچ کتمیوب تا دائم سنک یوزیکی کورمکه
قادر اولام دیمک اولور چونکیم فصاحت کلام معلوم
اولدی فصاحت کلمه نک دخی بیلمسنی لازم کلدی
(فالصاحه فی المفرد خلوصه من تنافر الحروف
والغرابه و مخالفة القیاس) پس یالکز بر کلمده فصاحت

اول كلمه نك تنافر حروفدن و غرابتدن و قیاسه
مخالفتدن خالص اولسیدر و تنافر حروف كلمه ده
بر صفتدر که لسان اوزره ثقلی موجب اوله و آتی نطقه
کتور مک عسیر که امری القیسک قوانده واقع اولان
(منشزرات) کبی کما قال

غدا ره منشزرات الی الی

تضل العقاص فی مثنی و مرسل

غدا ره زوایه دیرلر غدیره نك جمعیدر غدیره فارسیده
کبسویه دیرلر (منشزرات) مرتفعات معناسنده در
یا خود مرتفعات معناسنده در نته کیم اسنشزر
دیرلر رفع و یا ارتفاع معناسنی ویرلر (قال فی تاج
المصادر فن روی بفتح الزاء جعله من المتعدی ومن
روی بکسر الزاء جعله من اللازم والاسنشزار یجی
بمعنی الرفع والارتفاع) علی علیاک جمعیدر که تأنیث
اعلی در تضل بمعنی تغیب در عقاص عقبصه نك جمعیدر
عقبصه صاحبندن بر اورلمش قطعه ده دیرلر مثنی
مفتول اولمش مرسل آنک خلا فی در یعنی آنک
باشه نك صاحب نك کبسولری اعلا ی رأسه مرتفعه
وخبوط ایله فوق رأسه مشدده در و شعر رأسکه
(عقاصه)

عقاصه و مثنی و مرسله منقسمدر اولکی قسم
آخرینده غائب اولور دیمکدر و غرض آنک باشنک
شعرینک وفرت و کزتن بیان ایلمکدر محل اسنشهاد
منشزراتدر که آنک تکلمنده لسانه ثقلت وارد در
و بمحمد صابطه هر نه کلمه یکه ذوق سلیم ثقیل
و متعسر النطق حد ایلیسه اول متنافردر اگر قرب
مخارجدن اولسون و اگر بعد مخارجدن اولسون
و یا خود غیریدن اولسون کما صرح به ابن الاثیر
فی المثل السائر شمس فخرینک بوییتی دخی بوقییلنددر
دمیکه قافم و سنجاب خسروان پوشند
چه قیمت آورد آنجایکه زغریماش

زغریماش لفظنده ثقل وارد در که خاطر آنی تکلمدن
نفرت ایلم زغریماش کورک ریزه لرینه و قرنتیلرینه
دیرلر « الغرابة کون الكلمة وحشية خیر ظاهرة المعنی
و غیر مأنوسة الاستعمال عند البلغاء » غرابت کلمه
مفرده نك وحشی اولسی ظاهرة المعنی اولوب
بلغاقتنده استعمالدن وحشت قلمسیدر عجاجک
قوانده اولان لفظ مسرج کبی قال فی وصف امرأة

ازمان ابدت واضحاً مفهوماً

اگر براقاً و طرفاً ابرجاً

ومقلة وحاجباً مزججاً

وفاججاً و مرسناً مسرجاً

ازمان بر امر آهنگ اسمیدر یعنی اول مدد و حه اولان

امر آه سیرک دیشلرینی ایض و براق و واضح و کوزل

کوزلرینی اظهار ایلدی و کر پکارینی و اینجه قاشلرینی

و کور کی اسود صاچلرینی و دقت و استواده

سیف سربچی کی اولان انفی و یاخود لمعانه

سراج بریق کی اولان بورنی اظهار ایلدی دیمک

اولور سربج بر حدادک اسمیدر که اکا سیوف نسبت

اولور سربچی منسوب الی السراج دیمک دخی

جائز درودخی « مالکم تکا کاتم علی کاتکا کاتم علی

ذی جنه افرنقه و اعنی » قولی کی که بونده غرابت

اول کیدن دخی زیاده در بوسوز عبسی بن عمر

نحوینکدر شول زمانده که خارندن دوشدی وناس

آنک باشنه اوشدی اول وقتده بونی دیدیلر معنی ای

جماعت سیرک ایچون نه اولدیکه بنم اوزریمه جمع

اولدیکر ذی جنت اولان یعنی جن طوتن کیمسه تک

(اوزرینه)

اوزرینه جمع اولدیکر کی بنم بانمدن دور اولک

و کیدک دیمک اولور تکا کوه جمع اولمغه دیرل افرنقاع

کیدر مکه دیرل اذهاب کی یقال افرنقه و اعنی ای

اذهبوا و افرنقه ای افترق ابوطیبک

مبارک الاسم اعز اللقب

کریم الجرشی شریف النسب

پیشنده واقع اولان جرشی لفظننده دخی غرابت

و سعه کراحت وارد در که سمع آنک استماعندن نفرت ایلر

کریم الجرشی کریم النفس دیمکدر « و مخالفه القیاس

کون الکلمه مخالفه للقواعد المسنبطه من تتبع

لغات العرب » مخالفه القیاس بر کلمه تک لغات عربک

تبعندن مسنبطه اولان قواعدده مخالف اولمسیدر

مثلاً « الحمد لله العلی الاجل » کی قیاس اجل اولق

ایدی که کلمه ده ایکی لام جمع اولدی قاعده آنی بری

بری ایچنده ادغام ایلمک ایدی چونکیم بغیر ادغام

استعمال ایلدی پس قیاسه مخالف اولدی لغت

فارسیده دخی اکا بر سلف بر قاعده بسط ایلمسدر که

دال مهمله ذال معجمه دن ممتاز اوله اگر کلمه فارسی

اول وضع اوزره اولمزه اول هم قیاسه مخالف

اولور اول قاعده بودر

در زبان فارسی فرق میان دال و ذال
یاد گیر از من که در نزد افاضل معظم است
پیش ازودر لفظ مفرد کر صحیح و ساکن است
دال خوان آنرا و باقی جمله ذال معجم است
و اسان عرب اوزره دخی بوقاعده بی نظمه کنور مشلردر
اعلم الفرق بین دال و ذال
ان فی الفارسی ذال معظم

کل ما قبل ساکن غیر وای
فهو دال و ما سواه معجم
یعنی اگر لفظ مفردده بر حرف مشبه اولسه که اول
حرف دالیه در و یا خود ذالیه در اگر اول حرفت
ما قبل ساکن اولوب و اول ساکن اولان حرف حرف
علت اولمز ایه که اول و او یا والفدر اول دالدر
و باقی ذال معجمه در و هر نه کیم بوقاعده یه مخالف
اوله بیلکه قیاسه مخالف اولور .

✽ باب ثانی علم بیانه متعلق اولان قواعد ✽
✽ واصطلاحاتی بیان ایلر ✽

« علم البیان وهو علم يعرف به ایراد المعنی الواحد
بطرق مختلفه فی وضع الدلالة علیه » دیمکه علم بیانی
(تعریف)

تعریف ایلش لردر یعنی علم بیان بر علمدر که آنکه یلنوز
معنای واحدی طرق مختلفه و ترا کبب مشوعه ایله
ایراد ایلک اول معنی اوزره اولان دلالتک وضوحنده که
بعضی طرق واضح الدلالة اوله اول معنی اوزره
و بعضی اوضح اوله واضح اوضحه نسبتله فی الجملة
خفی اوله و بو علم حقیقت و مجاز و استعاره و کنایه
و تشبیه دن بحث ایلر و بونلرک هر برینک تحقیقی
انشاء الله تعالی کلور اول مطلقا تشبیه بر امرک بر آخر
امر ده معانیدن بر معناده مشارکت ایلسی اوزره
دلالت قلمه سیدر « کما قبل التشبیه المطلق
هو الدلالة علی مشارکة امر لامر آخر من المعانی »
دلالت بونده هدایت معناسنه اولور و بو تعریف
قاتل زید عمرو و جاءنی زید و عمرو (امثالی اولان
اقواله شاملدر یعنی شامل اولور بو محمله مراد
بو دکلدر بلکه شمول تشبیه بمصطلحدر که آنی
« التشبیه هو الدلالة علی مشارکة امر لامر آخر
فی معنی لاعلی وجه الاستعارة التحقیقیة ولا علی
وجه الاستعارة بالکنایة » دیمکه تعریف ایلش لردر
یعنی تشبیه اصطلاحی بر امرک بر آخر امره بر معناده

مشارکت ایلمسی اوزره دلالت قیاس سیدر اول دلالت
استعاره تحقیقه وجهی اوزره ودخی استعاره
بالکنایه طریق اوزره اولیه پس بوتعریفده (زید
اسد) قوی داخل اولدیکه ادات تشبیه حذف اولشدر
والله تعالینک (صم بکم عمی) قوی هم داخل
اولشدر که بونده ادات تشبیه و مشابه جمیعاً حذف
اولشدر عند المحققین بوتشیه بلیقدر استعاره دکلدر
وشاعرك بوییتی دخی بونوعدندر .

یوزك كلدر صچك سنبل دیشك در

ولكن عاشق اولدرمك ایشكدر

و تشبیه اصطلاحینک ارکانسه نظر اولمغله درت
قسم اولور ایکی طرفی که بری مشبه و بری مشبه به در
و بری وجه شبهه در و بری دخی ادات تشبیه در امر
اوله مشبه دیرلر زید کی و امر ثانی به مشبه به دیرلر
اسد کی و مشترک اولان معنایه وجه شبهه تعبیر
ایدرلر شجاعت کی یا ایکی طرفی بیله حسی اولور
مبصراتده خدله ورد کی و مسموعاتده صوت ضعیفه
همس کی که اخفی اولان صوته دیرلر شول
مرتبه ده که کویا دهاندن چیقیمیه و مسمو ماتدن
(نکته نه)

نکته نه عنبر کی و مذوقاتده ربقه خر کی و ملوساتده
جلد نعیله حریر کی و یاخود ایکی طرفی بیله عقلی
اولور علمه حیوة کی و یاخود ایکی جهتی بیله مختلف
اولور یعنی مشبه عقلی و مشبه به حسی اولور
منیه ایله سبع کی زیرا موت عقلی و سبع حسی در
و یاخود بالعکس عطرله خلق کریم کی که عطر
محسوس و خلق کریم معقولدر اولاً مبصراتدن
ایکی طرفی بیله حسی اولد یغنه شعر عربیدن مثال
سلطان العرفا ابن فارض حضرتلرینک خریه ده
بیورد قلزی بوییت شریقدر

لها البدر کأس وهی شمس یدیرها

هلال و کم یید و اذا مزجت نجم

جمله ضمائر مقدما ذکر اولنان مدامه یه راجع اولور
معنی اول مدامه ایچون بدر کاسه در و اول مدامه
برآفتابدر که آنی هلال اداره ایلر که مراد انامل
ساقیدر که کاسه یی دور ایتدورر و اول شراب ایله
مزج اولندقدنه نیچه ستاره لر پیدا اولور یعنی آنک
روینده نیچه حبابلر ظهوره کلور و بدر و کاسه
و مدامه و شمس و هلال و نجم جمله سی محسوساتندر که

حسن بصری ایله جمله سی ادراك اولنور و بوییتك
سائر تحقیق و تفصیلی بوقصیده یه اولان شرح زده
مذکور و مسطور اولمشدر آندن طالب اولانه و شعر
فارسیده مثالی نته کیم شیخ کمال خجندی حضرتلری
بیورر .

بحسن آزماه افزونی و پروین
و کر باور نشد اینک ترازو

یعنی حسنله ماه و پرویندن غالب اولورسن
واکر تصدیق اولر سه اشته ترازو و بونده
ترازودن مراد ناظرک چشمیدر ناظرک کوزنی ترازویه
تشبیه ایلمش اولور ترازودن مقادیر و موزونات
معلوم اولدیغنی کی چشمدن دخی مقادیر حسی
معلوم اولور و صورتا مشابهتدن هم خالی دکلدر که
حاجبلر چوب ترازویه و کوزلر کفتین ترازویه بکرر وجه
شبهه مایینده مقادیرک ظاهر اولمشیدر و مشهور مانده
شعر عرییدن مثالی

اولم یکن اقحوانا ثغر مبسمها

ماکان یزداد طیباً ساعة السحر

اقحوان پابونج دیدکری برخوش قوقولو چیچکدر
(ثغراوک)

ثغراوک دیشلره دیرلر مبسم بونده محل بسامندر که
دهان مراد اولمشدر معنی اکر اول محبوبه نك دهاننده
اولان دیشلرینک نکمتی اقحوان اولمیدی سحر
ساعتنده رواج طیبه زیاده اولر دی نکمت دندان
محبوبه و رایحه اقحوان هرایکبسی محسوسلردر که
قوة شامه ایله ادراك اولنورلر و شعر فارسیدن مثالی
ننه کیم خواجه جهان بیوررلر

نادر سرمن بوی عرقین توافساد

جام شود از بوی خوش سنبل و گل شاد

و مذوقانده شعر عرییدن مثالی ننه کیم ضاء الدین
مصری دیر

والنحلة طار من سرور فرحا

اذ قیل بان ريقه کالت ههد

یعنی زنبور سرورندن فرحناک اولوب اوچدی شول
زمانده که اول محب و بک ریقی شهد کبیدر دینلدی
محب و بک ریقنی بونده شهده تشبیه ایلمشدر و آب
دهان و عسل هرایکبسی محسوسلردر که قوة ذائقه ایله
ادراك اولنورلر و شعر فارسیدن مثالی ننه کیم
کاتبی دیر

آب دهان فکندی برخاک ره برفتن
آری نبات مصری ریزند توتیارا

آب دهان و نبات مصری هرایکبسی محسوس لر در
و بونده لف و نشر مرتب صنعتی دخی وارد رک
نبات آب دهان و توتیاء خاک راه محبوبه کوره اولور
و ملوساتده شعر عرییدن مثالی نته کیم تهای دیر
حتی اذا مالت به سنة الکری
ز خرجته عنی و کان معانقی

ابعدته عن جنب صدري راجفا
کی لا یبیت علی فراش خافقی
سنة بکسر السین نوم کرا بفتح الکاف امر غمق
ز خرجته بمعنی ابعدته خافقی طرف معناسنه در
بونده صدر معناسی مراد اولور معنی حتی اول محبوبه
امر غمق نومی مائل اولدقده بن آنی بدن دور ایلدم
حال بوکه اول بنله معانق ایدی بن آنی صدرم
جانبدن بعد قیلم دبردو کیم و تحریک ایتدو کیم
حالده تا اول بنم فراش صدرم اوزره کیجه لبه
بونده کندونک صدرفی فراشه تشبیه ایتشد رک
هرایکبسی حس لمسی ایله وهم حس بصری ایله
(محسوس)

اولان شـیلردندر و شعر فارسـیدن مثالی نته کیم
شیخ سـعدی حضرتلری بیورر .

اندام تو خود حریر چینست
دیگر چه کنی قسای اطلس
اندام و حریر لمسله ادراک اولورلر بینهماده وجه
شـبه لطافت و ملائمتدر و مسموعاتده شعر عرییدن
مثالی نته کیم متنبینک بویلتنده واقعدر .

ودع کل صوت بعد صوت فانی
انا الصایح المحکی والاخر الصداء
معنی بنم صوتمد نصکره هر صوتی ترک ایله زیرا حکایت
کننده اولان صایح بنم و آخر اصوات صدادر کندونک
کلامنی اوازه و غیر یلرک کلامنی اوازک عکسی اولان
صدایه تشبیه ایتشد و اواز و صدا هرایکبسی حس
سمعی ایله محسوس اولان شـیلردندر و شعر فارسـیدن
مثالی نته کیم ظهیر فاریابی دیر .

صریر کلک تودر حل مشکلات امور
چنانکه نغمه داود در ادای زبور
ویا خود هرایکی طرف یعنی مشـبه و مشـبه به عقلی
اولورلر مثـلا حیاله علم کی که هرایکبسی سـبب

ادرا کدر شعر عربیدن مثالی
اخ العلم حی خالد بعد موته
بواوصاله تحت التراب رمیم

ونوالجہل میت وهو ماش علی الثری
یظن من الاحیاء وهو عـدیم
معنی علم صاحبی بعد الموت ابدی زندہ در حالبوکہ
آنک اعضا و مفاصیلی زیر خاکدہ چوریمشدر
وجہل صاحبی مرده در حالبوکہ زمین اوزرہ یورر
اگرچہ احیاء زمرہ سنندن ظن اولنور حالبوکہ
اول عـدیم الوجود در شعر فارسـیدن مثالی نتہ کیم
خواجہ جہان بیورر .

علمت چون حیات ابد ای پسر بکوش
واز چشمہ حیات خود آب حیات نوش
و یاخود ہر ایک طرف مختلف اولورر یعنی برطرف
عقلی و برطرف حسی اولور خلق حسنہ بوی
خوش کبی کہ بوی خوش محسوس و خالق حسن
معقولدر نتہ کیم « الخالق کیفیۃ نفسانیۃ تصدر
عنه الافعال بسهولة » دیکلہ تعریف ایشلردر
پس کیفیت نفسانیۃ محسوساتدن دکلدر شعر
(عربیدن)

عربیدن مثالی ابو العلاء دیر
وکالئار الحیوة فن رماد
اواخرها و اولها دخان

حیاتی ناره تشبیہ ایشلدر کہ نار محسوس و حیات غیر
محسوسدر معنی حیات نار کبیدر پس آنک اواخری
رماددر یعنی ترابدر و اولی دخاندر یعنی بخار دندر
و شعر فارسیدن مثالی نتہ کیم خواجہ جہان بیورر .

ازہرد و کون جان را مأوی دہان او بس
آری بلا مکان جان دارد ہمیشہ منزل
دہان محسوس ولا مکان معقولدر و یاخود برطرفی
خیالی و برطرفی حسی اولہ کما قال الشاعر
کان مخرج الشقیق اذا تصوب او تصعد
اعلام یا قوت نشرن علی رماح من زبرجد
معنی کان شقیق مخرج اسفلہ مائل اولدقدہ و اعلاہ
مائل قبلدقدہ زبرجددن اولان زمرہ اوزرہ نشرن
لوانمش یا قوتدن علملردر شقیق شقایق نعمانیہ
دیدکاری برقرمزی چیچکدر کلنجک چیچکنہ دخی
دیرر تصوب مال الی السفل و تصعد مال الی العلو
معناسنہدر علم و یا قوت و زبرجد و رماح ہر بریسی

على الانفراد محسوس و سطر در لیکن شو مشبه به
افرادینک ترکیبند حاصله اولان هیئت اجتماعیه
محسوس دکل خیالیدر که خارجده زبرجددن نیزه
اوزره یا قوتدن اعلا ملک وجودی یوقدر بلکه
بوبر امر در که قوه مخیله آنی بویله تخیل ایلمشدر
شقیق محرزول و صعود وقتنده عند هبوب التسیم
مشبه در وزبرجددن رماح اوزره نشر اولمش
یا قوتدن عملر مشبه در وجه شبه طرفینک احرار
واخضراریدر حرکت مخصوصه ایله و شعر
فارسیدن مثالی نته کیم انوری دیر

لعله در سکنه کانون شده بر خود پیچان

افعی کاهربا پیکر و مرجان عصبست

بویتنده مشبه به خیالیدر که افعی کاهربا پیکر و مرجان
عصب خارجده موجود دکلدر بلکه بوبر امر در که
قوه مخیله آنی بویله تخیل ایلمشدر اما علی الانفراد
افعی و کاهربا پیکر و مرجان و عصب خارجده
موجود اولان شیلردندر معنی بر لعله او جاغک درونده
کنند و اوزره پیچان اولدی کویا مرجان سکر او
کاهربا پیکر بر افعی در دیمک اولور و با خود بر طرفی
(وهمی)

وهمی و بر طرفی حسی اولور کما قال امری القیس
ایقتلنی والمشرقی مضاجعی
ومسنة زرق کانیاب اغوال

عشرف یمن دیارنده بر قریه تک اسمیدر که سیوف
مقبوله اکا نسبت اولوب سیف منسوب الی مشارف
الین دیورل مسنونه بلغمش معاسنه در سن السیف
دیرل حیان شمشیر بلغمش و کسکین اولسه مسنونه
موصوف محذوفک صفتی در ای سهام اورماح
محدوده النصال تقدیرنده در زرق ازرقک انیاب
نابک اغوال غواک بجهلیدر معنی شول رجل که
بنی قتل ایله تخویف ایلر بنی اول قتل ایدرمی حابو که
مشارف یمنه منسوب اولان سیف ودخی انیاب
اغوال کی اولان صافیه و مجلاة و محدودة النصال
سهملر بنم مضاجع و مصاحمدر دیمک اولور انیاب
اغوال مشبه به در حس ایله مدرک اولان شیلردن
دکلدر خارجده وجودی تحقیق اولدوغی اعتباریله
مع انها اگر ادراک اولغق لازم کلسیدی حس ایله
ادراک اولوردی و شعر فارسیدن مثالی اسدینک
بو قوالیدر

فشافش تیرش بر وزنبرد
چو آواز غواست در گوش مرد

فشافش تیر مشبه در که حسی در و مشبه به آواز
غوا در که محقق دکلدر بلکه بر امر در که وهم آنی
اولیه توهم و تصور ایستد و همی و خیالینک میانده
فرق اولدر که حیاتی شول معدومدر که قوه متخیله
آنی حواس ظاهره الیه ادراک ایلدیکه امور دن ترکیب
ایلر و همی شول معدومدر که قوه واهمه آنی کند و
تلقاء نفس نندن اخذاع ایلر مثالی غول بر شبدر که
ناسی سباع کبی هلاک ایلر دیرلر واکا ناب اثبات
ایلر سباعه ناب اثبات ایلدوکی کبی چونکم احوال
رکنین بو قدر بیان اواندی رکن آخر که وجه شبهه در
آنک بیان اولتمسی هم لازم کلدی بلغا وجه شبهه بویله
تعریف ایلدیلر که « وجه الشبهه امر مشترک له زیاده
اختصاص بالطرفین مع قصد اشتراکهما فيه تحقیقا
او تحییلا » یعنی وجه شبهه بین المشبهه والمشبیه
مشترک بر امر در یا تحقیق یونندن و یا تخیل یونندن که
اول امرک طرفینه زیاده اختصاصی اولسه اول
ایکسینک اول امرده مشترک اولسی قصد یله یله
(وجه)

وجه شبهه حقیقی اولدر که طرفینک ذاتنده متحقق
اوله وجه شبهه تخیلی اولدر که وجه شبهه احد
طرفینده و یا خود ایکی طرفده یله بولنجه الابر سبیل
تخیل و تأویل و قید مشترک آنکچوندر که اگر وجه
شبهه مشترک اولسه تشبیه مطلقا ثابت اولر و زیاده
اختصاص قیدی اول ایلدندر که شول صفات که
مشترک دیرلر و طرفینه زیاده اختصاص طوتمزلر اول
معتبر دکلدر مثلا زید واسد ذاتیادن چوق نسنده
مشترک دیرلر وجودده و حیوانیتده و جسمیتده
و بونلردن غیریده اما چونکم زیاده اختصاصی
اولد یقینه بناء تشبیهده معتبر دکلدر بلکه معتبر
اولان شول شجاعت صفتیدر که زیده واسده
زیاده اختصاصی وارد و قید قصد اشتراک
آنکچوندر که ممکن که بر امر مشترک اوله و زیاده
اختصاص دخی طوته وجه شبهه اولیه و اشتراکینه
قصد دخی قیلنجه و تحقیقا و تخیلا قیدی آنکچوندر که
وجه شبهه که امر مشترکدر و آنک طرفینه زیاده
اختصاصی اوله و قصد اشتراک دخی بولنه لکن
لا یرسبیل تحقیق فقط بلکه گاه یرسبیل تحقیق

وگاه بر سبیل تخیل اوله وجه شبهه تخیلی اولدوغنه
 شعر عربیدن مثالی نه کیم قاضی تنوحی دئمشدن .
 و کان النجوم بین دجاء
 سنن لاح یمنن ابتداع

دجا دجیه تک جمع بدر دجیه ظلمه دیرل ضمیر لیه
 راجع در دجاها دخی روایت اولمشدن بوقدر دجیه
 ضمیر نجومه راجع اولور والوجه الاول اولی معنی
 کیمجه تک ظلمت لری مباننده کان نجوم شول سنن لر در که
 آنلرک مباننده بدعت ظاهر اولدی بویتمده وجه شبهه
 اسود و وظلم اولان شیء جاتندن بیاض و مشرقه اولان
 اشبابانک حصولندن حاصل اولان هیئدر و اول
 هیئت ایسه مشبهه در یعنی سنن ماییننده اولان
 ابتداعده موجوده دکلر الاعلی سبیل التخیل
 زیرا که سننده اشراق و سپیدی و بدعتده ظلمت
 و سیاهی علی سبیل التخیل در لاعلی طریق التحقیق
 چونکم جهل و بدعت صاحبی ظلمده یورون
 کیمسه کی قالور که اول طریققه مهتدی اولز و مکروه
 اصابت ایله دن هم نجات بولز پس بدعت ظلمته
 تشبیه اولدی لازم کلدیکه آنک عکسی اولان
 (سنت)

سنت ودخی علم و معرفت نوره تشبیه قیلنه پس بلسکل که
 وجه تشبیه مطلقا یا طرفینک حقیقتندن غیر
 خارجدر یعنی وجه شبهه تمام طرفینک ماهیئدر
 مثلا جنسیت کی که مثلا هذا الانسان مثلا فلان
 فی الحيوانیه کی ودخی هذا القميص مثل ذلك
 فی کونها کتانا دیدکلی کی و یا خود خارجدر
 و بودخی طرفینک حقیقتندن خارج اولان برصفتدر که
 اول صفت یا ذاتده متمکنه اولان صفت حقیقه در
 و یا خود حواس خمسهدن بریله ادراک اولنان
 حسیه در مثلا قوه بصریه ایله ادراک اولنان
 کیفیات جسمیه کی الوان و اشکال دن و مقادیر
 و حرکات دن و بونلره متعلق اولان شیلردن و قوه سامعه
 ایله ادراک اولنان اصوات قویه ودخی بین بین اولان
 صوتلر کی ودخی قوه ذائقه ایله ادراک اولنان طعمونک
 انواعی کی که اول حلاوت و حرارت و ملوحت
 و خوصت و بونلردن غیر یسبدر و قوه شامه ایله
 ادراک اولنان روائح طیبیه و منثنه کی و قوه لامسه ایله
 ادراک اولنان حرارت و برودت و رطوبت و بیوست
 و خشونت و ملایمت و این و صلابت و خفت و ثنلت

و بونلره متصل اولان شـیلردر و یاخود عقلیه در
 زکادن و عملدن و غضبدن و حملدن و بونلر امثال اولان
 غرایزدن هر نه کیم کیفیات نفسانیه ایسه اول
 عقلبه در و یاخود صفت اضافیه در و اضافیه دن
 مراد ذاته هیئت متقرره اولیه بلکه ابکی شبهه متعلق
 بر معنی اوله مثلاً حجتی شمسه تشبیه ایلکه ازاله
 حجاب کبی که اول ازاله حجاب حجتک و شمسک ذاته
 و ذات حجابده هم هیئت متقرره و متمکنه دکلدر
 و گاه اوور که شول اعتباری اولان شـیلرک مقابله
 حقیقی اطلاق ایدرلر که اول امر اعتباری متحقق
 اولیه الا بحسب اعتبار العقل شول صورت و هییه
 کییکه منیه نک چنکال و دنداته تشبیه اوله وجه
 شبیهک تقسیمی بر آخر طریق اوزره دخی ایلمشدر
 نند کیم وجه شبه یا واحد و یاخود متعدد در واحد
 دخی یا حقیقه واحد در و یاخود حکما واحد در اگر
 حقیقه واحد ایسه یا حسـیلدر و ابکی طرفی دخی
 حسـیلدر نه کیم ابن سکره دیمشدر « انحد ورد
 والصدغ غالبه والریق خمر و الثغر من درر » شاعر
 خدی خرته ورده و صدغی که زاندر خوشـبوی
 (اوله ده)

اوله ده غالبه و رریق تفریح عشاق ایلمده خمره
 و دندانی صفا و جلاده درره تشبیه ایلمشدر مشبه
 و مشبه به تمام حسـیلدر و وجه شبه دخی تمام
 حسـیلدر و بر آخر مثال دخی نه کیم متنبی دیمشدر
 رایت الحمیا فی الزجاج بکفه
 فشبیهتها بالشمس فی البدر فی البحر
 حیبا که شر ایدر اونده شمسه تشبیه ایلمدی و زجاجه دن
 اولان پیاله یی استداره و اناره ده بدره و مدوحک
 گفنی عطا و سخاده بخره تشبیه ایلمدی معنی شرابی
 کاسه زجاجده آنک انده کوردم بن آنی دریاده اولان
 ماه بدرده ظهور قیلان شمسه تشبیه ایلمدم بوبیتده
 دخی مشبه و مشبه به و وجه شبه هم حسـیلدر
 و فارسیدن مثالی نه کم کاتبی دیر
 زهی خد نک تو جا را ستون خانه دل
 مکان گوهر پیکان تو خزانه دل
 تیر ایله ستون میاننده وجه شبه راستلکدر و گوهر
 ایله پیکان مایینده وجه شبه استداره و یا اناره در
 و بونلرک جمله سی حسـیلدر مثال آخر بیت
 زمهرت کشته چون یاقوت اشکم فکنش در خاک

که از جنس جواهر به بود یا قوت سیلانی
اشک سرخ و یا قوت سیلانی حس بدر و وجه
شبهه که حرکت در اول دخی حس بدر و یا خود وجه
شبهه عقلی و ایکی طرفی حسی او اور کفوله تعالی
(هن لباس لکم و انتم لباس لهن) ارلری و خاتونلری
لباسه تشبیه ایلدی که هر ایکسی حس بدر اما وجه
شبهه هر بری کند و صاحبك عرضنی حفظ
وصایات ایلکدر بو عقلیدر وزن ایله شوهر مایندده
مشترکدر مثال آخر قال رسول الله صلی الله علیه
وسلم « مثل اهل بیتی مثل سفینه نوح من تمسک بها نجا
ومن تخلف عنها غرق » حضرت پیغمبر علیها السلام
کند و اهل بیتنی سفینه نوحه تشبیه بیوردی هر ایکی
طرف حس بدر وینهماده وجه شبهه سبب
حصول نجاتدر عقلی در و شعر فارسیدن مثالی
نته کیم حافظ شیرازی بیوردر :

دل سرا پرده محبت اوست

دیده آینددار طلعت اوست

اولادلی سرا پرده و دیده بی آینه داره تشبیه ایلدی که
هر دردی حس بدر وینهماده وجه شبهه اول
(مصرعه)

مصرعه احاطت و استقامت یا حفظ وصایا ندر
و ثابده سبب رویتدر و هر ایکسی عقل بدر چونکم
دیده آینه دار اوله سیاهی مدیده اکا آینه اولور
یا خود وجه شبهه عقلی و ایکی طرف دخی عقلی اوله
شعر عربیدن مثالی

اخلاقه نکت فی المجد و ایسرها

لطف یؤلف بین الماء و النار

بو بیتدم اخلاقی نکته تشبیه ایلدی که جمع نکته در
و نکته بونده انبیا و فکرت معناسنه در و هر ایکی
طرف عقلیدر وینهمادم وجه شبهه دخی عقلیدر که
اول عزیزالوجود اولمقدر نته کیم اخلاق حسنه
و نکت شریفه هر ایکسی عزیزالوجود در که بین الانام
کبابدر پس ارکان ثلاثه من بوره عقلی اولور و شعر
فارسیدن مثالی نته کم حکیم الدین انوری دیمشدر :

در امر تو امکان تغیر نهفتد

کوییکه مثالی ز قضا و قدر آمد

ممدوحك امرنی بونده قضا و قدره تشبیه ایلشدر
و هر ایکسی عقل بدر وجه شبهه که عدم تغیردر
اول دخی عقلیدر یا خود مشبهه عقلی و مشبهه به

حسی اوله نته کم شعر عرییدن مثالی ابو فراس
دیمشدر .

كان ثباته للقلب قلب
وهيته جناح للجناح

مصنف حربده مینه و پیسره جنناحین دیرلر
و میان صفده واقع اولان عسکره قلب تعبیر ایدرلر
شاعر ممدوحك مصنف حربده اولان ثباتنی قلب
لشکره تشبیه ایلدی ثبات عقلیدر و قلب لشکر حسیدر
و بینهماده وجه شبه سبب قوه لشکر در هم ثبات
ممدوح و هم قلب لشکر عسکر قوتنه سبب اولورلر
و كذلك ممدوحك هیتهنی هم جناح لشکره تشبیه
ایلشد در هیئت عقلی و جناح لشکر حسیدر وجه
شبه بودر که هیئت ممدوح و جناح لشکر هرا یکسی
سرعت قتاله سبیدر که مصافده غالباً اول جناحین
جنگ ایدرلر آندن صکره قلب جنگ ایدر و شعر
فارسی بدن مثالی نته کم فاضلی دیمشدر .

فكرت بهر کجا که رود وقت باز کشت

صیاد وار بسته بفتراک صد شکار

یونده فکر ت مشبه در عقاید و صیاد که مشبه در

(حسیدر)

حسیدر وجد شبهه که فتراک عقله نیچه یوز شکار
معنایی با غلقدیر بوهم عقلیدر و بوتک عکسی گاه
اولور که مشبه حسی و مشبه به عقلی اولور شعر
عرییدن مثالی نته کیم بابک دیمشدر .

وارض کاخلاق الکرام قطعهها

وقد کحل الایل السماک فابصرا

سماک کسرله ایکی نور او یلدزددر مطلقاً نورلو اولان
یلدزله دخی اطلاق ایدرلر معنی اول برزمیندر که
آنک قطعه سی اخلاق کرام کبیر کیجه آنک ترابی
کو کینه و یا کواکب نیره کحل ایلدی پس اول
کواکب منور کوزی کوردی شاعر تشبیه ایلدی
ارضی که حسیدر اخلاق کرامه که عقاید وجه
شبه طبیعت و پاکیزه لکدر که اول دخی عقاید
و فارسی بدن مثالی نته کم انوری بو که مناسب
انشاد ایلشددر .

ای چو عقل اول از آرایش نقصان بری

چون سپهرت در جهان از بد و فطرت برتری

بو بیتده مخاطب ممدوح مشبه در که حسیدر

و عقل اول مشبه در عقلی و وجه شبه آرایش

نقصان در بری اولقدر بوهم عقاید و اگر وجه
شبه حکما واحد اولورسه یعنی نفسنده وجه
شبه امور متعدده اولوب لکن اکا حکم واحد
و یریلوب واحد مترله سنده قیلورسه بودخی
یا حسیدر نه کم ابو البرکات دیمشدر .

تری انجم الجوزاء والنجم فوقها
کباسط کفه لبقطف عنقودا

بونده جوزایی آنجیق کفه و ثریایی همان عنقوده تشبیه
ایلك مراد کادر بلکه مراد نجوم مجتمعه دن حاصله
اولان هیئاتی قطف عنقوده کفی باسط اولان
کیسه نك هیئته تشبیه در پس بونده وجه شبه
امور متعدده دن ما خوددر که اول حسیدر مثلا
انجم و جوزا والنجم که مراد ثریادر بالای انجمده
وانجم جوزا نك قطف عنقود ایچون ایکی البنی
آچه سیکه شاعر بو امور متعدده دن هیئت واحده
اخذایلوب آنی وجه شبه دوزمشدرو بو بین الهیئین
مشترک بر هیئتدر بو هیئت اگرچه امر عقیدر اما
امور حسیده دن ما خود اولدیغی اعتبار ایله اکا
حسی دیمشدردر معنی انجم جوزایی و آن قوقنده اولان
(ثریایی)

ثریایی سن قطف عنقود ایچون ایکی النی کشاده
قیلان کیسه هیئنده کوررسن دیمک اولور شاعر
عربیدن مثال دیگر

كان شعاع الشمس في كل غدوة
على ورق الاشجار اول طالع

دنایبر فی کف الاشجار بظنها
لقبض وتهوى من فروع الاصابع
آفتابك اوراق اشجار اوزره طلوعی وقتنده شول
شعاع که اشجارك شکافلرندن زمین اوزره دوشوب
متفرق و پراکنده او اور شاعر اول وقتنده حاصله
اولان هیئتی تشبیه ایلمشدر اشلال اولان کیسه نك
هیئته که آنك الیسه دنایبر اوله و اول دنایبری
بخلندن قبض ایلك استهیه لکن حرکت
غیر طییعی آنك قبضنه مانع اوله و دنایبر آنك
اصابعك شکافلرندن زمینه دوشه وجه شبه
بونده دخی شول امور متعدده و مذکور
و مجتمعه دن حاصله اولان هیئت مشترکه در که
نفسنده عقیده در که اول اشیا نیرمک زمین اوزره
حرکت قسریه ایله واقع اولمسیدر و لکن امور

حسبه بدن مأخوذ اولد بخی جهت بدن حسبه در
وحشی دینلمش در شعر عرییدن مثال آخرته کیم
ابو فراس انشاد ایلش در .

تهنتر فی الکأس من ضعف ومن هرم
کانها قبس فی کف مقرور

کانت سراج اناس یهتدون بها
فی سالف الدهر قبل النار والنور
شاعر تشبیه ایلدی بیرک ضعف و شیخو حتی جهت بدن
کاسه ایچنده اولان شرابک لرزه و حرکت قلمسندن
حاصل اولان هیئت شول آتش پاره نیک هیئته که
اول آتش پاره براوشومش کیمسه نیک الوده اوله مقرور
میرود معناسنه یعنی اووشومش کیمسه دیک اولور
و کیفیت وجه شبه بونده دخی ایات سابقه ده
اولد بخی کبی هیئت مشترکه و عقلیه در که بین الهیئین
حاصله اولمشدر که اول شیء ضعیف نورانینک لرزه
قلمسیدر غیر طبیعی اولان حرکتله و بوجوده شبه
حسی دیکلری امور حسبه بدن مأخوذ اولد بخی
ایچوندر و معنی اول باده احر ضعف و هرم سه بیله
کاسه ایچره دترر کآن اول براوشومش کیمسه نیک الوده

(بر)

بر آتش پاره در قبل انور والنار ایام سالفه دن اول ناسک
چراغی اولمش ایدیکه ناس آنکله اهتدا ایدر لر دی
دیک اولور و کلام فارسه بدن بونک مثالی حضرت
مولانا نیک قدسنا الله بسمه العزیز بوییت شریقلریدر که
بر غزالرنده بیوررلر .

هر که پیرسدت که مه زارجه کونه واشود
باز کشا کره کره بنده قبا که این چنین
امور متعدده و حسبه بدن مأخوذ اولان هیئتیکه
اول ماهک تدریجله ابردن خارج اولسی و نجسات
بولمسیدر تشبیه ایلمشدر شول هیئته که اول محبوبک
قباس نیک بندلرنی تدریجله آچه سی وقتنده
سپند س نیک ظهوره کله سی و تابان اولسه بدروجه
شبه بر هیئتدر که بین الهیئین مشترکه واقع
اولمشدر که شیء نورانینک تدریجله منکشف
اولسه بدروایسه عقیلدر اما امور حسبه بدن
مأخوذ اولسی اعتباریله حسی دینلمشدر بلکل که
هیئت هیئته تشبیه ایلک که تشبیه مرکب بالمرکب
دیدکلریدر کاه او اور که هیئتک اجزاسندن هر برینی
آخرینه تشبیه ایلک هم ممکندر کما قال الشاعر

وكان اجرام النجوم اوامعا

در رنشن علی بساط ازرق

نجوم لامعه بی درره تشبیه وآسمانی بساطه ازرقه

تشبیه حد ذاتنده بر امر مستحسنه اندر اما هیئت

هیئته تشبیه ایله که نسبتیه قتی الجندر شعر فارسیدن

مثالی نه کیم نظیری دیمشدر .

در ثریا ماه نو بنود در چرخ دورت

همچو عظم پهلوی صیدی زدن پلنگ

ثریا دندانه و ماه نوی استخوان پهلوی و چرخ

پلنگ تشبیه نفسنده بر امر خوب و تشبیه مرغوبدر

اما هیئت هیئته تشبیه ایتمکه بو تشبیهک میانده

چوق فرق واردر و کاتینک بوییتی هم بوقیبلندر

ببالشجه زین اسبت صدقها

نماید چو بر باد صرصر شکوفه

زین اسب اوزره موضوع اولان اصداقک هیئتی

باد صرصر اوزره محمول اولان شکوفه لدن حاصل

اولان هیئته تشبیه ایلمشدر وحد ذاتنده صدق

شکوفه و واسی صرصره تشبیه بغایت خوبدر

اما هیئت هیئته تشبیه بوندن المح و مرغوبدرگاه

(اولور که)

اولور که اجزادن هر برینی اجزایه تشبیه ممکن اولور .

برتنت پیراهن کنان ز تحریک نسیم

هست چون نو کبسه لرزنده بر بالای نسیم

زیرا پیراهن کنان نو کبسه کبدر دیمک مستحسن

دکدر اما هیئت هیئتیه تشبیه ایلمشدر خوبدر

ویا خود و هیئدر « وهوان بکون وجه الشبه منترعا

من عدة امور متوهمة » یعنی وجه شبه وهنی که

حکما و احدا و له اولدر که وجه شبه امور متوهمة دن

منترع اوله و بو که مثال نه کیم ابن معتز دیمشدر .

اصبر علی مضض الحسود فان صبرک قاتله

فالنار تأکل نفسها ان لم تجد مانأ کله

مضض وجع مصیبتیه و غمدن و غصه دن یا نوب

کوینکه دیرل تشبیه ایلمدی حسودک اضطرابی اوزره

صبر یا لبوب آنکله مجادله و محاصره ایتمک آنک سبب

هلاکی اولدیغنی شول آتش افروخته ده که آنک

اشتهال و التهاونه سبب و مدد اولان خطبک

انعدامدن آنک فنا و زوالی لازم کلمشدر وجه شبه

بونده کند و کندوبی افنا ایلمکدر آنک نار حسدینک

اشتهالنه سبب اولان شبهه عدم اشتغال تشبیه

و حسودك بود معینده اشتراکی بر امر و همیدر که شاعر
آنی توهم ایلتد در و شعر فارسیدن بونک مثالی
نته کیم انوری دیمشدر .

بد خواه تو خود را به بزرگی چو توداند

آری مثل است این که چناری و کدویی

ممدو حك بد خواهی نی که اول کندوسنی رفعت
و شرفده ممدو حه برابر طوتر تشبیه ایلتد در شول
کدویه که اول کندوسنی بلند و سرسبز اوله ده
چناره برابر طوتر بینهماده وجه شبهه شیء حقیر
و سربع الزوالك کندوسنی شیء عظیم بعد الاختلاله
مشابه و مساوی بتلشد در پس چنار و کدو نك وجه
شبهه اشتراکی بر امر و همیدر اما وجه شبهه بدین
قسم ثانیه که متعدد او اوب حکم واحد منزه سنده
اولیه و تمام حسی اوله مثالی شو یله در که مطرانی
دیمشدر .

حکمت اونا ولینا واعتدالا

ولحظا قاتلا سمر الرماح

یعنی اول محبویه لون ولین واعتدال قامت و لحظ
قاتل حسیه سمر الرماحی حکایه ایلدی یعنی اکاشیه
(اوادی)

اوادی بونده وجه شبهه امور متعدد در و حسیدر که
محبویه بی بحسب لون ولینت و لحظ قاتل واعتدال
قامت سمر رماحه تشبیه حسی اولان امور متعدد دندر
و شعر فارسیدن مثال

چون صبا در غنچه شکل و بوی ورتك آن دهان

یافت زد بوسه بکام و بوی خوش بگرفت ازان

شاعر غنچه بی شکله واونده و بویده دهان محبویه
تشبیه ایلتد در و بوا امور متعدد ایه تمام حسیدر
وگاه اولور که بوا ورتد عده عقلی اولور نته کیم
ابوالعلاء المعری دیمشدر .

والخل كالماء ییدی لی ضمایره

مع الصفاء ویتخفیهها مع الكدر

خل دوسته دیرلر بویلتده وجه شبهه که دوستله
آبك میاننده مشترك واقع اولشد در امور متعدد در که
تمام عقاید در که اول وقت صفاده باطنده اولانی اظهار
و کدورت وقتنده اول ضمایری اخفا ایلتد در و بونك
شعر فارسیدن مثالی بودر .

به قدر دانش ورتبت بعقل کل ازان مانی

که غیر اون باشد کس که باشد هر ترا ثانی

محمود حی قدرده ودانشده ومرتبهده عقل کله
تشبیه ایلمشدر بر بوامور متعدده که وجه شبهه درلر
تمام عقاید چونکیم اقسام وجه شبهه معلوم اولدی
پس هیئتیه تشبیه ایلمکاری صورتده گاه اولور که
همان مجرد هیئت اختیار ایدرلر دون الاوصاف
نسه کیم ابن المعتر بویتمده اختیار ایلمشدر .

كان البرق مصحف قارئ

قائطبا قامة وانفتح

معنی کان برق شول برقارینک مصحفیدر گاه منطبق
اولاق ایله منطبق اولور یعنی بومولور و قیامور و گاهی
منفتح اولاق ایله منفتح اولور یعنی آجیلور بونده شاعر
بعد الانقباض حاصل اولان انبساطک هیئتندن
غیری اوصافدن بروصفه هیچ نظر ایلمشدر
یعنی شول بر هیئتکه مع عروض حرکتی الانقباض
والانبساط برقدن حاصله اولمشدر شاعر آتی شول
قارئینک مصحفندن حاصل اولان هیئتیه تشبیه
قیامشدر که اول مصحف هم انطباق وانفتاح
حرکتلریله جهتهده مرة بعداخری حرکت ایلمر وجه
شبهه بوندن غیری بروصفه دخی نظر قیامشدر

(شعر)

شعر فارسیدن مثالی

زسهم تیر مرکان توهر ساعت من خاکی
بر آتش چون کان کردم ازین پهلو بران پهلو
بونده عاشقک آتش مغنویده گاه برجانیه و گاهی دیگر
برجانیه منقلب اولسندن حاصل اولان هیئتیه کلک
آتش صوری اوزره منقلب اولسی هیئتیه تشبیه
ایلمشدر و بوحرکتندن غیری بر آخر و صفه نظر
ایلمشدر اما قائلک بو قولی آنک مخالفیدر که دیر
الشمس کالمرأت فی کف الاشمل « بونده اشلدن
مراد مرتعش اولان کیمسه در و بو قولده شمسدن
شول حرکت سریعه متصله که مع تموج الاشراق
حاصله اولور حتی اول حینده آنک شعاعی منبسط
اولوب جوانب دائره دن فائض اولغه مشابه اولوب
آندن صکره ینسه انقباضه رجوع قیامه مماثل اولور
شاعر بوندن بر هیئت اخذ ایلبوب آتی کف اشلده
اولان آینه و آنک حرکتندن حاصله اولان هیئتیه
تشبیه قیامشدر و بونده بو حرکتین مذکور تیندن
غیری اوصافک هیئتیه دخی مثلا اشراق واستمداره
کبی اشارت قیامشدر و بونک شعر فارسیدن مثالی

نته کیم طوطی نام شاعر دیش در .
 خالك پابت که درین چشمست مآرا که دران
 متصل چون ششهای ساعت ریک روان
 بونده محبوبك خاکپایك عاشقك گاه برکوزینه
 وگاهی برکوزینه متصل کیمه سندن حاصله اولان
 هیئتئ اخذ ایلوب آنی ساعت شیشلرندن زمانك
 متصل برندن برآخزینه کیمه سندن حاصل اولان
 هیئته تشبیه ایلشدر و همان بوهیئینندن یعنی خاکك
 بر محادن بر محله کیمه سندن قطع نظر امر آخر که
 اول صفای محلیندر که مراد ایکی کوز و ایکی شیشه در
 اکادخی نظر قیاس و مراد ایلشدر و تسبیهدن غرض
 غالباً مشبیه عائد اولقدر و اول مشبیه عائد اولان
 غرض یا آنك امکانی بیان ایلر یعنی چنان بر امر غریب
 و عجیب اولسه و قلوب ناسه آنك ممنوع اولسنك فیکری
 کله آنك ممکن اولسنی بیان ایلر کافی قول ابی الطیب
 وان تفق الانام وانت منهم
 فان المسك بعض دم الغزال
 یعنی ای ممدوح انام اوزره فائق اولد کسه حالبوکه
 سن آنلردنسن استبعاد یوقدر زیر تحقیقا مسك
 (غزالك)

غزالك دمنك بعضیدر شاعر وقتا کیم ممدوحك
 ناس اوزره فائق اولسنی ادعا ایلدیه حتی اول
 برأسه اصل و بنفسه جنس اولدی دیمك نکته سنی
 ادا قیلدیه بوظاهره ممنوع کبی اولدی پس دعوا
 ایچون حجت ابراز ایلوب بونك ممکن اولسنی بیان
 ایلدی شول حال مشكك حاله تشبیه ایتکله که
 اول دمدن بعضدر اما دمدن عدد اولمز زیرا
 مشكك وجودنده شول اوصاف شریفه واردر که
 اول دمه بولمز بوشبیه ضعیفدر صراحة دکادر
 و یا خود اول مشبهك حالی بیان ایلر و صفتلردن
 نه کونه صفت اوزره اولدیغنی عیان ایلر نته کیم
 بر ثوبی سیاه اولده بر آخر ثوبه تشبیه ایلک کبی
 و یا خود قوت و ضعفده و زیاده و نقصانده مشبهك
 حالنك مقدارنی بیان ایلر ثوب اسودی بغایت سیاه
 اولده غرابه تشبیه ایلک کبی و یا خود مشبهك حالی
 سامعك نفسنده مقرر قیلور و آنك شانه تقویت
 و یر نته کیم سبندن فائده حاصل اولیان کیمه یی
 راقم علی الماء اولان کیمه تشبیه ایلد کیری کبی
 مثلا «فلان کال راقم علی الماء» دیسه لر سن بوشبیه

عندم فأنه نك تقریرندن و آنك شاننی تقویتدن بر معنی
 بولورسنكه آنی غیریده بوله مزسن زیرا حسباتی
 فكر عقلياتی فكردن اتمدر نفسك اكا زیاده انقی
 اولدیغندن اوتوری و حسباتك عقلياته تقدم
 قبلدیغندن اوتوری و شواغراض اربعد وجه تشبیهك
 مشبه به ده وجه شبه ایله اشهر و اعرف اولمسنی
 اقتضا ایله و یا خود مشبهی عین سامعه تزیین
 ایچوندر وجه اسودی مژگان ظیه تشبیه ایلک کبی
 و یا خود تشبیهدن غرض تسویه و تقبیح اولوب
 مثلا ذاتا اشیاء مقبوله دن اولوبده بعده بعض عارضه
 سببیه لکه دار اولان بر شبثی اشیاء منفوره دن برینه
 تشبیه ایلدکری کبی و یا خود مشبهی استنظراف
 مراد اولور یعنی ظریف و بدیع عد ایلک اولور مثلا
 شول کورلرده که جرات موقده اوله آنی موجی
 آلتون اولان مسك دریاسنه تشبیه ایلدکری کبی
 هذا الفخم فیہ جمر ملتهب
 کبحر من المسك موجه الذهب
 دیدکری کبی استنظراف دخی ایکی وجه اوزره در
 بری صورته ممنع اولمدر عاداتا اگرچه عقلا ممکن
 (ایسه ده)

ایسه ده بوقسم مشبه ذهنده مطلقا نادر الحضور
 اولمدر «کافی تشبیه فخم فیه جرمه وقد» و بروجهی
 دخی مشبهك ذهنده حضوری قتنده نادر اوله
 کافی قول الشاعر
 ولا زور دية تزهو بزرقها
 بین الریاض علی حجر البواقیت
 کانهما فوق قامات ضعفن بها
 اوائل النار فی اطراف کبریت
 معنی چوق ازهار لاجوردی وارد که زرقه لریله
 یعنی کبودی رنگ اولم لریله بین الریاض یواقیت حرا
 اوزره یعنی ازهار سرخ اوزره تفخر ایدرلر کان اول
 ازهار لاجوردی شول قامات و ساقات اوزره که اول
 قامات اول ازهار حمله اولمقلغله ضعیفه اولدی
 کبریتك اطرافده اولان اوائل نادر نارك اطراف
 کبریته متصل اولدیغی صورتك ذهنده حضوری
 نادر دکلدر لکن آنك حضوری عند حضور صورة
 النفسج مسنظرف اولور و صورتین متباعدتینك
 تقارن و تعانی مشاهده اولدقده مسبعد و مستغرب
 کلور و آزا اولور که تشبیه دن غرض مشبه به عائد

اولور بودخی ایکی نوعدر برنوعی مشبیه وجه
شبهه اتم واکمل اولدیغنی ایهام ایلر بونوع تشبیه
مقلوبده بولور بواول تشبیهدر که ناقص بونده
مشبیه قیلور آنک اکل واتم اولسنی ادعا ایلک
قصد ایلهدن اوتوری کما قال الشاعر
وبدا الصبح کان غرته
وجه الخلیفه حین یمدح

معنی صباح ظاهر اولدی کان اول صباحک بیاضی
خلیفه نک وجهیدر مدح اولندیغنی حینده شاعر
بونده خلیفه نک وجهی وضوح وضباده صباحدن
اتم واکلدر دیمک ایهامنه قصد ایلشدر و بونک
آیت کریمهدن مثالی (ذلک بانهم قالوا انما الیبع
مثل الربوا) قولیدر که کافرلر با حرام ایکن حلال
عد ایلدیلر و اول قدر مبالغه ایلدیلر که ربائی حاده
اصل طوتوب و آتی مشبیه اتخاذ ایدوب بیعی اکا
تشبیه ایلدیلر حق کلام بوایدیکه انما الربوا مثل الیبع
دیلهردیکه سوز ربادهدر بیعدهدکلدر پس مبالغه دن
اوتوری تغلیب ایدوب انما الیبع مثل الربوا دیدیلر
و برنوعی دخی مشبیه بکمال اهمتمی بیان ایدر مثلاً
(بر)

برکرسنه کیمسه نک اشراق واسه تدارده بدرکی
اولان وجهی رغیفه تشبیه ایلسی کی بونوع تشبیه
اظهار مطلوب نسیمیه ایدر لر رغیفه عند الخائع
محبوب و مطلوب اولدیغنی ییاندن اوتوری و اما
وجهی بدره تشبیه انسب واولی ایدی چنان ایکی
شبثک بر امرده میاننی جمع ایلک مراد ایلسه لر
ایکسندن برینک نقصان و زیاده لکنه قصد ایلهدن
قطع نظر اکر اول شیلرده زیاده لک و نقصان بوانسون
ویا خود بولمسون بوتقدیرجه ترک حرف تشبیه ایلوب
احد منساوینی ترجیح ایلهدن احتراز ایدوب
تشابه ایله اکتفا ایدر لر کقول الشاعر
تشابه دمی اذ جری و مداتی
فن مثل مافی الکاس عینی تسکب

فوالله ما ادري ابا الخمر اسباب
جفوني ام من عبرتي كنت اشرب
شاعر وقتا کیم دمع ایله حرك میاننی منساوی اعتقاد
ایلدی و حرتده برینک زائد و برینک ناقص اولسنه
قصد ایلدی حرف تشبیهی ترک ایلوب تشابه ایراد
ایلدی تا ایکی شبثک هر بری مشبیه و مشبیه به اولغنه

لا یق اوله واکر اولکی طرفی متعدد اولورسه یعنی
مشبه طرفی مشبه به طرفی دکل اکا تسویه تعبیر
ایدرل مثلا

صدغ الحیب و حالی

کلاهما کالایالی

قول کبی معنی حیبتک زانی و بنم حالم ابکسی ییله
کیچیلر کییدر دیمک اولور واکر ابکنجی طرفی
متعدد اولورسه یعنی مشبه به اول طرف دکل اکا
تشبیه جمع دیرل کقول الشاعر

بات ندیمالی حتی الصباح

اغید مجدول مکان الوشاح

کانتما یسم عن لؤلؤ

منضد او برد اواقا ح

معنی بکندیم و مصاحب اولدینگی حالدیه صباحه دک
کیچیلدی شول اغید نامنده اولان شخص که آنک
قوشاغی یری محکمدر کان اول اغید لطفانده لؤلؤ کبی
منتظم اولمش و یاخود طولو کبی و یاخود افحوان
چیچکلری کبی دیسلردن کولر و کشف دهان ایلردی
تشبیهاتده بوقدرله اکتفا اولندی و بوندن زیاده طلب
(ایلینلر)

ایلینلر مفتاحه و متن تلخیصیه حواله قبلندی و حقیقت
و مجازک شرح و بیانه شروع اولندی و بالله التوفیق
وفی یده اذمة التحقیق

الفصل الاول

« فی بیان الحقیقة و المجاز الحقیقة هی الکلمة
المستعملة فیما وضعت له فی اصطلاح به بقع الخطاب »
علم بیانه نظر اولندقدیه مقصود اصلی همان
مجازدر که اختلاف طرق مجازله حاصل اولور
حقیقتله دکل لکن حقیقت مجازه نسبتله اصل و مجاز
اکا کوره فرع اولدیه اولاحقیقتدن بحث اولنوب
تعریفیه شروع قبلندی پس حقیقت اصطلاحده
شول بر معناده مستعمله اولان کلمه در که اول کلمه
اول معنا ایچون وضع اولندی اصطلاحده که
تخاطب اول اصطلاحله واقع اولور لفظ مستعمله
غیر مستعمله اولان کلمه دن احتراز ایچوندر که اکا
نه حقیقت و نه مجاز تسمیه اولنور و فیما وضعت له قیدی
غلطدن احترازدر مثلا انسانه اشارت اولندینگی
حالدیه خذ هذا الفرس دیمک کبی و دخی مجازدن
احترازدر که اول ماوضع له ده استعمال اولنما مشدر

مودخی فی اصطلاح یقع به التخطاب قبلیه هر حقیقت
عرفیه تعریفک شمولی مراد اولنش و اصطلاح
آخردہ ماوضع لہندہ استعمال اولنان مجازدن احتراز
قلند شدہ مثلاً لفظ صلوٰۃ کہ لغتہ دعا ایچون و عرف
شرعہ ارکان مخصوصہ ایچون وضع اولند شدہ
پس عرف شرعہ مخاطب اولان کیسہ اگر آنی
دعاہ استعمال ایلسہ اکا نسبت اول تحقیقا مجاز
اولور شرعہ ماوضع لہندہ استعمال اولند یغی
حلابسہ ایلہ کہ اول ارکان مخصوصہ در اگرچہ
بحسب اللغہ موضعندہ استعمال اولند یسہ دہ
« والمجاز هو الکلمۃ المستعملۃ فی غیر ما وضعت لہ
فی اصطلاح بہ یقع التخطاب علی وجد یصح مع قرینۃ
عدم ارادۃ ما وضعت لہ » مجاز اصلندہ مفعول وزندہ
اسم مکاندر من جاز المکان یجوز اذا تعداہ یعنی مکاندن
یکدی بعدہ نقل ایلدیلر شول کلمہ بہ کہ اول مکان
اصل یسندن آخر معنایہ تجاوز ایلسہ یعنی مجاز
بر کلمہ در کہ موضوع لہ اولان معنادن غیریدہ مستعمل
اولہ شول بر اصطلاح دہ کہ تخطاب آنکلمہ واقع
اولور بر وجه اوزرہ مستعمل اولہ کہ صحیح اولہ
(موضوع)

موضوع لہ مراد اولدیغی قرینہ ایلہ بیلہ قید مستعملہ
غیر مستعملہ اولان کلمہ دن احتراز ایچوندر کہ
قبل الاستعمال حقیقت و مجاز صفتیہ متصف اولان
وقید فی غیر ما وضعت لہ حقیقتدن احتراز ایچوندر
وقید فی اصطلاح یقع بہ التخطاب کہ وضعت لفظنہ
متعلقدر آنکیچوندر کہ اصطلاح آخردہ ماوضع لہ دہ
مستعمل اولان مجاز ہم تعریفدہ داخل اولہ مثلاً
لفظ صلوٰۃ کہ عرف شرعہ مخاطب اولان کیسہ
آنی دعاہ استعمال ایلسہ مجاز اولور اگرچہ فی الجمہ
ماوضع لہندہ استعمال اولند شدہ عند اهل اللغة
لیکن ماوضع لہندہ استعمال اولندامش اولور شول
اصطلاح دہ کہ تخطاب آنکلمہ واقع اولش اولور کہ
مراد شرعہ قدر وقید علی وجه یصح کہ مستعملہ
متعلقدر آنکیچوندر کہ بین المعینین علاقہ صحیحہ
اولہ وقید مع قرینۃ عدم ارادۃ ما وضعت لہ
آنکیچوندر کہ کنایت خارج اولہ زیرا کنایت ماوضع
لہندن غیریدہ مستعملہ در ما وضع لہ مراد
اولہ سنک جواز یلہ بیلہ اگر عدم ارادت ما وضعت لہ
قرینہ سی اولر سہ کلمہ مجازیہ ک مقصود اولان

معنی اوزره دلالتی اولمز و بو تعریفین مذکوریندن
بو معلوم اولور که هر شول لفظ که معنای ما وضع
لهمندن غیریده استعمال اولنه برعلاقه ایچون
معنای ما وضع له مراد اولدیغی قرینه ايله بيله
اکا مجاز تعبیر ایدرلر .

✽ فصل ثانی مجاز مرسلی بیان ایلر ✽

مجاز مرسل اولدر که وجه شبهه و مشابهت اولق سزین
معنای مجازی ايله معنای حقیقی آراسنده علاقه
تمام اوله علاقه معتبره نك انواعی چوقدر لیکن
اون نوعه دك صایع شلردر اولا برشبئی جزئیله تسمیه
ایلمکدر یعنی مجاز مرسلک انواع علاقه قندن بریسی
برنسنه یه کندو جزئیک اسمی اطلاق ایلمکدر مثلا
رقیبه عین دیدکلی کی که عین رقیبک جزئی در
وعین ايله رقیب میاننده علاقه اولدر که اول شخص که
رقیبدر عین آنده اصلدر که صفت رقیبی بدون العین
میسر اولمز و ثانیایار و معین اولنه ید دیرلر نه کیم نعمته
وقدرته ید تعبیر ایدرلر دست ايله نعمت میاننده
علاقه مصدر نعمت اولوب هر نعمته علت فاعلیه
کی اولدیغیدر و دست ايله قدرت میاننده علاقه
(اکثر)

اکثر قدرتک ظهوری الدن واقع اولور و قدرته دلالت
قبلن افعال مثلا ضرب و قطع و اخذ کی غالباً آندن
ظهوره کلور و ثالثاً برشبئه کلینک اسمیه تسمیه قیلق
هم مجاز مرسلدر مثلا انامله اصابع اطلاق ایلمکلی
کی کما قال الله تعالی (یجعلون اصابعهم فی آذانهم
من الصواعق حذر الموت) اصابع اصبعک جمعیدر که
بتون پرمقتره دیرلر بواراده انامل مراد اولور که
اصابعک جزؤیدر و انامله اصابع اطلاق مبالغه
ایچوندر که کآن بونلر پرمقترینی قولقلرینه اذخال
ایلمدیلر تا صواعقی ایشتمیلر و رابعاً برشبئی اول شبئک
سببیک اسمیه تسمیه ایلمک دخی مجاز مرسلدر
نته کیم عرب رعینا الغیث دیرلر و رعینا النبات
دیمک معناسن مراد ایدرلر زیرا مطر نباته سبیدر
بناء علی هذا سببی ذکر ایدوب مسببی مراد ایلمدیلر
فلان اکل الدم دیدکلی دخی بوقبیلدندر که باباسنک
قانی دیته سبب اولور فلان دبت ییدی دیمک اولور
خامسا برشبئی مسببیک اسمیه تسمیه ایلمک دخی مجاز
مرسلدر مثلا مطرت السماء نباتا دیوب غیث مراد
ایلمکلی کی که نبات مسبب باراندر سادسا برنسنه یه

اولده اولديغي حالك اسمنى اطلاق ايتك هم بوقبيلدند
 ننه كيم حق تعالى حضرتلى (واتوا اليكمى اموالهم)
 بيوردى يعنى شول كيمه لر كه يتيملردر آنره مالربنى
 بعد البلوغ ويرك وبعد البلوغ يتيم دينلر پس زمان
 ماضيده اولان اسمله تسميه اولمش اولور صلوا
 على القاتل ديدكلرى هم بوقبيلدندر مثلا بر كيمه
 بر كيمه ي اولدوروب آنى دخی آنك يرينه قتل
 ايلدكلرند نسكره اكافاتلى تسميه اولمش زمان ماضيده
 اولان اسمه كوره اولور سابعاً بر شبنه زمان مستقبليه
 اوله جق اعتباريله تسميه ايلك هم مجاز مرسلدر
 مثل قوله تعالى (اتى ارانى اعصر حراً) يعنى تحقيقا
 بن كندومى واقعه ده عنب صقر كوردم وعنبه
 حراً اطلاقى باعتبار ما يؤول اليه در ثامنا بر شبنه
 محلك اسمنى اطلاق ايلك هم مجاز مرسلدر
 كما قال الله تعالى فليدع ناديه نادى مجلسه ديرلر مراد
 اهل ناديه الحال فيه ديمكدر جراتنهر وسال الميراب
 هم بوقبيلدندر تاسعا بر شبنه حالك اسميله تسميه
 دخی مجاز مرسلدر كما قال الله تعالى (واما الذين
 ابيضت وجوههم فى رحمة الله فى الجنة التى تحل
 فيها)

فيها الرحمة) يعنى لفظ رحمتدن مراد بونده جنتدر كه
 رحمت اكا حاله و نازله در عاشرا بر شبنه آلتك اسميله
 تسميه هم بوقبيلدندر كما قال الله تعالى (واجعل لى
 لسان صدق فى الاخرين) بونده لسان صدقدن
 مراد ذكر حسندركه لسان ذكره آلت اولشدر
 * الفصل الثالث فى بيان الاستعارة *

اصحاب بلاغت استعاره نك تعريفن بويله ايلشدر
 « الاستعارة هي اللفظ المستعمل فيما شبيهه بمعناه
 الاصلى » يعنى استعاره شول لفظدر كه استعمال
 اولمش اوله اصلى اولان معناسنه مشابه اولان
 معينده مثلا رأيت اسدا یرمی ديدكلرى كى بو آراده
 لفظ اسد استعاره در كه رجل شجاع اكا تشبيه
 قلمشدر بعضيلردخی استعاره ي « الاستعارة هي
 استعمال لفظ المشبه به فى المشبه » ديمكله تعريف
 ايلشدر يعنى استعاره مشبه بهى مشبه ده
 استعمال ايلكدر ديمك اولور مثلا لفظ اسدى رجل
 شجاع معناسنده استعمال ايلك كى بو تعريف
 اوزره متكلمه مستعير ديرلر و مشبه به اولان شبنه
 مستعارمند ديرلر و مشبه اولان شبنه مستعارله و لفظ

مشبهه مستعار تعبیر ایندزل اول جهت آنکه مثلا
لفظ اسد بر لباس کبیر که مشبه به اولان حیوان
مفترس شدن آنی عاریت اخذ ایشلردر مشبهه دن
اوتریکه اول ر جل شجاعدر بوا یکی تعریفدن
استعاره تخیلیه واستعاره بالکنایه خارج اولور
وامهنا صاحب مفتاح بوا یکی سی جامع تعریف
ایشلدر « قال الاستعاره هی ان تذکر احد طرقی
التشابه وترید الطرف الاخریه مدعیاً دخول المشبه
فی جنس المشبه به » یعنی استعاره اولدر که سن
تشبهک ایکی طرفندن برینی ذکر ایله سن و آنکله
طرف آخری مراد ایلله سن مدعی اولدوغک حالده
مشبهک دخولانی مشبه بهک جنسندن مثلاً ر جل
شجاع که مشبه در اسد جنسندده داخل اوله سنی
ادعا ایلوب رأیت اسدا فی الجمام دیه سن پس
بو تعریفده استعاره تخیلیه واستعاره بالکنایه
داخل اولور زیرا بو تعریفده مشبه بهی ذکر
ایلله و آندن مشبه مراد قیله استعاره اولوب
داخل اولور و کذاک مشبهی ذکر ایلده و آندن
مشبه به مراد ایلله و هم استعاره اولوب بو تعریفده
(داخل)

داخل اولور لکن صاحب مفتاحک بو تعریفده
اعتراض ایشلدر واکا نیچه وجوه ایلله جواب و یروب
آنی رد قیلمشلردر که بو مختصرده ایرادی مناسب
کورلمدی اما تعریفین مذکورین مشبه بهی ذکر
ایدوب همان مشبه مراد ایشلکه مقیدلردر
واستعاره برقاج قسمدر اولاستعاره تحقیقه در
واستعاره تحقیقه معناسی متحقق اولدیغندن
اوتوری استعاره تحقیقه دیدیلر کر که اول معنا
حسی اولق جهندن محقق اولسون و کر که عقلی
اولق جهندن محقق اولسون حسبک مثالی
نته کیم شاعر دیمشدر .

لدى اسد شاکى السلاح مقذف

له ليد اظفاره لم تقلم

معناسی تمام السلاح اولان واکثر وقایعه قذف قلنان
ورجی اولنان اسدک فتنده در که آنکچون بین الکتفین
شعر کثیر واردر که آنک طرفلری قطع اولنما مشدر
پس اسد بونده ر جل شجاع ایچون مستعاردر
بوا یسه امر متحققدر حسا و نقایینک منالی نته کیم
حق تعالی حضرتلری کلام مجیدنده (اهدنا الصراط

المستقیم) پیوردی و بونده صراط مستقیم
مراد دین اسلامدر بوا یسه امر متحققدر
من حیث العقل پس استعاره بالکنایه ایله استعاره
تخیلیه نك تعریفنه کلام استعاره بالکنایه شول
تشبیه در که نفس متکلمده مضمراوله و مشبیه دن
غیری آنک ارکاندن اصلا برشی تصریح ایلیه
بلکه همان مشبیه ذکر ایلیه فقط و اول نفسده
مضمراولان تشبیه اوزره مشبیه به مختص اولان
بر امری مشبیه ایچون اثبات ایلمکک دلالت قبله
پس نفسده مضمراولان تشبیه استعاره بالکنایه
دیرلر و یا استعاره مکینه تشبیه ایدرلر و اول تشبیه
مضمرا کتابت تشبیه اولنسی تشبیهک مصرح
اولدیغی سیبله در و اول مشبیه به مختص اولان
امر مشبیه ایچون اثبات ایلمکه استعاره تخیلیه
دیرلر مشبیه مشبیهک جنسندن اولده سی تخیل
اولدیغندن اوتوری کما فی قول الهذیل
و اذا المنیة انشبت اظفارها
القب ۛ کل تمیة لا تنفع
تمیة شول بونجغه دیرلر که برکیمه نك بویینه تعلیق
(ایدرلر)

ایدرلر ضرر و بلادن صیانت ایچون صکره تعوید
وهیکل معنایینه دخی استعمال اولندی انشبت الظفر
فی الشیء دیرلر چقان طرنق برشبهه باتسه و دخول
ایتسه منیه مویه دیرلر شاعر کند و نفسنده موتی
قهر و غلبه ایله اهلاک نفوس اللمده سبعة تشبیه
ایلدی و اظفار که لوازم سبعة مندر که اغتیاال و اهلاک
آلر سز سبعة کامل اولمز مویه آنی اثبات ایلدی
پس مرکی سبعة تشبیه استعاره بالکنایه دیرلر
و آنکچون اظفار اثبات ایلمکه استعاره تخیلیه تعبیر
ایدرلر و شعر فارسیدن بونک مثالی نته کیم انوری
دیمشدر

ماه ار نخواهد آنکه بود نعل مرکت
از ناخن محاق ابد چهره خسته باد
شاعر کند و نفسنده ماهی اولا مصیبت زده اولان
عورته تشبیه ایلمشدر نورینک فقدانی واسطه سیله
ا کا عارض اولان ملالده که ناخن ایله چهره یه زخم
اورمق مصیبت زده اولان عورتلرک لوازمنددر بوکا
استعاره بالکنایه دیرلر و ناخن محاق ایله چهره سن
خسته قیلغی ماهه اثبات ایلمکه استعاره تخیلیه

تسمیه ایدرلر بر آخر اعتبارله استعاره بی اوج قسمه
تقسیم ایلدیلر مثلاً اگر استعاره مستعارله
ومستعارمنه ملایم بر شبیه مقارن اولورسه اکا استعاره
مطابقه دیرلر عندی اسد دیدکاری کبی که بونده
مستعارله ومستعارمنهک لوازمندن برشی مذکور
دکدر بونک شعر فارسیدن مثالی بویته در .
هر طرف سروی وهر سوش ووخ دجوی دکر
من کرفتار بلای خوی بد خوی دکر
محبوبی سروه تشبیه ایلوب مستعارلهه ومستعار
منه ملایم هیچ بر امر دخی ذکر ایلامشدر واکر
مستعارلهه ومستعارمنه ملایم بر شبیه مقارن
اولورسه اکا استعاره مجرد تعبییر ایدرلر کقول الشاعر
غمر الرءاء اذا تبسم ضاحکا
خلقت بضحکته رقاب المال
غمر خور و زننده بونده کثیر معناسنده در و مبتداء
مخذوفک خبریدر غمر الرءاء دیمک کثیر العطا دیمک
معناسنه استعاره اولمشدر شو علاقه ايله که
ردا صاحبک عرضنی صاین اولدیغی کبی عطا
دخی صاحبک عرضنی صیانت قیلور آند نصکره
(ردایی)

ردایی غمره وصف ایلدیکه اول عطایه ملایم
ومناسه بدر پس ممدوحی کثرة عطا ايله وصف ایلوب
دیر که اول ممدوح کثیر العطا بر کیسه در که تبسم
ایلسه ضاحک اولدیغی حالده یعنی حد تبسمدن
تجاوز ایلسه ضحکه شارع اولدیغی حالده آنک
خنده سی سببیه رقاب اموال سائلک النده بسته
ومقید اولور غلق الرهن فی ید المرتهن دیرلر حیان
راهن آنک انفکاک اوزره قادر اولسه فارسیدن
بونک مثالی بویته در .

سرو تو مکر زیبا نشیند
کین دل نفسی بجا نشیند

بویته دره سروی قامت محبوب ایچون استعاره
ایلمشدر شول درازک علاقه سببه که سروله
قامت محبوب میانده مشترکدر آند نصکره سرو که
مستعاردر نشستن صفتیه وصف قیلشدر
واوچنجیسنه استعاره مرشحده دیدیلر واستعاره
مرشحده اولدر که مستعارمنه ملایم اولان شبیه
مقارن اوله کما فی قوله تعالی (اولئک الذین اشترؤا
الضلالة بالهدی فاربحت تجارتهم) بونده اشرایی

استبدال و اختیار ایچون استعاره ایلمشدر شول
علاقه ایله که اشتراکلی و یروب سلعه بی اخذ ایلمکدر
واسنبدالده هم دادن و ستادن بولنور واکار بیج
و تجارتی ارداف ایلمک ترشیخ استعاره دیدیلر زیر
استعاره هر شیخه اکادیرلر که مستعار منه ملایم
بودناسب برشی مذکور اوله و شعر فارسیدن بولک
مثالی شاعرک بوقولیدر .

می شوم پنهان زمر دم چشم پوشم از جهان
آن پری از چشمم مر دم چونکه می باشد پنهان
بویته پری بی محبوب ایچون استعاره ایلمشدر
شو و علاقہ ایله که پری نیجه نلرک و لطیف ایسه
محبوب دخی او یله لطیف و نازکدر و مقارن قبلی
شول شبهه که اول چشمم مر دم دن پنهان اولمقدر که
پری به مناسب و ملایمدر که اول مستعار منه در
گاه اولور که تجریدله ترشیخ ابکیسی بر محله جمع اولور
کقول الشاعر « لدی اسد شاکی السلاج مقذف »
بواستعاره مجرددر که شاعر مستعار منه ملایم
اولان شبهه آنی وصف ایلمدی که اول رجل شجاعدر
له ابد اظفار له لم تقلم بواستعاره هر شیخه در زیر
(شو)

شولید و اظفار ایله وصف مستعار منه ملایمدر که
اول حقیقیدر ابد ابد که جمیدر که شیرک منکبین
اوزره اولان صاحب لرینه دیرلر تقایم قلمک مبالغه سیدر که
قطعه دیرلر که مراد عدم ضعیفدر و بولک شعر
فارسیدن مثالی

آن ماه شب چارده از ما چو جدا شد
روزم همه شب شد چون دانم که کجا شد
بویته ماهی محبوب ایچون استعاره ایلمشدر
بوشب چهارده که مستعار منه ملایمدر اول ماهدر
ذکر ایلمشدر و شب چهارده که مستعار منه
ملایمدر که محبوبدر هم ذکر ایلمشدر که ترشیخ
استعاره بودر و اطلاق و تجریددن ترشیخ ابغدر
تشبیهدن مبالغه اوزره مشتمل اولدیقندن اوتوری
علم بیانده استعاره بی درت قسم آخره دخی تقسیم
ایلمشدر اگر اقسام مذکوریه متعلق اولان مباحثه
یونده شروع اولنور سه اطناب واسطه مؤدی اولور
بوقدر له اکتفا اولندی و کنایتک شرح و بیانیه
شروع قلندی و التوفیق شی عزیز لایعظمی الالعبد
عزیز

الفصل الرابع في بيان الكناية *

کنایت لغت عربده ترك تصریحہ دیرل مصدر و
کنیت بکذا عن کذا ویاخود کنوت عن کذا دیرل
چنان تصریحی ترك ایلسه ل « وفي الاصطلاح لفظ
اریده لازم معناه مع جواز اراده معه » یعنی
اصطلاحده کنایت شول لفظدر که اول لفظک
لازم معناسی مراد اوله اول معنائک مراد اولمه سنک
جواز یله یله اول لازمله یعنی لازمی ذکر ایدوب ملزومی
مراد ایلمکدر مع جواز اراده لازم لفظه مکنی به دیرل
و معنایه مکنی عنه تعبیر ایدرل مثلا طویل النجاد
لفظی کی نجاد بند شمشیره دیرل و طویل النجاد
دیمه دن مراد آنک لازم معناسیدر که اول طول
قامتدر که طویل النجاد آندن کنایه در معنای
حقیق سنک مراد اولمه سنک جواز یله یله که اول
طول نجاد در و بو تعریفله ظاهر اولدی که کنایت
مجازه مخالف اولور زیرا که کنایت اراده لازم معنای
حقیقیدر مع جواز اراده معنای حقیقی مجاز بونک
مخالفیدر که مجازده معنای حقیقی مراد اولمز مثلا
رأیت اسدا فی الحمام دیمکده حیوان مفترسی مراد
(ایلمک)

ایلمک جائز دکندر بلکه بوندن مراد رجل شجاعدر
حاصل کلام اولدر که کلمه مستعمله دن مراد
یا معنای حقیقیدر و یاخود غیر حقیقیدر معنای
حقیقینک عدم جواز یله و یاخود غیر معنای حقیقیدر
معنای حقیقینک مراد اولمه سنک جواز یله یله
اولک سنه حقیقت دیرل و ایکنجی سنه مجاز دیرل
و اوچنجی سنه کنایه تعبیر ایدرل اما کنایه ده معنای
حقیقینک مراد اولمی واجب اولمز زیرا جائزدر که
فلان طویل النجاد دیرل و آنک نجاد ی اولمه و فلان
جبان انکلب و مهر زول الفصل دیرل و اول کیمسه نک
اصلا کلبی و فصیلی اولمه فصل دوه کوچکنه دیرل
مهر زول لاغر دیمکدر زیرا بو الفاظدن مقصود
ضییقی چوق اولمق و مهمانه رعایت قیاقدر که
اول مقتضای کرمد ر اعدر بوندن که اول کیمسه نک
کلبی و فصیلی اولسون و یاخود اولسون و اتفاق بلغا
بونک اوزرینه در که مجاز و کنایه حقیقتدن
و تصریحدن ابلغدر مثلا رأیت اسدا دیسک و یاخود
رأیت رجلا شجاعا مساویا لاسد فی الشجاعة دیو
تعبیر ایلمک اگر چه هر ایکی عبارت شجاعته اسدله

رجلك مساوی اوله سـ نك افاده سـ نده مشترک در
 لیکن بونك ايله آنك میانده تفاوت وارد زیرا که
 رأیت اسد ایدمک تا کید اثبات شجاعت افاده ایلر که
 رأیت رجلا شجاعا مساویا لاسد فی الشجاعة قوی
 اول تا کیدی افاده ایلر و اول مرتبه تا کید افاده
 ایلک لفظ اسدی مع اسقاط حروف التشبیه مطلق
 ذکر ایلکدن اولور کانه اول رجل شجاعته نفس
 اسد اولمش اولور پس اول کیمسه که نفس اسد اوله
 و اول کیمسه که اسده مساوی اوله آنک ايله بونک
 میانده اولان تفاوت قتی ظاهر در و کثیر الرماد
 دیمک هم کثیر الضیف دیمکدن ابلغدر زیرا که
 اثبات کثرة رماد که لازم کثرت ضیافتدر تا کید اثبات
 وجود ملزومی افاده ایلر که اول کثرت ضیافتدر
 اول سببه که لازمک وجودی ملزومک وجودینه
 دلالت و شهادت ایلر چون کیم شاهد یرنده اوله مدعی که
 ملزومک وجودیدر شهادتله ثابت اولمش اولور اما
 کثیر القرى دیمک مجرد شاهد سبز بر دعوادر
 بو قدر کنایتک شرح و بیان اولنمسی کفایت ایدوب
 بوکا مناسب اولان تعریض و تلویح و رمز و اشاراتک
 (بیاننه)

بیاننه شروع اولندی و اکا تلویح و الاشارات

✽ الفصل الخامس ✽

« فی بیان التعریض والتلویح والاشارات
 التعریض ذکر شیء غیر مقصود یستدل به
 علی المقصود » یعنی تعریض بر مقصود اولین شیء
 ذکر ایلکدر که آنک ايله متکلمک مقصودینه استدلال
 اولنه و تعریضه آنکچون تعریض دیدیلر که متکلم
 کلامی بر عرضه یعنی بر جانبه اماله ایدوب و مرادی
 اول جانب اولوب جانب آخری مراد ایلر و یا خود
 آنکچون تعریض دیدیلر که بر شیء عرض اولنوب
 مقصود شیء آخر اوله و ایندا کنایاته معاریض دیدیلر
 و صاحب مفتاح تعریضی کنایتدن عد ایلشدر
 و اگر غیر مقصود اولان کلام ايله مقصود اولان
 کلام میانده یعنی لازم ايله ملزوم مایینده و سائط
 چوق اولور سه اکا تلویح دیرل زیرا تلویح سـ نك
 غیره ایراقدن اشارت ایلکدر مثلا کثیر الرماد
 قواندن معنای مقصوده که ممدوحک کثرت ضیافتی
 و مهمانوازا کیدر چوق و سائط وارد زیرا کثرت
 رماددن ذهن کثرت احتراق حظیه انتقال ایدر

کثرت احتراق خطبیدن کثرت طبایخه و کثرت
 طبایخنیدن کثرت خوردن طعمه و کثرت خوردن کان
 طعمه کثرت مهمانه و کثرت مهماندن مقصود که
 مضیافیت مدو حذر اکا انتقال ایلر پس بومعنی
 لفظ تلویحه مناسبدر که ایراقدن اشارت ایلر کلا کدر
 واکر مقصود اولان کلامه غیر مقصود اولان کلامک
 میاننده وسائط لزومه خفا ایلر بیله قلیل اولورسه
 اکارمنز دیرلر مثلا عربض القفا و عربض الوساده
 دیدکلی کی وساده بصدوغه دیرلر عربض الوساده
 قولندن عربض القفا اولمسنه انتقال اولور که
 عربض القفا اهل فراست قتلرند حقاقت و بلاهته
 دلالت ایلر بوضوح و رتبه عربض الوساده قولندن
 معنای مقصود میاننده که اول حقاقتدر بو واسطه
 اولور که اول عربض القفا در اما عربض القفا دیمه دن
 مقصود اولان معنا که حقاقتدر هیچ واسطه یوقدر
 زیرا که اهل فراست قتلرند قفانک یصی اولمی
 بلاهته دلالت ایلر « وفی الصحیحین عن عدی بن
 خاتم رضی الله عنه قال لما نزلت وکلوا وشربوا حتی
 یتبین لکم خبط الابیض من الخبط الاسود عمدت
 (الی)

الی عقالین اسود و ابيض فجعلتهما تحت و سادتی
 وجعلت انظر من اللیل و لا یتبین لی فاذا تبین لی الابیض
 من الاسود امسکت فلما اصبحتم غدوت الی رسول الله
 صلی الله علیه وسلم فاخبرته فضحك و قال علیه السلام
 انک اعریض القفا انما ذلک بیاض النهار و سواد
 اللیل کنی رسول الله علیه السلام بذلک عن بلاهته
 عدی و قلة فطنته « اما عربض القفا دن بلاهت
 و حقاقته انتقالده نوعا خفا واردر که هر کس بادی
 نظرده اکا مطلع اولن و بوکارمنز دیرلر و قلت واسطه
 رمز مناسبتدر که اول خفیه قریبه اشارت ایلر کدر
 زیرا حقیقت رمز اصلنده لب و ابرو ایلر اشارت ایلر که
 دیرلر واکر وسائط قلیل اولوب ملازمند خفا اولورسه
 اکا ایما و اشارت تعبیر ایدرلر شعر عربیدن بونک مثالی
 بودر .

اوما رأیت المجد القی رحله
 فی آل طلحة ثم لم تحول
 یعنی ایامجد و کرمی سن کورمدکی که آل طلحه نک
 قتلنده اول رحمتی القا ایلدی آند نصکره اول یردن
 برآخیره کتمدی و تحول ایتدی و لزوم معنای بیت

آندن مقصود اثبات کرد را اگر چه واسطه وارد
لیکن آنده خفا یوقدر مثلا واسطه مجدك عدم تحوّلیدن
آل طلحه قنده مجدك مقيم اولسنه انتقال وآل
طلحه قنده مجدك مقيم اولسنه نندن مجدك هر آل
طلحه به ملازم اولسنه انتقالدر و بونك فارسیدن
مثالی نه کیم خواجه کمال خجندی خواجه مجد
عصار حقه ده که مؤلف کتاب مهر و مشتریدر
بیورمه شلردر .

زما ای صبا با محمد رسان
خدا را درودی که آورا سزا است

پس آنکه بگوا ز منش در نهفت
که ای ساز معنی بتول تور است
کر قتم که باشد ترا صد گرفت
بهریک غزل که اختراع مراست
نه آخر غریب دیار تواند
ترا با غریبان حصومت چراست
زبیداد تست این همه بر غریب
که شعر من آواره شهر هاست
بونده مقصود اصل بویت اخیردر و ذکر ایات
(سابقه)

سابقه بویت اخیرك معناسنك ظهورندن او توریدر
بیداددن مراد ظمدر « والظلم وضع الشیء فی غیر
موضعه و انتصرف فی ملك غیره » دیمکله تعریف
اولنشددر و بیداد لفظی بو محمله بغایت خوب واقع
اولنشددر دیمك استر که سنك بنم شعر مه اعتراضك
محمله ده دکلدر و مخاطب شول مضاده که تصرف
ایلمشددر حق غیردر شیخ کالك که شعر من آواره
شهر هاست دیمددن مرادی شهر لده مشهور
اولسنیدر که آواره شدن شعر دیمددن شهر ته انتقال
اولنور و شهرت شعر دن اول شعرك مطلوب بیتنه
مطلوبیت شعر دن انتقال اولنور شعرك خوب لغته که
مقصود متکلم اولدر اگر چه وسائط چوقدر اما
بو معناسنك مقصود اولسنندن هیچ خفا یوقدر
وشول وقتده که بر لفظ دن معنای تعریض مراد اوله
معنای تعریضه نظرا اول لفظ دن حقیقت و مجاز
و کنایته متصف اولق مراد اولن اگر چه معانی
ثلثه دن هر بری بر سبیل تعبیت آنده موجود ایسه ده
نه کیم (المسلم من سلم المسلمون من یده و لسانه) حدیثی
بو معنایه خوش مثال او اورا اگر مراد بونکله تعریض

اولورسه بونك معنای اصحابی اسلامی شول کیسه یه
منحصراً قیامقدر مسلمانان آمدن سلامت اوزره اوله
و کنایه معناسیکه لازم معنای اصلیدر یعنی مؤیدین
مطلقاً اسلامیتك انتفاسیدر و معنای تعریض معین
اولان مؤیدین اسلامی نئی ایلمکدر و کلام فارسیدن
بونك مثالی نته کیم سبد قاسم انوار پیورر .

هر که که یار شبیه و ناز ابتدا کند

عاشق کسی بود که دل و جان فدا کند

بویتده معنای اصلی عاشققلخی شول کیسه یه
انحصاردر که چون یار شبیه و ناز ابتدا ایلیه اول
کیسه کند و جانی اکا فدا ایلیه و معنای اصلی یه
لازم کلان معنای کنایه اولدر که عاشققلخی مطلقاً
نفیدر هر شول کیسه دنکه یار شبیه و ناز
ابتدا ایلیه اول کیسه جانی اکا فدا ایلیه و معنای
تعریض عاشققلخی شخص معیندن نئی ایلمکدر پس
سائر حقیقت و مجازی دخی هر بار که آنکه تعریض
مراد اولنه اکا کوره قیاس ایلیه و السلام

﴿ باب ثلث شعرك اقسامنی و بدیعه متعلق اولان ﴾

﴿ بعض محسناتی بیان ایلمر ﴾

(صرافان)

صرافان بازار شعر قتلنده کلام منظوم سکر قسمه
منقسمدر اول غزل ثانیاً قصیده ثالثاً تشبیب رابعاً
ترجیع خامساً رباعی سادساً فرد سابعاً مثنوی ثامناً
مسمط فضلاً ی عجم اقسام مذکوره نك هر برینی
علی حده تعریف ایلمشدر ﴿ فالغزل ایات ذات
مطلع متحده الوزن والقافیه غیر متجاوزة عن اثنی
عشر بیتاً ﴾ یعنی غزل شول مطلع صاحبی اولان
پینلردر که آنلرک وزنی و قافیه سی متحده اوله اون ایکی
بیتی متجاوز اولیه و بوزمانده شرط اولدر که
بش بیتدن اقل اولیه مثلاً خواجه حافظک بوغزل
رعناسی کیدر .

بش نو این نکته که خود را زغم آزاده کنی

خون خوری کر طلب روزی نهاده کنی

تکیه برجای بزرگان نتوان زد بکراف

مکر اسباب بزرگی همه آماده کنی

خاطرت کی رقم فیض پذیرد هیسات

مکر از نقش پراکنده ورق ساده کنی

اجر ها باشدت ای خسرو شیرین دهنان

کر نگاهی سوی فرهاد دل افتاده کنی

کار خود کر به خدای باز گذاری حافظ
 ای بسا عیش که از بخت خدا داده کنی
 و غزالک ترکیدن مثالی بود در مصنفه
 دوشورمن مو قدر عیبی کوکل اول وجه ذی شانه
 مکر غارت ککر عقل اولخی زلف پریشانه
 هوای کاکلی یارک ویرادن کوکله حالت
 کلوبدر بوتن و جانم اودمده رقص و دورانه
 نوای نیدن عاشقرا اولورل زنده دل هر دم
 ولی زاهد بونی صانور همان بر قوری افسانه
 دوشلدن آتش عشقه سمندر تک دل شیدا
 یانمده اولدی افسانه حدیث شمع و پروانه
 شراب و شمع و شاهدن تمتع استین عاشق
 رسوخی مجلسنده اول کر کدر کیره مبدانه
 اما عرب قتلزنده ایات غزله عدد معین یوقدر
 و غزل لغتده حدیث النساء الحسنی معناسنده در یعنی
 کوزل عورتلر سوزی و جماعت عرب ایسه کلاملرنده
 ستایشی اکثر نسوانه متعلق ادا ایدوب خطابی
 مؤنثه ایده کلش لردر پس وجه تسمیه آنده وصف
 (محبوب)

محبوب محبوبه اولدی یعنی اعتبار یله در « والفصیده
 ایات ذات مطلع متحدة الوزن والقافية متجاوزة عن
 اثنی عشر بیتا » یعنی قصیده شول برقاج بیتلردر که
 مطلع صاحبیدر متحد الوزن والقافية در اون ایکی
 بیتدن متجاوزه در فضلالی عجم قتلزنده نهایت
 مستحسنه یوز بیت مقداری اولمقدرا اما عند العرب
 حد معین طوتمزنته کیم عمر بن فارض حضرتلرینک
 تأییه سی آلتی یوز بیتدن زیاده در « والنشیب ایات
 من اول القصیده الى المدح مشتملة علی ما ینشط
 خاطر الشاعر به » تشبیب لغتده شاعر قصیده سن
 محبوبک جمال و کماله تزیین ایلکه و کند و عشق
 و محبتده اولان حال پرملانی اکا سویلکه دیرلر « کما قال
 فی تاج المصادر النشیب صفة جمال زنی کردن
 و حال خود در عشق باوی بکفتن » واصطلاح
 شعرا ده تشبیب شول برقاج بیتلردر که اول قصیده دن
 مدح مدوحه دک آنک اوزرینه مشتمله در که شاعرك
 خاطری آنکله منشط اولور پس هر نه نک ذکر یله که
 خاطر متنشط اوله اول نوع سه وزه شعرا تشبیط
 خاطر قیاد و غیچون تشبیب دیدیلر « الترجیع شعر

مخصص بیت ذی قافیه بین کل حصه منها آیات
ذات مطلع و متحد وزن و قافیه « ترجیع شول شعر در که
اول ایکی قافیه صاحبی اولان بر بیتله حصه قبلنش
اوله و اول حصه لردن هر بر حصه شول مطلع صاحبی
بر قاج بیتلردر که وزن و قافیه جهتندن متحده
اولدر و اول مخصوص اولان بیتله شعر را ترجیع بند
دیرل و اول بند غالباً مکرر اولور و کاهی مکرر اولوبوب
هر قسمده همان بر بیت ذکر قیامور ترجیع لغتده کیرو
دوندر مکده دیرل هر حصه تک عقبنده اول بندی کیرو
دوندیروب تکرار ذکر ایلدکلری ملاسه ایله بونوعه
ترجیع تعبیر ایدرل « والرباعی بیتان متفقان فی وزن
و قافیه یتختص به هذا النوع من الشعر و اوامها
ذو قافیتین « یعنی رباعی شول ایکی بیتلردر که برونده
و بر قافیه ده متفق اولدر که اول وزنه شعر قسمندن
بونوع مختص اوله و اول ایکی بیتک اولیکی بیتی ایکی
قافیه صاحبی اوله مثلاً

درویشی را ذوق و طلب می باید
علم و ورع و حال و ادب می باید
از راحت تن نفوری باید بود
(الف ت)

الف ت بر ریاضت و تعب می باید
و بونک ترکیدن مثالی مؤلفه
خالق کون و مکان خلق ایدیجک اکوانی
بعض انسانی عجب موذی بالطبع ایتمش
شکل انسانده کوررسن نیچه حیوانی کیم
یوقله سک سرین آنک دیرسن اکا برایت ایتمش
« والقطعة آیات متحدة الوزن والقافية بغير مطلع »
یعنی شول متحدة الوزن والقافية اولان بیتلردر که آنک
مطلعی اولیه و فی اللغة القطعة من الشیء طائفة
منه و کلام منظومدن بونوعه قطعه دینمسی مطلع
سیر قصیده دن بر پاره اولدیغی اعتبارله در مثلاً
برتو خوانم زد فترا خلاق
آبتی در وفا و در بخشش

هر که بخراشدت جگر بجفا
همچو کان کریم زر بخشش

کم مباحش از درخت سایه فیکن
هر که سنکت زنده ثمر بخشش

از صدف یاد کبر کوهر حلم
آنکه بدسرت کهر بخشش

والفرد بیت واحد ذوقافیه اوقافیتین فرد بریتدر که
یا بر قافیه صاحبی و یا خود ایکی قافیه صاحبی اوله
وبوکا تنها بریت اولدو غیچون فرد دیدیلر شـ
شریدن مثالی

واوان مابی من جوی و صباه

علی جل لم یبق فی النار کافر

وشـ هر فارسیدن مثالی

این عالم فانیدست و فانیدست درو

این کهنه جهانیدست جهانیدست درو

وبونک ترکیدن مثالی لمصنفه

باطنک سن ایله کرد ماسـ وادن جمله پاک

تا اوله قلبک سنک آینه کبی تابناک

« والمثنوی ایات متوافقه الاوزان متخالفه

القوافی کل واحد منها ذوقافیتین » یعنی مثنوی شول

متوافقه الاوزان و متخالفه القوافی اولان بیتلردر که

اول بیتلردن هر بریسی ایکی قافیه صاحبی اوله لر مثلا

بشـ نوان نی چون حکایت میکند

وز جدا ییها شکایت میکند

کز نیدستان تا مرا بریده آند

از نفیرم مرد وزن نابده آند

(وبونک)

وبونک ترکیدن مثالی مبدأ و معاد نام رساله مزدن
بو بر قاج بیتدر لمؤلفه « بر حکایت دیهین آنی
ایشیت . فهم ایدوب معناسن آنیکله ایش ایت .

اول حکایتدر که قطب العارفین . حضرت سلطان

فخر العاشقین . اولیا و اصفیاک بهتری . اتقیا

وعارفینک مهتری . سرور سردفتر اهل ولا . شه

جلال الدین رومی بو العلا . دفتر سابعده ایراد

ایلمدی . نظمه کتوروب آنی یاد ایلمدی » الی آخره

والحاصل کلام منظومدن بو نوعه مثنوی تسمیه

اولمسی اییاندن هر بریسی ایکی قافیه طوتدوعی

اعتبار یله در وبونک دخی تحقیق وتفصیلن مثنوی

شریفک اولنده تحریر و تسطیر الی شزدر لازم کلور سه

آنده طلب اولنه « والمسمط هی المصارع المتفقة

فی الوزن والقافیة مع المصراع الاخير المتفق

فی الوزن دون القافیة » ومسمط شول وزنده وقافیه ده

متنقه اولان مصرعلردر که قافیددن ماعدن وزنده

مصرع اخیره متفق اوله لر و حید تبریزی علم عروض

وقافیه متعلق اولان رساله سنده دیمشدر مسمط

درت مصرعدن اون مصرعه وارنجیه دک صحیح

اولور یعنی شعری درت بخش ایدرلر اوج بخشندك
برکونه قافیه کتوررلر ودردنجی بخشند اصل قافیه
کتوررلر که شـعـرک بناسی اول قافیه اوزره اوله
وکنـدک بش بخش ویا آلتی بخش ویایدی بخش
ایلسه لر اونه وارنجه یهدک بوکا کوره قیاس ایله تعریف
مذکور بونک جمله اقسامی شامل اولور که اول
مربع و مخمس و مسدس و مسبع و مثن و منسع
و معشر در مربع مثالی نته کیم شاعر دیشدر
زامدن نو بهار باغ چو بتخانه شد
کشت رخ کل چو شمع باد چو پروانه شد
پیشه بلبل کنون گفتن افسانه شد
کل زخوشی پاره کرد برتن خود پیرهن
بوقت بهار چونکه کشودست کف زاله نکر
چون کهر لاله سراسر صدف ناله مرغان
شده بر فلک از هر طرف باغ شده چون صنم
باد شده چون شمن و بونک ترکیدن مثالی بودر
لمصنعه ای شاه محن سوزم وی ماه دل افروزم
روح فرخ اندوزم جائک ایچنده جان قیله بنی اواره
قالدم قتی بیچاره لطف ایله بو بیماره وصالکله
(قبله)

قبله درمان بر عاشق سکرانم برواله و حیرانم
بر عقلی پریشانم قیله بنی سرکردان هریرده
عبان سن سن اما که نهان سن سن بیل کون
و مکان سن سن الاسوزه یوق امکان اولدمکه
یوزن کوردم پاینده یوزم سوزدم کورنجه رخ زردم
اولدی چو کل خندان دیدیکه رسوخی بن قبلدم
سنی مستحسن شمدنکیرو یامدن آیرله صفین
بر آن و مخمسک مثالی نته کیم خواجه عماد کرمانی
دیشدر لیکن ضرورت شـعـردن اوتوری بونده
مصرع آخر سائر مصاریعه قافیه ده دخی موافق
واقع اولمشدر

(مخمس)

ساقیا بر کنار آب زلال
تشنگانرا زجان گرفت ملال
در قدح ریزی که نیست وبال
ماچنین تشنه و زلال وصال
همه عالم گرفته مالا مال
باده اعل ناب میجویم
خوشتن را خراب میجویم
بخودیم و شراب میجویم

غرق آیم و آب میج-ویم
 در وصالیم و بی خبر ز وصال
 و مسدسك مثالی نته کیم خواجه عماد پیورر .
 (مسدس)
 ای عشق تو با جان من از مبدأ فطرت
 وصل توصفای دل و هجر تو کدورت
 صورت نتوان بست که از خامه قدرت
 پیدا شده باشد چو رخ خوب تو صورت
 نی کس-وت ادراک تو بر قامت فکرت
 فی دامن اوصاف تو در دست فصاحت
 بیرون ز وصال تو دلم را طلبی نیست
 جز یاد تو در خاطر غمگین طربی نیست
 در کشور خوبی چو تو یاقوت ای نیست
 تاریکتر از روز فراق تو شبی نیست
 فریاد من سوخته دل بی سببی نیست
 دود از سر آتش رود و خون ز جراحت
 و مسجعك مثالی نته کیم نصیر ادیب دیمشدر .
 (مسجع)
 شب چو کشاد از نسیم نافه مشک تار
 سنبل شب داد بوی غالبه زاق یار
 (عنبر)

عنبر سار افشاند طره شب بر نهار
 عود قاری بسوخت بجز چرخ از بهار
 باز شده گوش کلی بهر نوای هزار
 باد چو عطسار شهر در چن روزگار
 ساخت زمشك عبیر الحلقه عنبری
 سوسن تر بر شکفت در چن آسمان
 لاله و نسیرین نمود چرخ جوهر بوستان
 شکل مجره است جوی چرخ چو آب روان
 زهره بسان سمن شعری چون ارغوان
 صورت استارگان همچو شکوفه عیان
 مشتری از برج خویش همچو کل از گلستان
 مه بمیان نجوم همچو کل عبهری
 و مثنك مثالی نته کیم شاعر دیمشدر .
 (مثن)
 چو او کب-تی نیاورد و نیارد
 زمانه جنك او جسته تن نیارد
 اگر بر دل خلافت کس نیارد
 بچنه کمال اجل کردن بخارند
 ز بس کو دوسه-تارا حق گذارد
 ز بس کز دشمنان ذات کوارد

مر اورا دوست و دشمن دوست دارد
 که نیک بی بدست و خیر بی شر
 جهان دائم بکام شاه بادا
 سرای دشمنش شهرآه بادا
 یکی روزش بقاده ماه بادا
 همی تاجش ز مهر و ماه بادا
 زراز روز کار آگاه بادا
 زمانه بنده درگاه بادا
 زرویش چشم بد کوتاه بادا
 خدایش یار باد و چرخ یاور
 و منسـمک مثالی نه کیم منوچهری دیمشـدر
 (منسـع)
 همی کرد صبا پیرا من کل
 همی درد زدل پیرا من کل
 هوا کر نیست عاشق بر تن کل
 چرا بندد کهر بر کردن کل
 بنسان کشته بستان معدن کل
 نخسـبد مرغ جرد در دامن کل
 جهان روشن روان از دیدن کل
 (دل)

دل مستان خوشان از چیدن کل
 خروشان عندلیب از شاخ عرعر
 آبا ابر سیه بر چرخ نیلی
 نه دریا و نه جیحون و نه نیلی
 چرا بخت بدین کهر باری بسـیلی
 چرا تندی کنی نه زنده پیلی
 بتساب دریا عدیلی
 پیساب از آتش دوزخ بدیلی
 کهی اثبات اخبارا دلیلی
 کهی ارزاق عالم را کفـیلی
 چو دست جود شاهنشاه جعفر
 معشرک مثالی نه کیم چوهری دیمشـدر
 (معشر)
 ای بهنکام شجاعت چون علی مرتضا
 صد چورستم پیش قهرت زال در روز و نا
 روده خصم توهریک از دری شد جان کز آ
 در درون وی سـنانت چون زبان ازدها
 بر سر خوان نوال طاس بغرای سما
 مطبخت را مهر و مهر دود و سـنک اسبا

خاك درگاهت مس از وامل را كيميا
پيش دريای گفت غرق عرق ابراز حيا
بحر از رشك گفت ديوانه گر نبود چرا
هر سرمه شورشی پيدا كند چون بنكري
اي فلاك نادیده باچندين بصير مثل تو كس
بر سر بحر جلالت آن شعاع مهر خس
تا مگر يابد پيا بوس ترا او دست رس
پير كشت است اين سپهر ز يك كون در اين هوس
مجل قدر ترا خورشيد دومه هم چون جرس
كه كشان تنگست و سنجابی سپهرت چون فرس
طوطی سبز فلاك را ساخت قدرت در قفس
كشته كيوان بر سر خوان نوال چون مكس
رفته بد جود از جهان احياش دست كرد و بس
كو مسيحا تا بينند معجز پيغمبری
اكثر شعرا مستزاد و معما و لغزی غزل و رباعی و مفرد
عدادند نعدايلوب بشقه برر قسم ايتشله لكن
بوامورثله اول اقسام ثمانية قسيم اولسي اعتباريله
اول اقسامك ذيلنده بونلر دخی ایراد اولندي
« المستزاد كلام منظوم يستزاد بعد مصراع
(او)

اوبينه فقره من النثر « ديو تعريف ايتشله در يعنى
مستزاد شول كلام منظومدر كه آنك هر مصرعندن
صكره و يا خود بيتند نصكره نثر دن بر فقره زياده قبلنه
و شرط اولدر كه اول زائد اولان مشور بحسب المعنى
اول كلام منظومه مرتبط اوله اول امر زائده نظرا
بو قسم شعره مستزاد ديديلر و مستزاد ايكي قسمدر
قسم اول اولدر كه مشور مصرع مذكورك عقبنده
ايراد اولنه و قسم ثانی اولدر كه مشور بيت مذكورك
عقبنده ذكر قبلنه قسم اولك كلام عريدين مثالی
ابن فارض حضرت تليينك بو مقابيلدر .
(مستزاد)
مارمت من الحبيب تعجيل وصال
من خيفة بين
الا نفرت طباعه منه وقال
ما و صلك دين
ناديت وقد ماس من العجب و مال
يا قرة عين
الوصل حرام منك والهجر حلال
ذا الشرع من اين
شعر فارسيدين مثالی نته كيم ابن حسام ديمشدر .

﴿ ۱۲۰ ﴾

(مستزاد)

آن کجاست که تقریر کند حال کدارا

در حضرت شاهی

از نغمه بلبل چه خبر باد صبارا

جز ناله و آهی

هر چند نیم در خور درگاه سلاطین

نومید نیم هم

از راه ترجم بنوازند کدارا

گاهی بنگاهی

پردل تر از آن زلف سیه پوش ندیدم

یک کافر جادو

کو بشکند از طره مشکین بدارا

هر لحظه سپاهی

مثال آخر نته کیم خواجوی کرمانی دیمشدر

(مستزاد)

کس نیست که گوید زمن آن ترک خطارا

کر رفت خطایی

باز آی که داریم توقع ز تو یارا

با وعده وفایی

(باز)

﴿ ۱۲۱ ﴾

باز آی که سر در قدم اندازم و جازا

در پای سمندت

چون می نهد دست من بی سرو پارا

جز نعل بهایی

در شهر شما قاعده باشد که نپرسند

از حال غریبان

آخر چه زیان مملکت حسن شمارا

از بی سرو پای

و بونک ترکیدن مثالی

(مستزاد)

صحبتمز هب بنم ای جان یراشوغی

سن جانله خوشدر

زیرا که قولک دردینه درمان یراشوغی

سلطانله خوشدر

بقسم ثانی اولدر که آنک مثالی فخری دیمشدر

(مستزاد)

رقم بطیب و کفتمش بیمارم

از اول شب تاب سحر پییدارم

در مانم چبست

نبضم چو طیب دید و گفت از سر اطف

جز عشق نداری مرضی بدارم
محبوب تو کجاست
رقم بریار و گفتش دلدارم
داغی زغم عشق تو بر دل دارم
در من نگر نیست
گفتا تو کدام درد مندی چه کسی
صد عاشق چون تو در سلاسل دارم
کونام تو چیست
« والمعنی کلام موزون یدل علی اسم من الاسماء
بطریق الرمز والایماء » معنی شول کلام موزونه
دیرل که اسمادن بر اسم اوزره رمز و ایما طریق قبله
دلالت ایلیه و معنی تعبیه دن مشتتقدر و تعبیه اورتمکه
دیرل و مناسبت بین المعنیین اولدر که بنوع کلامده
دخی سترایتک وارد زیرا بونده بر کیمسه نک اسمنی
سترایدوب بر طریقله اکا اشارت ایدرل معمانک
مخصوص قواعدی یوقدر اگرچه قواعد بسط ابلیش
چوقدر بوجه دن معمانک ابکی طریق وارد اول
اولدر که بر اسم اشارت و ایما اوله و معنای لطیف
دخی مستفاد اوله نته کیم خواجه حافظ شیرازی نک
بو مطالعی کی (معما)

(آنانکه)

آنانکه خاک را بنظر کیمیا کنند
آیا بود که کوشه چشمی بما کنند
بونده علی نامنه اشارت واردر کوشه چشمدن عین
آلذوب بما که عربجه لی دیمکدر اکاقرین قیلنسه علی
اولور وایکنجی طریق اولدر که آنجق همان اسم
اشارت اولوب معنای لطیف مستفاد اولیه نته کیم
خواجو شهاب اسمنه کوره دیمشدر
(معما)

آه مقلوب در میانه شب
نام آن سرو ماه رو باشد
شهابک شنبله باسی که شبدر آنک میبندده آه مقلوب
واردر « واللغز کلام موزون یدل علی ذات شیء
من الاشياء علی وجه تمیزه عن جمیع ما عداه »
یعنی لغز شول کلام موزوندر که اشبادن بر شپشک
ذاتنه دلالت ایلیه اول شپشک بعض صفات وعلامانی
ذکرایتمکله شووجه اوزره که اول شپشی تمیز ایلیه
آنک ما عدا سی اولان شپشک جله سندن لغز اصلنده
شول بیان فاره سدنک دایکلرینه دیرل که اگری بوگری
یولری اوله و اگری وچا پراشق یوله دخی دیرل که سالکنه
مشکل کله صکره نقل اولندی شول سوزه که آنده

بماینی لی ایله
ترجمه ده مصنف
سهوا یتشدر
ملا

بر مسمایه رمز و اشارت اوله آنک علایمی ذکر اولمغله
 واول علامتله که کر کسه اسمک اولسون وکر کسه
 مسمانک اولسون اسمک اولدیغنه مثال شول طورنه
 دیدکری قوشک که آنک نامنه فارسیجه کلنک دیرلر
 دیتشد.

اول نه قوشدر کیم کسیچک باشنی افساق اولور
 آیفن کسک کلن کبی سکا قرناق اولور
 و بعض لغز وارددر که بروجهدن هم معما اولور نه کیم
 بهشت حقنده دیتشد.

(لغز)

چار حرفست نام محبوبی
 که تمنای اهل عالم کشت
 هست چاری چنان عجب که ازو
 دواگر بفکنی بماند هشت
 مثال آخرنی حقنده دیتشد.

(لغز)

حکیم چبست مار هفت دیده
 به بی جرمی سرودمش برینه
 بده کس می زندش روز تاشب
 پرو هرگز کناهی کس ندیده
 (مثال)

مثال دیگر مولانا شرف الدین خلال حقنده دیتشد.
 (لغز)

آن تبر صفت که شد دهان آماجش
 در طور کلام را ز کو معراجش
 هر چند بخردی وضعی مثلست

حکام دهند از بن دندان باجش
 مولانا عبدالرحمن جامینک تقی نامنده واقع اولان
 بو ایساتی هم معما وهم لغز قبیله ننددر بیورر که
 چبست آن نام مرکب از سه حرف

کز دو کوهر هر یکی را زیورست
 حرف اول تارک مارا کلاه

حرف آخر یار مارا افسرست
 اول و آخر چو دانستی ترا

دانش آنها باوسط رهبرست
 دو کوهر دن مراد ایکی نقطه دروهر بر حرف ایکی بشر
 نقطه ایله مزیندر چونکیم تا ایله یایی بیلدک قافدن
 غیر ایکی نقطه لو حرف حروف ایچره یوقدر
 پس آتی دخی بیلکه اول ایکی حرفک بیلنسی رهبر
 اولور.

الفصل الاول *

« فی بیان ماهیة السجع واحكامه واقسامه (السجع) توافق الفاصلتين من النثر علی حرف واحد فی الآخر »
 سجع لغته قری آوازیته وهدیر حمامیه دیرل واصطلاحده کلام مشوردن ایکی فاصله نك آخرده حرف واحد اوزره موافقت ایلمسینه دیرل و سجع اوج قسمدر برینه متوازی و برینه مطرف و برینه دخی متوازن دیرل و هر برینی علاحدہ تعریف ایدرل -
 « فالسجع المتوازی توافق الفاصلتين من النثر فی الوزن وعدد الحرف والروی » یعنی سجع متوازی کلام مشوردن ایکی فاصله نك وزنده وعدد حروفده و حرف رویده موافق و مساوی اولسیدر کلام الهییدن بونك مثالی (فی سرر مرفوعة واکواب موضوعه) و حدیث رسولدن مثالی « انهم اعط كل منفق خلفا ممسك تلقا » بیوردقلری کبیکه مرفوعه و موضوعه و خلف و تلف وزنده وعدد حروفده و حرف رویده موافقلردر نثرعربیدن مثالی (فلان ابرد من البرد) فی زمن الورد دیدکلری کبی و نثر فارسیدن مثالی (قرای سیوف ازرقاب ضیوف ساحتن و اقارب راطمه)

راطمه عقارب داشتن نه مطابق خصال اکا بر سلف ونه موافق فعال اقاخر خلف است) و بسجعه موازی تسمیه اولنسی هر ایکی لفظ وزنده وعدد حروفده برابر اولدیغی ملابسہ ایله در « والسجع المطرف هو توافق الفاصلتين من النثر فی الروی فقط » سجع مطرف نثردن رویده ایکی فاصله نك توافقته دیرل کافئ قوله تعالی (مالکم لا ترجون لله وقارا وقد خلقکم اطوارا) وقار و اطوار لفظلری حرف رویده موافقت ایدرل آنجق که اول الفدن صکره واقع اولان رادر اما وزن وعدده مخالفت ایدرل که وقار فعال وزنده و اطوار افعال وزنده در نثر عربیدن مثالی « جنابه محط الرجال و تخیم الامال » دیمک کبی و نثر فارسیدن مثالی (رأیت شوکت اشرار بنیروی بازوی اغترار باوج تمرد و استکبار رسیده بود بیکبار نکونسار کشت) بونده اشرار و اغترار و استکبار و نکونسار هربری بر آخر وزنده سجع واقع اولمشدر « والسجع المتوازن توافق الفاصلتين من النثر فی الوزن فقط » یعنی سجع متوازن کلام مشوردن ایکی فاصله نك آنجق وزنده موافقت ایلمسیدر کلام

الهدن مثالی (و آتینا هما الكتاب المسنين و هدينا
 هما الصراط المستقيم) مسنين و مستقيم بر وزن
 اوزره درل اما حرف رویده بری برلینه
 مخالفدر نثر عربیدن مثالی « قد اتسع المجال بعد
 التضائق واتجه المراد بعد التمانع » و تحقیق کلام
 اولدر که بنوع کلام سجمعدن خارجدر زیرا کلام
 مشورده سجمع نظمه قافیه حکمنده در و بوقسم
 اگر کلام موزونده واقع اولدیه قافیه دیمزلر پس
 بوسجمعدن خارج اولور و اهل انشا قتلنده سجمده
 قصر فقره مطلوبدر « كما سئل صاحب اسماعيل
 بن عباد ما احسن السجع قال ما اخف على السمع »
 و غایت قصر فقره اولدر که آنک فقره سی آنجق ایکی
 کلمه اوله مثل قوله تعالى (يا ايها المدثر قم فانذر وربك
 فكبر وثيابك فطهر) و یا خود اوچ کلمه اوله مثل قوله
 تعالى (فاذا فرغت فانصب والى ربك فارغب) و حق
 اولدر که سعه اخف و احب اولان قبول طبعه اقربدر
 و فصحاى عرب فقره اولی و فقره ثانیه و ثالثه نك
 آخرلى حرف سين اولوب و فقره رابعه نك آخرند
 قرب مخرجی اولدیغی جهندن حرف صاد کتورمکی
 (جائز)

جائز کتور مشلدر « كما قيل كن سبعا خالسا او ثوبا
 خائسا او كلبا حارسا ولا تكن انسانا ناقصا » و بونی
 دخی بیلکه بعضی کلامده سجمع وقفله حاصل اولور
 اگر وقف اولسه سجمع فوت اولور نته کیم « ما اقرب
 ما هوآت وما بعد ما فات » اگر بو ترکیبی اعرایله
 او قوسه لر مناسبت سجمع فوت اولور زیرا فات ماضیدر
 پس تامقتوح او قوسه و آت اسم فاعلدر ناقصدر
 آخرینه تنوین کتورمک لازم اولور پس بو گونه
 محلا رده رعایة للسجع وقف لازم کوزیلور بعضیلر
 بویله دیدیلر که قرآن عظیمده واقع اولانلره اسجاع
 دینلر رعایة للادب و تعظیما للکلام الرب زیرا سجمع
 اصلده هدیر حامه دیرلر بلکه حضرت قرآنده
 اولانلره فاصله تعبیر ایدرلر پس کاه اولور که صورت
 کتابتده کلمات فواصلی اخواتنه موافقتدن اوتوری
 تعبیر ایدرلر نته کیم واوی اولان کلمه یی یا ایله یازارلر كما
 فی قوله تعالى (والضحی واللیل اذا سجی) ضحی
 و اویدر اخواتنه موافقتدن اوتوری یا ایله یازدیلر و کاه
 اولور که ایکی فاصله نك توافقتدن اوتوری کلامده
 اولان مفعولی حذف ایدرلر كما فی قوله تعالى (ماودعك

د بک وماقلى (وماقلاک دى دى جله سابقه به نظرا
وماقلاک کرک ایدی لکن توافق فاصلتیه رعایتدن
اوتوری کاف حذف اولندی وگاه اولور که غیر منصرفی
رعایه للفواصل منصرف ایدر لر نه کیم (قواریرا
قواریرا) آیتی رعایه للفاصله منصرف قیلندی
وبوقدرله اسجاعتک تحقیقی کفایت اولندی ومحسنات
بدیعیه نک تحقیقه شروع قیلندی .

✽ الفصل الثانی فی بیان علم البدیع ✽

علم البدیع وهو یلم یعرف به وجوه تحسین الکلام
بعد رعایه المطابقه ووضوح الدلاله یعنی علم بدیع
شول علمدر که آنکله وجوه تحسین کلام یلنور وضوح
دالات ومقتضای حاله مطابق اولسنه رعایتدن
صکره یعنی شو وجوه محسناتدن عدد اولمز الاشو
ایکی امره رعایتدن صکره پس وجوه تحسین کلام
ایکی قسمدر بر قسمی معنویدر که اولابالذات تحسین
معنایه راجعدر و بر قسمی دخی لفظیدر که تحسین
لفظه راجع اولور اما قسم معنویه که طباق وتضاد
بوقسمندر وتضاد اکا دیرلر که ایکی ضد اولان
وبری برینه مقابل کلن معناری بر محاده جمع اباییلر
(واول)

واول جمع یا ایکی اسم قیلندن اولور مثلاً (وتحسبهم
ایقاظا وهم رقود) کبی که ایقاظله رقود ضدلر در
ویا خود ایکی فعل جهتندن اولور یحیی ویمیت کبی
ویا خود ایکی حرف نوعندن اولور (لها ما کسبت
وعلیها ما اکسبت) کبی زیرا لامده معنای انتفاع
وعلی ده معنای تضرر واردر کاه اولور که طباق نفی
واثباتلده اولور (ولیکن الناس لا یعلمون ظاهرا
من الحیوة الدنیا) کبی ودخی (ولا تخشوا الناس
واخشون) کبی ومراعات نظیر دخی بوقسم
معنویندن مراعات نظیر اولدر که بری برینه مناسب
لفظلر کتوره لر مثلاً

سوسن وکل ارغوان ولاله را حسنت گرفت
مهر وماه طلعت رازهره زان شد مشتری
بیتی کبی بوکا تناسب وتوفیق وتلفیق دخی دیرلر
وبوقسم معنویندر (لفونشر) بودخی ایکی قسمدر
یالف ونشر مرتبدر نحو قوله تعالی (ومن رحمته
جعل لکم اللیل والنهار لئلا تکتوا فیه ولتبتغوا من فضله)
اولالیل ونهارى علی التفصیل ذکر یوردی آند نصکره
لئلا تکتوا فیه قولنی ایله کوره ولتبتغوا من فضله قولن

نهاره کوره علی الترتیب ذکر قیلدی و یا خود لف ونشر
غیر مرتبدر کقول الشاعر

هو شمس واسد و بحر

جودا و بهاء و شجاعة

جود بحره کوره بها شمس کوره و شجاعت اسده
کوره در که علی غیر ترتیب ذکر اولمشدر تجرید دخی
بو قسم معنویند و تجرید برقاج قسمدر انسانک
کند و نفسنه خطاب ایلمسی بو قسملردندر یعنی
تجرید اولدر که انسان کند و نفسندن صفاته
کند ویه مماثل بر شخص آخر نزع ایلیوب اکا خطاب
ایلیه مثلا امرأ القیسک

قطاؤل لیلک بالآمد

ونام الخلق ولم ترقد

دیدوکی کبی که خطاب کند و نفسنه در و مدح
بما يشبه الذم دخی بو قسم معنویند و مدح
اولدر که مدوحی مدح ایدوب بعده رلفظ کتوره سن که
اول لفظ ذم ظن اولنه اما اول دخی مدحدر کقول الشاعر

فلا عیب فیهم غیر ان سیوفهم

بهن فلؤل من قراع الکتاب

(فلؤل)

فلؤل فلک جمیدر فل وجه شمشیرده اولان کسره
دیرلر کتاب کتیبه نک جمیدر کتیبه جیشده دیرلر
یعنی بونلرده عیب یوقدر بونلرک سیوفی مضاربه
جیوشدن مکسورلردر یعنی اگر فلؤل سیف عیب
ایسه اول عیبندن آنلره عیب ثابت اولز و فلؤل سیف
ایسه عیبندن اولق محالدر که اول کمال شجاعتدن
حاصل اولوز پس بومدحدر لیکن ذمه مشاهددر
وبونک شعر فارسیدن مثالی

تراپیشه عدلست لیکن بجود

کند دست تو بر خزائن ستم

مدح بما يشبه الذم اولدیغی کبی ذم بما يشبه المدح

دخی بوندندر و بونک مثالی

فخر عالم سن ولیکن فاسی یوق

کوهر کان سن ولیکن راسی یوق

دیلمر حقندن بونی هر روز و شب

سا که بر مرکب ویره کم باسی یوق

یتلریدر تجاهل عارف دخی بو قسم معنویند

تجاهل عارف اولدر که برنسنه یی بلور کن یلزلانه

شعر عربیدن مثالی

بالله يا ظبيات القاع قلن لنا
ليلاى متكن ام ايلي من البشر
ومثال آخر من الشعر العربي

المع برق سري ام ضوء مصباح
ام ابتسامتها بالمنظر الضاحي

شاعر عالمدر که ایلی ارض مستوینک ظبیاتندن
دکادر لکن تجاهل طریقيله استفهام ایلمسی
مدحده مبالغه مراد ایلر وکذاک محبوبهک وجهی
برق وسراج کبی اولدیغنی بلورکن مدحده مبالغه دن
اوتوری تجاهل طریقيله استفهام قبلور اما وجوه
محسنات کلامدن نوع لفظی که بوندندر جناس
بین اللفظین اول ایکی لفظک تلفظده ویا کتابتده
بری برینه مشابه اولمسیدرا اکثر حروفی متفق اولق
اوزره ویدی قسمه منقسم اولور اولاتجنیس تامدر
وتجنیس تام اولدر که ایکی لفظ ویا خود دخی زیاده
تلفظده وکتابتده وحرکاتده وسکنانده وعدد
حروفده براوله وهیج بریسنده ترکیب اولیه مثلا
ایکی یرده خر لفظی کلمه ایکی معنایه اوله نته کیم
حضرت مولانا من کل الوجوه اولانا قد سنا الله
(بسمه)

بسمه الاعلی بیوردر
کوش خر بفروش و دیگر کوش خر
کین سخن را در نیابد کوش خر
نثر عربیدن مثالی

زایر السلطان البخائر
کزائر الیث الزائر

ونظم فارسیدن مثالی

ای چراغ همه بتان خطا
دور بودن زروی تست خطا

وثانیسا تجنیس ناقصدر وتجنیس ناقص اولدر که
ایکی لفظ حروفده براوله اما حرکات وسکنانده
مخالف اوله لر پر و پر و سکر و سکر کبی و بعضی فضلا
بوکاتجنیس محرف دیدی هیئتلرنده انحراف اولدیغندن
اوتوری حدیث شریفدن مثالی (اللهم کما حسنت خلقی
فحسن خلقی) ونثر عربیدن مثالی (جبه البرد وجبه
البرد) ونظم فارسیدن مثالی

دهانت بود درج یاقوت وهست

بسی در مکنون دران درج درج

وثالثا تجنیس زاید بوکه تجنیس مذیل دخی دیرلر که

حرکاتده و حرفده تمام اتفاق اولد قد نصکره بر یسنک
آخرنده زیاده حرف کله چشم و چشمه و پروا و پروانه
کبی بو که زاید دیدیلر آخرنده زیاده حرف اولد یغندن
اوتوری و مزیل دیدیلر ذیلنده زیاده اولد یغی اعتبارله
بعضیلر مزیل ایکی حرف زیاده اوانه دیدیلر و رابعاً
تجنیس مکرر در و تجنیس مکرر اولدر که بر یسنک
اولنده زیاده حرف اوله دم و آدم و ساق و مساق کبی
و بعضی فضلا زیاده لك اور تا سنده اولانی دخی
بو قسمدن طوتدی جد و جهد و شرو شهر کبی حدیث
شریفدن مثالی (من طلب وجد وجد) در ونظم
فارسیدن مثالی

چو چشم ترا هست پیکار کار
بود جان من زان دل ازار زار

خامساً تجنیس مرکب در و تجنیس مرکب اولدر که همان
تجنیس تام کبی اوله تلفظده و حرکاتده و سکناتده
و عدد حروفده اکامشابهت قبله اما بونک بر طرفنده
و یا ایکی طرفنده ترکیب اوله نثر فارسیدن مثالی
من در جهان تازنده ام
در راه مهرت تازنده ام

ونظم فارسیدن مثالی نسه کیم حضرت مولانا
قدس الله بسمه الاعلی جلد سابعك دیباچه سنده
بیوردر

مرار رخ بارخ اهل دلانست
دلی کو قابلست اهل دل آنست

مثالی آخر

زهی مهر رخت را کرم بازار
من آزرده را از لطف بازار

و سادساً تجنیس مطرف در و تجنیس مطرف اولدر که
آخر لنده اولان حرفك بری مغایر اوله غافر و غافل کبی
اگر ایکی حرف مغایر اوله تجنیس قوت اولور مثلاً غافل
و غاسق کبی که بو تجنیسك اکثر حروفده اتفاق ایلك
شرطند در حدیث شریفدن مثالی (الخیل معقود
بنواصیها الخیر) نثر عربیدن مثالی « لفظه در نصید
و خطه روض نصیر » و نثر فارسیدن مثالی « دل
کریم از ازارا زاد باشد » و نظم فارسیدن مثالی
کفتی بدهم داد تو کر جان بدهی
صد شکر خدای را که دادم دادی
سابعاً تجنیس خط در و تجنیس خط اولدر که هیئنده

وصورته و رسم کتابته ایکی لفظ و یا خود دخی
زیاده بری برینه مشابه اوله اوله و لکن نقطه ده مخالف
اوله عاقل و غافل و بر و ترکی بوکه تجنیس تصحیف
دخی دیدیلر آیت کریمه دن مثالی (وهم یحسبون
انهم یحسنون صنعا) و حدیث شریفدن مثالی
(علیک بالبأس من الناس) و نظم عربیدن مثالی
به عاد اعلام العلوم عوالیا
واصبح اثمان السماء غوالیا

و مغایرت حروفله اولان تجنیس و اول مغایرت
کرکسه اولده اولسون و کرکسه اورتاده و کرکسه
آخرده اولسون تجنیس مطرفده داخلدر پس قلب
کل اولسون قلب بعض اولسون مثلا فتح و ختف
وعورات و روعات و سفر و سهر و حسد و حسن کی
بونلر هب تجنیس مطرف حکمنده درلر اشتقاق
دخی محسنات لفظیه دندر و اشتقاق اولدرکه
لفظنک حروفی بری برینه متقارب و متجانس اوله
قرآن عظیمده و حدیث شریفده بو چوق واقع
اولشدر قرآن کریمدن مثالی (یا اسفا علی یوسف)
ودخی (واسلمت مع سلیمان لله رب العالمین) و دخی
(وجنی)

(وجنی الخنثین) کی و حدیث شریفدن مثالی (الظلم
ظلمات یوم القیمة) کی نظم عربیدن مثالی
هنبئالساداتنا فی هراة
لقاء الکرام و ماء الکروم

وفی مقلتی منذ فارقتهم
نغم یجود بماء الغموم
و نظم فارسیدن مثالی
چونوش لعل تودار الشفاء بیمارست
بجان خسته شفامی رسدازان شفتین

رد العجز علی الصدر دخی محسنات لفظیه دندر
و آتی نوع اوزره اوور نوع اول اولدرکه لفظ اول
بعینه مذکور اوله وینه اولکی معناسی مراد اوله
نثر عربیدن مثالی (الخیلة ترك الخیلة) کی و دخی
القتل انفی للقتل دیدکاری کی و نثر فارسیدن
مثالی کوهر شناس داند قدر کوهر دیدکاری کی
و نظم عربیدن مثالی

سکران سکرهوی و سکرمدامة
انی یفقی فقی فیه سکران
و نظم فارسیدن مثالی

صبامی رساند بمن بوی دوست
که باداد و صد آفرین بر صبا
و نوع ثانی اولدر که لفظ اول بعینه مذکور اوله اما
معنا مغایر اوله و بوحقیقتده تجنیس تام در بونک شعر
فارسییدن مثالی بودر
باز غم تو مرغ دلم را شکار کرد
باشد کسی رهاندش از چنک باز باز
نوع ثالث اولدر که لفظ اول بعینه مذکور اوله
و اولیکی معنا دخی مراد اوله اما اول لفظ مصرع
اولک تا اولانده واقع اولیه نظم فارسییدن بونک مثالی
کر چه درد دل بجز از مهر و وفایت مرا
میند انم که تو باینده چه داری درد دل
نوع رابع نوع ثالث کی اوله اما اولیکی معنی مراد
اولیبوب غیر معنا مراد اوله نظم عربییدن مثالی
واذا البابل افصحت بلغاتها
فانف البابل باحنساء بابل
اولیکی بابل بلبالك جمعیدر انف نفی دندر امر در
و صکره کی بابل بلبالك جمعیدر که حزن مراد
اولور و آخرده کی بابل بلبالك جمعیدر که خمر
(بریقنه)

بریقنه دیرل احسا حسودندر شربه دیرل و نظم
فارسییدن مثالی
کریعاده داد من از فلاك
چو ایزد ترا هر چه بایست داد
و نوع خامس اولدر که هر مصرعك اولانده و آخرنده
اولان لفظلر اصلده و معنیده متفق اوله ل و لکن
صیغه ده متفاوت اوله ل قرآن عظیمدن مثالی (ولقد
استهزی برسل من قبلك فحق بالذین سخروا منهم
ما كانوا يستهزؤن) و حدیث شریفدن مثالی (من مقت
نفسه امنه الله من مقتله) در و نظم عربییدن مثالی
وما ان شئت من کبر و لکن
لقت من الاحیة ما اشابا
و نظم فارسییدن مثالی
امیرا کر مرا معزول کردی
سر انجام همه عمال عزاست
بیتیدر و نوع سادس اولدر که اولده و آخرده اولان
لفظلر اصلده بر لفظدن مشتق اولیبوب معناده
دخی مختلف اوله ل نظم فارسییدن مثالی
نالم از عشق ان صنم شب و روز

وین که از ناله کشته ام چون نال
و قرآن عظیمین مثالی (فنادی فی الظلمات ان لا اله الا انت سبحانک انی کنت من الظالمین) در و عرف
شعراده اصل رد العجز علی الصدر اولدر که احد
لفظین مکررین و یا متجانسین آخر بیتده و لفظ آخر
صدر مصرع اولده واقع اوله کقول الشاعر
من شعر العربی

سریع الی ابن العم یلطم وجهه

و افس الی داعی الندی بسریر

بونک تمامی « حریص علی الدنیا مضیع الدینه . و افس
لما فی بینه بمضیع » در و قلب دخی محسنات لفظیه دندر
و قلب اکا دیرلر که اگر کلامی عکسنه او قوسک
یعنی یوقارودن آشفه او قودوغک کبی حرف اخیردن
باشلیوب آشفه دن یوقارویه او قوسک بعینه ینه حال
اوله اوله قرآن عظیمین مثالی (کل فی فکاک) و دخی

(ربک فکبر) و نظم عربیدن مثالی

مودته تدوم لکل هول

و هل کل مودته تدوم

و مجموع بیت مقلوب اولدیغنه نظم عربیدن بر آخر
مثال (اراهن)

اراهن نادمه لیل لیل
و هل لیلهن مدان نهارا
و نظم فارسیدن مجموع بیتک مقلوب اولسنه مثال
رامشم درمان دردم کرم یار
برای مرکم درد نا مردم شمار
و نثر عربیدن مثالی (ساکب کاس) و نثر فارسیدن
مثالی (دارم همه مراد کبی) و بر مصرع قلب
اولدیغنه مثال (شوهمره بلبل بلب هره هوش شکر
بترزوی وزارت برکش) بودخی مقلوبدر و بونلره
مقلوب مستوی دینور اما مقلوب بعض کلهلرک
بعض حروفنده تقدیم و تأخیر اولان کبیدر حدیث
شریفدن مثالی (اللهم استر عوارتنا و امن روعاتنا)
و نظم فارسیدن مثالی

ازان جادوانه دو چشم سیاه

دلم جاودانه عدیل عناست

و مقلوب کل کلهلرک جمیع حروفنده تقدیم و تأخیر
اولاندر نثر عربیدن مثالی (کفه بحر و جناحه رحب)
کبی و نثر فارسیدن مثالی (یارب مارا ارام ده) کبی
و نظم عربیدن مثالی

حسامك لا حباب فتح
ورمحك الاعداء حتف

کبی لزوم مالایلم دخی بوندند و بویکه اعنات دخی
دیرل متکلمی عنت و مشقته دوشورد و کیچون والتزام
مالایلم اولدر که حرف رویدن اول سجمعه لازم
اولین حرفی مجرد تزین ایچون کتورمل فرضا اگر
کتورمه لر دخی سجمع وقافیه آنسر تمام اولوردی
قرآن عظیمدن مثالی (فاما السائل فلاتنهر) کبی
را حرف روی منزله سنده در و آندن اول فاصلینده
هانك کلمه سی لزوم مالایلمدر که سجمع آنسر دخی
صحیح اولوردی (تضمین مزدوج) دخی بوندند
(و تضمین مزدوج) اولدر که سجمع وقوافی رعایت
اولند قد نصکره بعضی لفظلر کتورملر که وزنده
وقافیه ده بری برینه مشابه اولملر قرآن عظیمدن
مثالی (وجئتک من سباء بنیاء یقین) کبی وحدیث
شریفدن مثالی (المؤمنون هینون اینون) کبی
ونثر عرییدن مثالی (فلان زین بعلمه الحکم ومجده
الاشم زمانه وفاق بفضله الباهر وحسبه الزاهر
اقرانه) لفظ زمانه و اقرانه قافیه در باقوسی مزدوجدر
(ونثر)

ونثر فارس سیدن مثالی (فلان بسیرت کزیده وعادت
پسندیده معروفست و بخدمتکاری حضرت
وطاعت داری دولت موصوف) ترصیع دخی
بوندند ترصیع لغتده جواهری برنسنه نك اوزرینه
پر کتمکه دیرلر واصطلاحده بیتك ویا نثرک الفاظی
بر برینه قافیه اولغه دیرلر قرآن عظیمدن مثالی (ان الابرار
افی نعیم وان الفجار فی جمیم) کبی وحدیث شریفدن
مثالی (اللهم تقبل توبتی وامح حوبتی) کبی ونثر عرییدن
مثالی (من اطاع غضبه اضاع ادبه) کبی ونظم
عرییدن مثالی

وافعاله للراغبین کریمه

وامواله للطالبین نهاب

ونظم فارس سیدن مثالی

ای جهسا ترا بد دولت تو قرار

وی زمانرا بخدمت تو مدار

مثالی آخر

ای فلک راهوای قدر تو یار

وی ملک را ثنای صدر تو کار

❖ الفصل الثالث ❖

« فی بیان معرفه الاقتباس والدرج واحکامها »

چونکیم اقتباس احادیث و آیات و درج امثال و ایات
نور حدقه فصاحت و نور حدیقه بلاغت در بونلرک
بشفه جه احکامنی تعیین ایاتک لازم اولدی و ماهیت ربی
سویلتک واجب کلدیکه بوفقیرتک فتده اقتباس
احادیث و آیات و درج امثال و ایات شول اشجار میوه داره
بکزر که صکره دن آشفش اوله و بر درخت میوه داردن
باغبان بر شاخ لطیفی قطع ایدوب آنی بر آخر شاخه
مواصله قبله مذاق طباع سلیمه ده بونک میوه سی
نه مرتبه الذواحلی اولدیغی معلومدر کذلک میوه
قبول و استحسنان دخی اغصان احادیث و آیات و امثال
و ایاتک شجره طیبه کلامه انضمامندن صکره که
حاصل اوله اذهان مستقیمه صاحبیرینه نیجه اطیب
واشهی کلدیکی اهل دله مفهومدر پس اقتباسه کلام
اقتباس قبسندن مشتقد رقبس لغتده آتش شعله سنه
و پاره سنه دیرل و اصطلاحده « هوان یضمن الکلام
شبهًا من القرآن والحديث لا علی انه منهما » یعنی
اقتباس قرأندن و یاخود حدیثندن کلامی بر شبهه
متضمن قلمقدر که اول قرأندن و یاخود حدیثندن اولق
طریقه سی اوزره اولیه یعنی شول وجه اوزره اوله که
(کلامده)

کلامده اول شبهتک قرآن کریمدن و یا حدیث
شربفندن اولدیغنه بر اشارت اولیه بوقیده شوندن
احتراز اواندیکه انشای کلامده اول مقبیس اولان شبهتک
قرأندن و یا حدیثندن اولسنه اشارت اوله مثلاً
کلامده (قال الله تعالى کذا وقال النبي صل الله علیه
وسلم کذا) دینسنه بوقیدیرجه اقتباسندن اولان
و اقتباس ایکی قسمه منقسمدر اولیکی قسمی مستحسن
و ایکنجی قسمی مستهجندر و قسم اول دخی ایکی
قسمه منقسم اولور بر قسمه احسن و بر قسمه حسن
دینور (و الاقتباس الاحسن ما ينشط من مرابطته
السامع مع تضمن معنى مؤداه للنصح النافع) یعنی
اقتباس احسن اولدر که آنک مقبیس ایله مقبیس منه
میاننده واقع اولان ارتباطی سامعی نشاطه کتوره
نصح نافع ایچون مؤدی اولان معناسنک تضمنی
ایله یله نثر عربیدن مثالی تنه کیم حریری دیمشدر
« فظوبی لمن سمع ووعی وحقق ما ووعی ونهی النفس
عن الهوى و علم ان الفاضل من ارعوى وان لبس
للانسان الاماسی وکما قال صاحب اطباق الذهب
لا یغرنک من الظلمة کثرة الجبوش والانصار انما

وآخرهم لبوم شخص فيه الابصار والاقتباس
الحسن ما ينشط من مرابطته الطبع ولا يكون
مؤداه مخالف للشرع ، يعني اقتباس حسن
اولدر که مقتبس ايله مقتبس منه ميانده واقع اولان
ارتباطی جهتندن طبع سامعی نشاطد کنوره و حال
بو که اول اقتباسک مؤدای شرع شریفه مخالف
اولیه نه کیم سرحد شامک محافظ لرندن بریسی روم
لشکرینک اوزرینه کلک و کندیویه غالب اولاق
مظنه سنده اولوب مأمون خلیفه یه بو آیتی یازوب
کوندردی و همان آیه اکتفا ایلدی (ان القوم
استضعفونی وکادوا یقتلوننی فلا تشمت بی الاعداء
ولا تجعانی مع الزوم الظالمین) و مأمون خلیفه دخی
آلک جوابنده بونی یازوب کوندردی (فلنأتینهم یجنود
لا قبل لهم بها ولنخرجنهم منها اذلة وهم صاغرون)
اگر سوال اوانسور سه که اقتباس بر کلامی قرآندن
ویا حدیثدن متضمن قیافه دیرل اما آیتدن و یا حدیثدن
غیری هیچ بر کلام اولمدیغی تقدیرجه اکا اقتباس
اطلاقی نیجه صحیح اولور جواب اولدر که بو گونه
محلرده اگرچه بحسب الظاهر بر آخر کلام یوقدر
(اما)

اما کلام دیگر بونک ضمیمه منطویدر که محل اقاقرینه
اولور و آیت کریمه اکا دلالت قیلور نه کیم اول
محافظان سرحد شام اولان کیمسه نک مکتوبینک
مقدمه سنده شو معنا منطویدر که دیمشدر « لقد
كنت لمحاربة الكفار طالبا وبدواتك عليهم غالباً حتى
كان يستنفر مني عساكر الكفار كحمر مستنقرة فرت
من قسورة وفي هذه المرة جاؤا بقوم لا يحصى حتى
ساووا كثرتهم كثرة الرمل والخصاء وقريب ان بأسرو
الملوك و حراس ثغر المسلمين لان القوم استضعفوني
وكادوا يقتلوني فلا تشمت بي الاعداء ولا تجعاني
مع القوم الظالمين » و مأمون خلیفه نک جوابنده دخی شو
معنا منطویدر « فلوان العدی متكاثرون واتم من كثرة
عدددهم حازون فلنأتینهم یجنود » الی آخره بعضی
قتنده صافی آیت کریمه اولسه اقتباس دکلدر بلکه
آیت کریمه بی کند و معناسنده استعمالدر شو وجه
اوزره آندن متکلمک مقصودی مستفاد اولور نه کیم
قاضی فاضل مصری مدخنده ابن نبیه دیمشدر
فت لیل الصدور الاقلیلا
ثم رملت ذکرکم ترتیلا

ووصلت المسهاد اجمع وصل

وهجرت الرقاد هجرا جبلا

قل لرا في العيون ان لعيني

في بحار العيون سحبا طويلا

مسمعى كل من ملام عدول

حين اتى عليه قولا ثقيلا

انا عبد لفاضل ان على

قد تبت له تبتلا

جل عن سائر الخلاق طرا

فاختر عنا لمده التبريلا

وشعر فارسيدن مثالي ته كيم مولانا جامي حضرتلری

بی-ورر لر

دردا و هزار بار دردا دردا

کامروز ندارم خبری از فردا

فردا که شوم فرد زیکانه و خویش

رب ارحمنی ولا تذرنی فردا

بعض فقها کتب فتاوا ده بویله دیدیلر که شول آیت که

آنک معناسی حق تعالی حضرتلرینه مضاف اوله

آنک غیره اصافتی جائز دکلدن بونلر اقتباسک تعریفنی

(بیلامشردر)

بیلامشردر و تعریف اقتباس لاعلی انه منه دیکله

مقیددر و بوقییدن بومعنا منقهم اولور که مقبس

حالت اقتباسده آیتک معنی لغویسی ملحوظ اولور

مورد آیت دکل ته کیم استاد العلام سید شریف

جرجانی رحمة الله علیه دیباجه شرح مفتاحه بویله

بیورر « قلت یا اهل الکتاب لستم علی شی قالوا ان

هذا الشی عجب ما سمعنا بهذا فی آياتنا الاولین فأتنا

بما تعدنا ان کنت من الصادقین فاریناهم من آياتنا

الکبری فظلت اعناقهم لها خاضعین » سید شریف

حضرتلرینک اهل کتابدن مرادی علماء سمرقنددر که

مولانا سعد الدینک معتدلریدر (فاریناهم) که آیت

کریمه ده فاعلی حضرت حقندر کیدوسنه اضافت

ایلدی تعریفک مفهومندن و سید شریفک و فضلالی

عصرک استعمالندن بو معلوم اولور که بونوع

اقتباسی مانع اولانلر رخساره ظاهر کلامه نظر

قیانلر و ر حقیق تحقیقی نوش ایله دن محروم قانلردر

« والاقتباس المستعجن ما یتفر من مؤداه الطبع

السليم لکونه مخالفا للشرع القويم » یعنی اقتباس

مستعجن اولدر که طبع سلیم اول اقتباسک

مؤداسـندن متفر اوله اول مؤداتك مشرع قويمه
مخالف اولسـندن اوتوری نته کیم شاعر دیمشدر
اوحی الی عشاقه طرفه
هیئات هیئات لما توعدون

وردفه ینـطوق من خلفـه
مثل ذا فلیعمل العالمون
وشـول وقتده که مأمون خلیفه حسن بن سهل نام
وزیرینک توران نام دخترنی نکاحله آلدی وتوران
مذکورہ فضل و بلاعتده غایت ید طولی صاحبی
ایدی چونکیم مأمون شب زفافده اکال اوزاتدی
اول دختره کمال حیا سـندن حیض طاری اولدی
مأمونه خطابا (اتی امر الله فلا تستعجلوه) دیدی
مأمونه آنک مقصودی معلوم اولوب وقاعه سعی
ایلدکده توران یا امیر المؤمنین (فارالتور) دیدی
پس مأمون دخی (ساوی الی جبل یعصمی من الماء)
دیدی توران اکا (لا عاصم الیوم من امر الله) دیو
جواب و یردی مأمونک اقتباسی هجنت و بشاعتده
قتی زیاده در وکاه اولور که اقتباسـده مقتبس منه
کند و اصلی اوزره باقی قالوب اصلی اولان معناسـندن

(او)

نقل اولانز کقول الحریری (فلم ینک الا کلح البصر
او هو اقرب حتی انشد و اعرب) بوندن مقصود
حریری شدت قریدر و قرآنده دخی آیت کریمه همان
بویله در وقال الحریری ایضا (قلنا شاهدت الوجوه
وقبح الکع ومن رجوه) حدیث شریف دخی (شاهدت
الوجوه) در نته کیم بویله روایت اولندی که یوم حنینده
حرب مشـتد اولدقده حضرت نبی علیه افضل
الصلوة والسلام زمیندن بر آوچ طپراق آلوب وجوه
مشـرکینه آنی القاقیلوب (شاهدت الوجوه) بیوردیلر
ابن عبادک بوقولی هم بوقییلدندر .

قال لی ان رقیـبی سی الخلق فداره
قلت دعنی وجهک الجنة حفت بالمکاره

(حفت الجنة بالمکاره وحفت النار بالشهوات)
حدیثندن مقتبسـدر وکاه اولور که معنای اصلندن
نقل ایدوب آخر معنا مراد ایدرل کما قال ابن الرومی
لئن اخطأت فی مدحک اخطأت فی منعی
لقد انزلت حاجاتی بواد غیر ذی ذرع
شاعرك غیر ذی ذرعندن مرادی بونده شـول
شخصدر که آنده نفع اولیه اما قرآن عظیمده مقصود

ارض مکه مبارکه در که آند آب و نیات یو قدر پس
ابن رومی بونی معنای اصلدن خیر و منفعت اولین
منخصه نقل ایلدی بلغا لفظ مقبسه و زندن اوتوری
و یا خود و زندن غیریدن اوتوری زیاده و نقصان ایتکله
و یا خود تقدیم و تأخیر ایتکله و مضمردن ظاهری
ابدال ایتکله تغییر ایلکی جائز کوردیلر (و لا بأس
بتغییر یسیر فی اللفظ المقتبس للوزن او غیره) دیو تغییر
و تقریر ایلدیلر کقول الشاعر

كان الذي خفت ان يکوتا

انا الى الله راجعون

راجعوناده الی بر سبیل اشباع زیاده ایلدی و الله
حذف ایلدی و مضمردن محذوف ظاهر کتوردی که آیت
کریمه (ان الله وانا الیه راجعون) در و مکان مظهرده
مضمردن ایراد اولمخک شعر فارسیدن مثالی مولانا
جامی حضرت تلمیذک بوییتیدر که بیورر .

نقد عمر زاهدان در توبه می شد تلف

قل لهم ان یتوبوا یغفر لهم ما قد سلف

و آیت کریمه ده (قل للذین کفروا ان یتوبوا یغفر لهم
ما قد سلف) لهم لفظی فی الذین کفروا مکننده ایراد
(ایلدی)

ایلدی نثر عربیده نقصانک مثالی فقط حریرینک
کلمح البصر او اقرب حتی انشد و اعرب دید و کیدر که
آیت کریمه او هو اقرب در لفظ هوی حذف ایلدیر
و انظم فارسیدن نقصانک مثالی مولانا جامینک
بوییتیدر که بیورر .

شد برقع روی چو مهت زلف شب اسما

سبحان قدیر جعل الیل لباسا

ضمیر متکلم مع الغیری حذف ایلدیر آیت کریمه
(وجعلنا الیل لباسا) در پس درجه کلام درج
لغته برشی دورمکه و برشی بر شبیک ایچنه ادخال
ایلمکه دیرر و اصطلاحده « هو ان یضمن الکلام
شبهاً من کلام الغیر حکماً مثوره او امثالاً مشهوره
او الکلام المنظوم او مسائل العلوم و اصطلاحاتها
علی انه کلام الغیر » یعنی درج غیرک کلامندن بر شبیه
کلامی ضامن قنایدر شول حالتده که اول حکم مثوره
و یا خود امثال مشهوره و یا خود کلمات منظومه و یا خود
مسائل علوم و یا خود اصطلاحات علوم اوله شول
وجه اوزره که اول شی غیرک کلامی اوله بوقیدله
غیرک شعرنی کلام میاننده ایراد ایلدیر دن اجتر از اواندیکه

اگر اویله اولورسه اكا درج دینز حکمت مشوره نك
مثالی ننه کیم طفرائی قصیده لایه عجمده دیر
حب السلامه یثنی هم صاحبه
عن المعالی ویغری المرء بالکسل

لوکان فی شرف المأوی بلوغ منی
لم تبرح الشمس یوما دارة الحمل
وبونده مندرج اولان حکمت مشوره حکماتک السفر
والظفر توامان دیدکلریدر ودخی دیمش لردر که
(لایختار سفر الامن یطلب جنه الظفر) مثال
دیگر ننه کیم متنبی دیمش در .

امل عتابک محمود عواقبه

فرعما صحت الاجسام بالعلل

وبونده حکمت مشوره مدرجه رب علة تورث صحة
منه ومیدر وشعر فارس بدن مثالی ننه کیم شیخ
کمال دیمش در .

ای دل تو غم اشک روان خور نه غم جان

از آمدنی فکر کن از رفته دیندیش

بونده مندرج اولان حکمت مشوره بودر که دیمش در
(خف ماهوات ولا تحزن علی ماهوفات) ونثر
(فارسیده)

فارسیده اولان حکمت مدرجه نك مثالی ننه کیم
خواجه جهان دیمش در « بر خاطر عاطر که آینه
صورت حل مشکلات باطن وظاهر است مخفی
نیست که حبل المتین استحقاق کند کنکرة ارزاقست
وقابلیت واستعداد شجرة ثمره کل مراد والحمد لله
تعالی که رایت استحقاق ان یکنه آفاق مماس سطوح
افلاک عظامست ودر ذکر قابلیت تماش خواص
وعوام را امید واثق ورجاء صادق است که فیضان
کل مراد بروقق استعداد وطبق میلان فؤادان
مهر سپهر ایجاد بسرو حاصل باد بو عبارتده مندرجه
اولان حکمت مشوره الاستعداد مرأت المراد «
مفهومیدر و امثال مشهور نك شعر عربیدن مثالی
ابو فراس دیدی .

یهون علینا فی المعالی نفوسنا

ومن خطب الحسنة لم یغلها المهر

بونده مثل مشهور (لاینکح الجمیل الا بالمهر الجمیل)

دیدکلریدر ونظم فارسیده اولان مثل مشهور

ننه کیم شیخ کمال دیمش در .

سرو مائل بقدرت چه حاجت بدلیل

همه دانند که الجنس الی الجنس یبیل
 بونده مثل مشهور الجنس الی الجنس یبیل (قولیدر
 و نثر فارسیده درج اولان مثل مشهور بودر « هر کسی
 را انحطاطی و انحطاط بقدر غلط و احتیاط است
 و رفعت شانش فراخور بتلفظ و احتیاط لان کل
 شاق بر جملها شـناط » علم فقه دن مسئله نك درج
 اولسنه مثال نته کیم شافعیلردن بری بیورمشدر .
 فلا تقتلوه انی انا عبده
 و فی مذهبی لا یقتل الحر بالعبد
 و مسئله فقه دن مثال دیگر نته کیم قاضی عبدالوهاب
 مالکی دیمشدر .
 و نائمه قبایله فتنیه
 و قالت تعالوا و اطلبوا الاصل بالحد
 و قلت لها انی قد یتک غاصب
 و ما حکموا فی غاصب بسوی الرد
 علم صرفده اولان امثالک مثالی نته کیم شیخ شمس الدین
 بن عقیف مصری دیمشدر .
 یا ساکنا قلبی المعنی
 و لبس فیہ سواک ثانی
 (لای)

لای معنی کسرت قلبی
 و ما التقی فیہ ساکنان
 مثال دیگر نته کیم سلمان دیمشدر .
 تازتصریف جهان هر سر سالی در باغ
 کل مضاعف شود و زکس اجوف معتل
 عیش ماضیت که فهرست نشاط است و طرب
 باد پیوسته بر شک از نعم مستقبل
 علم نحوک مسئله سنک درج اولسنک مثالی
 نته کیم قاضی فاضل مصری دیمشدر .
 فیکانی الف و لام فی الهوی
 و کان موعد و صلاک التوین
 مثال آخر نته کیم قاضی نظام الدین عمر نام بر کیمسده
 خطایا دیمشدر .
 فاعدل تیکن من حروف الدهر ممثما
 فالصـرف ممثـع للـعدل فی عمر
 و علم منطق مسئله سنک درج اولسنک مثالی
 نته کیم صفی الدین حلی دیمشدر .
 و کیف یحد الشوق عندی بضابط
 و لبس له جنس قریب و لا فصل

مثال دیگر

منتهکم صدق المودة كاملا

فكان جزائی عندكم ظاهر النقص

کوجبة کلیة ان عکسها

فماصلها جزئية عند ذی الفحص

مثال آخر هم بومسئله ده دیمشدر

مقدمات الرقیب کیف غدت

عند لقاء الحبيب متصلة

یمتنع الجمع والخلو معا

دائما ذاك حکم المنفصلة

وعلم منطفله علم حکمت اصطلاحیك جمع ودرج

اولسـنك مثالی نته کیم مولانا قاضی صدر الدین

دیمشدر

ممکن بود که هستی عالم فنا شود

وین ممتنع که عشق تو منک زما شود

در تنکسای عکس نقیض خیال یار

ترسم که صورتم زهـبـولا جدا شود

ومسئله کلام و حکمت درج اولسـنك مثالی

ننه کیم فضلا دن بری دیمشدر

(ای)

ای آنکه جزء لا یتجزی دهان تست

طولی که هیچ عرض ندارد میان تست

کردی بنطق نطقه موهوم را دونیم

پس مبطل کلام حکیمان زبان تست

وعلم هیئتک اصطلاحه مناسب اولان مثال ننه کیم

خواجۀ جهان دیمشدر

اشهب قدر ترا نعل از متمهای چرخ

خارج المרכז شده بردست شـبـدیزت سوار

ومسئله علم حکمته متعلق اولان اصطلاحک نثر

عربیدن مثالی « رب کما جعلت نظر العقل فی مدارج

معارج البرهان السلی کلیلا عن ادراک نهایة قدره

وارتقایه اجعل اطول امتداد البرهان التظییقی

اقصر من مقدار مدۀ عمره وبقایه » ومسئله علم

نجومک شعر فارسییده درج اولسـنك مثالی ننه کیم

انوری دیمشدر

کر مشـتری جوی زبهای تو کم کند

یکپاره مر غرار فلک خوشه رسته باد

ماه ارنخواهد آنکه بود نعل مر کبت

از ناخن محافی ابد چهره خسته باد

همسائل تصوفك شعر فارسیده درج اولیست
 مثالی نته کیم مولانا جامی حضرت تری بیورر
 ان کان حسن بود و نبود از جهان نشان
 فالان ان عرفت علی ما علیہ کان
 اعداد کون و کثرت صورت نمایش است
 فالیکل واحد یجلی بکل شان
 نور است محض کرد بر اوصاف خود ظهور
 نام تنوعات ظهورش بود جهان
 هر چند در عیان و نهان نیست غیر او
 فی حد ذاته نه عیانست و نه نهان
 و نیز فارسیدن مثالی نته کیم خواجہ جهان بیورر
 (معین است که جمال چهره مقاصد و مطالب بی ارتکاب
 صنوف بشداید و مناعب نمی توان دید و جوهر
 زوهر افراد مراد بی تیشہ جد و اجتهاد از قعر کان
 امکان نمی شاید کشید و سهند این حال و شاهد
 این مقال آنکه حضرت یوسف علیہ السلام با علو
 رتبت نبوت و کمال عظوافت یعقوب بسبب ابوت
 بی مشقت قعر چاه و تراکم دود آہ بنقذ او چاه رسید
 وصال دوست طلب میکنی بلا کش باش
 (که)

که خار و کل همه بایکد کر تواند بود
 کسی بکردن مقصود دست حلقه کند
 که پیش تیر بلا هاسپر تواند بود
 معلوم اوله که اقتباسده تغییر جا را ولد یغی کبی زیاده
 و نقصانله تغییر مدرج دخی جائز در نته کیم مولانا
 جامینک بویشنده واقع اولمشدر
 زد شیخ شهر طغنه بر اسرار اهل دل
 المرء لایزال عدو لما جهل
 لایزال لفظن زیاده ایابوب ضمیر منصوب و متصل
 اولان هابی حذف ایلشد در که اصلیده کلام
 (المرء عدو لما جهله) در و نقصان طریقله اولان
 تغییرك مثالی نته کیم شیخ کمال دیمشدر
 من طاب کردم وصالش روز و شب
 یافتیم آخر بمکرم من طلب
 حکمت مشوره اصلیده (من طلب وجد وجد) در
 و نیز فارسیدن مثالی مطلع انوار کرامت و شرف
 و مجمع آثار (من عرف نفسه فقد عرف) دیدکاری
 کبیر حکمت مشوره اصلیده (من عرف نفسه فقد
 عرف ربه) در و بوکا علم بدیده صنعت اکتفاد یرلر

❖ فصل فی بیان تقسیم الکلام الی وجه آخر ❖

بعض افاضل کلامی بوطریق اوزره تقسیم ایدوب
دیدیلر که کلام البته یا منظوم و یا خود مشوردر
واعمدرا کا که بر معنا اوزره کلامک دلالتی جزوئک
اول معنا اوزره دلالت قیسی اعتباریله اوله و یا خود
کلامک دلالت ایتسی اعتباریله اوله و بوندن دخی
خالی دکلدر که بار معنایه دلالت ایلله و یا ایکی معنایه
دلالت ایلله و یا خود اوچ معنایه دلالت ایلله یا خود
دخی زیادهیه اکر کندوک وضع اولدیدیخی بالکر
بر معنایه دلالت ایدرسه اکا حقیقت دیرل و اکر ایکی
معنایه دلالت ایلرسه پس نظر اولور اکا که هر
ایکسندده حقیقت میدر و یا خود برنده حقیقت و برنده
غیر حقیقت میدر اکر برنده حقیقت و بر غیر معناده
غیر حقیقت ایسه بوضورته هر ایکی معنائک
اورنه سنده البته بر علاقه لازمدر اکر اول علاقه
مشابعت و ملازمت جهندن اولازسه اکا مجازمرسل
دیرل و اکر بینماده اولان اول علاقه مشابعت
و ملازمت طریقیه اولورسه اکا استعاره دیرل
واکر ایکی سنانک میانده اول علاقه ملازمت حسبیه

(اولورسه)

اولورسه اکا کسایت دیرل و اول کلام که آنجق
کندوک موضوع ایسی اولان بر معنایه دلالت ایلله که
اکا حقیقت دینه آنک مثالی زید قائمدر فی المثل که
بو آنجق بر معنایه دلالت ایدر که اول زیده قیاسی
اثبات ایلکدر که بوکا حقیقت دیدیلر و اول نسنه که
ایکی معنایه دلالت ایلله و هر ایکی معنا متضادان
اوله ل آنک مثالی افضل رسل حضرتلرینک
بومقابلدر که بیوردر (اذالم تستحی فاصنع ما شئت)
بونک بر معنای شول وقتده که سن استحیا ایلله سن
پس هر نه دیدلرسک آنی ایشله دیمک اولور و بر معنای
دخی که بونک مفهوم مخالفه سیدر شول زمانده که
سن مستحی اوله سن هر دیدلر و کلامک فعلی ایشلرسنکه
آندن سه کار لاحق اولور پس هر ایکی معنا
متضاد اولدیلر زیرامعنا اولده نفی حیا و معناء ثابده
اثبات حیا اولور و بونک نثر عربیدن بر مثالی دخی
اولدر که برکون بر مجلسده سنیلردن و شیعیلردن
ایکی جماعت حاضر ایدیلر اول مجلسده بر فاضل
کیسه وار ایدی اول فاضلدن سهوال ایلدیلر که
(من افضل الناس بعد رسول الله) یعنی رسول

حضرت نکره افضل ناس کیم در دیو سو بلدی لر
اول فاضل بو نکره (من بنده فی بینه) دیو جواب
وردی یعنی اول کیمسه در که آنک بنی آنک
خانه سنده در بو عبارت در که ایکی معنایه دلالت ایلر
بری اولدر که بعد انبی افضل حضرت ابو بکر در که
آنک دختری حضرت رسواک خانه سنده ماد تلرند در
دیمک اولور و بر معنی دخی اولدر که بعد انبی
صلی الله علیه وسلم افضل حضرت علیدر که آنک
قری فاطمه الزهری حضرت تیری حضرت علینک
اونده در دیمک اولور و بو کلامه سفیلر و شعیبلر
اول فاضل دن خشنود اولدی لر معنی اول اوزره
افضل ابو بکر حضرت تیری اولور و معنی ثانی اوزره
افضل حضرت ابو بکر اولیوب حضرت علی اولور
و بولنظ هم ایکی معنایه دلالت قیلور توارینده بویله
مستور در که چون کیم عقیل بن ابی طالب امیر المؤمنین
حضرت علی بدن خلافت تیری زمانده کندو
وظیفه لرینک زیاده اولسنی التماس ایلد کارنده حضرت
علی اکادیدیکه اهل عفافه کفاف اوزره زیاده طلب
ایک مناسب دکلر پس عقیلی بو جواب دن نوعا
(بمحضور)

بمحضور اولوب و مهاجرت اختیار قیلوب معاویه
بن ابی سفیان قتله کلدی و معاویه حضرت تیری تعظیم
بسیار و اکرام بیشمار ایلد کد نصکره برکون اکا
حضرت علی جانبده اولان نفرت و تضادنی اثبات
و کندو طرفنه اولان مودت و اتحادنی تحقیق
واظهار ایلد دن اوتوری کر کدر بو مجمده علی ملاء الناس
حضرت علی یه اکر بنی سورسک لغت ایلد سن
دیدی هر نه قدر عقیل امتناع و اجتناب ایلد یسه
معذور ضوتمیوب اقدام ایلد کده بعد ازان عقیل
مجمع اناده بویله دیر که (ایها الناس ان علی بن ابی
طالب اخي وامرني امیر المؤمنین معاویه ان العنه
فاعتد الله علیه) و بو عبارت دخی ایکی ضد اولان
معنیلری منضمدر که ذوالوجهین در زیر اکر ضمیر
علیه معاویه راجع اولور سه لغت اکا راجع اولور
واکر ضمیر حضرت علی یه راجع اولور سه لغت معاویه
حضرت تیری نه راجع اولماز و اول نسنه که غیر منضاده
اولان ایکی معنی اوزره دلالت ایلر و هر ایکی معناده
بیله حقیقت لغویه اولور آنک کلام فارس بدن مثالی
تد کیم سودایی خواجویه جواب طریقله در .

سروقد تو آمد و بر چشم ما گذشت

منزل چو دیده است ندانم چرا گذشت

بوییده ایکی معنا افاده ایلین لفظ دیده در که لغت
فارسیه ده بین المعنیین مشترک واقع اولمشدر که اول
چشمه دیرلر وایکنجی مرئی معناسنه اسم
مفعولدر ایکنجی معنا قریبدر غیر مقصوددر
واواکی معنا بعید و مقصوددر و قرب و بعد سوق
کلامدن مستفاد اولور والا لفظک هر ایکی معنایه
نسبتی حقیقیدر و اول نسبه که ایکی معنای لسانین
اعتباریله افاده ایلر آنک مثالی نظیرینک بوییتیدر

گفتم ای ماه افا چهره نما شو گفتا

قطره نیست که مرآت جمال مانیت

لفظ مالسان عربده آب ایچون موضوعدر و زبان
فارسیده متکلم مع الغیر معناسنه در و بونده آب
معناسنه اولق قریبدر لکن غیر مقصوددر متکلم
مع الغیر بعیددر و مقصوددر لفظ هر ایکی معناده
حقیقت لغویه در و اول نسبه که ایکی معنا مانیتنده
بر علاقه دن لابددر و اول علاقه دخی بلا مشابهه
ولا ملازمه واقع اولمشدر آنک مثالی افضل رسل
(حضرتلرینک)

حضرتلرینک بو حدیث شریفیدر که کندولرک
ازواج مطهره سنه خطاب ایدوب (اطولکن
یدا امر عکن لحوقا بی) بیوردیلر یعنی سزدن شول
کیمسه نک که الی اوزون اوله بکالحوق یونسندن اول
جمله کزدن سر یعتراوله بیوردیلر پس حضرت
رسالت علیه الصلوٰۃ والسلام دار بقایه رحلت
بیوردیقلرنده ازواج مطهره رضوان الله علیهن
اجمعین (شوقا الی لحوقه) کندو اللربنی اوچلدیلر
تاقیبسنک الی اوزوند کوره لر چونکیم زینب
رضی الله عنها بوجله دن مقدم دار بقایه رحلت
بیوردیلر بیلدیلر که اطول دستندن مراد اتفاق
و صدقاتی چوق ایلین ایتمش و حضرت رسول اطول
ید دن صدقات کثیره و یرمکی مراد ایلمش که زینب
حضرتلری رضی الله عنها بوجله دن زیاده سخا
و عطایه ال اوزا دردی و بیهماده علاقه اولدر که
یدمصدر عطا و صدقاتدر پس مجاز مرسل قبیانندن
اولور اکر بین المعنیین علاقه مشابیهت طریقیه
اولور سه اکاستعاره دیرلر کافی قوله تعالی (اومن کان
میتا فاحیناه) تقدیر کلام (اومن کان ضالا فهدیناه)

دیکدر که میندن مراد ضل و احیادن مراد هدایت
قیلقد ر و کقول الشاعر

فان تعافوا العدل والایمانا

فان فی ایماننا نیرانا

یعنی اگر سرزای کافر عدل و ایمانی گریه عدا یا بوب
آنی قیل وادن اعراض ایلمسکن پس تحقیقا بزم
یمینلمزده نیران وارد ر یعنی اللمزده شول سیوف
وارد ر که شعله نیران کبی برق اورر و لمعان قبلور
پس نیران شمشیر برآنده استعاره اولور و اگر بین المعنیین
علاقه ملازمت طریقله اولور سه اکا کنایت تمیز
اولور مثلا حق تعالی حضر تلرینک بو قول
شریفیدر که (ولاتؤتوا السفهاء اموالکم) بیورر
سفيه حقیف العقل اولان نادانه دیرلر و بونده سفهاندن
مراد صبیاند ر که نادانلق لازم کود کاند ر پس ذکر
لازم و اراده ملزوم قیلندن اولور مع جواز اراده لازم
و اول نسنه که کلامدن اوچ معنایه دلات ایلمر اگر
برنده حقیقت و باقیسنده غیر حقیقت اولور سه
آنک مثالی بر کیمسه فی المثل بر جمعیتده (المسلم من سلم
المسلمون من یده ولسانه) دیسه و آنلره تعریض ایلمسه
(بو)

بو کلام اوچ معنایه شامل اولور معنای اول حقیقتیدر که
اول شول کیمسه یه اسلامی حصر ایلمکدر که مسلمانلر
آنک الندن و دینندن سالم اولدلر و معنای ثانی مکنی
عنددر که لازم معنای اولدر و بومعنا مطلقا موزیدن
ننی اسلام ایلمکدر و اوچنجی معنایه که تعریضدر
موزی معنیدن ننی اسلام ایلمک اولور و اگر ایکی معنایه
دلات ایلمر ایلمر ایلمسندن بیله حقیقت معنایه مراد
اولور سه آنک مثالی شعر عربیدن نور باعیدر .

لله ظی زارنی فی الدجی

مسلمنفرا غمایدی فی الخطر

فلم یقم الایمقدار ان

قلت له اهلا وسهلا ومر

تمایض تباعد معناسننه در خطر خوفه دیرلر معنای الله
حقیقون بر ظی شب تاریکده بنی زیارت ایلمدی خوف
و خطرده بندن مسلمنفرا وادیغی و تباعد قیلدیغی
حاله پس طورمدی اول الاشول قدر که بن اکا
اهلا وسهلا و مر دیدم بیت اخیر ایکی معنایه طور
معنای اول اول آهو طورمدی الاشول قدر که بن اکا
اهلا وسهلا و مر دیدم نصف لفظ که حبادر رعایه

الصنعة الاكتفا من حبان قطع اولنمش و جدا
قیلنمش اولور و معنای ثانی اول آه و بنم قدمه اکلندی
الاشول قدر که آنجق بن اکا اهلا و سهلا و مریدیم
اولقدر اکلندی که بن مر حبا لفظنی تمام ایلم دیمک
اولور و آنک شعر فارسیدن مثالی کال خجندینک
بویتیدر که بیورر .

دلبرچه زود خط برخ داستان کشید

خطی چنین لطیف بماهی توان کشید

معنای اول استفهام انکاری طریق اوزره اولان
مؤالدر که اول بونجلین براطیف خطی برماه چکیمک
ممکن اوورمی یعنی روی ماهه بویله براطیف خط
چکیمکه کیمسه قادر اولماز دیمک اولور ایکنجی معنا
برسبیل اخبار دیر که بونجلین براطیف و خوب
خطی برماه رویک صفحه رخسارینه چکیمک ممکن
ولا بقدر واکر کلام لفظی سیرده معانی کثیره به دلالت
قیلورسه بلغا اکا جامع الکلام دیرل و لهذا حضرت
نبی مکرم صلی الله علیه وسلم (اوتیت جوامع الکلام)
بیوردیلر که هر بیوردقلری حدیث شریف نیچه
معانی لطیفه به شامل اولور و بعضیلر « جامع الکلام
(ما)

ما یكون لفظه قليلا ومعناه جزیلا « دیمکه تعریف
ایلدیلر و بعضیلر دخی « هو کلام یشتل علی فوائد
کثیره « دیو توصیف ایلدیلر و بونک آیت کریمه دن
مثالی (فاستقم كما امرت) آیت کریمه سیدر که
بو کلام جامع جبع مصالح دنیوی و آخر ویدر
ودینده و دنیاده اصل عظیمدر لکن امر اولندیغی
اوزره استقامت بغایت صعب و شدیددر زیرا جبع
مأموراتده و منہیاتده و اخلاقده و ملکاتده و کل
جالاتده افراط و تفریطدن اجتناب ایابوب صراط
مستقیم اوزره سلوک ایلدیلر بوا یسه غایتله اصعبدر
و لهذا قال النبی صلی الله علیه وسلم (شیبینی سورة
هود) یعنی هذه الآية منها و حدیث شریفدن مثالی
(حفت الجنة بالمکاره و حفت النيران بالشهوات)
جدیدیدر که جنتک اطرافی مکارهله محفوفه اولدی
بیورمه لری دین و طاعتده اولان مکاره و شادایدک
جمله سینه شامل اولور و جهنمک اطرافی شهواتله
محفوفه اولدی دیمه لری هم کفر و معصیت اولان
جبع مشتهیاتده دلالت قلور پس بوالفظ قلیل معنای
کثیری جامع اولور و مدح رسولده انورینک بویتنی

هم جامع الکلام در .

ای کائنات را بوجود تو افتخار

وی بیش از آفرینش و کم زافریدگار

بر مدح که جمیع صفات حبیده ملاحظه سبیل

دینله اول جامع الکلام اولور که جمیع آفرینشدن

زیاده و حضرت افریده کاردن کم اولوق جمله اوصاف

جمله فی جامع اولدیفنه دلالت قبلور و باب ذمده

جامع الکلام اولان هم بوییتدر .

ای که در جمع صفات بدید انرا سروری

نم ذات راجه کویم چون زهر بدید تری

آنک ذمی شاعر بروصفه دون و صف تعیین و تخصیص

ایتموب مذمومک مذمتهای نامحصوره مستحق

اولدیفنی سوبلدی و آنی ذم الیه کی کندوک دائرة

قدرتدن خارج عدایلدی بوهم جامع الکلام قیلمدن

اولور بلکه که عند الفضلا کلامک منشورا و منظوما

مستحسن اولسنک بر نیچه شرطی وارد در جمله

شروطندن بری سلاست و مناسبات و لطافت که

امور ثله در شو او چندین بریله کلام منصف اوله

و سلاسه الکلام کیفیه تقضی جریان الکلام

(بسهوله)

بسهوله علی اللسان « یعنی سلاست کلام بر کیفیتدر که

کلامک لسان اوزره سهوله جاری اولسنی اقتضا

ایلمر شعر عربیدن مثالی سیدالعرفا ابن فارض

حضرت لرینک تأییه سندن بوییتدر .

وانی وان کنت ابن آدم صورة

ولی معنی فیه شاهد با بویه

و شعر فارسیدن مثالی نته کیم شاهی دیمشدر .

من بودم و دل تو بردی ان نیز

خود صکو که غمت کجانشیند

ونتر عربیدن مثالی نتر (لازال جریان القضاء مرأنا

لنفاذ امره و آخر مدی الدهر زیلا لبقاء طول عمره)

ونتر فارسیدن مثالی نتر (بنده صافی الوداد که ترکیب

اسان و جنانش از مایده جودان خندانست و کسوت

ثناء از دود مارا بسوزن طبع نیز ورشته جان دوزان)

حاصل کلام اسباب سلاستک اعلاسی شول

حروفدر که آنک اجتماعندن اسانه ثقلت کلور

کلامده اول کونه حروف اولیه و جریان سهوات

نفسه مانع کلیه « و متانة الکلام کیفیه تقضی

ان تکون کلماته جزیه و ترکیبه مفرغا « یعنی متانت

قسم سبب عروض تبارزه در پس شاعر مذکور
 دیر که ای مدوح تا سنک کف پایک خاکنی نقش
 باغلدیلر و تصویر ایلدیلر سوکنند دروغه تبارزه
 اسبابن ویرمدیلر بلکه سوکنند دروغه اسباب
 تبارزه نیک ویرلمی سنک خاک پایک نقش باغلدیلر
 صکره اولدی یوخسه سوکنند دروغ اوزره تب
 مذکور آندن اول یوغیدی دیمک اولور بوسوز حد
 ذاتنده قتی متین درونتر عرییدن مثالی (اللهم
 کما جعلت سنابل عواید کرمه اوفر من ان تقاس
 بصواع البدر والشمس اجعل مدة طول بقائه اکثر
 من ان تعد بذراع الیوم والامس) کلام بدر و نثر
 فارسیدن مثالی بودر (چنانکه اعداد احبامره
 بعد اخی در تجارب بیان و محارب امتحان
 دیده اند که اسلوب ابداع و ضروب اختراع این قلیل
 البضاعه قصیر الباعه چون معجزه موسی بقلم عصا
 آسا از طرف حساد جماد فواد و صخره نهاد ینایع
 تحسین بر مجاری لسان جاری داشته است و مانند الحن
 داود از جبال طباع هر ضد و حسود صدای آفرین
 بکوش هوش صدیقی و حقود رسانید) و لطافت
 (الکلام)

الکلام کیفیت تفتضی کون کلماته طیبه لینه مع المعنا
 المنشط للجنان « یعنی لطافت کلام بر کیفیت در که
 اول کلامک کلماتک قلبه نشاط و طرب و یرجی معنایه
 یله طیبه ولینه اولسنی یعنی نرم و خوش آینه اولسنی
 اقتضا قیلور و بصر بصیرتله وجه معناسینه نظر
 اولدقده درونه مسرت بخش اولخی مستلزم اولور
 شعر فارسیدن مثالی نته کیم جمال تبریزی دیمشدر .
 ممای جو آینه رخ خود همه کس را
 بشنو سخن من که اثرهاست نفس را
 و نثر عرییدن مثالی (لازال خطیب اللسان علی
 منابر الانسان ذا کرة بثنائه وامام القلم فی محارب
 حروف الکلام ساجدا بدعائه) و نثر فارسیدن مثالی
 (سلامیکه نفحه نسیم مستطابش آتش حسرت
 در سینه لاله سیراب انداز دوشمه از فوایح کلزار
 بهارش خون مذاب در ناف اهوی تشار مسک ناب
 کرداند) گاه اولور سلاستله منانف بر کلادده جمع
 اولور مثالی عمر بن فارض حضرت لرینک بو بیتی کبی که
 ابتدای قصیده ده واقع اولمشدر که بیوردر .
 سفتنی حیا الحب راحة مقانی

و کاشی محبان من عن الحسن جانی

ونظم فارس بدین مثالی

کاف کمال تست ذوات دوات کون

ورنه سواد هستی کونین از بجاست

✽ الباب الرابع فی ماهیة علم الانشاء وموضوعه ✽

✽ وتعریفه وانواع المکاتب والمراسلات ✽

شارع علم انشا اولانله اول لازمدر که علم انشانک ماهیاتی یله لر آندنصکره علی بصیرة اول علمه شروع قیله لر انشائی تعریف ایلین بلغا بویله دیدیلر که « هو علم یعرف به محاسن التراکب المشورة من الخطب والرسائل ومعاینها من حیث انها خطب ورسائل » یعنی علم انشا بر علمدر که آنکله خطب ورسائلدن اولان تراکب مشوره نک محاسن ومعابی ییلنور خطب ورسائل اولدیغی جهندن چونکیم تعریفی بیلک اجزای تعریفی بیلکه موقوفدر لازم کلدیکه تعریفک اجزاسی بیان اولنه اولاتعریفک جمله اجزاسندن بری علمدر وبویله محالرده علمدن مراد نفس مسائله تصدیق مراد اولور ویاخود شول ملکه در یعنی شول کیفیت راسخه در که نفس انسانی اول کیفیت (راسخه)

راسخه سببیه احوال اشیا نک ادراکاتنه قادر اولور و تعریفده یعلم دیمبوب یعرف دینلمسی آندن اوتوریدر که آنک متعلق تراکبدر و تراکب ایسه جزئیاتندرو معرفتی جزئیاتده استعمال ایدرلر محاسن حسنک بجهیدر علی غیر قیاس و تراکبیدن مراد مرکبات ومشوردن مراد منظومک مقابلهدر که (الاشياء تبین باضدادها) در و خطبه فی دخی بوکونه تعریف ایلوب دیدیلر « الخطبة کلام مشور مؤلف من المقدمات الیقینیة والمقبولة والمظنونة واحدیها ترغیبا اوترهیبا او کلیمها مصدرا بالحمد والتصلیة مع کون مخاطبه غیر معین » یعنی خطبه شول بر کلام مشوردر که مقدمات یقینه دن ومقبوله دن ومظنونه دن ویاخود شو اوچندن برندن ترغیدن ویا ترهیدن اوتوری ویاخود هر ایکسبله ییله جمله و تصلیه ایله مصدر اولدیغی حالده تألیف اولمشدر اول کلامک مخاطبی معین اولماغله ییله بالکه هر کیم قابل استماعدر اول کلامله مخاطبدر (والمقدمة الیقینیة قضية تفید البقین) یعنی مقدمة یقینه شول بر قضیه در که یقین افاده ایله « والبقین هو اعتقاد ان

شئی کذا مع مطابقة بالواقع واعتقاد انه لا يمكن
ان يكون الا كذا » یعنی یقین شول اعتقاد در که
تحقیقا برشی نفس نده شویله در دینه اول اعتقادك
واقعہ مطابق اول سبیلہ و دخی یقین اول نسئہ
اعتقاد در که اول نسئہ ممکن اولیہ الا اولیہ اولی
ومقدمات یقینہ آلتی قسمہ منقسم اولور آنك اولی
اولیادر واول شول قضایادر که عقل اول قضایانك
ایکی طرفی مجرد تصور ایتماکہ و بینماده واقع
اولان نسبتی ملاحظہ فیماثلہ شوشویله در دیو جزم
ایلم مثلا (الكل اعظم من الجزء والواحد نصف
الاثین) کی وایکنجیسی شول قضایادر که آنك
ثبوتی قضایای قیاسیہ ایلہ ظاهر اولور مثلا « الاربعة
منقسمة بمنساوبین وكل منقسم بمنساوبین فهو
زوج فالاربعة زوج » بو محله الاربعة زوج
بر قضیه در و قیاسی اولان قضیهلر (وهی منقسم
بمنساوبین وكل منقسم بمنساوبین زوج) در و اوچنجیسی
مشاهداتدر و مشاهدات شول قضایادر که عقل
مجرد حس ظاهر واسطہ سبیلہ حکم ایلمنتہ کیم شمسك
وجودینہ و آنك مضی اولسنہ و نارك حار اولسنہ
(حکم)

حکم ایلمر واکر عقل مجرد حس باطنلہ حکم قیالور سه
مثلا درونده اولان خوفه و غصبه حکم قیلدیغی کی
بوکا وجدانیات دیرلر دردنجیسی مجرباتدر واول
شول قضایادر که حس واسطہ سبیلہ عقل اکا حکم
ایلمر آنك تکرار یله و قیاس خفی واسطہ سبیلہ واول
قیاس خفی مثلا بودر (ان الوقوع المتكرر علی نهج
واحد دائما واکثر ما لم یکن اتفاقا لابد ان یكون هناك
سبب) یعنی بر نسئہك دائما نهج واحد اوزره متكرر
واقع اولسی و یا خود اکثر واقع اولسی مادامکہ اتفاقی
اولیہ لابد آندہ بر سبب اولور اگر چه اول سببك
ماهیتی معلوم دکل ایسه چونکیم عقل اول سببك
حصوانی یله مسببك وجودینہ قطعاً حکم ایلمر
مثلا بزم شرب سقمونیامسهدلر دیو حکم ایلمدیگمز کی
بشنجیسی حدس سبباتدر واول شول قضایادر که
عقل حدس واسطہ سبیلہ اکا حکم ایلمر (نور القمر
مستفاد من الشمس) دیدیگمز کی چونکیم حدس
تشکلات نوریہ قریهك اختلافی قرك شمسدن
و بعد و قریب اولسی حس سبیلہ ادراك ایلہ عقل قرك
نوری شمسدن مستفاد اولدیغنه حکم ایلمر و حدس سبباته

دخی تکرر مشاهده و مقارنت قیاس خفی لازمدر
پس مجربانه حدسیاتک ماینبندہ فرق شویله اولور که
مجربات معلوم السببیه و مجهول الماهیه در اما
حدسبات هم معلوم السببیه و هم معلوم الماهیه در
معا آلتجسسی متواترادر و اول شول قضایادر که
برجماعتک السننه سبله ثابت اوله که اول جماعتک
کذب اوزره توافقی اولیه مثلا کعبه شریفک وجودینه
بزم السننه حجاجدن ایشتمکله حکم ایلدیکمز کی
(والمقدمة المقبولة کلام یقبل من شخص یعتقد
فیه لزیادة علم اودین اوامر سماوی) یعنی مقدمه
مقبوله شول برکلامدر که اول کلام مقبول قیلنه شول
برشخصدنگه آنک حقندہ یازیاده عقل وعلمه و یادین
کامله اختصاصندن اوتوری و یا امر سماویدن
اوتوری اعتقاد اولنه مثلا انبیا و اولیا و علمائک سوزلری
کی که بونلر حقندہ اعتقاد اولنمشدر (والمظنونات
هی قضایا یحکم بها العقل راجحا مع تجویز تقيضه
کقولنا فلان بطوف بالليل فهو سارق) یعنی مظنونات
شول قضایادر که عقل آنک سببیه برجانبی ترجیح
ایلدیکی حالده حکم ایلر شوشویله در دیو آنک
(نقبضنی)

نقبضنی تجویز ایشتمکله بیله مثلا بزم فلان کسینه کیجه
کرر پس اول سارقدر دیدیکمز قول کی (والرسالة
هی کلام منشور یکتب لغرض غیر بیان العلوم والخطب
یعنی رساله شول منشور اولان کلامدر که اغراضدن
برغرض ایچون کتابت اولنه که اول غرض علملری
و خطبهلری بیان ایلنه بلکه نوع واحددن آنجو
برقاج مسئله بیان ایلنه (کما عرفها بعض العلماء هكذا
قال الرسالة هی المجلة المشتملة علی قليل من المسائل
التي يكون من نوع واحد والمجلة) بفتح الميم والجيم
هی الصحیفة التي يكون فیها الحكم کلام منشور یکتب
لغرض قولی اغراضدن برغرض ایچون مکتوب
اولان کلمات منشورک جله سننه شامل اولور (و غیر
بیان العلوم والخطب) قیدیلنه بیان علوم ایچون
کتابت اولنان کتب خارج اولور و دخی خطبه
جمعه و خطبه عید و خطبه نکاح و اوایل کتب
مصنفده تحریر اولنان خطبهلر هم خروج قیلور
و تعریف انشاده (من حيث انها خطب و رسائل)
قیدی خطب و رسائلک معائب و محاسنی من وجه
بو علمدن ییلندیکمنه اشارتدر و تعریفک جله

اجزاسنیدن بری دخی موضوع علم انشادرکه
 علومدن هر بر علمك تمايزی اول علمك موضوعك
 تمايزی حسبیه در (وموضوع كل علم مايجت فيه
 عن اعراضه الذاتية) یعنی هر علمك موضوعی
 شول شـبـثـدرکه آنده بحث اولنور اول شـبـثـك
 اعراض ذاتیه سنیدن مثلا بدن انسان صحت ومرض
 حیثیته موضوع علم طبر و اجزاسنك كیت
 و کفیتی جهتدن موضوع علم تشریحدر و تکالیف
 شرعیـه ايله مكلف اولدیغی سمتدن موضوع علم
 فقهدر و موضوع علم انشا خطب و رسالتدن
 و غیریدن ترا کتب مشوره در و علم انشایه اصل علمت
 غایبه ترا کتب نثریه ك معایب و محاسن بیتاکدر
 چونکیم تعریف انشانه ایدیکن بیلدك منشینك دخی
 ماهیننی و اقسامنی و شرائطنی هم بلك لازمدر منشی لغته
 انشا ایدیحی دیمکدر و انشا خلق و تقدیر معناسنه در
 نته کیم (فلان منشی الاحادیث) دیرل و اصطلاحده
 (المنشی من یكون له ملكة یقدر بها علی اداء المعنی
 المقصود علی النمط المحمود عند البلغاء) یعنی منشی
 شول بر کیمسه در که آنکیچون ملكة راسخه اوله که
 (اول)

اول کیفیت راسخه سببیه مقصود اولان معنایی
 بلغا قتلزده محمود و پسندیده اولان اسلوب اوزره
 ادا ایلکه قادر اوله و بلغا منشـیلری درت قسمه
 تقسیم ایشلدر در قسم اول شول منشی حقیقیدر که
 منشـیلک تعریفی اكا اطلاق اولنسه صحیح اولور
 و بوعصرده منشی حقیقی قتی آز بولور و قسم ثانی
 شول کیمسه لدر که کند و قریحه لرندن انشایه قوت
 و قدرتلری یوقدر اما ترا کتب بلغادن بر قاج فقره لری
 جمع ایلوب بری برلرینه ربط ایلکه قادر لدر و با
 وجود ربط معنایه لطافت و مناسبت الفاظه رعایت
 ایلکه ماهر لدر و قسم ثالث شول کیمسه لدر که
 بلغانك فقرات منفرقه سنی بریره جمع ایلوب بری
 برینه ارتباط ویرمهک استعدادلری وارد و لیکن
 بین الفقرات تناسبه و بحسب الالفاظ هم مناسبته
 و متانت و سلاسته رعایت قلغه قدرتلری یوقدر
 و قسم رابع شول کیمسه لدر که بلغانك کلماتدن بر قاج
 فقراتی سرقه ایلوب مابینلرینه صورتا ارتباط ویرلر
 لیکن معنایه نظر اولند قدده اصلا مناسبت و ارتباط بولنر
 (و هم بحسبـون انهم یحسنون صنعاً) و بواقسام

ثلاثیه منشیان حقیقی اولانلر کاتب دیرلر پس منشی
اوله نك ومنشیان حقیقی مرتبه سنی بولمه نك برنیچه
شروطی وارد رجله شرطندن بری اولدر که منشی
اولان کیسه ترا کتب بلغایی چوق تنبع ایله تافظه
ونترده هر کسك کلماتك مرتبه عارف اوله ومرتبه
ادنادن احتراز قیله وکندوسوزلرینی مرتبه اعلايه
ایصال ایلمکه قوت واستعداد بوله ولهمذا صاحب
مفتاح تعریف علم معاینده (هوتنبع ترا کتب بلغا)
دیمشدر الی آخره تنبع ترا کتب فعل مقوله سندنر
و علم معانی ایسه کیف مقوله سندنر اما اول علم
بوفعل واسطه سیله حاصل اولدیغی اجلدن
تعریف علم معاینده لفظ تنبع ترا کتب بلغا ایراد
ایلمشدر که تقریر اولسان کلامه اشارتدر وجه
شروطندن بری دخی اولدر که منشینك خزانه قوت
حافظه سی آیات کریمه دن واحادیث صحیحه و اشعار
فصیحه و امثال وحکم ملیحه دن ملو و مشحون اوله
تا هر برینی محکمه ادا قیله و برشرطی دخی اولدر که
چان برلفظك اولنده و او اصلی واقع اولسه آلك
اوزرینه و او عاطفه کتورمیه مثلاً عالم سرایر و واقف
(ضمایر)

ضمایر دیمك کی اما واقف سرایر و عالم ضمایر دینسه
اولی اولور الحاصل منشی اولان کسه نه کندونك پای
عباراتی تنافر حروف خازندن محفوظ قیلق کرک و کلمات
وفقرات میاننده تناسب الفاظ و اسجاع و قوافیه
رعایت قیلمقد نصکره اوزان فقراته دخی رای اولق
کرک مثلاً (وآیناهما الکتاب المسنین وهدیناهما
الصراط المستقیم) آیت کریمه سی کیسه فقره
ثانیه نك اکثر کلماتی فقره اولك وزننده واقع اولمشدر
اگر کلمات وزننده مطابق اولمازسه باری قلت و کثرت
حروفنده مطابق اوله و یا خود کلمات بری برینه منساوی
اوله و اگر منساوی دخی اولمازسه کر کدر که اول کلماتکه
آلك حروفی زیاده اوله فقره ثانیه دم اولق کر کدر
فقره اولی فقره ثانیه دن اطول اولسه مقبول دکدر
قلت و کثرت الفاظده فقره ثانیه فقره اولایه مساوی
اولدیغنه مثال (فاما الیم فلا تقهر واما السائل
فلا تنهر) کی ودخی (والعادیات صبحا فالوریات قدحا
والمغیرات صبحا فاثرن به نقما فوسطن به جمعا)
آیت کریمه سی کی وفقره ثانیه فقره اولیدن اوزون
اولدیغنه مثال (والنجیم اذا هوی ماضل صاحبکم

وما غوى) آیت کریمه سی کبیر و اگر بعض فقرات
میاننده سجده رعایت اولمازسه باری متوازیان اولماق
لازمدر کافی قوله تعالى (واتخذوا من دون الله آلهة
ليكونوا لهم عزا كلا سيكفرون بعبادتهم ويكونون
عليهم ضدا) ومنشبتك دخی ذكر اوانان شروطدن
غیری شرطلری چوقدر مطولاتده طلب اولنه و بونده
بو قدرله اکتفا قیلندی

❖ فصل فی بیان الاقسام والارکان وشرائط ❖

❖ ما یکتب الناس بعضهم الى بعض ❖

بلکل که چنان بر کیمسه بر کیمسه یه بر کاغد یازسه آدن
حالی دکلدر که مرسل مرسل الیهدن یا اعلا اوله
ویا خود اکا مساوی اوله و یا آدن ادنی اوله اکر مرسل
اعلی اولورسه نظر اولنه که اول پادشاهمیدر و یا خود
غیریمیدر اکر پادشاه اولورسه اول مسطورده منشور
یا فتح نامه و یا خود فرمان دیرلر و اکر مرسل اعلا
پادشاهک غیری اولورسه اکا مثال تمیرایدلر مثلا
وزرا و امرائک مکتوبلری کبی و اکر مرسل مرسل الیه
مساوی اولورسه اول نوشته یه مکتوب دیرلر و اکر
مرسل مرسل الیهدن ادنی اولورسه اول مسطورده
(عرض)

عرض و عریضه تمیرایدلر و ورقه و تذکره بی اخلادن
ادنا یه و ادنادن اعلا یه و مساویدن مساوی یه
ارسال جائزدر و عهد نامه و تهنیت نامه و تعزیت نامه
دخی مسطورات مشترکه دندر که ایکی پادشاهک
بری بریله و سلاطینک امر او امرائک معاهده لری
بین الانام شایعدر و تهنیت نامه و تعزیت نامه مساویان
میاننده و ادنادن اعلا یه واقع اولدیخی هم قتی آشکار
وزایعدر پس منشی اولان کیمسه یه لازم اولور که
اگر منشورده و اکر فتح نامه ده و دخی عهد نامه ده
و تهنیت نامه ده و تعزیت نامه ده و فرمان و مثال
و مکتوب و عریضه و ورقه ده مراتبه رعایت ایلیه
و مرسل ایله مرسل الیهک شانلرینه مناسب سوز
سو یلیه پس منشور و فتح نامه و عهد نامه و فرمان
و مثال که اولوا الامر ه لازم اولان شـ بلردر بواقسام
مند کوره نک قواعدی انشائیه متعلق اولان کتبه ده
مسـ طور و منشـ بیان دیوان پادشاهی اولانلرک
قتـ لرنده معروف و مشهوردر که بو مختصرده آنلرک
ایراد اولمنسی دآبجزدن دوردر اما بونده متداول اولانی
و ناسه لازم کلان موجز و مفید عبارت اوزره

هر نوع دن بر مقدار تحریر ایلم بوجه دن بری اول
 خلافت نامه در که مشایخ عظام بر کیمسه بی ارشاد
 انام ایچون خلیفه قبلد قلی ایامده یازوب آنک الینه
 ویرلر و بو خلافت نامه نیک بر نیجه شروطی وارد
 اولاجد خدا و ثانیاً صلو و تسلیم علی النبی المصطفی
 و ثالثاً بیان علوشان عرفان و تقوی و ترک تعالیق ماسوی
 و رابعاً بواو صافله متصف اولان کیمسه لک علوشانی
 بیان و خامساً خلیفه نیک تربیت طالبانده اولان سعینک
 مشکور وجد و اجتهادینک مبرور اولسنی اعلان
 و خلیفه مذکورک کند و شیخنک طریق اوزره استقامت
 قیلمه سنی رجا الیکدر بر سبیل اختصار آنک مثالی بودر
 (صورت خلافت نامه)

حمد و سپاس بیکد و بیهیاس اول خالق الجن و الناسه
 اولسونکه هامة همت طالبان حکمت و معرفتی تاج
 و هاج کرامت و عاطفته له مشرف قبلدی و بوفرقه
 بی تفرقه نیک کوش هوشلرینی قرطه ارادت و درر الهاماته
 مشرف ایلدی و صلوات تامات اول صاحب
 لوی خطاب اولاک حضرت تلی نیک ذات پای اوزره
 واصل اولسونکه اول حضرت غایت ایجاد روشنان
 (افلاک)

افلاک و قاید کاروان اقالیم خاکدر و آل کرام و اصحاب
 عظامی اوزره هم ورقات شجر و قطرات مطر عدد نیجه
 حق تعالی حضرت تلی صلو و تسلیمات نازل قیلسونکه
 اول صاحب سعادت لک هر بری فلک شریعت و آسمان
 طریقت اوزره بر نجم تابناکدر بعد هذا روشن
 ضمیران محفل امکانه علی الاطلاق هویدا و ظاهر
 و ناظران چهره جمال اسمیهال و استحقاق اولانلره
 ظاهر و باهر در که اکمل کل دوات و افضل جبع
 رتبت علم و حکمت حاصل قلیق و تقوی و دیانتله متصف
 اولمقدر که بوصفات عالی منقبته اتصاف و فور موهبت
 کمال قربتی اعلام و اشعار قیلاور و بواخلاق کریمه ایل
 تخلق قبلان گروه پر شکوهک جمال امتیازی
 بسط شرح و مدحتدن مستغنی اولور که (الصباح
 اغنی عن المصباح) در بناء علی هذا قدوة العرفاء
 و السالکین و اسوة الصالحاء و الواصلین شیخ فلان
 زاد الله له التوفیق و نور مرآت قلبه بمصقل
 الکشف و التحقیق که نور فقر و صلاح چهره علو
 قدرندن لامع و آفتاب اسمیهال تربیت طلاب فلک
 حاندن طالعدر بوفقیه خلیفه قبلدی و شوق

سرشت و عاشق سیم اولان طالب لری و مفاوز علم
و عرفانه سلوک قبلان محباری قوت همت و ید تربیتله
سما آسا حضیض بشریتدن بر تروبالا قیلق ایچون
نائب مناب اولندی دست رجا خلقة باب التجا اوزره
محکم اورلمشدر که درویش مذکور مأمور اولدیغی
فهیج مستقیم اوزره ثابت قدم اوله و تصفیه باله محافظت
و تسقیة زلال وصاله مواظبت قبله و السلام و بر شیخه
محب و مرید اولان کیمسه چقان اول عزیزه مکتوب
یازمق لازم کلمه کر کدر غایت عبودیت و تواضع
اظهار ایلایه و مسکنیت و تذالیه متعلق سوز سویلییه بعده
مرادین ادا قبله و مستمد دعا و همت اوله مثلاً بوم مکتوب
بلاغت محبوب کبی

(صورت مکتوب مرید باشیخ خود)

سلام علی المولی الذی انا عبده

و حق لی ان یكون له عبدا

هو السيد النذب الذی رأس اسمی

وحد سنائی حین لم یعرف الحدا

عابد سلام کلمه فاح نشره

مدی الدهر نوجا احجل البان و ازندا

(مذهب)

مذهب نسیم عنبر شمیم فضل عیم و مصب فیض عص
ایزد قدیم اولان آستان فیض بخش طالبان و آشیان
دستگیر مستندانک باحه فضائل شعار و ساحه
معارف دثار لری صوب عزت اوبنه مراسم بساط
یوسی دستگاه فضائل پناه لازال محفوظا بعون
الاله عم الاله لب ادبیه مؤدی قیانون اول مقام عالیله
روی نیاز مالیده اولند قد نصکره مسامع خدام کرام
سدره مقامه عرضه داشت بندگی بودر که
کهی زخسته دلان یاد میتوان کردن

بدین بهانه دلی شاد میتوان کردن

منهومی اوزره بو حال زاردن استخبار ایلک خاطر عاطر
معجز آثاره که جلوه کاه الهامات پروردگار در کذار ایدر سه
بحمد الله هم علیه و کرم جلیله لری بر کاتنده فوق التراب
شکسته بسته و جان رسته یز لکن اشتیاق
مطالعه جمال صوری بر مرتبه ایر شمشدر که قابل
تحریر و ممکن تعبیر دکلدر

نه انچنان بلقاء تو کشته ام مشتاق

که وصف آن بزبان قلم توانم گفت

بسالها نتوانم که در شمار آرم

وگرچه پیش بود عمر کم توانم گفت
ز صد هزار مطول حدیث مختصری

مگر بخدمت تو چون رسم توانم گفت
امید در که رب الارباب کمون غیبی بر سبب
خفی مهیا ایلیه که باعث حسن التفات اوله بمنه
و کرمه طالب نوازا اول ستوده فعال و معدن
مکارم خصا لدن متضرع در که بود یار بعیده ده خدمت
صفا بخش کردن و حید و طرید اولان اقل عبید یگری
خاطر عاطر قبض مأثر یکزدن اخراج و ابعاد بیور محبوب
وقت صفاده یاد و برخیر دعا ایلیه قلب ناشادیمزی مسرور
و شاد بیور می رجاسنده یز باقی همیشه وجود
برجود کز مودود و دائرة سماع و صفاده موجود
اوله بصاحب مقام المحمود حقان بر کندودن اعلا
کیمسه نك اوغلی وجوده کلمه و اکابر تهنیت نامه یاز می
مراد اولانسه اظهار مسرتنی مشعر و حمد و شگری
مسـ تلزم ادالر ایلیه آنک مثالی بر سبیل اجمال بودر
(صورت تهنیت نامه)

خاطر پاک و ضمیر دراک صفدران مصطفی ادراکه
مانند نور مهر دائرة افق سپهر دن قتی واضح
(و)

وظاهر در که اول در ثمنک تیار بخاق مایشاء و مختار
حضرت لرندن ظهوری سبب فرحت و ابتهاج خواطر
اولشدر و اول (اصلها ثابت و فرعها فی السماء)
قولانک مفهومه مظهر اولان شجره دولتدن اول
ثمره قلبک بروزی زیاده موجب حصول انتعاش
نواظر کلمشدر اول سلاله سعادت منالک کوکب
ذاتنک افق سعاد دولت و اقبالدن طلوعی واسطه سیله
ساحت خواطر اهل باطن و ظاهر صنوف ازهار
سرور و ضروب کلهای حضور و حجب و رله طولوب
رشد کلمشن آسمان و نمودار ریاض جنان اولدی
واحه اشعه صبح فرحک ظهوری سیله آثار ظلام
شب ترخ بر مقتضای (فمحونا آیه الیل و جعلنا
آیه النهار مبصرة) زایل اولوب کوکله ضیا و کوزله
روشنالک کلدی ایزد متعال جل عن الشبه و المثال
اول صدر نشین محفل استحقاق تجلیل و مصدر
افعال و اقوال جمیل مشار الیه افاضل و محکوم علیه
مفهوم کل فضائل اسوه و اقفان رموز حسن تدبیر
قدوة ناظران و جوه محذرات تقدیر حضرت تبرینک
ذات شریف لرینی هر ساعتده بشارت جدید و هر

لحظه ده فرحت و بهجت مدیده مخصوص قبله و بنیان
مدت بقاری هم مماثل صرح مردم سما مرصوص
اوله جبل المتین رجا کنکره کاخ التجایه قتی استوار
اولنوب و پای نیت رکاب سمند تیر کام همت اوزره
محکم برقرار قبانبوب بوکونه دعایه شروع اولندیکه
وهاب بیعت جات قدرته و علت حضرتلری اول
دوات سمات اولان قره العینی کماله ایرکوره و آت
ذائفه ذاته مایده سعادت و نعمت محاسن عادتدن
پرورش ایرکوره و جمیع آفت و ضرردن محفوظه و مهد
سعادت و حجره حمایتده عین عنایتله بعینه الی
لاتنام ملحوظ قبله . و چنان برکنزدودن اعلا کیمسه نیک
بر کیمسه سی وفات ایلسه اکا تعزیت نامه یازلد قدم
اسلوب و قاعده بودر که بر سبیل اختصار تحریر
اولندی .

(صورت تحریر تعزیت نامه)

ناطلوع مواکب کواکبه عروض غروب اولدقچه
و محذرای عرایس ازهاره قطاوول صرصر خزان
تعاقب و تزاحم قیلدقچه اول جناب عوالی مراتبک
کواکب مناقب و ازهار مأربین المشارق و المغرب
(عروض)

عروض افول و لحوق زیواندن محروس و مصون اوله
بالقلم و النون بعد اداء دعای قدر جلیل و عمر طویل
ضمیمه منیر لرینه که چهره نمای صورت تقدیر در
مخفی و پوشیده دکلدر که تغیر عالم و فتنای ذوات
بنی آدم بر امر در وقوعی محقق و شرب صهبای حیات
اوزره خمار مماتک مرتب اولسی و تماقب قلمسی بر حادثه در
ظهوری مصدق با وجود بو حالك محقق و بوم قاتک
مصدق اولسی یله بیلله اول جناب مر حوم و مغفور
و مشکور السعنه جمهور اولان امیر فلان الدینک
(بر دالله مضجعه و جعل اعلی غرف الجنان مر جمعه
فوقی خبرندن عواصف هموم و آلام ساحت دل
مستهام اوزره اول قدر وزان اولدی و باران کروب
واحزان بنیان تن ناتوان اوزره اول مقدار نزول قیلدی که
ملک حیات شدة غموم و همومدن قریب اولدیکه ویران اوله
وارض بدن بر فحوای (یوم تبدل الارض غیر الارض)
تبدل و تحویل قیله و اب دیده لم دریا او اوب آسمان
وزمیننه رخنه صاله

چندان کریست مردم دیده که چون حباب
اختر بر آب دیده مردم شناسکند

فی الحقیقه بوواقعہ جان س۔ وزوغم افروز بر مصیبت در کہ
آنک مشاہدہ سندن اوتوری فلک مس۔ علی لباس
نبلی کیمش و دیدہ سحاب س۔ یلاب دہوئی اطراف
وجوانہ بواجلادن صب ایلمش و منجوق علم آہ طویلی
اود ارفع ایلبوب احبادن اولانلرک ہربری صباح
وصراح و عویلی قہ قہ آسمانہ ایر کور مشدر ۔

چندان کریست دیدہ کہ من بعد اگر کسی
آید بسوی مانتہ و اندر ما گذشت

وایکن عقل کہ اسناد کارخانہ ملک امکان و مہندس
اساس قصر کون و نکندر کوش ہوش جناہ بوندایی
ایلدی و بوکونہ سویلدیکہ ای درد و المدن خستہ
وای حزن و غم دن شکستہ بو قدر تکاثر کروہ
جزعدن و توا فراندود و فرعدن نہ حاصل و تلاطم
بحہ بحر بکادن و تصادم عواصف ناوہ موہم
الاشتکادن سفینہ تسلی و آرام قہنی کشہ بنک
ساحل سپنہ سنہ واصلدر پس (اذا عمت البلیۃ
طابت) معناسنی فہم ایلہ (انا لله وانا الیہ راجعون)
دیو سویلہ دیوجان ودلہ تسلی ویر مشدر پس اول
حمیدہ خصالتک دخی ذمت ہمتلرینہ واجب ولازمدر کہ

(نقش)

نقش غم زدا اولان صبر جیل کہ مس۔ تلزم حصول
اجر جزیل در صفحہ صحیفہ قلبہ یازہل و شمار سکون
و فراری واسطہ رضای خدا و نتیجہ تمیمہ ثواب
عقبہ دوزہل کہ سهام تقدیردہ سپر صبردن غیری
چارہ بولمز و ضربت حسام قضایہ سر تسلیمی
قومہ دن ایوتدیر قیلنر همان آیندہ قلبی ژنکار ہوم
و غمومدن پالک ایلیوب متوفی اولان مر حومک روحی
ایچون دعاہ مشغول اولق منہج صوابہ اقرب و اول
جنابک مکارم اخلاقنہ انس۔ بدر حضرت و ہاب
کل مسئل اول متوفی اولان مر حومک حلہ حسناتی
طراز قبولالہ و شرح و مرقدہ مطربنی انصاب سحاب
فضل و انعامبلہ مرشح ایلیہ عمر تود را زیاد رب العباد ۔
بلکل کہ مکتوب ایکی کونہ اولور یا خطاب
ویا جوابدرا کر خطاب اولور سہ بعضیلر قنندہ
اون اوچ و بعضیلر اون ایکی و بعضی کتاب قتلرندہ
اونرکنی واردر اولائتا ثانیہ دعا ثالثا اسم مکتوب
الیہ رابعاً سلام و تحیت خامساً عرض اشیاق
سادساً طلب ملاقات سابعاً تاریخ کتابت ثامناً اعلام

احوال تاسعا توقع والتماس عاشرا دعا اليه اختتام
ايلكدر مثال ركن ثنا آسمان ارتفاع خورشيد
شعاع ديمك كيدر وياخود صدر محافل افاضل
علماء بدر فلاك فضائل عظمى ديمك وياخود درایت
شعار وكفايت ديثار ديمك كيدر ومثال ركن
دعا زين الله سماء السلطنة بشواقب سبوفه
القواضب كازين سماء الدنيا بزينة الكواكب ديمك
كبي وياخود دام سداده وقورن بالبحج اجتهاده ديمك
كيدر ومثال ركن مكتوب اليه شمس فلاك الاخلافة
وياخود بدر سماء الوزاره وياخود فلان الدين بن فلان
ديمك كيدر ومثال ركن سلام وتحيت الوف تحيات
وافيه وصنوف تسليمات زاكيه ديمك كيدر ومثال
ركن اشتياق شرح شوق شرف ملازمت كه
عمامة هامة سعادت وكرامتدر حبطة تقريردن
بيرون ودائرة تحرير وتعبيردن خارج وافزوندر
ديمك كيدر ومثال ركن طلب ملاقات توفيق
ادراك ملازمت اكسير كرامت كه واسطه دولت
وفائده دنيا وآخرتدر وهاب كل مسئة ولدن اميد
واثق ورجای صادق برله مرجو ومأمولدر كه
(عن)

عن قريب مبدول اوله ديمك كبي وياخود شرف
التقا كه ثمره شجرة بقا ومنظرة ايوان ارتقادر
بي موجبات تفوق اندفاع مرذوق دل متاع اوله ديو
تعبير ايلك كيدر وركن تاريخه مثال بوضراعت
نامه اخلاص ختامه اول ماه شعبانده اول آستانه
سعادت آشيانه ابلاغ اولمغه فايز اولدي ديمك كبي
وياخود بو صحيفة مودت مقال اوسط شهر شوالده
شرف ارسال بولدي ديو تعبیر ايلك كيدر ورکن
اعلام احواله مثال خدام عالی مقام كه نتیجه مقدم
وتالی ابالی وایامدر عرض بنده بيكام اولدر كه ديمك
كبي وياخود احوال پرملامزدن اكر دريای لطفی
چوشه كلوب برشمه سؤال اولنورسه ديو تعبیر ايلك
كيدر ورکن توقع والتماسه مثال ملازمان درگاه
دوات پناهدن مأمول اولان اولدر كه بوبنده
ضراعت بضاعتك كردن خاطريني قلايد حصول
رجا ومرادله تزيين قبله ل ديمك كبي وياخود مترقب
ومتوقع اولان اولدر كه چمن باطن وظاهر احبابی
سحاب خطاب مستطابله يله منضر قبله ل ومطيب
اوله ل ديو تعبیر ايلك كيدر ودعا اليه اختتامه مثال

همیشه اول فلک رتبت و ملک سریرت پایه عزت
و سعادتند مسرور و شادمان اوله برب العباد دیمک
کبیر و اگر مکتوب جواب او اورسه ارکان خطاب که
مذکور اولدی بر ایکی رکن آندن زیاده او اور بری ذکر
وصول مکتوب و بری دخی آنک سلام تحیاتنه مقابله
و مواجهه قیامقدر مثال مکتوب بلاغت اسلوب
و مسرت مصحوبکه جناب فضائل مآب و فواضل
منابدن ادام الله تعالی بقاء و زاد فی الدارین ارتقاء
بومحب خالص الفؤاد لرینه شرف وصول بولدی
و یا خود اشرف ساعات و ایمن اوقاتده کلوب و اصل
اولدی تحیات مسکبة الفوحات و تسلیات وردیه
النفحات مقابله و مواجهه قبلندی دیمک کبیر
و اوایل مسطورانده اسماء الله دن بر اسمی تبرکات و تینا
لفظ هویه مقارن و مفهوم مکتوبه مناسب تحریر
ایلمک هم بر قاعده در مثلا طلب عطاده هو الکرم
و استعانتده هو المعین و استغاثه ده هو المغيث تحریر
ایلدگری کی و شرط رقعده نظمه اولقدر اما اگر
نظم اولمازسه مقتضای حاله مناسب موجز و مفید
عبارتله تحریر اولنسه که قبول و استحسانه اقرب
(و)

و حصول مأموله انسبدر نته کیم افاضل عربدن
بری جامع علوم و ادب اولان اکابردن برینه عفو
و مرحمت طالبنده یازمشدر رقعده (هربت منک الیک
و استغیث بعفولک لیدیک فاذقنی حلاوة رضاک کما اذقنی
مرارة قلاک) مثال دیگر بر کیمسه بر فاضلی بر تهمتله
حبس ایلدکده اول فاضل کندوی حبسندن
استخلاص ایچون عربی ترکیب اوزره بونی یازوب
اول کیمسه کوندردی .

(صورت دیگر)

نزع الله ما کان فی صدری من غل وجعلت جنابک مما
سلف فی حل والکرم اذا اوثق اطلق واذا اسر
اعتق . و افاضلدن بریسی هم عتاب طریقبله حدیعت
مآب اولان اصحابندن برینه یازوب کوندرمشدر .
(صورت دیگر)

دل حزین از غایت تحسیر چنان در تحیر است که نمیداند
شکایت آن غرائب مناقب را بدهر عجایب معایب
گوید و یا از شکایت دهر منقلب المزاج بسوی آن مکر
امتزاج گوید لانکما فی احتیاز العقوق رضیعا لبان
وفی نسیان الحقوق شریکا عنان و اگر مقصود

طلب عطا اولسه انظار طلب عطا ایتوب همان
مدح و ثنا ایله اکتفا ایلک و کلامی منظوم سوئیک
اولادر زیرا که مدح سائل متضمن طلب تطادر
نته کیم بر شخص صاحب دیوان خواجه شمس الدین
بو گونه یازوب و بردی

عالم همه پرکار و کف خواجه نقط
پیوسته بکرد نقطه می گردد خط

محتاج باوکه و مه و دون و وسط
دوات ندهد خدای کس را بغلط
خواجه مذکور ناظم دن سوال ایلدیکه نه یردنسن
اول کیمسه دیدیکه فلان یردنم خواجه آنک جوابده
بوربای بی یازوب الینه و بردی
صد بره سپید همچو سینه بط
کزینک ذکر نباشدش هیچ نقط

از کله خاص مانه از جای غلط
چوبان بدهد زود بدارنده خط
لفظ نقط که جمع نقطه در هر ایکی رباعیده محالده
واقع اولامشدر زیرا رباعی اولده پرکار دیوب دائره
مراد ایلشدر مجاز مرسل قاعده سی اوزره پس
(مرکز)

مرکز دایره ایسه بر نقطه اولور فقط نقط اولماز
وربای خواجه ده لفظ هیچ واقع اولمشدر که
هیچ لا معناسنه در و آنک مرادی شمول نفی افراددر
مثلا لا رجل فی الدار دیسک افراد رجالدن دارده
هیچ بر فرد یوقدر دیمک اولور اما لا رجال فی الدار
دیمک نفی جمیع افراد رجال ایلمز بلکه جمع رجال
نفی ایلر و اول دارده برایکی رجل اولسه جائز اولور
پس هیچ نقطه نباشدش دیمک کرک ایدی هیچ نقطه
یرینه بوایسه وزنه کلز پس هیچ نقطه محالده اولماز
واکر طلب عطا بر سهیل تصریح اولور سه باری
اول کلامک ترکیبی نظیف و اسلوبی لطیف اوله
نته کیم واقدی بصره یه معن بن زایدک جودی ایچون
کلوب معن کندو باغنده جویبار گنارنده اوتورر
خبرین آلوب واقدی بوییتی بر لوحه یه یازوب اول
جوی اوزره براغوب طشره ده طوردی

ایا جوده من ناج معنای حاجتی
قالی الی معن سوالک شفیع

معن چون کیم بیتی لوحه دن آلوب او قودی ناظمه
اول مجاسده اوج ییک آلتون انعام ایلدی واکر نظم

مقصوده مناسب بهر اولماز سه عبارتني نظيف
و معناسي لطيف بر رقعہ آيابه نته کيم فضلاي
عربدن بري کندوسنه فقر و ضرورت اصابت
ايلد کده اول عصرده اولان امرادن برينه بوني يازوب
کوندردي رقعہ « يا ايها العزيز مسنا واهلنا الضر
فان تحسن الينا فوالله الحمد والشكر والا ففك العذر
ومنا الصبر دون الجبر »

(تحرير صورت شفاعت نامه)

و شفاعت نامه تـك موجز و مفيد مثالي بودر که بوفقيـر
عمي زاده من حقنده روم ايلي قاضي عسکري اولان
عزمي زاده افندي حضرت تـرينه اطال الله عمره
وزاده يازوب کوندر مشدر عزتـلو سعادتلو افندي
حضرت تـرينک مجلس عاليـرينه بسيار تحف تحيات
و جناب ساميلـرينه بيشمار ادعبد و تسليمات ارسالندن
صکره باعث تحرير رقرق دعا کوي اولدر که عمي
زاده من عبد الله بنده کزي سـلـک ملازمـتـکره داخل
ايتـمـکـله مرادن حاصل و اميدنه واصل ايدوب
لطفـکـرله دلشاد و دست احسانـکـرله ويرانه قلبن آباد
قلمش سز رب العباد حضرت تـلري عمرود و اتـکـر و عزت

(و)

و سعادـتـکر هميشه زياده قلسون و دنيا و آخرتـده مراد
و مقصود کز مهيا و آماده اولسون اما اول خسته
دله اطمـنـان کلدن و شفای صدر حاصل اولدن
اوتوري رزو نامه ده اولان نامني کندوسي کورمک
رجا اولـنـور .

اذا بدأت بالاحسان تمم

وما الاحسن الا بالتمام

مفهومي اوزره ملازمت تذکره سني و یرمک دخي توقع
قلنور معلوم شريفـلـريدـر که (افضل الاعمال ان تدخل
على قلب اخيك سرورا و تقضي حاجته) حديث
شريفـنـک مصداقـنـجه قلب محروني سوندرمک افضل
اعمال اولـشـدر اگر چه

نه لایقست بمهر سپهر اعلی کفت

که نور ذاتی خود را ز مادر یغ مدار

قوانـک فحوا سي اوزره ذات خورشيد منير کزه
خاصيت ذاتيه کز اولان پرتوا احسانـکـزي اول فقيرک
اوزرندن دريغ ايتـک ديمک قتي بيماسب و نالايق
کلـشـدر .

وايک مهر قرابت کـرـفت جيب دلرا

که دست حسن سپارش ز ذیل لطف مدار
موجب بجه غلبه مهر و شفقت خیالی بو گونه کلمات
صدور نه سبب اولش در همواره افاضه انوار
احسانش بروفق طبع سائل باد و ضمیر منیران حضرت
بتطیب و تعمیر خاطر مائل بالانسان الکامل و بر سبیل
خطاب اولان مکتوبه مثال مقدما بو فقیرک
تلا میزند اولان و صکره و عظم و مشیخت مرتبه سن
بولان شیخ احمد چلبیک بو حقیر کوز مزده اولان
علت زائل اولوب روشنالك بولد قدہ یازوب
کوندردیکی مکتوبدر .

(صورت مکتوب بر سبیل خطاب)

زبدۀ مرشدان مولانا من جمیع الوجوه اولانا اعنی
شیخم افندم اسماعیل ذوالکمالات صاحب التکمیل
بحمد الله سبحانه و تعالی ظاهر و باطنکر معمر
اولدیغی کی نقطه غین عین شریفکر دن زائل
اولوب تن کوزی دخی دیده جان کی کشاده و پر نور
اولدیغدن احبا و اصداقا کرک کوزلی تمام روشنالك
بولوب دیدار پر انوار لی مشاهده سنه حضرت
موسی وار (ارنی انظر الیک) سرودنی سراینده
(و)

وبالذات نفس نفیس لری شمه سنی استشمامدن
اوتوری (انی لاجد نفس الرحمن من قبل الین)
نغماتی مترنم و کوینده اولمش در امیددر که دیدار
شریف لریله مشرف اولوق مبسر و لقای لطیف لری
مشاهده قیلق مقدر اوله بشفع یوم المحشر حق
تعالی بیلور هر بار خاک پای کیمیا اثار لریله اکتحال
ایلین اعیاندن بو بنده دیرینه وزره کترینه لری حقنه
واقع اولان بر سش و سؤال استماع اولد قدہ
یو افسرده دله باعث حرارت و تاب اولوب علی التوالی
جناب عالی لری جانبده مانند حدید و مقناطیس تمایل
وانجذابدن بر آن خالی دکلر در .

یا قرۃ العین سل عینی هل اکتحات

بمنظر حسن مذغبت عن نظری

غیب ذابنم سعادتلو سلطانم السنه یاراندن بروعد
کریمکر استماع اولندیکه اول کند و فتوحات عینیه
و فیوضات لاریده کردن که صنف مکرمه مر فوعه
مطهره اولان بر کتاب مستطابکرله بوجانبی شریف
و تلطف بیوره سز قال الله تعالی فی حق اسمعیل
علیه السلام (انه کان صادق الوعد) الیه وقال

الشيخ الاكبر رضى الله عنه (في فص حكمة عليه
في كلمة اسماعيلية)

فلم يبق الا صادق الوعد وحده

وما لوعده الحق عين تعانين

الى آخره اميد در كه عن قريب انجامز اولنه وارسال ايله
تشریف قبيله و ميدان محبت عنوانكرده كردان
اولان و دوران قلان دده افتد بلك جله سـنـك
خاكپای عرش فرسالى نه يوزل سوروب جله سـنـدن
دعار و همملر التماس اولنور متضرعدر كه بوفقيرى
دخى سكان آستانه لردن شمار بيورهل باقى هميشه
رشحات حيات بخشاييله هر ده اولان دالره حيات
ویرمدن وجود شريفلى خالى اولنه و كلمات حيات
مضاها تلرى مجزون و مكدر اولان كوكلره سرور
وصفا ايركورمدن فارغ كليه بمنه و كرمه

و جواب طريقيله اولان مكتوبه مثال بوفقير پرتقصيرك
بونك مقابله سـنـده يازوب مذكور خطيب احمد
چايى به ارسال ايلدوكى مكتوبدز

(صورت مكتوب على وجه الجواب)

يكي رقعته ديدم زان شاء طبعتم

(چو)

چو كوهركه درعين عنبر فشاني

سـنـخـن زان سمان بر زمين آمد اول

كنونش تو بر آسمان مى رساني

يعنى مكتوب پرفتوح كز كه آنك هر بر حرفى رشك جام
صبح و مدام معانيسى ممد حيات و مفرح روحدر
اول معدن فضل و كمال لازال خطيب اللسان على
منابر الاسنان ذا كرتائه و امام القلم فى محاريب الحروف
والكلم ساجد ابدعائه برادرى خليل ايله حفظه الله
عن التضييل والتكيل بو عليل و غلبه ارسال بيور مشلر
ايمن اوقات و اشرف ساعاته كلوب واصل اولوب
مطالعه اولند قدده آنك حجال سطورندن جمال چهره
وفور تعظيم و محبت ظهوره كلوب و نقاب حروف
و كلماتندن جبهه اخلاص و صفوت نمايان سـوـاد
مدادندن ديده لر يمز روز شنالك بولدى و دماغ
بجانم معطر اولدى فلاحز و من الشمس ان بلوح
و من المسك ان يفوح حقا بودر كه

برين لطافت و خوبى كسى نيارايد

تجملهاى عبارت عروس معنى را

اكثر زمانده خاطر فائز بو خاطره خطور و بوانديشه

حرور ایلوب دیردم
سرد فتران عشق که در بزم مکرم

پیوسته می زجام وفاتوش کرده اند
ایاچه بود شانکه بیکبارگی چنین

رسم وفا و مهر فراموش کرده اند
اما چونکیم اول جناب اخوت مآب برقاج دفعه کتاب
بلاغت نصایر یله عرق اخوت و خلنی حرکتیه
کتوردی فی الحال شجرة طيبة مواخات واتحاد نو باوة
محبت و دادی بتوردی و شول غبار وحشت و خس
وخاشاک نفرت و برودت که چشم دل و جانی کلبل
و اعمش قلمش و دیده دله پرده اولش ایدی ایادی
عبارات محبت انکیز کز و انا مل استعارات مودت
آمیز کز بالکلبه انی چشم جان و دلدن رفع ایدوب
کتوردی

کر از جغای توروزی دلم ز تو برمید
کمند اطف تو بازش بعنف باز آورد
الوف تحیات صنوف تسلیمات که آنک صفایح صفاسی
رقوم سمعه و ریادن معرا و مفهوم کلمات استعارات
لایقه و عبارات رایقه و فائله محلی اوله محاذات و مواذات

قینند و غنیدن و لوازم صفای طوین ادا و فوایت
مقتضای حسن نیت قضا اولند یغندن صکره چونکیم
و عده یه و فایلمک صادق اولانلرک شانندن اولد یسه
اول فتوحات غیبیه نامنده موعود اولان کتاب روح
افزاینی و دخی بیک او تورتار یخنده مشنوی شریفک
مشکل اولان اییات بلاغت سماتنه تحریر ایلد و کز
نسخه پرسواد هنری که صورت حک و محو و نسیان
و سهوله پردر اول عارف اسرار محو و صحو و مصلح
نسیان و خطا و سهوا اولان یار قدیمه اتحاف و ارسال
اولندی کرم عمیلرندن مرجودر که معذور طوته لر
بعثت الیک کتابا و بالله انه

لا حلی من النفس المقيمة فی جنب
وهل هو الا نسخة انا اصله
وهل هو الا التحریر فی الکتب
وفی النسخة السوداء فانت عارفها

من المحو و الاصلاح و الحل و الضرب
ترقب و ترصد اولنور که بساتین محبت و اتحاد عضون
سطور و ازاهیر معانی و افره النور له احبانا منصور
و موشخ اولنه و اوراق چمن و فلق و و داد انصباب

سحاب خطا بلریله مخضر و مرشح قلنه زیر

سموم هجر کند روضه محبت خشک

اگر نه واسطه رشحه قلم باشد

باقی همیشه استقامت خیام صداقت و التیام طناب

صفا و اوتاد و فایله مستدام اوله و درر و لالی مواخات

سلك بقا و دوامده انتظام بوله و بنیاد موالات و ووداد

همچو ارم ذات العمد استحكام و اشتداد اوزره اوله

بالنبي و اله الامجاد و بونلردن غیری هم خطاب

و جواب مکاتب طرق مختلفه و اسالیب متنوعه اوزره

یازیلور و لالی عبارات و درر اختراعات و صناعات

سلك تعبیر و بیانه نیچه و جوه شتی اوزره دخی دیزیلور

پس هر شول کیمسه نك که سمند طبعی میدان بلا غنده

چاپک سوار اوله مضمار ادا و عبارتده اول کیف مایشا

جولان ایلرو منشی و بلیغ اولان کیمسه سوزی هر نه طریقه

تعبیر ایدرسه مقبول و مستحسن سو بیلر پس ارباب

بلاغت و اصحاب فصاحتك قواعد مکاتبی بلکه

احتیاج قالمز و طرز و اسلوبه رعایت قیلده منشی

حقیقی اولان کیمسه آخره تقلید و اقتدا قیلز بسط

قواعد و تمهید ضوابط مجرد بوفنده مبتدی اولان

(کیمسه لر)

کیمسه لر ایچوندر و مبتدی اولانلر ایچون ایسه

بو قدرله اکتفا قلندی و عنان ادهم قلم صوب فراغته

عطف اولندی تا کیم سوار دل قبل و قال ورطه سندن

ازاد اوله و فضای عالم رازه سیر قیله و بی سوز اولان

سوزی قویوب سوز و کذار طالبی اوله

چند ازین الفاظ و اضممار و مجاز

سوز خواهیم سوز با آن سوز ساز

آتشی از عشق بر جان بر فروز

سر بسر فکر و عبارت را بسوز

لفظها و نامها چون دامهاست

لفظ شیرین ریک اب عمر ماست

ان یکی ریکی که چوشد اب آزو

سخت کیا بست روازا بجو

استغفر الله من قول بلا عمل لقد نسبت به نسلالندی

عقم اللهم اجعل حبك احب الاشياء الى واقف

ابواب العلوم والمعارف على اعوذ بك من علم لا ينفع

ومن قلب لا يخشع ومن عمل لا يرفع ومن دعاء لا يسمع

اللهم احسن ما قبلنا في الامور كلها اعطني من لدنك

لسان صادق و قلبا سليما کن بی رؤفا رحیما اغفر خطیئتی

وجہلی و اسرافی فی امری واجعلنا من النہادین
المہدیین غیر ضالین ولا مضلین برحمتک یا ارحم
الراحمین وسلام علی المرسلین والحمد لله رب العالمین
بمعون اللہ الملک المعین

شارح مشنوی شیخ اسماعیل انقروی مرحوم خواجہ
جہانک مناظر الانشاسنی مأخذ ایدرک بوکتابی
تألیف ایلش اولدیغندن حین طبعندہ بر نسخہ
صحیحہ دسترس اولندہ مدیغنه بناء بعض اشہابہ
اولسان محارری مذکور مناظر الانشایہ مراجعتلہ
ممکن مرتبہ تصحیح اولمشدر .

برنجی دفعہ اولہرق تصویر افکار مطبعہ سندنہ
طبع اولمشدر . فی ٢٠ ربیع الآخر ١٢٨٤ سندنہ

﴿ باسمه سبحانه وتعالى ﴾

اشبهو مناقب شریف و طریقتنامہ لطیف طریقت
علیہ خلوتیہ رجالہ جانب رومہ نوجہ ہلہ ہجرت
یسور و ب منتشر اولد قلی زینی * و اداب طریقی
واطوار سلوک سنیہ زینی مبین و محتوی اولوب و سیمای
حضرت سنبل سنان * و جمال خلوتی * و مصلح
الدین مرکز افندی * و یعقوب افندی حضرت اترینک
کرامات ماهرہ و مناقب جلیلہ لرینی مبیندر قدس اللہ
اسرارہم و نفعنا اللہ بانعامہم القدسیۃ العلیہ

مناقب شریف و طریقتنامہ پیران
و مشایخ طریقت عالیہ خلوتیہ
قدس الله سرهم السنیہ

بسم الله الرحمن الرحيم

حمدایله اولسه ابتدا کلام * خیرایله ختم اولوب بواور
تمام * حمد آنکدر که اسمی اعظمدر * ذاتی پاک و صفاتی
اکرمدر (نثر) حمدی پایان و شکر بی کران اول خالق
زمین و زمان و رزاق انس و جان حضرت تباریک جناب
کبریاسنه مخصوصدر که زمره انسانده نیجه اصحاب
عرفان مرشدین و ارباب وجدان باتمکین ایجاد
و قلوب هدایت مصحوبلرین مجالای اسماء و صفات
و مرایای تجلیات ذات ایلدی (اذا راوا ذکر الله) اظہار
بطون قدرتی و ابراز کون حکمتی ایچون ارسال
رسل و انبیایدوب سرسریان وجود سامیسنی سرایر

(عباد)

عبادنه کشف و حجب اکوانی بصائر عبادندن رفع
ایچون مشایخ و اولیا کوندروب بوزمره نیک ایچندن
مجموع صفات کمالات ذات پاکینه حضرت
سیدالبشری مظهر و روح شریف و نورلطیفن
(خلق الله الاشياء من نوری) موجبایله حقایق کونییه
مصدر ایلدی (بیت) * کن فکان بازارینک
سرمایه سی * اون سکز بیک عالمک پیرایه سی * وصله
صاوات کثیره البرکات اول سنبیل چمن شفاعت
و کلبن سمن هدایت * مرکز دائرة نبوت قطب افق
غیب و شهادت * سلطان سریرلی مع الله برهان
منیر بی اشتباه محمد رسول الله حضرت تلرینه منصو و صدر که
امت شرف رتبتن حریم حرم قربته دعوت ایدوب
خلعت کرامت ایلله تشریف و (کنتم خیرا و اخرجت
للناس) و صفیله توصیف ایدوب (الشیخ فی قومه کائنی
فی امته) دیمکله تعریف ایلدی (بیت) خواجه اولاک
و سلطان رسل * مقتدای رهنمای جزو کل * و دخی
اصحاب و احباب و اتباع و اشیا عنه که هر بریسی

جاده شریعتده نجوم هدایت وماده طریقتده رجوم
 اهل غوایت اولوب اصحابی کالنجوم بایهم اقتدیتیم
 اهدیتیم مقتضای اوزره کبرای دین ومقتدای اهل
 یقین اولغله امت مرحومه به خدمت وتریت
 ایتشلردر (بیت) آل واصحابش نجوم راه حق * برده
 در صدق وصفاهر یک سبق * اما بعدار باب بصیرت
 واصحاب فطنت وصاحب طبیعت واهل معرفته
 پوشیده دکلدر که نبوت سعادتندن صکره شریفترین
 مراتب عالییه ولطیفترین مناصب سامیه ولایت
 خاصه الهیه در که ثمره شجره عبادت ونور حقیقه
 معرفتدر (قال الله تعالی وما خلقت الجن والانس الا
 ليعبدون) ای لیعرفون کرچه (الله ولی الذین امنوا
 یخرجهم من الظلمات الی النور) حکمی ایله جمیع
 مؤمنین ومؤمنات ولایت عامه شریفله مشرفلردر
 ولکن (الان اولیاء الله لا خوف علیهم ولا هم یحزنون)
 بیوریلان کلام سعادت انتظامک مظاهری اولنلر
 کبار مشایخدر که خلق ایله حق مابیننده برازخ اولوب

کالدن صکره تکمیل ایله تفصیل ومجموع کالات
 انسانییه بی تحصیل ایتشلردر * اگرچه الطریق الی الله
 بعدد انفاس الخلائق * مفهومیله حقه واصل اولان
 طریقلرک حد وعدی یوقدر ولکن اقرب طرق
 الی الله واسهل سبل بی اشتباه طریقه انیقه خلوتیه در که
 فخر عالم صلی الله علیه وسلمدن بوزمانه کالجبه تغییر
 وتحریف اولنماشدر * هر عصرده مشایخ خلوتیه
 علیهم التحیه علوم ظاهریه ایله علوم باطنیه بی جمع
 ایدوب عقاید صافیه ایله اصول صحیحه صریحه اوزره
 کتاب وسنته متابعت واجماع امته موافقت عادتلری
 اولوب هر حاللری دلائل نقلیه ایله مبرهن وشواهد
 عقلیه ایله مبیندر (نظم) بولر شول بنده درگاهدر که
 * اولوبدر بند غمدن جانی ازاد * اگرچه ظاهر
 پرغم کورینور * ولی باطنلریدر خرم وشاد * مثالیدر
 بولر نارخلیلک * طشی پرسوز وایچی کلشن آباد
 (شعر) سبقت لهم من الله الحسنى * وانهم کلمة التقوى
 خرق الحجب انوارهم * وجالت حول العرش اسرارهم

(نثر) جميع عقلانك عقلی و فطنتی و حکمانک فکری و حکمتی اتفاق ایدوب بونلرک سیرتلرندن و اخلاقلرندن بریسنی تبدیل و دخی اعلی سیرته تحویل مراد ایدنسه از طریق و سبیل بولمق محالدر زیر بونلرک مجموع حرکات و سکنا تلمری مشکوة نبوتدن اقتباس اولمغله اکرم ناس اولمشلردر (لیس وراء النبوة نور یتضاء به) روایت صحیحیه ایله وارد اولدی که امام المتقین سید الاولیاء و العارفين * یعسوب الواصلین مطلوب الکاملین خورشید سهر امامت جمشید سریر کرامت واقف معارج لاهوت عارف مدارج ناسوت منبع عیون مجاهده مجمع فنون مشاهده فاتحه کتاب ولایت خاتمه مصحف وصایت آینه اسماء و صفات الهی لایق مرتبه خلافت و شاهی صاحب اقسام المناقب ناصب اعلام المناصب اسد الله الغالب علی ابن ابی طالب رضی الله عنه و کرم الله وجهه برکون رسول کبریا محمد مصطفی صلی الله علیه وسلم حضور زینه کلوب یار رسول الله (دلی علی اقرب الطرق الی الله و افضلها

عند الله و اسمها علی عباد الله تعالی) دیدی یعنی بنی بر طریقہ دلالت ایله که الله تعالی به اقرب و عند الله افضل و احب و الله قوللرینه اسمهل و غیر اصعب اوله دیدی حضرت صلی الله علیه وسلم (عليك بما نلت به النبوة) دیو بیوردیلر یعنی اوزر یکه لازم اولسون شول عمل که بن نبوته انکله واصل اولدوم دیدی حضرت علی اول نه مقوله عملدر دیو سوال ایدیجک حضرت بانصرت مداومت ذکر الله فی الخلوات یعنی تنهاده ذکر الله مداومتدر دیدی حضرت علی دخی (هكذا فضیلة الذكر و کل الناس ذا کرون) یعنی ذکر الله نفعی جاق بوبله میدر حال بو که جمیع خلق ذا کر در دیدی * فخر عالم صلی الله علیه وسلم یا علی وجه ارضه الله الله دیر بر آدم و ارا یکن قیامت قویماز * حضرت علی یار رسول الله پس ذکر ی نه وجهله ایتک کر کدر مقبول اوله بکاتلقین بیورک دیدی حضرت سیادت پناه صلی الله علیه وسلم (غرض عینک و انصت حتی اذکر ثلاث مرآت و انت تسمع

منی ثم قل انت ثلاث مرآت وانا اسمع منك) یعنی
 کوزلک یوم و سکوت ایلہ حتی بن اوچ کرہ ذکر ایدہ یم
 سن دکله صکرہ سن دخی ذکر ایلہ بن استماع ایدہ بن
 دیدی و دخی اول مبارک مکمل کوزلرین ایکی علمدن
 یوموب رفع صوت ایلہ و مدایله (لا اله الا الله) دیو اوچ
 دفعه صاغ جانبلرندن نفی ایلہ ابتدا ایدوب صول
 جانبلرینه اثبات ایلہ ضرب ایتدیلر * حضرت علی
 سکوت ایدوب دکلدی بعده کندی دخی بو اسلوب
 اوزره اوچ کرہ (لا اله الا الله) دیدی حضرت رسول
 اکرم صلی الله علیه وسلم استماع ایدوب جبریل امین امر
 رب العالمین ایلہ بکا دخی بو اسلوب اوزره تلقین ایلدی
 دیو تعین ایلدی بیوردیلر حضرت علی دخی مرالایام
 واللیالی اشتغاله اهمال ایتوب ترقیات روحانی
 و تجلیات سبحانی اول قدر میسر اولدی که فتح فتوح
 ایلہ عالم ارواح آچلوب کورمد کلرین کوروب بلد کلرین
 بلکه باشلدی (فوصل الی مالا عین رأت ولا اذن سمعت
 ولا خطر علی قلب بشر) بعده حضرت علی فرزند

(ارجند)

ارجمندلری امام حسن و امام حسین حضرتلرینه
 و دخی حسن بصری یه وکیل بن زیاده رضی الله عنهم
 تلقین ایلدی حسن بصری حبیب عجمی یه * بودخی
 داود طائی یه * بودخی معروف کرخی یه برروایتده
 امام حسین اوغلی زین العابدینه * بودخی اوغلی امام
 محمد باقره * بودخی اوغلی امام جعفر صادق * بودخی
 اوغلی امام موسی کاظمه * بودخی اوغلی امام علی
 رضایه * بودخی ینه معروف کرخی یه * بودخی شیخ
 سری سقطی یه * بودخی قزقزداشی اوغلی شیخ
 جنید بغدادی یه * بودخی ممشاد دینوری یه * بودخی
 شیخ محمد کردی یه * بودخی شیخ ولی الدین قاضی یه *
 بودخی شیخ عمر بکری یه * بودخی شیخ ابوالحبیب سهر
 وردی یه * بودخی شیخ قطب الدین ابهری یه * بودخی
 شیخ رکن الدین نجاشی یه * بودخی شیخ شهاب الدین
 تبریزی یه * بودخی شیخ جمال الدین ازهری یه *
 بودخی شیخ ابراهیم زاهد کیلانی یه * بودخی شیخ انخی
 احمد خلوتی یه * بودخی شیخ پیر عمر خلوتی یه * بودخی

شیخ انخی مرم خاوتی به * بودخی شیخ عزالدین
خلوتی به بودخی شیخ پیر صدرالدین خلوتی به * بودخی
حضرت سیدیحی شروانی به * بودخی ملا پیر احمد
ارزنجبانی به بودخی شیخ محمد جمال خاوتی به که
چلبی خلیفه دیمکله مشهور در * بودخی شیخ سنبل
منان افندی به * بودخی شیخ مرکز مصلح الدین
افندی به * و بوا یکسی دخی شیخ یعقوب افندی به
بودخی قطب العارفین حسن افندی حضرت تریبه
قدسنا الله باسرارهم وافاض علينا من برکات
اثارهم وانوارهم کرچه بوسلسله علیه ده ذکر اولنان
صاحب سعادت ترک هر برینک مناقب عدیلة الکواکبی
ایچون نیجه فصل و بابی مشتمل بر رکاب تدوین
اولنق قابادر فاما بورسالة عجمالة الوقتی ترتیب
ایتمکدن مقصود اصلی بودر که

﴿ بیت ﴾

* پادشاه دین و دولت ماه برج عدل و داد *
* افتاب اوج رفعت حضرت سلطان مراد *

(ادام)

ادام الله ایامه و انام الانام فی ظله واقامه حضرت تری که
مخصوص خواص و واهب و هاب ازل * خلیفه
سلطان لایزال و لم یزل * غره غرای جبین سلطانی
آبروی نسل عثمانی (قطعه) ناصر شرع نبی زینت
دور قری * عالم علم علی عادل عدل عمری * فضلا
مرجعیدر سده فضل و کرمی * صلوات لجا ئیدر عزتله
خالکدری (نثر) مظهر انوار فتوت مصدر اثار مروت
مرکز دائرة سیادت قطب فلك سعادت شمع فککن
فصاحت سر و چمن صیاحت نمک خوان ملاحات
قر سماء سماحت * بر پادشاه دین و دولت در که کسوت
پادشاهیده درویش سیرت ولی خصلت قبا ی اطلس
شاهیده آل عباسفارین کسب ایتمش * بردلیر ولایت
سیردر که شمشر لا ایلله ذوالفقار و اثار صوریه نک
حجین تار و مار و رسوم کثرت هجومندن اصلا مغیر
اولیوب مقام تمکینده قرار ایتمشدر (ذلک فضل الله
یؤتیه من یشاء) (بیت) سلاطین عزلت کدایان حی *
منازل شناسان کم کرده پی (نثر) اولنلرا کر بودریای

کثرته واقع اولسه لر صفای وحدتترین فراموش
و شراب غفلتترین نوش ایتمک محقق ایدی الحق
انصاف بودر که (بیت) کوندوزین خلق عالمه شاه
اول * کیجه لده کدای درگاه اول * دیوارواح
قدسیه نك تأییداتيله مؤید اولوب گاه و بی گاه اسب
تواضعه سوار و اولیای کبارك مزارات متبرکه ترین
کشت و کنار ایتمک (ع) کریه زنده به از شیر مرده *
دینلرک کلام خامنه التماسات ایتیوب ثقات رواتک
(اذا تحیرتم فی الامور فاستعینوا من اهل القبور)
دیو نقل ایتدکلری رسول بر اصولک حدیث شریفنه
اعتقاد و اعتماد اوزره سلف صالحین و ائمه متقدمین
طریقنه سالک اولدقلری آخر زمان افتاده لرینه
بر نعمت عظمی در که کیجه و کوندوز دو بدوز جمیع
عمللرین قویوب بو نعمته شکر ایتسه لر بیکده برین ادا
ایده میسه لر (بیت) تنده هر قیل بر دیل او اورسه *
قیله مم شکرنی بیک ییل او اورسه (بیت فارسی) کر بگویم
وصف آنش بر دوام * بگذرد عمر و نکرده این تمام

(نثر) بو حقیر کثیر الذنوب مبتلای بلای عیوب
یوسف بن یعقوب که حالا (بیت) طریق خلوتینک
چا کریم * مزار سنبلک خالک دریم (نثر) دیلدم که
پادشاه حضر تلرینک رکاب همایون و جناب سعادت
مقرونلرینه خلوص عبودیتیم اعلام ایچون بر لطیف
رساله تألیف ایلیم مضمون منقبت مشحونی طریق
خلوتیه نك دیار رومه کلوب منتشر اولماسنه سبب
و باعث کیملر اولمشدر * وغایت مشهور زری کیملردر
اجمال اوزره بیان ایدوب و خلف ازندن دخی
نامدار لرینی عیان ایلیم * وسند سعادت مز چلبی خلیفه
وسنبل افندی و مرکز مصلح الدین افندی و یعقوب
افندیلر که جملة سی متعاقبا بر سجاده به جلوس ایتشلردر
بونلرک سیر تلرندن و منقبتلرندن (القلیل یدل
علی الکثیر * والقطرة تبنى عن الغدير * دیو برر
منقبت ذکر ایلیم (نظم) کر مرا از حال مردان
نیست بهر * ذکر ایشان به که اندر کام زهر (نثر) تا کیم
ذکر اولنان اعزه کرام نه مقوله واجب الاحترام

کس نه زدر ظاهر اولوب ارواح قدسيه زندن
 فيوضات روحانيه وفتوحات ربانيه نك حصولنه سبب
 اوله و يعقوب افندي دن صكره اوغلاري سنان چلبی
 افندی که برادر مؤلف هذا الكتاب در انلر جلوس
 ايدوب * بعده بزم شيخمز قطب العارفين و المشايخ
 و عالم کتب اربعه اعني قرآن و تورات و زبور و انجيل
 حسن افندی حضرت تلي جلوس ايتمشلدر * اوله
 معلوم اوله که سابقا سلسله ده ذکر اولنان حضرت
 سيد يحيى که کبار اوليادندر * شروانده شماخي
 ناحيه سنده با کونام موضعه ساکن اولوب زمان
 حياتلرنده کچه و کوندزاون ايکي بيک مرید
 صاحب تسلیم خلوت و عزلت ايدوب اکثری مرتبه
 کاله و اصل اولمشدر * روايت اولنور که سيد يحيى عالم
 مثالده کندويي سماء دنيايه چشمش و داماننه بر مقدار
 کندم آلوب جو بجو گوشه بگوشه شرق و غربه
 و عجمه و عربيه نشر ايلر * شيخ پير صدر الدين
 حضرتلرينه واقعه سني مرض ايتدکده * کثرت آثار

(خلا)

خلافت و وفرت انوار ولايت ايله تعبير ايلر * بوجمله
 فقراسنك ايچندن درت کسه مجاز و ممتاز و سرفراز
 اهل نیاز اولمشدر (اولا) شيخ ملا پير احمد ارزنجاني که
 معرفه الله به مظهر اولمشدر (ثانيا) دده عمر روشنی که
 عشق الهی به مظهر اولمشدر (ثالثا) ملا علی خلوتی که
 جذبه الهیه به مظهر اولمشدر (رابعا) ملا حبيب
 قره مانی که زهد و تقوی و ورعه مظهر اولمشدر و بو
 جاريارک در ویشاری و خليفه نری هر دیاری پر انوار
 ايدوب اطراف اکیناف عالمی احاطه ايتمشدر فاما
 ملا حبيبک مشهور خليفه سی جمال افندي در که مقبول
 جميع عالم و مقتدای بنی آدم عصرينک فریدی و دهرينک
 وحیدی ظاهر و باطنی معمور و مشهور کسه در مرقد
 منورلی حضرت ابو ایوب انصاری علیه رضوان
 الباری مقابله سنده سود ایجه ده اولوب زیارت اولنور *
 انک مشهور خليفه سی قونیه ده ازلی زاده اولوب حالا
 انک خليفه سی و شنه افندی در * ملا هلینک مشهور
 خليفه سی ادرنه ده ملا مسعود و استانبولده سلیمان

خليفة كه صوفيلر جامي جوارنده در * و طشردہ شيخ
 سنان كه قرية شيخ سنان اكيلور و تيره ده امام زاده كه
 مفتي شيخ و بايزيد رومي انلردندر ديوانه شجاع
 دخی انلردندر * الان بعض فقراری موجود در
 ولكن قريب الانقراضدر مشهور كسه سي استماع
 اولمز وده ده عمر روشني نك مشهور خليفة سي مصرده
 شيخ ابراهيم كلشنی در كه حالا سجاده سنده اوغلي
 نك اوغلي شيخ علي باقيدر * و شيخ شاهين و شيخ
 تمرتاشي كه حالا شيخ كريم الدينك شيخيدر (وملا
 پير احمد ارزنجاني كه جمله دن پير و بيش قدم
 جيل الشيم عزيزدر سندن سعادت مز اولان چلبی
 افنديك شيخيدر

✽ ذكر چلبی افندی قدس سره العزيز ✽

چلبی خليفة اق سرايده متولد اولوب شيخ جمال الدين
 اقسرايی كه علما ابجره تأليفات و تصنیفات ايله
 معروف و حضرت ابی بكر رضي الله عنه نسلندن

(اولغله)

اولغله موصوفدر انك اولادندندر قاضي عسكر زاده
 اولديغچون چلبی دیو شهرت بولشددر مخلصاری
 جمال خلوتیدر * مرحوم مفتي علي چلبی كه حالا
 موجود اولان مولی الموالی افتخار الاهالی فضیل
 افنديك والدیدر و پیری پاشا كه مرحوم سلطان
 سلیمك مقبول وزیریدر چلبی خليفة نك عی زی
 اولوب جد اعلازی جمال الدینه نسبت اولوب
 بونلره جمالی زاده لر دیرلر چلبی افندی قدس سره العزيز
 نیجه مدت موالی عظامه خدمت ایدوب هر مرتبه
 علم ظاهرده مکنت حاصل ایتد کدنصكره

✽ بیت ✽

✽ جاه بردستمال ایمش بلدم ✽

✽ نقشی انك خیال ایمش بلدم ✽

(نثر) دیو طریقت صوفیه به رغبت و کندی نفسی
 ايله نیجه زمان مجاهده و ریاضت ایدوب بعسده
 طریق زین الدین خافیدن برکسه به واصل اولوب
 اول طریقدن اجازت بولد کدنصكره قناعت ایتوب

(۲)

خلوتیه دن شیخ طاهر که قوی الحالت برکسه
ایمیش ولسکن امی اولغین فیض دیه جک یرده حبض
دیرایمیش چلبی افندی نیجه روزکارا کا دخی ارادت
کتوروب بالاخره چلبی نك قوت مشربن کوروب
من بعد بن سنی ارشاده استطاعت یوقدر سید
یحیایه وارمق لازمدر دیو اشارت ایدیجک چلبی
حضرتلری دخی شروانه عزیمت ایدوب کیدر ایکن
آذر بایجانده ملا پیر احمد ایله مواصلت میسر اولور
حضرت سید پیردر خدمتنه اصابت عادت مستبعددر
اگر بوجانبه ینه عودت میسر اولورسه مراد حاصل
اولور دیو رحمتلرینه اشارت ورمز ایدرلر * حکمت
اللهیه چلبی افندی شروانه داخل اولدیغی کون
سید یحیا وفات ایدوب نمازیه حاضر اولور واول
کیجه حضرت سیدک قبر منوری اوزره استخاره
ایدوب متوجه اولیجق حضرت سید یحیی وار اوغل
پیره ایرش همان امانت معرفتم اکا تسلیم اولنشدر
خليفة الخلفام اولدر دیو سپارش روحانی واقع

(اولیجق)

اولیجق ینه پیره مراجعت ایدوب برمقدار مصاحبت
ایله اصل مقصود میسر اولوب ارشاده اجازت
ودیار رومه ارسال ایلر برمقدار زمان توقاتده اولوب
بعده امامیه یه کلوب مرحوم سلطان بایزیدولی امامیه ده
شاهزاده ایکن چلبی حضرتلرینه محبت ایدوب
هرزمان شرف صحبتلری ایله مشرف اولورلردی
مرحوم سلطان محمدک وزیرى احمد پاشا سلطان
بایزیدی کاهی والدینه غم ایدوب بلکه قتلنه رمز ایدر
ایمیش سلطان بایزید غایت متألم اولوب قپوچی باشی یی
حضرت شیخه کوندروب برمرادم وار حصولیچون
توجه بیورسونلر الله تعالی خیرایسه میسر ایله
اگر مرادی تعیین اتسونلر دیرلرسه انلره معلوم
اولوب اظهارى لازم دکدر دیه سن دیمشدر *
قپوچی باشی رسالتی ادا ایدیجک عجباً مرادی
نه اوله دیو تفحص ایدیجک دیمک لازم دکل
دیو بیوردیلر دیمش خوش امدی وارکیت انشاالله
الفتاح یارین علی الصباح کل خبر ال دیمشدر علی السحر

اولور ایشینه قیوچی باشی بولنوب سلطان بایزید
مرحومک مرعی و مقبول بنده سی حاجی مصطفی الدین
دیو غایت سور ایش الان بعض احکامده قیوچیلر
باشی حاجی مصطفی الدین دیویاز لمشدر * حضرت
شیخک اخلاص اوزره مریدی اولغین استانبوله
قالمسنى توقع ایدوب سلطان بایزیددن یدی قله
سمتده قزلر کلیسایى دیمکله معروف کوشه یی
استدعا ایدوب * پادشاه دخی عطا ایدوب بر عظیم
خانقاه عزلت پناه و عمارت و جامع و مدرسه و حمام
بنا ایدوب چلبی حضرتلری طقوز ییل مقصداری
تشریف ایدوب اطراف و اکنافدن قوابل روزگار
اولنلر شمع جمعنه پروانه وار جمع اولوب

﴿ بیت ﴾

* کعبه العشاق باشد این مقام *

* هر که ناقص آمد اینجا شد تمام *

هر کسه که چلبی حضرتلرینک نظر کیا اثر زینه واصل
اولمشدر قطعی بهره قالیوب * طریقته دن حصه دار

(اولمشدر)

اولمشدر * الحمد لله تعالی که بن ضعیفله دخی انلرک
خدام ذوی الاحتراملرندن اولمق میسر ایتدی *
سلطان بایزید مرحوم ایکی دفعه کلوب زیارت
ایتمشدر خانقاهه جلوس ایدوب قلب سلیم ایله اهل
تسلیم مریدلر جمعیتیه اولق قدر شغل و مجاهده
ایتشلرکه نیجه درویشلر صومعه لرنده صباح میت
بولنوب تجلی ناریله نور محض اولمش بولنور ایش *
حتی شیخ حضرتلری بیوررلر ایش که * بو خانقاهده
بر شغل عظیم اولدی که الی یوم القیام اثار انواری
بردوامدر * فی الواقع بعض اصحاب مکاشفه نک
اتفاق بودر که رجال الله و حضرت خضر
علیه السلام استانبوله کلسه لر بر ایاصوفیه ده و برده
مصطفی پاشاده حاضر اولورلر بو بابده نیجه قصه لر
وارد راطنابدن اجتناب اولنوب ترک اولندی *
روایت بودر که سلطان بایزید عصر نده زلزله کبری
و طاعون اکبر اولوب اکثر ناس فرار و سر کوهسار زده
قرار اختیار ایتلر مقرر اولوب بو خوفدن اهالی

ناسك قلوبنه خوف وهراس عارض اولوب پادشاه
 حضرت تلي اوزمانك كبار علما و صلحا سني جمع ايدوب
 استخاره واستشاره ايدرلر عاقبت افكارلري بويله
 اولوركه * بر مستجاب الدعوة شديد القوة كمسه يي
 روضه مطهره سلطان انبيا و شفيع روز جزا عليه
 صلوات الله وسلامه طرفه ارسال ايدوب بوصيت
 عظمائك اندفاعيچون استشفاع ايدرلر * اتفاق
 ايتديلر كه بو خدمت عليه نك عمده سندن كار الا
 في زماننا چلي خليفه كلور * خصوصا جدا علالي
 حضرت صديق اكبر كه اول حضرت سيدالبشر ايله
 هم بالش وهم پستردر ديو پادشاه حضرت تلي نه
 دفع عرض حال ايتدكلرنده شيخ حضرت تلي نه قرق
 بيك افجه ايله بر استر و قرق نفر درويشه اللبشر
 فلوري انعام ايدوب عامه علما و اركان دولت و اعيان
 سلطنت امرا و وزرا و قاضيه سكرلر كلوب حضرت
 شيخني اسكداره پچوررلر * اتفاق كلام بودر كه
 بونيت اوزره اسكداره كچدكلرنده كچدكلري كبي

زلزله و طاعون بالكلية رفع اولوب نابديد و ناپيدا
 اولور حضرت شيخ بك ايدوب بزم قدم شومز شهر دن
 خروج ايتكله فقرائك دعاري محل قبوله عروج
 ايتدي ديو هضما لنفسه تواضع بيوررلر * پادشاه
 بحمد الله مصلحت بغير مشقة كورلدي و مراد ميسر
 اولدي احسان ايدوب ينه خانقاهه مراجعت
 و تربيت فقرايه مباشرت ايتسونلر ديدكده آخر
 عمر يمزدر حج صوري دخی ميسر اولمش دكل ايدى
 الات حضرتى اسباب سفره تبديل ايدوب (و اذا عزمتم
 فتوكل على الله) ديو شام شريفه واصل اولديلر *
 اول ديار مقدسه نك اهالى و موالي سى كافه استقبال
 ايدوب هزار تعظيم و اجلال ايله بر مقامه انزال ايتديلر
 قافله حج خروج ايتدكده همان محرم اولوب
 چيقوب اوج منزلدن صكره راه طريق بيت الله
 العتيقه رحيق تحقيق نوش ايدوب عالم آخرته انتقال
 ايدنلر ك دفتر اعماله الى يوم السؤال برر حج مبرور
 ثوابى مسطور اولمق دولتي نه عجب لذت در ديور حالتلرينه

اشارت ایدوب فقرایی حضور لرینه دعوت ایدرلر *
 ووصیت ایدوب حجاج با ایتهاجك هر هوسمه
 مرور ایدوب ذهبا وایا عبور ایلدکلی سبیل اوزره
 دفن اولمق مراد ایدینورلر * وکریمه لر ی صفیه
 خاتونی قطب العارفین سبیل افندی حضرتلرینه
 وصیت ایدوب * سجاده ارشادی دخی بونلره
 سپارش ایدوب فقرایه نوازشلر و تسلیت و تعزیتلر
 و خیر نصیحتلر ایدوب قلب سلیم ایله روح شریفلرینی
 جناب حقه تسلیم ایدرلر * روح الله روحه و نور
 ضریحه

﴿ بیت ﴾

* سدی شکسته که تادور روزگار *
 * درکوش طاس چرخ بماندازان طنین *
 فاما (ع) چاره نیست درین مسئله الا تسلیم *
 ﴿ نظم ﴾

* ایکن بونقش نکار جهان الدامه *
 * که پایدار دکلر مزخرفات جهان *

(قضا)

* قضا الیه یازلمش جمیع اشیانک *

* وجودی صفحه سینه کل من علیها فان *

﴿ نظم ﴾

* علیک سلام الله یا شیخ المشایخ *

* ورحمته ماشاء ان یترجا *

* فاکان شیخ هلاکه هلاک واحد *

* ولکنه بیدان ملک تهدما *

﴿ بیت ﴾

* نیلک ای چرخ خونی نیلک قان ایلدک *

* حضرت شیخی الوب بوملکی ویران ایلدک *

(نثر) مرحوم چلبی خلیفه نک کرامات غریبه سی

و کلمات عجیبه سی اولوب زماننک فریدی

و مشایخک و حمیدی ایدی * فضل عرفانه عامه

ناس اعتراف ایتشلر ایدی دده عمر روشنی بیورهش که

کرچه * حضرت سیدک کلاتنه نهایت یوق ایدی

درت کسه مظهر اولمش ایدی و لکن جمله بی برکیسیه

قویوب مهر لیوب چلبی خلیفه به تسلیم ایتدیلر *

زهد و تقوی و معرفت و عشق و جذبه و هبت
مجموعا چلبی ایله رومه کیتشدردیو شهادت ایدوب
شیخ اردبیل سنان افندی تبریزدن حضرت شیخ
خدمته کوندر مشلدر * اسان تصوفده عربی
وفارسی و ترکی لطیف تألیفلی وارد * احادیث
اربعینی اشارت اوزره تأویل ایدوب قرآن عظیمدن
بعض سوره لری تحقیق ایتشدرد * علمای
عظام استماع ایتدکده انکشت تحیرزی در کامدر
اشراق ضمایرده بی نظیر ایدی توحیده متعلق
غزللری وارد درویشلر اثناء ذکرده تبرکا
و یمنا او قورلر بو بیتلر انلردندر

✽ غزل ✽

✽ صفحه صدرنده دائم عاشق افکاری هو *
✽ شا کرک شکری هو الله ذا کرک اذکاری هو *
✽ سدره سیرینه محقق ابرهیه جبریل امین *
✽ اولسه انک دیننده دمبدم تکرار هو *
✽ ناله دن نی دلدی بغرم هو دیو نالان ایدر *

(مولو)

✽ مولوی لر مشنویدن باشلدی اشعار هو *
✽ روضه هوده مقام ایت ای جمال خاوقی *
✽ تا وجودک ملکنه کشف اوله بواسرار هو *
(نثر) الان مبارک خرقه لری و سیاهلری و کسوه
مترکه لری و مجاهده ایتدک لری کمرزی خاتقاده
محفوظ اولوب بعض امراضه دوا ایچون صفاء
نیت ایله کلوب دعا تمنا ایتسه لر بعنایه الله تعالی
شفا میسر اولور

✽ شعر ✽

✽ پادشاهان جهان چون بغی خسته شوند *
✽ استعانت زدر گوشه نشینان طلبند *
✽ کرچه در سفره شاهان بود انواع نعم *
✽ لقمه عافیت از خوان کدایان طلبند *
(نثر) چلبی افندیک انفاس طیبه لینه واصل
اولسند کسه محروم قالمشدر * هربری
استعدادی مقداری طریقتدن حصه دار
اولشدر * ولکن کمال ظهور ایله عالمده مشهور

اولنلرک بریسی شیخ ویسدرکه زمانده یتیم
 بیک مریده کسوه کیدر مشدر * شیخ داود انک
 مریدیدرکه مهدی اولق تته یله قتل اولوب
 شهید اولمشدر * فی الواقع مابینلرنده برکفت وکو
 اولوب جهله سی ایچره خطا وغلط واقع اولوب
 صراط مستقیم اوزره هادی و مهتدی دیمکی
 تعبیرده تقصیر ایدوب خارجده مهدی معناسن
 اشاعه ایتدیلر قضاء الهی ايله سبب خسرانلری
 اولدی * اللهم عافنا * و برخلیفه سی دخی خیرالدین
 افندی که * زمانده ولایت و کرامت ايله موصوف
 عزیزدر * قوسکر اپالی مصلح الدین افندی که
 اسکدارده مدفوندر انک خلیفه سیدر * و قسطنیونیده
 شعبان افندی دخی خیرالدین افندی انک خلیفه سیدر
 حالابونلرک خلفاسی واثاری بی نهاییه اولوب پادشاه
 حضرت تریله کن شیخ شجاع افندی شعبان
 افندی سلسله سندندر * و چلبی افندی انک برخلیفه سی
 دخی قاسم چلبیدر که * استانبولده طاق بازاری

قربنده کی دیکیلی طاش قربنده خادم علی پاشا
 انک ایچون برزاویه بنا ایتشد * چلبی معرفه الله
 ايله و درویشلک ايله معروف و مشهور عزیزدر * قاسم
 چلبی انک ایکی خلیفه سی ظهور ایدوب بری رمضان
 خلیفه در که شیخ سرخوش بالی خلیفه انک شیخیدر *
 و بری دخی صوفیه ده بالی افندی در که * اول طرفلری
 احیا ایدوب کندی انک و خلیفه رینک فقراسی اون
 بیک وارددر * مرحوم قطب العارفین و غوث المآخرین
 نورالدین زاده شیخ مصلح الدین افندی انک
 خلیفه سیدر و قورد افندی دخی انکدر کثرهم الله
 تعالی * و چلبی افندی انک برخلیفه سی دخی شیخ
 اردبیل سنانددر که ایاصوفیه قربنده کندویه کن
 صدقات ايله برزاویه بنا ایدوب کاینبخی اوقافن
 تعیین ایتشد خلوتی به مشروطدر * و چلبی انک
 برخلیفه سی دخی ازینقی صلاح الدین افندی در
 خیلی عظیم القدر مطبوع الاطوار انسان کاملدر
 سنبل افندی مرحوم اگر چلبی افندی به ایرش مسم

اکا ارادت کتورردم دیو شهادت ایدرمش و چلی
افندینک برخلیفه سی دخی عشاقلی علاءالدین
افندیدر غایت اولو عز یزدر مغنیساده قارلی زاده
ویکیت باشی واستانبولده حالا موجود اولان شیخ
سلیمان افندی علاءالدین افندی خلیفه سیدر *

✽ ذکر مناقب حضرت سنبل سنان قدس سره ✽

چلی افندینک خلیفه سی وقائم مقامی و دامادی
شیخ سنبل سنان افندیدر که مولدی مرزیفون
ونشو ونمائی حمید ایلنک بورلی اولوب علم ظاهرده
هدایه و شرح مواقف حفظنده ایدی موالیدن
افضل زاده خدمتده اولوب کاهی مشایخ مجلسنه
واردی * برکون برواقعه کورر که خلق بر قوییدن
صوالورز یودخی المق مراد ایدینور صوقویونک
اغزیننه چیقوب بلا تعب الور * چلی افندی به تعبیر
ایتدرمه کلدکده همان مولانا وجودکده موجود
اولان فیوضات الهیه نک غلیانی وار انجق ایلار
تعب و نصب سببی ایله تحصیل ایتدکری فیضلر سکا

قارشو کلور نیچون قوتکی فعله کتورمز سن دیو
اشراق مافی الضمیر ایدر و سنبل افندی بی الوب
سینه سنه باصوب سنده رایحه محبت الله وار دیو سنبل
ایله قوقله شرز همان شیخ سنبل عرف و اضافتی وجاه
وریاستی ترک ایدوب مجاهده کمرین بلینه برک ایدر
اول قدر شغل اوزره اولور که چلی افندی حضرتلری
صومعه سنده حضور ایده میوب متصل سنبلک
حجره سن دور ایدرمش * اوج ییلدن صکره
خلافت ویروب دیار مصره کوندرمش چراکسه
زماننده دیار مصرده کلی اعتبار بو اوب فضل
وعرفانه جمیع علماء مصر اقرار ایتشلردر * چلی
افندی شام شریف طریقندن حجه توجه ایتدکده
مصره مکتوب کوندرمش ایدی که کعبه الله کله سن
بعض خدمت وارد دیو نیجه اسرار اشعار بیورمش
سنبل افندی مصر یولندن مکه مکرمه یه واروب
شرفه الله تعالی شیخ حضرتلرینی کله دیو منتظر
ایکن بعض فقراماتم طونلری ایله باش اجق یالن ابق

کلوب حضرت شیخك ندای صدای ارجعی به
 نعره زنان جولان کنان لبیک اللهم لبیک دیو کعبه
 حقیقی به وصلتند یعنی دار محنتدن دیار جنة
 رحلت ایدوب عید وصله جانن قربان ایتدیکنندن
 خبر ویردیله (بیت) عید وصله تک ایر شمکله که اه کان
 اولسون * بر باشم واراودخی یواکه قربان اولسون
 (نثر) سنبل افندی انا لله وانا الیه راجعون دیو
 مصیبتنه صبر ایدوب بوابیات ایله عامل اولدی
 (نظم) اولدی عبرتمای دیده جان * آیت کل
 من علیها فان * ارجعی طلی چالنور هر دم *
 خواب غفلتده جمله خلق جهان * کسه قالمز
 بودار فانیده * کرکدا وغنی ویر جوان * ذی
 سعادت اکا که عمرنده * قلبیه کسه خاطرین
 ویران * کوریراغک کوکل که پیک اجل *
 ایردی بر لحظه دخی ویرمز امان (نثر) بعد
 اداءالنسک طریق شامدن استانبوله سلوک ایدوب
 خانقاه جلوس ایلدیله * روایت ایلور که

(شیخ)

شیخ سنبل خانقاه کلنجه اوچپوزدرویش جمع اولدیله
 اهالی وموالی اعیان وارکان استقبال ایدوب شرایط
 تعزیت وتهنیت رعایت اولندقدن صکره شیخك وصیتی
 اوزره کریمه سی صفیه خاتونی نکاح ایدوب اوتوز اوچ
 ییل سجاده ارشاده قائم اولدی * والد مرحوم نقل
 ایدرد که حضرت شیخ فقرانک مجاهده تکاسلن
 مشاهده ایتدکده بن اون سکر ییل ارقه می یره قومادم
 و بر شیئه استناد ایتدم صومعه تک اورتی سنده تحیاته
 اوتورر کی نومی اول حالت اوزره کچوردم دیرایدی *
 موالدن خطیب قاسم اوغلی شیخ سنبل بنید وقتدر
 زمانه ایرشدیکمز عظیم نعمتدر دیوشهادت ایدرمش *
 عمر مشرب قوی مذهب جلالی غالب اهل صلابت
 وجلالت کسه ایدی هیچ کسه مقابله یه قادر دکل ایدی
 (حکایت) سرای بورنده اولان کوشکی سلطان سلیم
 مرحوم بنا ایتک مراد ایدوب امر اولندقدن مصطفی
 پاشا جامعی ایجره اولان یشل مرمر دیرکری المق مراد
 ایدوب معمار لر وچاوشلر کلوب دیرکری یرندن قلع

ایتمک قصد اید بچک حضرت شیخ عصا ایله چیقوب
 صورت غضب کوسترمش سلطان سلیم ایشتمد کده
 فراغت ایدک دیو امر ایدوب آخر میراخور جاه عنک
 دیر کلرین المشر حالا کوشکده اولان انلردر * طریق
 کامل حقیقه واصل صاحب الکرامت کثیره الواردات
 مستجابة الدعوات عزیز ایدی * عصرنده اولان
 شیخلرک سلطان ایدی قطعاً دنیا به التفات ایتزدی
 فقر اغیرتن چکوب مجاهده و مشاهده ایله اکلوردی *
 والد مر حوم نقل ایدردی که شیخ بر مجلسده مقصود
 دده دیو بر کسه بی تذکر ایدوب مدح ایلدی تفحص
 ایلدم مکر روم ایلنده سیر وزده شیخک برای خلیفه سی
 واریمش مقصود دده ایش * حضرت شیخ وفات
 ایدوب بو حقیر روم ایلنه کتد کده عن قصد سیروزه
 واردم همان شهره دخول ایتد کده بر پیر نورانی مقابله
 کلوب اوغل مقصودیمی استرسن دیدی اظهار کرامت
 اید بچک الن او پدم بر مقدار شرف له صحبتیله مشرف
 اولدم * شیخی نه مرتبه فهم ایلدی کزدیو سوال ایلدی

بز انجق ظاهرینی بیلورز باطنی کیم ایدراک ایده بیلور
 دیو جواب ویردم * بناله شیخ مابیننده بر سر واردر
 تنبیه ایتش ایدی زنه سار کسه به دیمیه سن دیو وصیت
 ایتش ایدی الی الان کسه به دیمیه ولکن سکا تقریر
 ایده بن دیدی (حکایت عجیبه) مقصود دده ایدر بن
 توقانده اهل صفت ایدم بر جمعه کونی کوردم که خلق
 گروه گروه ایرکنندن جامعده غمجه ایله کیدر لر بن
 دخی واردم مکر بر عزیز کلش وعظ ایدر مش استماع
 ایتدیکمده قلبده تأثیر ایدوب درویش اولغی محقق
 ایدوب واروب الهه یاپشدم * بکا ایتدی که خیر سنی
 ارشاد ایده چک کسه دخی سجاده نشین دکلدردیدی *
 بو عزیز کیدر دیدم ملا حبیبدر دیدیلر توقانده اون بش
 سنه دخی توقف ایدوب بعده استانبوله کلدیم اون بش
 سنه دخی مرور ایتدی بر جمعه کون ایاصوفیه به واردم
 بر کسه وعظ ایدر دکلدیم بیه بنم حسب عالم سویلیدی
 جمیع اندیشه لر دن خلاص اولدم قلبم نور ایلله مملو
 اولدی بو عزیز کیدر دیو سوال ایلدم یدی قله قر بنده

مصطفی پاشا خانقاهنده اولور سنبل افندی دیرل
دیدیلر خدمت شریفنه واردم یوزلر سورد کده توقاتده
ملا حبیب الینه یاشد یغک زمانده دیدیکی کلام
خاطر کده میدردیدی * عقم باشمدن کیدوب بونی
سزه کیم دیدی دیدم حقک یولنده بومقوله نسنه لر
سهلدر همان شغل ایتک کر کدر اصل مراد غیر یدر
دیدى * من بعد شیخ ایله اورتامزده پرده قالمدی
متصل شیخله حضورده ایدک مشکلاتم حل ایدوب
واقعلم تعبیر ایدردی درویشلر بنی شیخه ملاقات
ایتمز ظن ایدرلردی عاقبت خلافت و یروب روم ایلینه
کوندردی خیره بولی نام بر قصبه یه واردم جامه غنده
ایکی رکعت نمازه شروع ایتدم بر تازه جوان کلوب
مصافحه ایتدی مقصود دده خوش کلدک صفا کلدک
دیدى بنم اسمم مقصود ایدیکنی ندن بلدک بن خود
عمر مده روم ایلینه کلش دکلم دیوا برام واقدام ایلدم *
ایتدی بن بر صالح کسه نک اوغلی ایدم بابام وفات
ایلدی بن دخی بر قاچ قلندرلر ایله قاچوب سیاحته

(وکسب)

وکسب معرفته کتمک استدم بابام دوستلرندن
بر کسه نصیحت ایلدوب بکا استخاره نمازین تعلیم
ایلدی واقعه مده بر پیر کلوب قلندرلری محکم ضرب
ایدوب فلان کون جامعه بر درویش کلور نامی مقصود
دده در دیدی انک ایچون کلوب سزه ملافی اولدم *
دیو شیخ سنبل افندی حضرتلرینک اوصافن
بیسان ایتدی مکر اول واقعه سنده ظاهر اولان پیر
حضرت شیخک روحانیتی ایمش * والدیم مرحوم
ایدر اول جوان مقصود دده نک خدمتده فوت
اولوب الان مزارى انکله بر یرده در نقل صحیح ایله
منقولدر که کلیبولی زعیم محمد چلبی ایدر بن
حضرت شیخدن انابت ایدوب کلیبولی به صله به
واردم قضاء الهی ایله بر جوان صاحب جماله
علاقه ایدوب اول قدر مبتلا اولدم که بران قرار
واستقرارم قالمیوب کیجه وکوندز کارم کریه وزار
وعقل وفکریم تار ومار ایدی بر کون چار وناچار
اول دلبر شیوه کار ایله خلوتده بر جماعده جمع اولمغه

قول وقرار ایدوب حمامه واردم جوان مقدا کلوب
 خلوته فوطه اصممش دیو ایشیدوب هزار شوقله
 (بیت) حله جنت اولورسه چکه یں جاک ایده ین *
 دم وصلته بکا حائل اولور پیرهنم (نثر) دیو
 صوینوب خلوته کیردم کوردم شیخ سنبل قورنا
 باشنده اوتورر * همان نیجه اولدیغم یلیوب کیرو
 دوندم اثوابی کیدم اسکلیه کدم استانبوله کیدر
 کمی واریامش همان اول کون قوی روزکارایله کلوب
 شیخه خاتقاهده ملاقات ایتدم * حضرت شیخ
 سنبل افندی بنی کوردیکی کبی نه ظن ایدرسن شیخ
 مریدنی کوزله مسه شیطان وهوا انی هلاک ایدر
 توبه واستغفاری تجدیدایله دیو امر ایلدی ایرق
 بحمدالله هوای نفسانیه دن خلاص اولدم (بیت)
 نفس الندن یقایی قورترمق * دکه بر پهاوانک
 ایشی دکل * قز یجک کوززی اوکلب عقور * قوماز
 ارکک طوکوزی دیشی دکل (نثر) والد مرحوم
 بو حکایتی نقل ایدردی ودردی که بویله قابل

مرید اهل تسلیم اولیجق کوزه درر کانه کمال اتحاد
 بردارویه وارر که بر روح ایکی جسده حول ایدر
 (حکایت) پدرم مرحوم دیر ایدی که حضرت شیخ
 اهل سماع ایدی کندی بیله قالقاردی هر قجن
 شیخ سماعه کلسه جامعک قبه سی رفع اولوب هواده
 ملائکه نک دورانلرین کورردک * اول زمانده منکرلر
 وار ایدی واعظ عرب خیلی اطاله ایدردی علما
 ایکی فرقه ایدی اکثری شیخ سنبل افندی طرفنده
 ایدی مباحثه علیه ده کسه غالب اولماز ایدی *
 حتی بر کون موالی عظام واهالی فحام سلطان محمد
 جامعنه جمع اولماش مرحوم شیخی دعوت ایتدیلر
 فقرا ایله واردق صاری کرز استانبول قاضیسی وکرز
 سیدی صحن مدرسی و سائر موالی جمله حاضر ایدیلر *
 مرحوم واردقده ایاق اوزره قالقوب استقبال ایتدیلر
 محرابه کچوب اوتوردی ایکی جانبنه نظر ایلدی
 نه خوب جمعیتکز وارسبی ندر دیو بیوردی *
 صاری کرز افندی براز غلیظ الطبع کسه ایدی

ایتدی سنک درویشلرک توحید ایدرکن دوران ایدرلر
 بونک اصلی ودلیلی ندر بیسان ایله * شیخ ایتدی که
 برکسه نک اختیاری النده اولسه اکا شرعانه حکم
 اولور * صاری **ک**رز ایتدی بونلر مسلوب
 الاختیارلر میدر شیخ ایتدی بی اختیار حرکت
 ایدنلری دخی واردر * صاری کرز ایتدی عقلاری
 دخی باشنده طوررمی یوخسه مجبورمی اولورلر * شیخ
 ایتدی خیر عقلاری کاملدر صاری کرز ایتدی
 نه عجب هم بی اختیار ومجبور اولار وهم عقلاری
 طوره بونه مقوله سوزدر * شیخ ایتدی هیچ سنی حیا
 طوع شمیدر ایتدی بلی شیخ ایتدی یانچون دتروب
 حرکت ایدرسن عقلک باشنده یوقیدی بی اختیارلق
 عقلک زوالن ایجاب ایلز سن اولدن دخی حماقت
 اوزره ایدک فلان مدرسه ده بلورمیسن بنم حجره مک
 قاپوسی اوکندن کچمکه حذر ایدردک ینه بن اول
 سنبل سنلر مع زیاده دیو الزام ایدوب * دونوب
 کرز سیدی به قافندی سن مصطفی پاشا وزیر اعظم

(ایکن)

ایکن مدرسه مزده مدرس ایدک پاشا جمعه کچملرنده
 درویشلرک صحبتنه حاضر اولوردی سن دخی
 حاضر اولوردک عرفکی چقارردک وصوفکی
 دخی چقاروب صوفیلر ایله سماع ایدردک اول
 زمانده بومسئله بی یلزمی ایدک یوخسه بیلوب پاشایه
 خوش کلسون دیومی ایدردک اغراض نفسانیه دن
 نه حاصل اولور (حب الدنیا رأس کل خطیئة) موجبی
 اوزره کناهک باشی ایاغی سزده در هر برین ملزم
 ایتدی * وارک حالکرده اولک دیو قالقوب منزله
 روانه اولمادین منبره چیقوب اول قدر حقابق
 ودقایق بذل ایدرلر که اکثر موالی بیعت ایدوب
 اون سکر دانشمند هوشمند درویش اولوب
 وطریقه کیروب جبه و دستاری چیقاروب تاج
 وخرقه کیرلر (روایت) ایدرلر که فاتح مصر وشام
 مرحوم سلطان سلیم خان شام شریفه واردقده
 جامع بنی امیه نک منبری التند بر صاحب تصرف
 عزیز ایله مصاحبت ایدوب قحح مصردن خبر

و یروب استانبولده سنبلدن غافل اولمه دیو وصیت
ایتمشدر * حتی مرحوم سلطان سلیم تبدیل صورت
ایله کاهی سنبل افندی به کلوب ملاقات و مصاحبت
ایدرلر ایدی * و حضرت شیخه برمور جوقه سمور
کورک ایله قابلمش و یروب کندی قفتانمدر البته کی
دیوالتاس بیور مشلمرحوم اکثر زمانده کیرلر ایلدی
* مرحوم سنبل افندینک مناقب و معارفی و مراتب
و عوارفی قابل تعییر و تحریر دکلدر * سنه ۹۳۶
سته وثلثین و تسعمائه تاریخنده وفات ایدوب سلطان
محمد جامعنده نمازینی قیلوب بعده مصطفی پاشا
جامعنده کندیلر ساکن اولدقلری خانقاهده وسط
حرمدده دفن اولتمشلدردر و اوزرلرینه تربه بابلمشدر
الان زیارت اولنور کمال پاشا زاده مرحوم (نظم)
پیشوای صاحب اهل ادب * مقتدای طالب روم
و عرب * رهبر اهل طریق خلوتی * بو الوفا کیم
شیخ سنبلدر لقب * ملک فانیدن بقا اقلیمه * کتدی
توحید ایله اوشیرین لب * ایلدی شهر محرمده سفر *

لیله الاثنینده اول ذونسب * اغلادی اول کون
بولت یأس یاشین * دو کدی کوزلر یاشنی هرا بن
واب * منکری دو کزسه کوز یاشن نه طاک *
سنک خارادن چقارمی صو عجب * یر و کوکلردن
قوانس و ملک * جمع اولوب قلادی نمازین بی تعب *
هاتف غیبی دیدی تاریخنی * نور اوله سنبل سنانک
قبری هب * ۹۳۶ (نثر) دیو تاریخ بیور مشلدردر
هرزمان مجلسلرده و انعاملرده کنندینک اوسقی
یانسه الوردی روح الله روحه العزیز * و دوران
و سماع حقنده بر لطیف رساله یازمشدر که سنبل
افندینک اصول و فروعده و علم کلامده مهارتی اندن
معلوم اولور مرحوم سنبل افندینک اثار و خلفاسی
بی نهایت اولوب بری قرمان دیارنده جم سیاه افندی
درکه کرامات ایله مشهوردر اولدیارده الان فقراسی
و خلفاسی لایعددردر * و بریسی دخی آق شهرده
جمال افندیدر که تألیفات و تصنیفات ایله و خلقدن
انقطاع ایله مشهوردر عالم و عارف عزیزدر ولکن

چو قلق کسه بی ارشاد ایتمشدر *

✽ ذکر مناقب حضرت مرکز افندی قدس سره ✽

حضرت سنبلک خلف اسندن بری پیر و پیشقدم
صاحب الهم قطب دائرة ولایت مرکز مصلح الدین
افندی که اسم شریفی موسی و لقبی مرکز
مصلح الدین در مولدزی اناطولیده کرمیان
ایلنده عشاقند در بالغ اولادن آخر عمرینه دک
جماعتی ترک ایتمشدر (روایت اول نور که سوخته لکی
حالنده اگر جماعت ترک ایتک واقع اولسه یاننده
قاج افجه بولنورسه بر قاج کسه یه و یروب کلک
جماعت اولام جماعتک ثوابندن محروم قالیه لم دیو
ابرام ایدردی اگر بز نمازی قلدق دیسه ل نافله یه
نیت ایدک بن امام اولایم دیر ایدی شرح عقاید
او قورکن اماسیه یه چیقوب ملاحیب قرمانی یه ملاقات
ایلدی و بیعت ایتمشدر همان درویش اولایم دیو
قصدا یتش ایکن ملاحیب سنک شیخک هنوز سجاده

(نشین)

نشین دکادر دیو عوق ایلدی * بعده دانشمند اولوب
بورسنده مفتی اولان ولی الدین اوغلی احمد پاشا
خدمتنه واصل اولدی فاما متصل مشایخ مجلسنده
ملازمت ایدوب تفسیر و حدیث منیفه مطالعه ایدوب
گاهی دانشمند صورتیله ایاصوفیه ده وعظ ایدردی
قوت حافظه سی اول قدر ایدی که اوچ ایده قرآن
عظیمی من اوله الی آخره تفسیر شیخ ایله حفظ ایدوب
تفسیر قاضی بیضاوینک دخی اکثریری خاطرنده
بالفعل ایدی * استانبولده اولان مشایخ عظامک
هر برینک مجلسنه وارردی ولکن سنبل افندی یه منکر
ایدی دوران ایدرلر و وحدت وجود سویلشرلر دیو
زهد و تقوی طرفی غالب اولماغین و ملاحیب دخی
سید یحیایک تقواسنه مظهر دوشوب ابتدا ملاحیبیه
ایرشمکین مرکز افندینک ورعی غالب ایدی *
(حکمت الهیه) بر کجه بر عجب واقعه کوروب جمیع
مشایخه تعبیر ایتدرلر جدا متسلی اوله من سنبل افندی بی
سومدیکی اجلدن قطعاً اکاوارماز * ینه واقعه سنده

کورر که سنبل افندی کلوب حجره سینه کیرمک استر بودخی
 حجره نك قپوسن محکم بند ایدوب اردندن طیانور
 سنبل افندی محکم زور ایدوب ایچری کیرر واقعه کی
 سویله دیر بودخی واقعه سین تقریر ایتدیکی کبی تعبیر
 ایدر مرکز افندی خوابندن بیدار اولدقده ملاحظه
 ایدرر که حق تعبیر بویله اوله ناچار اولوب شیخه کلور *
 حضرت شیخ کوردکی کبی نه عجب مصلح الدین
 قپویه طیانامدک دیر همان انکاری بر طرف اولوب
 بیعت ایدر ولکن ات یمز میرزا بابا کریمه سن الوب
 متأهل اولدیغیچون خانقاهاده کلوب ساکن اولمازدی
 تنها کندی خانه سنده شغل ایدوب کلوب مشکلاتن
 سوال ایدوب شیخ حل ایدردی وینه کیدردی بو طریق
 اوزره سلوکن تمام ایدوب حضرت شیخ سنبل افندی
 مرکز خلافت ویرر * بر مقدار زمان استانبولده
 قوغاجی دده زاویه سنده اولوب عاقبه مرحوم سلطان
 سلیمان خان علیه الرحمة وارضوان حضرت تیرینک
 والدسی مغنیساده بر جامع و بر خانقاه بنا ایدوب

(سنبل)

سنبل افندی مرکز افندی بی طلب ایدر انلرده واروب
 مغنیساده نیجه مدت احیاء طریقت و نشر سنت
 ایدر * مرحوم سلطان سلیمان خان هر زمان مجلس
 شریف هدایت الیفارینه حاضر اولوب بکا ایدرلردی
 مرحومک مجلسی غایت مؤثر ایدی قطعاً کوزلرین
 اچمزدی اول قدر مستغرق اولوردی که اوچ کون
 اوچ کیجه سویلسه بر کلامن بردخی اعاده ایتزدی
 وکسل دخی کلزدی (و بی یناطق) سرینه مظهر
 دوشوب الله امریله خلقی حقده دعوته کوندلش
 ایدی * اکر پیغمبر کلمک جائز اولسه که فخر عالم
 صلی الله علیه وسلم (لانی بعدی) بیورمشدر محقق
 نبی اولوردی زیرا مسلمانلری صلاحه قندرمغه نصب
 نفس ایتش ایدی (روایت) اولنور که سفر اوزره
 کیدر کن بیابانده بر دهقانی کورسه یانه واروب
 ایمانی بیلور مسین و نمازک فرایض و شرائطن بیان
 ایدوب فلاندر فلاندر اسلام ایله کفر اراسنی فرق
 ایدن نمازدر و تارک الصلوة کافردن دخی یرامزدر

(٤)

(ان الصلوة كانت على المؤمنين كتابا موقوتا) (بیت)
 مؤمنین اوزره صلوة اولدی کتاب موقوت * قلینلردر
 انی ایکی جهانده ممقوت (نثر) وزنهار بو کالوری آج
 وآب وعلفه محتاج قومه و تحملاری قدر یو کلت و بی
 نهایت لت اورمه که وبالدر که علما دیمشلردر (یخاصم
 ضارب الحیوان لا یوجهه الا بوجهه) و بو کشت
 زارده که کشت و کذار ایدرسک نیتک احیاء موات
 اولسون و مؤمنین و مؤمناته ایصال نفع ایتک اولسون
 هر قدمیکه نیجه حسنات کتب اولنوب سیئاتک عفو
 اولنور و هر دانه که بذرا ایدرسین برجه سی ضایع اولز
 کفه میرانکده اضعاف مضاعف حاصل و یرردیو
 مزرعة دلرینه تخم معارف بذرا ایدردی و یانسه
 دوشوب نیجه فرسخ یرکیدردی درویشلر شیخ کلنجه
 منتظر اولورلر ایدی (لطیفه) روایت اولنور که
 برجه کون بالی کسری نام قصبه ده بولنوب بعد الصلوة
 منبره عروج ایدوب نصیخته شروع ایلر باغ زمانی ایمش
 خلق کرو هله قالقوب کیدرلر و خلوتی صوفیسی انجق دیو

(کند)

کندیلر بروسه ده امیر سلطان اخباری اولدقلر یچون
 تخفیف دخی ایدرلر * مرحومک عادت کریمه لری
 اثناء وعظده مبارک کوزلرین یومق ایدی همان استعاذه
 ایله شروع ایلر جامعک قیمی بر مقدار استماع ایتدی
 اول دخی طشردنه باغلی ایمش کتمک ایستد کده
 جامعک مفتاحلرین کتورب شیخ افتدی کتدی بک
 زمانده جامعی احق براقیه سن پرکیدوب کیده سن دیو
 ندا ایدر * مرحوم کوزین اچوب کورر جامعده بنی
 ادمدن بر فرد قالمامش قیم خواجه یوری وار کیت بن
 برقاج آیت کریمه تفسیرینی نقل ایتک نیتله شروع
 ایتدم علم مجلسنه ملائکه راغبلردر (وحفتم الملشکه)
 نصله ثابتدر دیوینه کوزلرین قیایوب یومدی جاق
 ایکسندیه دک سویلر مرحومک بو خلوصی ایله حالاتن
 کورنلرک تسلیملری دخی زیاده اولور * مرحوم
 درویشلرینه ابدال دیو خطاب ایدردی و هر قنده
 کتسه تنها کیدردی یوزنده انوار ولایت و آثار هدایت
 درخشان ایدی سفته رعایت ایدوب چاره بنردی و یانسه

بر تو بره ایله موجود اولان میوه لردن کوتوروب نابالغ
اوغلانجه قله ویرردی * وکاهی بعض مکته لره
کلوب اگر اطفال سبقلرین المش بولونسه معلمه منت
ایدوب شفاعت ایدردی واطفال مسرور اولسونلر
دیو ازاد ایتدیرردی و بنم ایچون خیر دعا ایدک سر
معصوملر سزدخی مکلف اولمدیگر دعا یکر مستجابدر
بو یوزی قاره صقالی اق عاصی قوجه ایچون دعا ایلاک
بولاکه قیامتده یوزی اغ اوله دیوب اغلر ایدی یارب
بو معصوملرک دعا سن رد ایله دیو تضرع ایدردی *
محصل کلام تواضع و مسکننده بر عظیم حیثیت
صاحبی اولوب سلف مشایخنک نمونه می ایدی *
بو حقیر بردفعه والد مرحومه حیف و دریغا که بایزید
بسطامی و جنید بغدادی زمانلرنده دنیایه کلوب
انلری کوردمم دیو تأسف ایلدم مرکز افندی بی
کورده یتمی بودخی انلر کی برآمددر دیو جواب
ویردی (حکایت) مصر دفتر دار لغندن معزول اولان
دخانی زاده نک بابایی کاتب محمد چلبی حکایت

(ایله)

ایلمدی که بن سنبل افندی احبب اسندن ایدم مرکز
افندی به قطعاً کلدیم تمام اوچ ییلدن صکره بر کیجه
واقعه سنبل افندی حضرتلرینی کوردم دیر که
های محمد چلبی غافل اوله مرکز بدن یکر همان
وار یوخسه تمام اولور سن دیدی طوغری کلدیم مرکز
افندی به واردم * همان بنی کوردیکی کبی اصمار لنمینجه
کلده ولکن سنبل افندینک مرکز بدن یکر دیدیکی
سنک انکارک ازاله سیچوندی یوخسه شیخ سنبل افندی
اعلار دن اعلا در طبقه سی عالیدر قیامتده بزانک
رکابنده حشره راضیلر ز دیدی * نیجه اولدوغم
بلدم بیک جان و باشیله مرید اولدم مرحوم سفری
غایت سوردی مرحوم و مبرور سلطان سلیمان خان
غازی کورفوس سفرینه حرکت بیورد قلرنده همان
بیله کیدوب واروب کلنجه عسکر اسلامه متصل وعظ
ونصیحت ایتددر * مرحوم سلطان سلیمان چلبی
ایکن مغنیه ساده محب اولمغین بزم مرکز افندی دیو
غایت سوردی * والد مرحوم روایت ایدردی که

شیخ سنبل سنان انتقال ایتلی اولیحق اوزرنده حاضر
بولنان خلفا و فقرا سجاده ارشادی کیه تعیین
بیور رسز دیو استفسار ایلدیلر * معین الله تعالی
حضرتیدر ولکن کلن عبد حبشی دخی اولور سه
زنهار تخفیف ایتوب متابعت ایده سز دیش کتیش
ایدی * حکمت ربانیه ایله مرحومک وفاتندن اون
کون صکره مرکز افندی کلوب قطعاً کسه مقید اولدی
و بر حجره سنه تکلیف ایدر درویش بولنمادی زیرا
مرحوم فقرا اراسنده طورهش دکل ایدی شیخله
افاقدن اتفاق ایتیش ایدی * چون الوب حجره
کتدم خدمت ورعایت ایتدم اول کیجه استخاره قیابوب
کوردیم که بر عالی مقامده بر کرسی وضع اولنوب خاص
وعام کلامنه منتظر ز * مرکز افندی یشیل عمامه ایله
کلوب کرسی به عروج ایتدی اوتوردیغی کی یشیل
عمامه سی سیاه اولدی * بر کسه ندا ایلدی که یشل شریعتی
صورتیدر و سیاه طریقتی بوزیدر بو کسه نک شریعتی
و طریقتی معموردر * همان صباح اولدقده بلام که

مرحومک عبد حبشی دیور مز ایتدی بولنر اوله بیعت
ایلدم نیجه درویشلر حقیری کوردیلر بیعت ایتدیلر
اکثری مخالفت ایدوب مرحومک مشهور نامدار
خلیفه سی بی نه یاه دکل دیور مرکز افندی حضرتلرینی
تخفیف ایتدیلر عاقبه الامر بریسی فلاح بولما دیلر * فاما
کندیسی خانقاهاده ساکن اولما معین فقرا ضبطندن
غافل و سیاست صوفیه دن ذاهل ساده دل ایدی *
حقیر تعلیم ایدوب مرحوم شویله ایدردی دیو
تفهیم ایدردم انکی چون حقیره اولادندن زیاده
محبت ایدوب هم درویشم وهم شیخه سین (انا و اتقیاء
امتی برآء من التکلف) دیو تکلفاتی و عرف و اضافتی
تارک مستجاب الدعوات ایدی * بر جاری وار ایدی
متصل مرکبی اول ایدی بر دفعه محکم چاغروب
شیخه اغر کلدی آوازک طوتلسون دیدیکی کی
من بعد چاردن نفس کلز اولدی نیجه مدت دخی
بسلیوب صکره قدس شریفده بر سقایه هیبه ایتدیلر *
مرحوم مرکز افندی مهیب ورتلی و صحابه سیرتلی

عزیز ایدی طقسان یاشنده وفات ایدوب هجرتک
 طقوز یوز الی طقوزنده سلطان محمد جامعنده
 شیخ الاسلام مفتی ابوسعود افندی جنازه سینه کلد کده
 دنیاده بی ریا بومکسه بی کورمش ایدک دیوب نمازین
 قلدیلر * جنازه سی امت محمدیه عظیم مصیبت و غریب
 عبرت ایدی یکی قیونک خارچنده کندی بنا ایتدیکی
 جامع شریفک حرمنده دفن اولمشدر حال زیارت اوانور
 اول یزل ارض خالیه ایکن کندیلره کشف اولوب
 جمع الارواحدر دیو اول مقامی تعیین ایدوب
 وشواراده بر ماء جاری متصل زاری ایدر دیو
 قازدیرب برآب روان چقمشدر بعده حمام بنا ایدوب
 اول اطرافه مرکز ولایتی دیو بر ممالکت اولمشدر
 خلفاسی بش یوز نفر دن متجاوزدر (روایت)
 اوانور که حالا دیار هندده خلیفه سی واردر صاحب
 جمعیتدر ممالک عثمانیه خود اثار پرانواری ایله مالا
 مالدر * خصوصاً ولد اسعدلی شیخ احمد مرکزی
 جذبه الهیه صاحبی مؤثر الکلام مقبول خواص

(وعام)

وعام عالم وفاضل عامل وکامل بر وجود ایدی که
 مرحوم جمیع خلقه اوغلم احمد بندن چوق یکدر
 دیو شهادت ایدردی * نیجه عدد ممدوح تألیف
 وتصنیفی قالوب لغت قاموسی ترکی به ترجمه ایدوب
 سکسان جزوه بر عظیم کتاب اولمشدر جمیع علما
 وجودنه راغبیلر اولوب کاتبیلر طوتوب نسخه سن
 الماغه طالبلردر کندیلردن صکره چوق معمر اولیوب
 انتقال ایتمشلردر * بوداعی حقیر مرحوم مرکز
 افندی به ایرشوب نیجه درس لر تعلیم بیوردقلرندن
 صکره الحمد لله تفسیر شریفدن سور کوتری تبرکا
 و تینسا قرائت ایتدرمشلردر کوتر که خیر کشره
 اطلاق اوانور امیددر که دنیا وعقباده خیرات
 کشره ایله بهره مندک میسر اوله امین یارب العالمین

✽ ذکر مناقب شیخ یعقوب افندی رحمه الله علیه ✽

جهان ایچره اودر خیرالولد کیم * رعایت ایده حق

والدینی * حقوقی انلرک اوستمکده چوقدر * قومه
ادم ایسک بوینکده دینی * شوکم جاندن سکا دیر
قرة العین * سن انک خدمت بیل فرض عینی)
(نثر) یعقوب افندی حضرتلری مرحوم اناطولیده
کره میان ایلنده شیخلو نام موضعه متولد اولوب
ابا عن جد سیاهی زاده در * نیجه مدت علم ظاهره
خدمت و موالی عظام ایله صحبت ایدوب یانلرنده
تمام مرتبه رغبت اوزره عیش وعشرت مشغول
ایکن برکیجه واقعه سنده قیامت قوپمش کورب
کندویه انواع عقوبت ایدرلر بیک درلو تضرع
واعتماد و توبه واستغفار ایله خوابدن بیدار اولوب
(بیت) طوتالم بر نفس نفس اوله خود کام * دکرمی
ییللر کیم اوله بدنام) دیوب عیش عشرتدن
اول قدر بیزار و یارانندن فرار ایدوب شیخ سنبل
حضرتلرینک دامن پرماننه تشبث ایدر جان و دلدن
بنده فرمانبر اولوب مجاهده و ریاضت ایدر که الی
آی کچر صوا یچمز و متصل اوج کونده بر افطار ایدر

(خلقة)

خلقة ذکر اولسه کندوی پاره پاره ایدوب اکثر
اوقانده درویشلر لایعقل اوله رق بر اقوب کیدرلر ایش
شیخ سنبل درویش اولیجق کر میانی یعقوب دده کی
اولق کر کدر دیو مدح ایدرلر ایش * بر یجق ییل
بومجاهده اوزره کچوب اجازت و بررلر حضرت
شیخ دخی وفات ایدر عجبا سجاده کیمه نصیب
اوله دیو درویشلر منتظرلر ایکن مرکز افندی
ککلوب والد مرحوم دخی وجه مشروح اوزره
استخاره قیلوب مرکز افندی نک جلوسن محقق
معلوم ایدیجک بونلره توقف لازم کلور * زیرا مرحوم
مرکز افندی فتناسی غالب کسه ایدی و صورتا پلاس
پوش اولوب فنا اوزره اکثر ناس طرف خلافت
اولوب حقارات ایله نظر ایدرلر ایدی و مجاهده
لایق دکل اعتقاد ایدرلر ایدی صورت پرست اوللر
اوزرینه نسنه دوشور مزردی اکن اهل حاله مسئله
معلوم ایدی (قطعه) نه بلسون معرفت حالینی
جهال * باقرلر سبیل و ریش و ایلر * صنورلر

خلفت اهليني ملائك * ديمزلر كلب ارباب پلاسه *
 بولرك اكثر يد رنقش ديوار * كه بگز رنك و صورت
 برله ناسه (نثر) كلة اللهى اعلا و خصمايى
 تسكين ايدوب و شرر شرت اشرايى اطفاسا والد
 مرحومه ميسر اولمش ايدى لازم كلوب بر بچق
 سنه دخی توقف ايلدى تاكيم اختلاف ايتلافه مبدل
 و شقاق و فاقه محول اولدقدنصكره مر كز دن دخی
 مجاز اولوب بر جانبه ارشاده و توجه اولديلر بونيت
 اوزره ايكن استخاره ايديجك روم ايلنده يانيه نام
 بر كوشه دن ندا كلوب بوجاننده تشنه دل طاليلر
 و سیر و سلوكه راغبيلر وارد ر امر بارى تعالى و تقدس
 بويله جاريدركه واروب احياء طريقت و اجراء سنت
 ايدى سن ديواشارت واقع اولور * اتفاق اول ائشاده
 مصطفى پاشا عمارتنه بر زعيم مسافر قونوب خانقاوده
 درويشلرك سوز و كدازلر بن و تضرع و نياز بن
 كوروب فى الجملة ميل و محبت ايدوب شيخه كلور
 سلطانم بن اقصاى ارضده روم ايلنده يانيه ديرلر

بر كوشه ده اولورم ايمان و اسلام و سائر احكام دينى
 على التمام بيلوب اعلام ايدر كسه يوقدر عجبسا
 اول دياره بر خليفه ارسال اتسكز مسلمانلره كلى فائده
 حاصل اولور ايدى ديوسويلىدى * شيخ دخی والد
 مرحوم ايله كى كوندلرم ديومشاوره ايديجك همان
 يانيه ديديكى كى استخاره ده كى اشارت خاطرينه
 كلوب بن كيدر م دير * شيخ اول مقوله یرده نيلرسن
 سنك مقامك بزم یرمزدرديو سجاده يى اشارت ايدر
 والد مرحوم البته اول دياره وارمزم لازم كلشدر
 ديوزعيم مزبور ايله چيقوب كيدر * زعيم نادان
 مرحومه اوج افجه جهت ايله بر امامت تكليف ايدر
 مرحوم دخی بزم خدمتمز مجرد جهت دنيا دكلدر
 (ان اجرى الاعلى الله) بزم خدمتمز غيرى نسنه در
 ديوا حكمته حواله ايدر صورتا قبول ايلر مرحوم
 ايدر كورد م بر كسه مسجد محزون كلور غمناك
 كيدر فراست ايله بلدمكه سابقا امام بوكسه اولوب
 بكا تكليف ايتشار مكر فقير الحال و اهل عيال ايمش

همان نیت ایتدم که امامتی کندم ایدم و جله وظیفه بی
ینه اول امام عتیق اولان فقیره و یرم بویله ایلدم
ولکن زنهار کسه به دیمه دیو تنبیه ایتدم * بر قاج
کوندنصرکه امامه بر جنبه ایریشوب بیعت ایلدی
واطرافدن فوج فوج طالبلر کلوب بیعت ایتدیلر
امام اولدیغیز مهجد جماعتی الماساز اولدی * کجه
وکوندز توحید و شغل بر مرتبه به واردی که اطرافدن
سبحاق بکاری وافر زعماء و قضات کلوب کیمی
انابت و کیمی بیعت و کیمی دیارینه دعوت ایدرلر
ایدی اول زعیم دخی غیرته کلوب جمیع مامانلرکن
دره میان ایدوب بر جامع بر خانقاه و بر عمارت بنا ایدوب
اول قصبه نك عام سپاهی لری و اطراف نك خلقی
کروه گروه کلوب تلقین ذکر الوب دلونیه و قارلی
ایلی و اولونیه سبحان لری خلقی جله مرید اولوب
هر قصبه ده برر زاویه بنا اولمشدر الان مرحومک
خلفاسنه مشروطه اولوب احیا ایدرلر * بو حقیر
دخی یانیا ده دنیا به کلوب الان اقربا من اول دیارده در

حکمت ربانیه اول زمانلرده لطفی پاشا یانیه بکی
اولوب خاتونلری مرحومه و مبروره صاحبه الخیرات
شاه سلطان حضرتلری محبت ایدوب بیعت ایلرلر
بعده اکلیموب بکیر بکی اولوب استانبوله کلک
لازم کلدکده مرحوم والدیعه استانبولک مشایخن
سؤال ایلر مرکز افتدیه واره سن دیو تنبیه ایدوب
شاه سلطانک مرکز افتدی به ارتباطنه علت مستقله
یدرم مرحوم اولمشدر * بعده لطفی پاشا وزیر اعظم
اولوب شاه سلطان داود پاشا محله سنده بر جامع
و بر خانقاه بنا ایدوب والد مرحوم ایچون حکم
کوندروب یانیه دن کتوردیلر * بو حقیر اول زمانده
درت یاشمده ایدم محفه ایله کتوردیلر کلوب داود
پاشاده اون سکر ییل ساکن اولوب سلطانک تعمیر یله
پرورده اولمشدر والد مرحوم داود پاشاده مرکز
افتدی مصطفی پاشاده اولوب مابینلرنده محبت و مودت
و تسلیم و ارادات بر مرتبه ده ایدی که درویشلر اتفاق
اوزره کاه بونلر انلره و کاه انلر بونلره کلوب احیا طریقتی

کماله ابر کور زردی * مرکز افندی وقت ایدوب اوغلی
احمد چلبی استانبوله کلکی اختیار اینجیک
استانبولک جمیع مشایخی سجاده بی مرحومه تکلیف
ایدوب ابرام ایتدیلمر والدیم مرحوم شاه سلطانک
خاطرینی ترک ایتوب تردد ایدیچک سنبل افندی عالم
واقعده کلوب بنله بردوشکده یاتمقدن عارمی ایدرسن
کل یوخسه سن بلورسن دیو غضب ایدرناچار اولوب
کلورنر * شاه سلطان دخی بنم تکیه می قودی کتدی
دیو یحضور اولوب اکلنیوب زاویه بی مدرسه ایلدی
الان الی افجه مدرسه اولمشدر * مرحوم مصطفی
پاشا خانقاهنه شیخ سنبل سجاده سنه جلوس
ایتد کدنصره حالی کوندن کونه افزون اولوب انوار
روحانیتی درخشان واثار ولایت یوزندن تابان اولغله
جمیع ناس محبت ایدوب مخلصاری اولمش ایدیلر
قلوبده بر مرتبهده محبوب ایدی که منکر اولنلر
بالضروری محب اولوب اتفاق ارا ایله مقبول علما
وصلما ایدی مجلس وعظنده برکسه حاضر اولسه

(بر نیجه)

بر نیجه زمانه دک کوزلرندن یاش کتمزدی ومن بعد
مجلسی ترک ایتز ایدی * آداب مشایخی رعایتده
وعرض فقرایی صیانتده قدر شاخ و قدم راسخ
صاحبی ایدی بو حقیر بردفعه که خاطر ردیه دن
شکوی ایدوب کاهی نماز ایچره افکار غلبه ایلر دیدیم
* مبارک باشن صالوب نه عجب الحمد لله فرق ییلدر که
نماز ایچره قلبه ماسوی کلمش دکدر دیو ترک خواطره
ترغیب ایله تأدیب ایلدیلمر * فی الواقع بر زمانده داود
پاشا جامعی کهنه اولغله بر جمعه کونی خلق سنت
قیلارکن قبه دن بر عظیم کیرج صوه قوپار خلق
قبه بالکایه کوجدی ظن ایدوب فریاد ایدوب فرار
ایتدیلمر * مرحوم قطعاً نمازی بوزمیوب ومتغیر
اولمادی بلیکه الله اعلم خبردار بیله اولمادی (حکایت)
مولدیمز اولان یانیسهده مشهوردر که پروزیه کافر
غلبه ایدوب حصارى المق مقرر اولوب مسلمانلردن
حصار ایچره اون سکر کسه قالب طویلی دخی
بطل اولوب بجه سی بد حال اولیچق والد مرحوم

(٥)

دایم استغراقده و توجهه ایدی زهدیله عشق
جمع ایش ایدی اهل دنیا دن بر فرد باش اکز ایدی
بغیر دعوة کسیه و ارماز ایدی و اصلا دنیا کلماتی
ایتمزدی هر کسه ~~که~~ یانه کلوردی همان فنیایه
و ترک دنیایه متعلق کلماته باشلیوب اخرته ترغیب
ایدردی مقبول الاطوار مسلم هر دیار کثیرا الاعتبار
واهل وقار بر پیر نورانی و شیخ حقانی ایدی * مرحوم
سلطان سلیمان خان علیه الرحمة والرضوان زمانده
براز مدت بر قطره باران رحمت نزول ایتما مکین
خلقه اضطراب عارض اولوب استسقایه چی قلیق
امر اولنور * پادشاه حضرتلری دخی بیله چیقوب
اوق میدانده بر عظیم جمعیت کبری اولمش ایدی که
انجیق اوله حتی اکثر خلاق مقصود اصلی مرحوم
شاه زاده سلطان بایزید فتنه سنک ازاله سیدر
استسقا بهانه در دیرلر ایدی اول عظیم جمعیتده
علما و فضلا و امرا و وزرا و وضع و شریف و قوی
ضعیف جمع اولمش * شیخ الاسلام و مفتی الانام

ابو السعود عمادی حضرتلرندن واروب استیدان
ایتدیلر دعایی کیم ایتسون دیدیلر پادشاه ایتک کرک
ویا خود پادشاه اعتبار ایتدیکی آدم کر کدر دیچک
پادشاهه اعلام ایتدیلر * یعقوب خلیفه دعا ایتسون
دیو والد مر حومه ابرام ایتدیلر اول قدر فرار ایلدی
قاچوب کرلندی چاره اولمدی جاوشلر طرف طرف
کرزوب (اطیعوا الله و اطیعوا الرسول و اول الامر منکم)
پادشاهک امر یدر دیو منبره چیقاردیلر * مرحوم
هر زمانده حقیره اول جمعیته وارمغه سن سبب
اولمش ایدک بزی کثرته اوغرادوب عمر مده چکمد یکمی
چکمد حجاب به مبتلا اولدم دیرلر ایدی * و مرحومک
حکمت آمیز کلماتی و شرر انکیر نکاتی و ار ایدی جاهل
مقدم سفیه مبرم اولور دیر ایدی کاهی موزون کلام
دخی سویلر ایدی و بو نظمی مرحوم حسب حال
ایدنمش ایدی غالباً مرحومک زاده طبعلر یدر
(بیت) بن نه خدمتکار نه مخدوم اولدم کاشکی *
کلیدیم عالمه معدوم اولدم کاشکی * بو مطلعی

بیوردقلری زمانده حقیر کسه تاخانه سوال ایتدم که
وجود خیر محضدر علی الخصوص بوقدر فضائله
وفواضله مقارن اولوب نیجه کسه زه دخی نقعکز
عام وخاص اوله معدومیتی ترجیحه باعث ندر دیدم
بر نیجه وجهله جواب صواب بیوردیلر (اولا) بو کلام
عالم وحدتک لذتندن مفارقت المی تذکر اولندیغی
زمانده لسان حالدن قاله کلمشدر (وثانیا) شرایط
نعمت وجود که ادا سنده نیجه اهل شهود عاجز و مرتبه
کماله آز کسه حائز کورلدیکی ائشاده مقام عجزده وارد
اولمش کلامدر (وثالثا) بو کلام مقام قالدده دینلش
دکدر مقتضای بعض حالدر بو مرتبه ده فخر عالم
صلی الله علیه وسلم (یالیت رب محمد لم یخلق محمدا)
دیو بیورمشلر * ودخی حضرت علی هیچ کسه به رشک
ایتمزم الا دنیا به کلینلره رشک ایدرم دیمشلر * ودخی
نیجه اولیاء کبارک هر برینک بو مقامده بر کلامی وارد
دیو درر حقایقندن نیجه دقایق نشر ایدوب بو مقدار
یادمده قالمشدر * مرحوم سنه تسع وتسعین و تسعمایه

ذی القعدة سنک اون یدیسنده یوم ثلثه ده وفات ایدوب
غروب شمس ایله خروج روحلری برابر واقع اولدی
اخر کرامتی بو اولدی که قضاء حاجت ایچون قالددرمشلر
ایدی کوزلری ایحق دکل ومبارک لسانی منقعه ایدی
ینه قبله جانبی ادراک ایدوب (لا تستقبلوا القبلة
ولا تستدبروها) کلامیله عمل قصد ایدرلر اول حالنده
تدارک ایدوب قبله دن انحراف قصد ایدرلر دی *
جمیع مشایخ اتفاق ایتشلر دیر که استقامت کرامتدن
افضلدر استقامت اکادیرلر که کشی نک هواسی سنت
رسوله تابع اوله ترک ایتک استسه قادر اولمیه * مرحومک
فوتنده بو تاریخ بو حقیردن صدور ایتدی (تاریخ)
شیخ یعقوب اول عزیز پاک دین * ایلدی عزم ره
دارالقرار * کلدی یاپدی اوستنه بوقبه یی * پادشاه عالم
کردون وقار * جمع اولوب بو روضه به کرو بیان *
خدمت ایتکله ایدرلر افتخار * ایدیجک تاریخ فوتندن
سوال * دیدی هاتف کتدی قطب روزگار * محصل
کلام اگر پدرم اولسه دخی فضائلنی بیان ایتک اووردی

ولكن بوقدر ايله اکتفا اولنديغنىک سببی حقا
بودر که مقصود اصلی اجمالاً احوال طریق خلوتیه
علیه بی بیاندر بحمد الله بومقدار میسر اولدی کرچه
(یوسف اعرض عن هذا) دیوگویاندا کلوردی ولکن
خاطر کلبل و ذهن علبل بو طریقک لطایفک بذل
ایدوب خلق عالمه کشف ایتمین مراد ایدینوب اقدام
اولندی (لؤلؤه خاتمه) بو کتابک تعجب ایلدکز * حظی
ناحظ اولور سه بین الناس * جامه اطلس ايله دیبادن *
خوش کلور جسم اولیایه پلاس * هیچ کلز کالنه
نقصان * کیسه ارباب فضل کهنه لباس * امیددر که
(عند ذکر الصالحین تنزل الرحه) موجبه فیض باری
یاری قیلوب قلوب ناظرینه نفرت ایرمیوب و دل بی
ضل سامعینه سکینت و طمانینت میسر اولوب (بیت)
ما ان مدحت محمد بمقالی * ولکن مدحت مقالی
محمد * مقتضای اوزره مر جودر که بو ذکر اولنان
علماء عظام و مشایخ کرام حرمتیه بورساله مبارک
اولوب چار قطب که چار ارکان عالمی ضبط ایلر و چار

(عنصر)

عنصر که موالید ثلاثیه ایجاد ایلر * و چار فصل که
عالمی دور ایلر و چار ملایکه که عرشی حاکم در و چار
یار که ارکان دیندر و چار مذهب که اهل سنت و جماعه در
و چار رکن کعبه که قبله هر قبله در * و چار خلیفه که
حضرت سید محی کمالته مظهر در و چار عزیز که
بورساله ده مذکور در * الهی بونر حرمتیه بن ناچاره بی
نفس و شیطان و دنیا و هوا شرارندن خلاص ایدوب
شریعت و طریقت و حقیقت و معرفت نورزیه منور
ایله بیلومی دلمده قیل لسانده دکل و معرفتم دروننده
قیل زبانده دکل (خاتمه رساله) خدا نامیله دلیل دبرت
دعایه * ثنا و حمد و شکر ايله خدایه * دعادرینه دلدر
چونکه حقه * دهان آچوب نثار ایتانی خلقه * بی
بنلکدن آل قورتر الهی * که کیده بنده دن بثلک
کنهایه * چیقار بنی ارادن سن قوماعل * محبت رنگنی
دلدن یوماغل * کوزیمی روشن ايله قیل میسر *
خدایاسا که باقی لذتن ور * که هر شینه باقه کوزم
کوره حق * سوا کورمیه کوره سنی انجق * قچن

بوندن کوچم اولم مسافر * جمالك كعبه سنده قيل
 مجاور * يلم سعيك صفا سنده اولم پيك * ديم هر صوته
 بن لبك لبك * سوادن ايلوب عارى و عريان *
 بنى عيد وصاله ايله قربان * تيمن قصد ايد و بن ديدم
 اى شاه * خدا اولده و اخرده الله *

وافق الفراغ من طبع هذا الرسالة الخلوته بحمد
 وحسن توفيقه سنة تسعين ومائتين بعد الالف من هجرة
 النبوية على صاحبها افضل الصلوة والكل التحية
 احسن الله ختامها حامدا لله تعالى ومصليا
 على نبيه واله * وحسبنا الله
 ونعم الوكيل

رسالة في تحقيق التصوف لمولانا
قطب العارفين الشيخ مصطفى
الخلوتي الحركشي قدس الله سره

بسم الله الرحمن الرحيم *

معلوم اوله که ارباب قلوبك تحصيلی و تحصیلنده
سعی بلیغ ایلدکری تصوف احوال ثلثه دن عبارتدر که
تجلی افعال و تجلی صفات و تجلی ذات ایله تعبیر
اول نور * لکن حین افاده ده احوال ثلثه صاحببری
حالات ثلثه ده فرق ضاله دن اوج فرقه باطله یه
مشابه لر در تجلی افعال صاحببری جبریه یه و تجلی
صفات صاحببری حلولیه یه و تجلی ذات صاحببری
الحادیه یه مشابه کورینور لکن جبر و حلول و الحاد دن

میرالردر * بتجلیات ثلثه یه مظهر اولان ذوات کرام
ایله طوائف ثلثه مز کوره نک بینلرینی تفریق ایدن
شرع محمدی وارکان احمدیدر که اگر برکسه دائره
شریعتده داخل و مرکز استقامتده ثابت اولوب
مقامات ثلثه دن و تجلیات سابقه دن تکلم ایدر ایسه
عرفان الهی و اسرار ربانیدر و کندودن ظهور
ایدن خارق عاده کرامتدر لکن عندالله و عندالرسول
و عندالمرشدین مذموم و بی ادبلسکدر * و اگر دائره
شریعتدن خارج و مرکز اتقادن ذره مقداری مائل
اولور سه کندوسی ضال و کلامی الحاد و افساد در
و ظهور ایدن خارق عاده سحر و استدراج در صوفیه ده
ملا میون حضراتی عوام ناس هندنده و محجوبین
قتنده حسب الظاهر شریعته مخالف اقوال و افعال
و اطوازا یله کورینور ایسه دخی لکن تحقیق و تدقیق
اولنسه قطعاً و قاطبة شریعت احمدیه یه سر و
مخالفتلری یوقدر * انجق طبایع شریفه لرنده سر
و اخفا محبتی مر کوز اولغین محجوبین عندنده ظاهرا

شریعتیه مخالف حقیقتیه موافق اقوال و افعال
 و اطوار ایلہ نفسا لرین مستور و مخفی قیلورلر ذاتنده
 بوفرقة مستورین کاملر در مکملر دکلدزلر و نفسنده
 راشلدزلر مرشدلر دکلدزلر انلردن استدا صحیح
 و استرشاد صحیح دکلدلر اعتقادہ لایق اقتدا صحیح
 دکلدلر زیرا طالب تصفیہ اولنلری شک و شبہیہ القا
 ایدزلر مرشدیت شک و شبہیہ القا ایتک دکلدلر
 بلکه جمیع ناسک قلوبندن ریب و شکی اخراج و ازالہ
 ایتکدر و امر ارشاد الله ذوالجلال حضر تارینک
 عنایت ازایہ سی وجذبہ ربانیہ سیدر کہ بر قولنی
 افعالا و صفایہ و ذاتا کندیہ جذب ایدوب نیجه
 مدت قصر جمالندہ مہمان و تحت وصالندہ سلطان
 قلندقد نصکرہ تکمیلالارشاد مقام بشریتہ
 انزال و ارسال ایدوب طوائف ثلاثہ کہ کفار و عوام
 و خواصدر کفاری کفردن ایمانہ و عوامی
 معصیتدن طاعتہ و خواصی ماسوادن وصاتہ دعوت
 ایلہ مأمور و طرف رجانیہ سندن خلافت ایلہ منصور

و مؤید قلندشدر اول عبد انبیادن ایسہ نبوت تشریعیه
 اولیادن ایسہ نبوت تعریفیه تسمیہ اولنور مرشد
 کامل و مربی و اصل ذات نبوتدن حصہ مند اوللریلہ
 انبیاء عظام نہ کونا فرائض و واجباتی و سنن
 و مستحباتی و سایر ارکان شریعتلرینی قومی بیننده
 اقتداری قصدیلہ جہرا و علنا اجراسیلہ مأمور
 اولدقلری کبی مرشدلر دخی اوراد واذکار و خلوت
 و عزلت و فرائض و نوافل و سایر ارکان طریقلرین
 مریدلری بلکه سایر ناس بیننده اقتداری قصدیلہ
 جہرا و علنا اجراسیلہ مأمورلر در و محل اتمامدن
 احتراز ملتزملریدر و عبادات و طاعتلرندہ و سنن
 محمدیہ بہ اتباعلرندہ و سیر احمدیہ بہ سلوکلرندہ اصلا
 عجب وریا اولمز انلر بر قومدر کہ (لا اعبد ربالم ارہ)
 اگر امیلہ مکرم اولمشلر در قوللری عین توحید و فعللری
 عین اخلاصدر * اما کروه ملاحظہ عبادات
 ظاہریہ ابرارک حالی و عبادات باطنیہ مقربینک
 حالی دیو اعتقادزی کفر و فساددر عبادات

ظاهریه بی ترک عین الحاد اولدیغندن ماعددا صفحه
 قلبلری حرف دیندن ونقطه تصوفدن خالی
 ولسانلرنده نیجه حرافات و شطح و طامات جاری
 و معین شریعت غرا اولان علماء اتقایه بغض برله
 معرفت باری و تصوف ادعاسنده اولوب طریق
 علیه بی شریعت غرادن ایرو بر طریق عد ایدوب
 حال و ذوق ایله صدوز ایدن اهل اللهك كلام
 مطابقین لسانه کستوروب کندورینه قال و مشایخ
 ایله علما بیننده متفق علیها اولان عبادات و طاعاتی
 و ریاضات و مجاهداتی ترک و مختلف فیها اولان
 بعض افعالی و جوب مرتبه سنده کندورینه
 عادت و حال بلکه معصیه آلت قیلان اول زمره
 ضالین و اول فرقه خاسریندن تصوف دور
 و معرفت حق انلردن مهجور * و بوجهتدن علماء
 سلف و خلف بعضیسی تحقیقا و بعضیسی تقلیدا
 اول گروه ملاحده بی زجر و منع خصوصنده عارف
 و کاملی فرق ایتیموب صورت اطلاقده نیجه رسائل

(تحریر)

تحریر و تحشیه کلمات تقریر ایلدیلمک لکن عارفی
 محجوبدن و کاملی ناقصدن بیان و مقبولی مردوددن
 فرق ایتیمه رک زجر ورد امر متبوع اولمديغی اجلدن
 بوبابده ائمه صوفیه دخی نیجه کتابلر تألیف و نیجه
 رساله لر تصنیف ایلدیلمک لسانیه مشایخ میانلرنده
 اولان نزاع لفظیدر معناده متحدلدر اتحاد
 معنوی فهم ایتیمان بی ادبلك لفظنده
 تکثیر نزاعلرینه اهل الله راضی

اولسازنر

تمت

م م

م

نغمه عصر

مشور بعض خیالات و آثار سائر ایله مذیل دیوانچه
اشعار

محمد اکرم

سنة

۱۲۸۸

تراژ طبع و نشری صاحب اثره عائد بر حق قدر

شاعر پاکیزه کو عزتو ممدوح فائق بك افندی
حضرتلرینك احسان بیوردقلری

تقریض بلیه غدر .

د آفرین میراکرم خوش طبع
قیلدی آثارینی سراسر جمع

اکدیرز شـ و اثر کلاستانی
اولسه شایسته خطی ربحانی

ورق تازه سی منسار
هر غزل بر غزال منساز

بونی تکرار ابدنلر عاشق اولور
چونکه معشوقی وصفن انده بولور

موج اورر جوی جان مدادنده
تاب تعبیر وار سـ وادنده

رشك ایدر آفتاب مطالعنه
خامه سرداده اولدی مقطعه

اشته * فائق * قلم کلوب وجده
ایلدی بیت اکرمه سجده

طوردی دیوان حقده اول آگاه
جلوه قیلدی قثم وجه الله

اولدی بادی شرح صدر قلم
سراقراً وربك الاکرم

مسوده بحر بیچون اوراق پریشانی قارشیدیررکن
 وندن طقوز سینه اقدامدن بش آلتی ییل اوله کلنجه قدر
 مدت ایچتده سويلش اولدیغم اشعار مجموعه سی الیه
 یکدی . انسانک نظم ونثره متعلق هر بر اثری صحیفه
 حافظه سینده منقوش قالمق ممکن اوله میوب مطالعه و نظم
 اشعاردن ایسه او اراق (بیلم ندن) بردنبره او درجه
 نفرت ایتشیدم که کندی محصول طبیعتم اولان اشعارمی
 قید ایتش اولدیغم مجموعه بی یله بر کم الیه الوده
 باقه بی ایستامش و او جهتله مندرجاتی ندن عبارتدر
 ونصل شیلردر کلیا اونوتشیدم . بناء علیه باقهلم نه وار
 نه یوق دیه مجموعه بی الیه الوب یوقارودن اشاعی کوز
 کردیردیگمه مندرجاتی واقعا اکثریت اوزره او اوچیوز
 ییلاق فکر و مضمونلردن عبارت ایسه ده بو اشعار و آثار
 (مؤخر سويلدیکم بر ایکی پارچه شیلر مستثنادر)
 بلبل طبیعتک اوان شیباتک برنجی کونلرنده کی ترنمات
 و کفتاری وزمین فکرک ال اول ده اولان
 ازهار ی اولدیغیچون نظر مده اعاده قیمت و اعتبار ایلدی .
 نه کیم هوسکاران خنیا کران مرغانک هنکام سحر

ایشیدیلان نغماتی صنعتجه ناموزون و بی آهنگ ده اولسد
 ینه طبیعتنه مؤثر اولور و بر ترلانک نا بهنکام اوله رق
 سبز نمای ظهور اولان ازهار و نباتاتی رنگ و رایحه جه
 قباده اولسه ینه مشام و باصره یه خوش کلور !
 ایشته عنفوان شیباب اثار و یادکاری اولان بو مجموعه
 اشعارک اوراق پریشان اراسنده و طولاب التلرنده
 سورینوب طاغلق و یاخود یاد الله کچمک و یانلق کی
 بر طاقم قضالره اوغرامسی هنوز محفوظ کنج استعدادی
 اولان رایحه سنی افاقه نشر ایده مدن گرفتار آفت ذبول
 اولان نشکفته غنچهلر کی محو و بی نشان اولسنی موجب
 اوله جفتدن شو حاله کوکلم بردرلوقائل اوله مامغله و بونک
 بو کی قضالردن تأمینی نسخه سنک تکثیرینه و بوده طبع
 و نشرینه منوط بولمغله طبیعتنه قرار و یردم .

مجموعه اشعارم سکرزون پارچه قصائدله یوز قرق
 یوز الی پارچه غزلیات و برخیلی تاریخ و قطعات
 و مفرداتدن مرکب یوجک بر دیوانچه ایسه ده
 مندرجاتندن برخیلیسنک طبع کافته یله دکری اولدیغندن
 مطالعه کارینه ایراث کلال ایتامک ایچون انلری تمامیه طی
 وحذف ایدرک بر صورت منقحه ده طبع و تمثیل وینه عنفوان
 شیباب اثارندن اولق اوزره قلمه آلمش اولدیغم بعض اوفق
 تفک اثارنثریه می دخی اخرینه علاوه و تذیل ایلدم و درکار

اولان مناسبتی جهتیله (نغمه سحر) تسمیه ایتدم .
 یوقاروده دخی بیان ایلدیکم وجهله شو مجموعه نك
 مندرجاتی یکی برشی دکل وادبیات عثمانیه نك محتاج
 اولدیغی ترقیاتك حصولی کندی همتلرینه قالان افکار
 جدیده اربابی نثرک اولدیغی کبی نظم عثمانیه نك دخی
 لطافتی مسلم بولنان طرز غریبه اولسی طرفنه مائل
 ایسه ده بو کونکی کونده عموم بالخصوص شعر وادیسنده
 اسکی اصولی نظر اعتبار و مرغوبیتده طومقمده بولنمش
 وافکار جدیده اصحابی ایسه نظم ایچون هنوز شمدیکندن
 دها مطبوع و مقبول برچغر آچه مامش اولدیغندن طرز
 عتیقه کشیده سلاک نظم ایدلمش اولان اشعارک
 شمدیلک طبع ایله انظار عمومییه وضعنه جرأت پکده
 مناسبتسز عد اولمز و یونک ایچون صاحبی دوچار
 تعریض واستخفاف ایدلمز ظن و مأموانده ایم .

اکرم

توحید

مدد ای کلک فیضکار مدد !
 ایتدم عزم ثنای رب احد
 جل شانہ زهی آله صد
 لم یزل لم یلد ولم یولد

« هر گیاهی که از زمین روید »

« وحده لا شریک له » کوید »

او خداوند قادر و قهار
 که ایدر دهره لطفنی ایشار
 کوستر ذاتی بتون آثار
 نیجه ممکن وجودینی انکار ؟

« هر گیاهی که از زمین روید »

« وحده لا شریک له » کوید »

یادو کهسار و مرغ و جوی روان
 اختر و ماه و مهر نور افشان
 هر بری بر لسان ایله هر آن
 وحدت خالق ایدر اعلان !

« هر گیاهی که از زمین روید »

« وحده لا شریک له » کوید »

حکمتی قیادی غالی ایجاد
 آنده کوستردی نیجه کون و فساد

قیلی اوزره وجودینه اشهاد

کیم اودر قدرتیله بی انداد

« هر گیاهی که از زمین روید

وحده لا شریک له ڪوید »

حیف کیم بعض جاهلان عنود

اوله رق چرک شرک ایلله آلود

حق برقاچ کان ایدر یاخود

ایلر انکار حق ولیک چه سود

« هر گیاهی که از زمین روید

وحده لا شریک له ڪوید »

ای ایدن قدرتی بی یهوش !

ایلسم هر نه دم حواله کوش

طویارم کیم بتون جاد و وحوش

ذکر و فکر کله اولده پر جوش

« هر گیاهی که از زمین روید

وحده لا شریک له ڪوید »

* اکرمه * جای اولجه تخت ترا

ایلسون عشق پاک ذات خدا

سبز خاک مزار بی ڪویا

که دیسون استماع ایدن حقا

« هر گیاهی که از زمین روید

وحده لا شریک له ڪوید »

نعت

الکنت زدای ناطقه نام محمدی

راحت افزای روح ڪلام محمدی

ا کراه ایدر جهانیه نکاه ایندن کوزم

اولد فجه دلدۀ عشق و غرام محمدی

شام و سحر مناره نخل اوزره بلبلان

تسبیح ایدر صلاۀ و سلام محمدی

که سدره گاه عرش برین اولدی نور وار

حصر اولدی بوخاکه مقام محمدی

قانون یاپار عقول نظام امور ایچون

موجود ایکن شریعت تام محمدی !

* اکرم * سعادت دوجهان ایسه مقصدک ؟

طوت راه شرع حشر قیام محمدی

دیگر

شرع مقبول کله سنسن مقتداسی عالمک

ای بی ای شافع روز جزاسی عالمک !

محض جان ابتدی سنی ای رحمة للعالمین !

انس و جنه خالق ارض و سماسی عالمک

سنسن اول سلطان اورنک رسالت کیم بتون

در کهکده بنده در شاه و کداسی عالمک

مرتعدر اولقدر ابوان قدرك كيم اكا
بركين سلم دكل عرش عباسي عالمك
پرتو انوار زويكدن فقط بر ذره در
آفتاب و ماهتاب پرضياعي عالمك
فيض عشقه بري قبل معصيتدن * اكرمي *
يارسول الله سنسن مصطفىاسي عالمك !

ستایش [۱]

مهر قبل جهان طوردقچه يارب شاه ذيشانی
اودر زيرا حقیقتده وجود عالمك جانی
نیجه شاه اوج لطفك ماهتاب عالم آراسی
نیجه شاه آسمان شوكتك خورشید رخشانی
زمانه لطف طبعی تربیتبخشای اسایش
جهانه فیض عدلی مایه اكسير عمرانی
مسلم دستنه شمشیر دشمنكیر بهرامی
مسخر تیغنه سرتاسر ملك جهانیشانی
مرصع شیخراغ دولتیله تاج دارایی
مشعشع برق تیغ سطوتیله تخت عثمانی
سلیمان کوكبه عبدالعزیز عرش مسند کیم
پرستاری فریدون و سکندر اولسه ارزانی

[۱] سنه ۱۲۸۱ هـ تنظیم اولمش ایسه ده تقدیم اولانه مامشدر.

خداوند جهان دادآور ذیشان دورانکیم
قیلر عدلی یدی اقلیمه سرتاسر نکهیبانی
چراغ افروز دولت پرتو انداز جلالت کیم
ایدر انوار لطفی عالم امكانی نورانی
اوفاروقی شیم حاتم کرمکیم نو بنوایلر
اساس ملکی محکم عدل و داد و لطف و احسانی
دل پر فیضیدر اول بحر موجا موج رأفتکیم
ایدر پردر و کوه کیهسه و دامان امکانی
جلای قلبك ماه فلك مفتون و مجبوری
صفای طبعك ارواح قدسی دنك و حیرانی
او بر بدر منور در سپهر جاه و اجلاله
ثیادر اككا جمعیت ترتیب دیوانی
یا بر خورشید کردون سخاوتدر که همواره
زر و سیم ایله ایلر بحر و بره پرتو افشانی
رحیق مدحتیدر اول شراب بزم قدس سیمکیم
وبرر کیفیتی فکر ایلدیجه ذوق روحانی
نیجه تقدیر اولنسون یایه ابوان اجلالی
کاولور اندیشه سی حیرتفزای عقل انسانی
دکل هر شاهه اسان مظهریت بونجلی یه
اکا مختومدر بومرتبه دارات سلطانی

کمال همی حکم زمانی ایستسته تغییر
قیلر هم رونق نوروز هنکام زمستانی

انکچون سویلش بو بیتی کویا نفی استاد

الهی نور غفرانیله اولسون قبری نورانی

« فروغ رأی چرخ دوانک هم مہری هم ماهی

کف جودی جهان همتک هم بحری هم کانی »

کنذار ایلر سه فرضا صرصر کوه افکن قہری

ایدر بر کلخن آتشفشان صحن کستانی

بو هیئت بومہا بتله عجبمی اولسه بی شمیر

عنابی پنجه تاب صولت سام و زیمانی

فلکده ماه نو ظن ایله آینه چرخه

کال تابشندن دوشدی عکس تیغ برانی

فروغ برق تیغ قہری کراہان اعدایه

ایدر افروخته یک مشعل وادی نیرانی

دکدر انجم سیارہ اولش چرخه دک پیوست

شرار نعل رخس باد پای خرده جولانی

نه رعنا رخس دلکشدر که گاهی کاسه رفتارہ

صانور بر شعله جوالہدر سیر ایلایان اتی

دکدر رخس بویر بوالعجب سر و تماشادر

کیم ایلر جلوه که هر ذره ناچیز پرانی

خرام اینسه نهدم اول پرچم مشکین ایله ایلر
نسیم کلشن فردوس واری عنبر افشانی

شتاب ایتدکجه کرد راهیدر اول ابر انشکیم

شرار برق دوزخ شعله در هر قطره بارانی

قدر قدرت شهنشاهها ظفر یاور خداوندا

ایا پیرایه اورنک اجلال جهانسانی !

سن اول شاهنشہ بر جود و همتسنکه قیلدک هپ

فریح و مکرم انواع نعمله زیر دستانی

زمانکده هنر قدری بیاندی کیدی اولدمکیم

همان یکسان ایدی عالمده دانایی و نادانی

رسوم لطف وجودک قالماشدی نامی دلرده

بحمد الله که احیا ایلدک آیین احسانی

محصل هرجهتله بر یکانه شاه نیشانشن

که مثلاً کورما مشدر تخت عالی بخت عثمانی

دل و طبعی ینہ پر نشته قیلدی فیض اوصافک

عجبمی ایلمسم بو دمدہ شوقیله غزلخوانی

نه افسوسنکاردر اول شیوه کارک چشم فتانی

ایدر یک نظره ده بر باد هم دینی هم ایمانی

بو لاشمز غزه نک چاپکدکندن قانه دامانی

زمین و چرخ طوتسه جوشش خون شهیدانی

اورتبه آتشندر پرتو حسن نکه سوزی
که خورشید اوله من پیش نظرده آینه دانی

قراهم بخت ناسازم کبی ابروی پرچینی
مشوش حال محزونم کبی زلف پریشانی

کوکل خواهشگر زخم بلاد ر غزه سندن لیک
دکل اکا مساعد حکم بخت نابسامانی

نه سنکین دل نه بی شفقت نه بی پروا در اول آفت
ایدر هر دم دل بچاره به جور فراوانی

ینه هپ اقتضای طالع مدندر بو محتـلر
روا کورم اوشوخ سرکشه بیهوده بهتانی

نهی ظن ایتمه ایدل بویله خوز بز اولد یغن اول ماه
ایدرمش تیغنه سنک فسان هر جوهر جانی

خداوندا بنم اول شاعر اعجاز پرور کیم
کوریدی رشک ایدردی شعری عرفی و خاقانی

قیلر پر نشئه اهل طبعی جام نظم رنگینم
مثال ساغر فیض آور صهبای رمانی

نواسنج مقال اولد قجه کاهی بلبل طبعم
کر بیان چاک ایدر کل کبی خجلت عندلیبانی

مدادم هر دم احیای معانی ایتمده ایدل
خجالتله رهین دشت ظلمت آب حیوانی

دکدر بکر مضمون طبع پاک تابدارمده
زایخسادر کاولور اغوشکیر ماه کنعانی [۱]

یازلمش تا ازل سردفتر نظم آوران اوزره
جناب طبعمک بو وجهله القاب و عنوانی
سخن سنجان رومک سحر ساز معجز اثری
نکت بینان عصرک شاعر پاکیزه اذعانی

بو استعداد مادر زاد ایله اما عجبدر کیم
فلک زندان ایدر اندوه و غم له با که دورانی
کنه می ایشلدم سعی ایلد مسه کسب عرفانه
ندندر یلسم ایا با که بویله ظلم و عدوانی

شکایاتم فلکدن صائمه بیخست اولد یغمدندر
غرض تخلیصدر دست جفا سندن کریبانی
بکا بر بوندن اعلی بخت و اقبال اولمز عالمده
که طوتدی طبعمک کوش جهانی صیت عرفانی

اوده اولمز سه ککر کافی دکل بکا بو دولت
کیم اولدم سن کبی بر شاه ذیشانک ثنا خوانی
دعایه باشله بودملرده * اکرم * صدق له زیرا
دعادر شرط اعظم سوز بولنجبه حدو پایانی

جهانکیم روز رستاخیزه دک بویله اولوب برجا
اوله تا بزم امکان جلوه گاه نوع انسانی
[۱] بو فکر اختراعیدر :

کمال عافیتله تخت شوکتده مکین اولسون
مظفر ایلسون همواره ذاتن لطف یزدانی
خدایار و معین ایلسون اکا هرايشده توفیقن
صفا و شادی خاطرله کچسون جمله ازمائی

ستایش [۱]

هلال ماه روزه اسمان اوزره هویدادر
سراسر روی ارضه هر کیجه انوار بخشادر
هلال اما که خوان نعمت غفران یزدانه
حقیقته مسلمانان ایچون انکشت ایمادر
خوشا ماه صفا بخش قلوب اهل ایمانکیم
قدومیه گروه مؤمنین اشکفته سیمادر
زهی ایام فرخفال و خوشحال مبارک کیم
جهان ازاده عهدن شمدی هر سولده پویادر
اولورمی غیری زندان خدا خواهشکر عشرت
نوال سفره افطاری کور هم کیف صهبادر
جوامع باغزار نو بهار فیض اقدسدر
منار اوزره مؤذن عنادلیب نغمه پیرادر
اولوب قندیل رنگارنگ ایله پرسو بسو اسواق
اوتریب دلارا اوزره کویا نجم غرادر

[۱] سنه ۱۲۸۱ ده تنظیم اولمش ایسه ده تقدیم اولنه مامشدر.

زمینده آسمان شکننده پرنقش و نکار اولدی
بیلنر خالك استانبولیدر یا چرخ والادر
دکدر انجم سیاره شهر آیین ایدوب صبیان
هوالمش قنادیل پر انوار شب آرادر

عجب رونق پذیر لطف مولا اولدی عالم کیم
کوکل فرط مسارندن بویت پای کویادر
مجسم شوق و شادی طربزای کدر آشوب
مکمل سور یغما کستر اندوه فرسادر
ایکی آفت کبیر معنیده روز و شب روزه
کاولنسه نظره امان بری بیرندن اعلادر
نه روز آینه صفوتور رخساره امید
نه شب کنجینه نایاب فیض لطف مولادر

بری همچون جمال پاك جانان پرفروتا بش
بری مانند خط تازه دلبر مطرادر
عجیبی عاشقانه برغرل طرح ایلم شمدی
خیال یار زیرا دلد آ تشبار سودادر
نکاهی فتنه ده هاروته بر استاد یکتادر
که عالم سرتسر سحر یله سرگردان و شیدادر

تعالی الله زهی مهر جمال فیض باریکم
مه و خورشید کردون روز و شب وقف تماشادر

کوکل بیچاره یار آواره روی بخت ایسه قاره
عجب دعوا عجب سودا عجب اولر تولادر
خیال قامتی اکسک دکل بر لحظه خاطر دن
همیشه ملک دل محشر کی پر شور و غوغا در
نیجه باقسون بیاض کردن بلاورینه ز برا
کور نیجه عکسنی آینه ده سرمست سودا در
نیجه داد ابلسون عشاقنه اول خود پرست ناز
که جانسوزی عشقندن اوده معتاد شکوادر
پناه آور او اوب درگاه لطف وعدنه دائم
انکچون داد خواه پادشاه کشور آرادر
اوشاهنشده که ادنا بنده درگاه والاسی
یدی اقلیم اسکندر کی فرمان فرما در
اوشاهنشده که ریزه سنک کردان سم رخشی
مرصع تاج شاهان جهان اوزره هویدادر
اوشاهنشده که وصف ذات پر جود و عطایاسی
شکر ریز زبان قدسیان عرش اعلادر
سلیمان پایه خان عبدالعزیز داد فرما کیم
وجود پای دهره نعمت مولا تعالی در
یکانه شهسوار عرصه زرم و جلالت کیم
شیرار نعل رخشی تاب سوز خیل اعدادر

خدیو روزگار معدلت کیم صیت اجلالی
صمم بخش شهنشاهان هفت اقلیم دنیادر
عجب بر نسخته پاك فیوضات خدادار کیم
نه گونه فضل و همت دیر سن اندر جله پیدادر
فهمیم نکته داند موش کاف اهل خبرت در
دلاوردر سخیدر داور دیندار ودانادر
خدیو بنده پرورد در نکت سنج و سخنور در
پناه سلطنت در مانجای دین و دنیادر
مرصع تختگاه دولت اوزره شاه ذیشاندر
معلا اسمان شوکت اوزره ماه غرادر
فروغ رأی عالمگیری مهر و مه کی روشن
ضمیر انوری آینه لاری مجلادر
میان بزمده نازند بر شوخ قر طلعت
کهی میدان چیقسه شیر کوه انداز غوغا در
نوله کر پانه سکان علوی چهره سای اولسه
خضیض آستانی عرش اعلادن معلادر
نوله اسکندری کر قیلسه میر آخور اصطبل
عنان کبر کعبلان سبک جولانی دارادر
نه کوچدر بوبله بر شاهنشهی مدوح ایدنک کیم
کمال جود و فضل و شوکتی بیرون اطرا در

دو دستی عالمه بخش در و کوه رقیلر کویا
بری کان مروندر بری بحر عطا یادر

کوزند در وسیم و کوه روزر ذره دن کدر
یائنده شیچراغ عالم آراسنک خارادر
ایدر هر مرده صد ساله درد و غمی احیا
نسیم خلقی کو یا کیم دم جانبخش عیسادر

سراسر عالمی تسخیره قیلسه همتی نیت
نفوذ امر و فرمانی همان موقوف ایما در
نه کو چلک وار جهانی ملکنه ضم ایتمکه زرا
جنود فوز و نصرت هم عداد موج در یادر
جنود اولماسه ده یک باشنه توفیقه مظهر در
که دائم مقصدی اجرای امر و حکم مولادر

زمان عدل و دادنده بقول نفیء ساحر
« غزاله صید گاه شیرز جای نماشادر »

اگر مقصود ابد نسه روز کاری طور دیر رفی الحال
سلیمان کی احکامی رهین حسن اجرادر

وجود پاکی بر صنم بهین دست قدر تدر
نه کلمشدر نظیری نه کلور بیئل و همتادر

انک مدحنده کو یا سو یلمشدر سامی مر حوم
بو بیت دلنشای نیکیم منین و پاک و رعنا در

« نهاد پاکی عطر قابلیته مخمدر در
ضمیر فطرتی اکسیر حکمتله مربا در »

نیجه توصیف اولسون بویله برفیض مجسم کیم
نه تعبیر ایلسم الطافنه نسبتله ادنا در

قدر قدرت خداوند اجهان پرور شهنشاهها !
وجود اسعدک پیرایه تخت معلا در

سن اول شاهنشاه اورنک داد و معدلتسن کیم
زمان لطف وجودک صبح عید آسا طر برادر
کر مده سن کی برداخی کور مشمی عجب دوران
کینه بخششک دلسیر ساز پیر و برنا در

نه قادر شکرینی بو لطفکک ایفایه ادمکم
جهان محنتدن ازاده تألمدن مبرادر

سکا عرض عبودیتدر انجق مقصدم یوقسه
کف جودک همازه لطف واحسانه مهبادر

بکاهم بوندن اعلا نعمت اولمز کیم مسرتله
سخننده طبع شوخم شمدی جست و بمحبا یادر

عجب پا کیزه کو بر شاعر و جی آزمایم کیم
یازاسه لوحه خورشیده شعر پاکم احرا در

دمادم عالم اندیشده معراج ایدر طبعم
نی خامم تصویرده براق باد عبادر

اولور کیم کوز سه هول فته سندن حشره دك مدهوش
 دوات چه نشام طاس سحر ابن سینادر
 دلم بر سومنات بت پرستان تخیلدر
 که طبعم مریم آغوشنده اندیشه میخادر
 بونکچون بیرینک کاری معایبدن تنزهدر
 انکچون دیگرینک عادتق معنایی احیادر
 غجب عشرتکه حسن پیاندر مشرب صاف
 که هر لفظ ترم بر ساغر سرشار معنادر
 اولور می نشئه ور حساد شعر آیدار مدن
 که هر بر نقطه سی عینده برداغ سویدادر
 ادای شوخ رنگینده یوقدر شیوه تقلید
 بو محضا با که مخصوص اوز که بر وادی زیبادر
 اولور سه بویه اولسون نظم درو کوهر گفتار
 تماشایی پریشانی ده عقد ثریادر
 بو خاصیت له نظم و نثرده کر طبع پر فیض
 تفرد ادعای ایل سه مقبول دعوادر

بتر* اکرم* تمدح شمدی فرض عین اولان انجق
 دطای دولت و اقبال شاه عالم آرادر

کلوب تاهر سینه شهر صیام مغفرت انجام
 قدومیه مسرت بخش قلب پیرو بر نادر

مهر هم مظفر ایلیه حق ذات قدس سین
 او ایامه دکین کیم رستخیز حشر بر پادر

سینایش [۱]

حبذا ماه مبارک اثر و فرخفال
 که سعادتله اودر مؤمنه سرنامه سال
 حبذا ماه صفا پرور و ذوق آینه کیم
 خاطر و دلده نشاطی نه کدر قور نه ملال
 ماه مسعود جلی شعله یعنی رمضان
 کیم اولور شکل هلالی نیجه بیک نعمته دال
 اویله بر ماه دل افروز که شیخ و شای
 بیقرار ایلده شوقله هر روز و ایال
 ایله دقتله نظر غره غراسنه کیم
 آزا اولور چهره خوبانده یله بویه هلال
 اویله در نشئه افطار بیکه بخش ایتزانی
 رند مینوشه شرایله طولی ساغر آل
 کوندزی روشنی فیض ایله مستغنی مهر
 کیجه سی شعله شوقله چون وقت زوال
 مجرم روسیهی روزه ایدر ایلر سه
 مظهر مغفرت حضرت حق جل جلال

[۱] سنه ۱۲۸۳ هجری تنظیم اولمش ایسه ده تقدیم اوانه ماه شد ر...

او زماندر بو که صابون تضرعه کیدر
دامنندن کشینک اوت کنه چرک و بال

فسقه میل ایتمدن ازاده او اورسه نوله خلاق
که شیاطینک اور یر پاینه الله شکال

مقدم فیضی قیلوب عالمی یکسر روشن
و بردی هر مملکت بشقه چه بر صورت و حال

قیلدی بو بلده بی بازار مسرت کویا
جمله اسواقنی شنلکله ایدوب مالا مال

ایتدی هر معبدی هم حالت کلزار بهشت
اولدی واعظلرا کا بلبل پا کیزه مقال

غرق اولوب پرتو انوار قنادیله منار
کورینور باقسک اوزاقدن شجر طور مثال

طرح اولوب گوشه بکوشه نیجه جمعیته
هر بری خلقک ایدر بر طرفه استعجال

اولدی اسباب تماشا و طرب آماده
استماع نغمات اینه یاخود سیر خیال

اوله مز حاصلی بر بویه مفرح ایام
عاشق صادق مهجوره مکر روز وصال

منت اول حضرت خلاقه که اولدم بنده
هله ازاده اندوه و غم ورنجش بال

قالدی آینه دلده غبار اكداز
بویله بر لطفی فلك ایتشیکن بکا محال

کلدی بوشوقله هم طوطی خامه نطقه

خیلی دم محنتله اولمشیدی ابکم ولال

اولدی لذته جان ذائقه سامعه به
دهنندن بومفرح غزل تازه مال

لب و دندان صفا بخشک ایا ماه جمال
بکرز اول حقه مرجانه کاوله انده لال

عکس نالهم کورینور انده مثال شعله
اولقدر صفوتی وار سینه کک ای چشمی غزال

باغ جنتیده ده غرس ایلمه شد در رضوان
قد نازک کبی موزون و سر ازاده نهال

ایردی خورشیده هوا داری عشقه کوه کل
بولدی بر ذره ایکن مرتبه عال العال

آه لایقیمی بزی دهم ازارک ایله
ایلمک بویله کدرناک و پریشان احوال

قالورز بویله پریشان اگر اولمرسه معین
اطف شاهنشیه پر جود و پسندیده خصال

نیجه شاهنشیه او کیم طینت پاکن قتلش
جوهر عدل ایله زیننده خدای متعال

نیجه شاهنشاه او کیم ایستسه بر بنده سنی
 بدی اقلیه ایدر والی با ایستقلال
 نیجه شاهنشاه او کیم دور و زمانه اوله من
 حکم فرمانی بر صورت ابله رده بحال
 او خداوند معظّمکه مباهات ایلر
 حشمت و فرش کوهیله سریر اجلال
 اوجهانداور افخمکه جهانه اولش
 خاکبوس در اجلالی اعز امال
 رأی پر نور بدر اول مهر جهان آرا کیم
 ایلر کُردش ایام اکا ایراث زوال
 علم و عرفانه بر شاهد عادلدر کیم
 مظهر عاطفتی اولده ارباب کمال
 اوزیم انکیم ایدر عسکرینک هر بریسی
 اولین حمله ده اردوی عدوی پامال
 یرتو کوکبنک خیره سی چشم خورشید
 صفوت مشربنک تیره سی انه زلال
 ضعیفایه کرمی کنج نثار احسان
 فقرایه نعمی سفره کش برو نوال
 ابر احسانی طراوتده کلزار صلاح
 قهری آتشفکن خرمن سرمان ضلال

هرنه امر اینسه فلک حکمنی اجرا ایلر
 اولقدر یار و مساعددر اوشاهه اقبال
 لطف طبعی او قدر در که کف دستی ایدر
 معدن ویم کبی هریانه جواهر ابدال
 داد کر پادشاهها داور عالی کهر
 ای خداوند فلک جاه و همایون اقبال !
 فهم و دانشده عدالتده کرامنده سکا
 کلمدی شمدی به دک هیچ نظیر و امثال
 ایلدک همتک شانی اعلا حقا
 هرنه لازمسه ایدوب سلطنته استکمال
 فیض الطافک ابله خلق جهان کورمده در
 عهد عدلکده حضور دل و اسایش حال
 عاجزم وصف شریفکده سنک والخاصل
 اله من مدحتکی صفحه افکار و خیال
 سوز تمام اولدی همان لازم اولان ای ❀ اکرم ❀
 ایتمه در خیر دعایه ال آچوب استعجال
 تا که هر سال کلوب بمن ابله شهر رمضان
 انی تعقیب ایده هم سعد ابله ماه بشوال
 عمرینی شوکت واجلالنی افزون اینسون
 کثرت شوق و سرور یله خدای متعال

ستایش [۱]

عیدك اوله مسعود ایا اصف اکرم
حق مثل کشیرله ایده ذاتکی خرم
اول مسند اقبال و سعادتده مکین تا
یوزل سوره خاک قدم اطفککه عالم
سنسن او کرمزور افخم که سزادر
رومال اوله رق پایکه فخر ایلسه ادم
چون ایلدم اوصافکه بو وجهله جرأت
اخلاصی تأمین ایده یم جله دن اقدم
محتاج ایده مولا بنی نامرده سوزمده
کر شایسته سمعه دن آزاده دکلم
ای سرور عالم سن او مدوح جهانسن
یوقدر سکا مانند شو عصر ایچره حق اعلم
اصناف کالات و هنر سکا منخر
الطاف و عنایات و کرم سکا مسلم
فیض نظر عاطفتک فرق انامه
ذراته ضیا کسری نیر اعظم
مشوار کزینکه ادب مجلسی معمر
اطوار متینکه ریاست یری محکم

سنسن او حکیم حکم آراکه نظرده
رستو و فلاطون سکا نسبتله قالور کم
فکرك نیجه بیک مسئله حکمته واقف
رأیک همه اسرار الوهیتیه محرم
اخلاقکی اوصافکی حقیقه ییلانلر
دعوا ایدر اولدیغکی برفیض مجسم
صدیق یاخود حیدر کرار دینلسه
چوقی سکا بو خلق ایله ای ذات مفعیم
اعجاز رقدر قلم خرده نکارک
بو دعوییه ایشته (تلاق) شاهد اعظم
حقا اویکانه اثر معجز ادا در
اوقات نشاط و کدرمده بکا همدم
منکر دکلم نعمت و احسانکه حاشا
تقدیر و تشکر در ایشم انلره هر دم
احسان دیدیکم همت و فیض نظر کدر
هم قدر اوله من اکانه دینار و نه درهم
که قهر کهی لطف ایدرک تربیه قیلدی
فتح ایتدی مرحمتک مسنک اسلم
فی الواقع اکر برقولی اصلاح ایسه مقصد
قهر ایچره اکا کاه نوازش دخی الزم

بذل ابتدیک احسان و عطایی بکا بویه
 اولادینه ایتمز پدر اشفق و ارحم
 اوصافکه افضلکه فوق حد و نهایت
 آغاز دعا ایلسه معقولاتر * اکرم *

تا کیم اوله اعیاد بری برینه پیرو
 تا کیم ایده ذی الحججه بی تعقیب محرم
 صحنه سعادتله خدا ایلیه ذاتک
 سرمسند اقباله سعود آور مقدم
 قلبکده اولوب جلوه کر ابکار مسرت
 هیچ کورمیه آینه طبعک صور غم

ستایش [۴]

اکسون اولدم برهمزنی درد و محن
 که جسم اولمشیدی مغر و حهیت حزن
 اکسون اولدم پرسوزی دل محرور
 کالجه جسم نحیفیم ایچره سایه فکن
 دوزدی صورت امواجی شعله رقه
 اولوردی رشحه سی کویا شراره کلخن
 اکسون اولدم طعن و ملامت یاران
 که هم مصیبت غربت کلوردی حال وطن

[۴] تنظیمی سنه ۱۲۸۰

اکسون اولدم شوم تهاجم الام
 هنوز یوغیدی بو عالم ایچره بر مامن
 اکسون اولدم پرشوری فضای وجود
 که جله عضوک اولوب هر بریسی بردشمن
 ظهور ایدر دیو بردستگیر زار نواز
 دهانم اولمشیدی پیک آهمه رهن
 اکسون اولدم طاقت کدازی ا کدار
 اولوردی یکدکری باردوش جان و بدن
 بو حال زارم اثر ایلدیکه سر بزمین
 اورتبه لال و خوش ایدی کلک معجز فن
 که برسوزه اوده حسرت کشیدی سوزندن
 مسلم اولمشیکن ذاته رسوم سخن
 خوشا زمان سعادتقرینکم شمدی
 خدایه منت اوله اولدی چشم جان روشن
 هبویه باشلیدی سرده نسیم شوق و طرب
 غبار محنت و اندوهه اولدی دور افکن
 اوداغلرله که سینهم هنوز باقیدر
 اولوب بوسور و نشاطیله کویا کاشن
 نوایه باشلیدی کوکلمجه بلبیل خامه
 بوکونه مدحت صدر کریم و افخمندن

نه صدر افخم او کیم ذات پاکیدر دهره
 عنایت دوجهان قدر حضرت ذوالمن
 ضیای کوهر خورشید همت و عظمت
 فروغ جوهر مرآت عقل معجز فن
 سپهر مهر عطایا پناه بای و کدا
 محیط فضل و نهها آبروی خلق حسن
 کریم و اعدل دوران . . . . کیم
 جهانده مثلی کورمش دکل بو چرخ کهن
 اوشهسوار جهانبان عرش رفعتکیم
 اووردی اینسه صطبلنده نه فلک توسن
 اوقهرمان قوی دستکیم فلاخنه
 کینه سنک دکل صخره چه بیرن
 مه سپهر کر مکیم برای استقبال
 افقده ظاهر اولور هر کون آفتاب ارکن
 اومؤتمنکم ازل کلک و تیغی قیامت
 مسلم ید تأییدی حضرت ذوالمن
 کف کر موری باران اطف وجوده سحاب
 ضمیر پاکی کالات و دانشه معدن
 فقیر نفحه خلق نسیم جانپرور
 کدای شبنم لطفی شکوفه زار چن

ضمیر انوری آینه دن مجلادز
 دل منوری خورشید و ماهدن روشن
 دیلرسه کر سبق آموز اولور فلاطونه
 که عقل کل کوریر البته رأینی احسن
 نگاهنی مایه اکسیر و کیمبادر کیم
 ایدرسه مظهر انظاری زر اولور آهن
 دوشرسه بارقه تیغی فرق اعدایه
 اریر اولور سه ده هر بیر سام رویین تن
 بقول عارف اولور رزمه کیرسه شمشیری
 « سپه شکاف صدا فراسیاب و صد بهمن »
 سپهر مرتبه اسکندر زمانکیم اگر
 لوای سطوتی بر ملک اوایه سایه فکن
 صباح حشره قدر کورمیه او جای لطیف
 کزند آتش آشوب و تاب نار فتن
 دقیقه دان و هنرور که بو علی سینا
 کر اولسه داخل سر بر می آچه مزدی دهن
 دری اومقسم ارزا قدر که انده اولور
 مصیب حصه مور ضعیف بر خرمن
 فضای در که جودی اورتبه واسعکیم
 دکل اکا منصور کنار و پیرامن
 وطن وطن دیو درکا، لطفه دوشه
 دوشردی فکر غریبانه ترک دار وطن

فروغ کوکب اقباله مثل اولز
بحار اولور سه ده قندیل چرخه هپ روغن
شهاب صاعقه دیکوب رخت اباقی بختن
قاش نیلی چرخه مسیح اورر سوزن
اوقهرمان کیم از لدن سنانی خوفیه
فلک کیندی طقوزقات اگر چه برجوشن
خلاف امری بنه کردش ابلسه فی الحال
اورنجیه نیرزه قهری چبقاردی ظهرندن
جهانستان خدیوا مشیر جمجاها
ای افخم وزرا دگله وصفکی بنندن
سن اول ولی نعمتککه دور عدلکده
بولمز اولدی هله جور ایله ایدر شایون
رسول اکرمی خشنود ایدز بو عدل و کرم
جناب حیدری ممنون ایدر بو خلق حسن
معارف اهلی زمانکده جمله خرمدر
بعید در هله بنندنه شمدی درد و محن
بنم اوساخر الهام سنج و وحی آرا
بنم اوشاعر سحر آفرین معجز فن
که سلاک جوهر نظم کزوب ایا دیده
ایدربولمیدی تقدیر عالم ایچره ثمن

بنم خلیفه روی زمین معنیکم
ودیعه در بکا حقندن صنوف خیل سخن
دکل خیاله هم قدر جوهر والماس
دکل مقاله هم سنج سلاک در عدن
یکر سه چند سنه داخی نظم وانشاده
بکابولمیه هم پا جهانده اغلب ظن
دعایه باشله یتر دعوی کمال ❀ اکرم ❀
سوز آخر اولدی دعادر بیجا و مستحسن
ایده قیامتده دک صدر آصفیده قرار
که اوله تا که صفا اهل دله کاه حزن
جهانده کورمیه روی کدر دل صافی
بولنده ذلتله پائمال اوله دشمن

ستایش [۱]

اودر شاعر که نظمه جرأت ایتد کجه مراد اوزره
مرامی بی تکلف نقش اوله لوح فوآد اوزره
اودر شاعر که تعقید اولیه نظمده یازد قجه
تجلی ایلیه مضمونی مجلای مداد اوزره
اودر شاعر که آغاز مقال ایتد کجه بی پروا
اوله هر قولی آیات و حدیثه استناد اوزره

اودر شاعر که شعری ایتیمه طبعه کلال ابراث
 ویره کیتد کجه ذوق و شوق دیگر ازدیاد اوزره
 اودر شاعر که عنبر پاش اوله هر سطر اشعاری
 خط ریحان نثار دلبر حوری نژاد اوزره
 اکا شاعر دینلر کیم کزه سوق بلاغته
 متاع شعری بیک ییل دوش دلال مزاد اوزره
 اکا شاعر دینلر کیم و یروب ترزیق ایله زینت
 اوله بیهوده کلک دستی تکثیر سواد اوزره
 اکا شاعر دینلر کیم اوله سردی طبعندن
 همان یخپاره واری رشخ کلکی انجماد اوزره
 بنم اول شاعر عیسی مأر کیم کلور نطقه
 کرا عجاز بیام اولسه فیض افکن جماد اوزره
 ایدر اما که مثل قالب بیروح دمبسته
 دوشنبه تاب فکر روشنم عقل جواد اوزره
 نکهبانمکه شمدی عالم نظمه اولور طبعم
 اقالیم بیانی سرتسر قح و کشاد اوزره
 سلیمانمکه کیتی بیانه لشکر معنی
 اولور ناچار حکم رأیمه هپ انقیاد اوزره
 دلبر معنی کیم خوف شم شیر زیانمدن
 اولور حساد دون کینه ور عرض و داد اوزره

درافشان اولسه طبعم ازدحام جیش معنادن
 جیقار مضمونلرم هپ خامه سحر اعتیاد اوزره
 بولمز سه نوله غث و سمین نظم بلیغمده
 اولور عقد الال اساسوزم هپ اطراد اوزره
 نه رتبه ایلمس تطویل وصف نظم رنکیم
 اولور اهل دل و دانش کمال اعتماد اوزره
 باقلمسه جمله ده وار قابلیت لیک اولمقدر
 غرض فیض عطای حقه حسن اعتقاد اوزره
 تعالی الله نه بو اقبال فیض لطف بار یکم
 کز کالای شرم دست ارباب سداد اوزره
 پسند ایتش خصوصاً نظم می بر آصف اکرم
 کاودر حال بساط انداز صدر عدل و داد اوزره
 فریدون بخت صدر آرای دولت کیم مرجعدر
 شکوهی احتشام دودمان کیقباد اوزره
 ستوده عرش مسند صدر دیوان جلال کیم
 اولور فرمانده سرتاسر عالم انقیاد اوزره
 خد بو داد کستر عالم جود و مکارم کیم
 نثار نقد امال ایلم افراد عباد اوزره
 ..... اسم و علی هیت حکیم بو علی سیرت
 کا و اورا حوال دین و دولتی هپ انتقاد اوزره

محیط عقل و حکمتیکم ایدر اصلاح تدبیری
بولنسه دأرأ مادار هر کشور فساد اوزره

سکندر مرتبت صدر کرم پرور که دورنده
ره یا جوج غم عدلیله اولدی انسداد اوزره

قدر قدرت خداوند جهانیکم بیم قهر یله
نه حدیدر که چرخ کج نهاد اولسون عناد اوزره

ککشاده در که الطافی هپ اعلا و ادنایه
فتاده سایه اعطافی هر ناشاد و شاد اوزره

اولور بی شبهه غائب شجر اغ عالم آرایه
دو شور سه پرتوی رأی منیر بن کر رماد اوزره

اولیدی مظهر ککمرتنگاه رأفت و لطفی
نیاردی آشیان پروانه شمع شعله زاد اوزره

اورتبه مرتفعه در آستان در که لطفی
که صالمش سایه امن و امان جمله بلاد اوزره

بودر یکم اعتقاد بر مشیر صائب و عاقل
جهانه کلیه اول آصف عالی نژاد اوزره

بولور توفیق حقه مظهریت هرامورنده
اولجه در که مولایه بویله استناد اوزره

اوصولت وار یکم انده تنه باد قهری چاک ایار
صفوف دشمنی آت سور مدن فکر جهاد اوزره

بوعدل و لطف و رأفت وار کن انده جمله عالم
دیمز می یارب اولسون عروجاهی ازدیاد اوزره

نه صورت باغیر عالم سیر ایدک بالله عدلیله
هله دور ستمفر ساسی اولسون امتداد اوزره

سماط جودی ایلر صبح و شام اطعام هر یکس
دکل هیچ بر کدا اندیشه تحصیل زاد اوزره

نوله قالور سه لاشی جمع اضداد ایتمه یاننده
کاولور فرمانی جاری آب و نار و خاک و باد اوزره

در نک کردش افلاکی قیلسه فی المثل فرمان
ایدر انفاذ کردون امر بن اولمز ارتداد اوزره

عجب قنغی مشیری حق ایدر بویله حمایتیکم
اولور دشمن دخی اولسه اکافر طوداد اوزره

ملک خصلت کرمکارا فلاک رتبت جهاندارا
وجود کدرویرن رونق مقام عدل و داد اوزره

نیجه رسط و خرد آصف ایشندک سندن اول لیک
دککش مسلککنده بیر یسی بویله رشاد اوزره

او کونیکم صدوری تشریف ایلدک سکان عرش اولدی
مواظب بر زمان اوازه فرخنده باد اوزره

ایا صدر جهان شعرم بکنمش سن ایشندم تا
یازمشدی او کوندن مذحتک لوح فوآد اوزره

بحمد الله که اولدم لذت وصفکله شیرین کام
اگرچه ممتعد در مدحت ذاتک مراد اوزره
بواطفک طویعیدم کر بقول نفی استناد
«قالوردی حشره دک بازار اندیشم کساد اوزره»
دعای دولتی که حصر ایدوب من بعد اوقام
قیله م صد قیله طبعم مدحتکده اعتیاد اوزره
خلوصک اولدی معلوم ایتمه اطنا بسخن ✽ اکرم ✽
قیل ایفا خیر دعواتن که واجبدر عباد اوزره
یازوب فخریه تا کیم شاعران گاهی قصا ئدده
تمدح ایلایه براوز که فکر واعتقاد اوزره
اولوب کوندن کونه اجلال واقبالی ترقیده
سعادته اوله ایام عمری امتداد اوزره

تاریخ ولادت

آبروی فضلا میرجلال الدین کیم
ذاتیدر مظهر الطاف رحیم ورحمان
اوکریم النسب اول محترم دورانکیم
فخر ایدر جوهر ذاتیله هماره اخوان
نسخه ذاتی کمالات ایلایه پیراسته در
جبهه سندن اولور آثار فیوضات عیان

ذهن درای خدنگ هدف رأی ضواب
کلک چالای مدنگ درکنج عرفان
حسن تدبیرده اندیشه سی بی مثل ونظیر
فیض تأثیرده تدبیری عیدیم الاقران
صافدر آینه وش طبع لطیفی مثلاً
سینه سندن کورینور باقسن اگر سرنهان
با کدز باده کبی مشرب شوخی حقاً
لسنت الفتی اهل دلی ایلم فرحان
یازسه اخلاقنی کلبرک کبی و صافک
صفحه سی ایلایه تعطیر مشام ذل وجان
صفحه قلبی براینه وحدتدر کیم
مرغ قدس اولسه سزادر اکا طوطی بیان
عقل پیرانه سی مغبوط دن اهل کمال
طور مردانه سی محسود گروه زندان
مدح فضل وهنری صحبت اهل انصاف
وصف جود و کرمی گفت و شنید یاران
چوقی ناز ایلسه دورانه که قیلش مولا
قرة العین رجائی جلیل العنوان
نه رجائی او هنر پرور بی همتا کیم
اهل دل ذاتی بو طرز ایلایه ایلر اتیان

معدن لطف و هم مصدرا نواع کرم
کیتی فضل و عطا عالم جود و احسان

حسد افروز اعالی وزیران عرب
ادب آموز کبار علمای ایران

تاب رأی فلک معنی به خورشید منیر
رشته کلکی ریاض سخنه آب روان

بزم عیشنده ملک شاهد تابنده عذار
باب لطفنده فلک خادم دامن بمان

او خداوند فلک جاه کریم الشانکیم
دائر خدمتیدر شوقله چرخ کردان

اولهیم وصف شریفنده کهر سنج مقال
کرچه حقیقه ادا وصفی اولز آسان

یازه یم شویله جه هرفنده اولان قدرتی
نقش الطافنه صکره ایده یم عطف عنان

علم فرس و عربی فن ریاضی و حکم
ازلی موهبه الله ذراکا بی نقصان

مجمع دائره مدرکه پاکنده
صرف و نحو و ادبیات و معانی و بیان

علم تفسیر و احادیثده فخر زازی
فهم اشکال مسائلده فلاطون جهان

نگدی شمیدی به دك عالمه بر مشلی دخی
حسن ترتیب مقالات و تصورده همان

بیلسه انشاسنی و صافی اووردی و صاف
کورسه اشعار بینی تحسین قیلردی حسان

صنعت خط جلیبده هله مشلی نابود
نسخ و تعلیق ایسه جمله به بولدی رجحان

کرثلث خطنی کورسیدی قیلردی قلن
غیرت جهله او بوب رشکله حافظ عثمان

کاغد اوزره نظری رقعده سی آشفته ایدر
رشته سیمه دیزلش کبی در غلطان

بر حنفید ایلدی احسان اکا حق جل جلال
کرم و عاطفت و لطفنه کوردی شایان

نه حنفید اول کل صدبرک چنزار مراد
کیم اولور طعنه زن غنچه باغ رضوان

طاق کهواره بر جنبشی چرخ اقبال
برتو رویی اکا مهر و مه نور افشان

براشور تهنیت مقدم مسعودی ایچون
اولسه کرطاقچه مهدینه مهر آویزان

حسنی بر مرتبه عالیکه مه و مهر فلک
اوله مز پیش لقاسنده بر آینه دان

او پر بزاد ربانیده عقل وهوشك
 دایه تربیه سی اولسه سزا حور جنان
 والد وجد کرمکاری ایله اول طفلی
 حق معمر قیله تا آخر اولجه دوران
 دینم ✽ اکرم ✽ اکا بریتله مهمل تاریخ
 طبعه شوق قدومی اولیحق فیض رسان
 صبحدم طالع اولوب سعدله خورشید مثال
 اولدی اجلال خام شعنه افروز زمان
 سنه ۱۲۸۲

تاریخ ولادت

صاحب کمال و عرفان یعنی جناب صبری
 ذاتی ثنایه شایان اطواری مدحه البق
 بر مهر هنر در خوش ذات و پاک اثر در
 اخلاقی معتبر در یوقدر نظیری مطلق
 رند حکیم مشرب دیندار و پاک مذهب
 مشواری حاصلی هپ قانون عقله اوفق
 افکاری معتدل در مجبور اهل دادر
 عندنده ایش دکلدر جهالی سومک انبیق
 بر نیل پاکی احسان ابتدی اوداته یزدان
 لطفیله ایده هر آن تکشیرینه موفق

قیمتده تاج کیندر انسان انکله حیدر
 دنیاده بشقه شیدر اولاده مالک اولق
 قیلسون همان معمر باعزوشان او فر
 بو طفل ایله برابر اول میرا عقلی حق
 ناچار ایلم ✽ اکرم ✽ تاریخمه جهان رشک
 و یردی حسین صدقی بزم شهوده رونق
 سنه ۱۲۸۳

تاریخ ولادت

ایلیه مولا معمر با کمال عافیت
 کلدی مجدیله بومأوای عتیقه عایشه
 ایلسون توسیع منزل حق بیوند کجه ولی
 شمعی ناچار اولدی قونق مهد ضیق عایشه
 نفیسه ر بزیلسون جهان غنچه رخسار ایله
 سنبل کیسوسنی همچون حدیقه عایشه
 والدندن مادرندن دوشمسون ایری مدام
 انلره اولسون بو عالمده رفیق عایشه
 عرشه تعلیق اولسه تاریخ نفیس ✽ اکرم ✽ بیجا
 زبور مهد جمال اولدی شفیه عایشه
 سنه ۱۲۸۲

قوناق تار یخیدر

اسمان عظمت حضرت کابل پاشا

کیم اودر آصف پر جود وهم دورانه

نیجه آصف علم افراز کرمکیم اولش

مایه بخش ازلی دستی بحار و گانه

اصف طبعی اوقدر کیم اوله من کجیده

بخشش یکدمه سی حوصله احسانه

ذاتی برنسخه اسرار آلهیکه عقول

فهم و ادراک مالیده اولور دیوانه

موشکاف فضلادر که اولور حشره قدر

دانش آموز حکم فلسفه یونانه

رأبی بر مرتبه روشنکه ایدر بخش حسد

برکین لمعه سی خورشید و مه رحشانه

نفحه خلقی یاد ایلسه بر شاعر اگر

سطر اشعاری دوزر باغچه رضوانه

دونه یوز بیک سنه کرم کز عالمده فلاك

کلبه بر بدلی دایره امکانه

بارک الله زهی رونق بخت و اقبال

دم بدم مظهر اولور عاطفت یزدانه

ایستسه همت معماری لطفیله اولور

باغ جنت کبی معمور نیجه ویرانه

یابندی بر خانه نو طرح متین و دلکش

که ویرد سیر و تماشا سی صفای انسانه

نیجه منزلکه او کیم قبه سقنی اولش

سایه انداز عنایت فلاك کردانه

خاندانیه همان حق حضرت عز وجل

متین ایذه اول داور عالی شان

بنده اثبات عبودیت ایچون ای ❀ اکرم ❀

سو یلدم مصرع تاریخی استنادانه

اوقویان غائب ایدر هر دوسرایی کوزدن

جای والاده بهین اولدی بود و انخانه

سنه ۱۲۸۱

تاریخ منصب

داد اندیش و کرم پیشه مترجم پاشا

دورده شمعی اودر آصف افلاطون رای

او خداند فلاك جاه و معلا رتبه

که جهان در کهنه عجز ایله یوز سور سه روای

اوجه انبان معظم او خد بو افخم

کیم اولور طایفه بارکهی کردون سای

دُره در پرتو رأینده اضافتله کونش
لمعه در بارقه فکرته نسبتله آی

حمد لله ینله خاور که فیض حقیدن
مهر رخشنده اقبالی اولوب برق نمای

مجلس معدله و بردی ریاستله شرف
او خدیو هزاردوز و فطانت پیرای
کونان چوهر اهلیت واستحقاقه
بی کمان اختر اقبالی اولور شمشیر زای

ایستیز حضرت حقندنکه بو کونلرده اوله
یمنله جالس سرمسند صدر والای
قورتیلوب ناره ظلم وفتندن عالم
سایه سنده اوله آسوده بتون بای و کدای

باشله اخلاصله ایفای دعایه * اکرم *
سوز خنامنده اولور لازمه چون خیر دعای

تا که وابسته اولوب یکد کره عزل ایله نصب
اوله تعقیبده بر برینی جنبشده پای

عمرینی دولت و اقبالی افزون اینسون
دائما حضرت فیاض حکیم و دانای

فکر تاریخین ایدر کن دله ابتدی طلوع
عقد جوهر کی بر مصرع خوب و رعنا

فرصتدر قاطبه عالمه ایفای سپاس
رشدی پاشایی رئیس ایلادی عدلیله خدای

سنة ۱۲۸۲

تاریخ چشمه

همنام جناب پسر کاسر اضنام
والی مصر حضرت پاشای دل آکا
صرف ایلیرک حق یوانه نقد عطاسن
خبر و حسنات ایله در مقصدی هرگاه

از جمله یاپوب ایشته بو سر چشمه بی قیلدی
بوشاه قوی در کهن احیا اوفلاک جاء
بر چشمه دلجوی مصفا که سزادر
اصلسه کومش طاس کی لوله سینه ماه

اول داوردیشانک ایدوب عمرینی افزون
بو بله نیجه خیراته موفق ایده الله
نوش ایلایوب این دیدم * اکرم * اکا تاریخ
بو چشمه پاک اولادی طراوتده درگاه

سنة ۱۲۸۳

تاریخ وفات

صد حیف و صد غم صد کدر کیم بوق وفادن بر اثر
احوال دهره سر تمر باق چشم عبرتله بر از
اقبالی ادباره قرین ادباری سخت و قهر کین

شاد بستی آلامه یقین   آلامی غایت جانکداز
ادبار و محنت برطرف   ایتمکده مانند خرف
بیک جوهر جانی تلف   هر دم سپهر کینه باز
بود خستہ پاک نجیب   پاشابه حیف چوق طیب
باقش ایکن امر عجیب   هیچ اولما غله چاره ساز
افسوس کیم اول نوجوان   ایندی غریباً ترک جان
قیلسون خدای مستعان   غفران اکا دل و تاز
برموجب حکم ازل   نوش ایلیوب جام اجل
ایتمکده هر کس بجدل   راه فساد ترک و تاز
بیلک کرکدر کیم تمام   فانی بو عالم والسلام
موجود وحی و مستدام   انجق خدای بی نیاز
ای زار صاحب عطا   مرحومه به ایله دعا
محتاجدر زیرا اکا   یکسر حقیر و سرفراز
معجم دیدم تاریخن آه   ✽ اکرم ✽ بالهام آه
فردوس خانم ایندی واه   کلزار عسدنای جای ناز

سنة ۱۲۸۷

تاریخ وفات

کان حیوا کنج ورع میر سالمک
کلز نظیری زهد و صلاح ایله بیریا

عقل و فراست ایدی خبر کند و سندن آه
کاوشدی ذاتی جمله فضا ئلده مبتدا
نورس جوان ایدی ولی بالای نازینی
بارکران علم و هنر قیلدی همچو یا
خورشید فضل و همته کندی سپهر ایدی
روینده نور عصمت او اور ایدی رونما
آخر بو کاده کوزلرینی دیکدی چرخ دون
بردردجان خراشه کیم ایتمشدی مبتلا
بولنمیب دواسی جهانی ایدنجده ترک
احباب و والدینده قالدی غم و بکا
تاریخ فوتنی دیدم ✽ اکرم ✽ دعا ایدوب
دارالسلامی سالمه جا ایلسون خدا
سنة ۱۲۷۹

تاریخ وفات

بو محمد وهبی پاشا زاده میر عاطفی
حسن اخلاقیه توصیف ایلش کلک قدر
زهد و عصمتله نوله دیرسم یکانه ذاتنه
کیم نظیری اولماش مشهود بو آنه قدر
مکتب حربیه به قیدایتد یروب معصوم ایکن
نامنی بر مقتضای غیرت فضل و هنر

خیلی مدت انده تحصیل فتونه سعی ایه
ایلدی لوح دان مجموعه رنکینتر
گرچه برنورس جوان ایدی حقیقتده ولی
باطنا ایلدی تمیز طریق خبر و شر
هم بنیم ایدی ایدردی کریمه حسرت نثار
خاطر محزوننه کاهجه کلد کجه پدر
ترک ایدوب بوتنکنای محنتی آخر بوده
مرغ روحی آچدی فردوس برینه بال و پر
فجأة کوش ایلنجه فوتنی ❀ اکرم ❀ همان
سو یلدم تارینخی هر نه یسه با حزن و کدر
تعمیه هم تأثیر مضمون دعایه دالدر
روح پاک عاطفه کلزار عدن اولسون مفر

سنة ۱۲۸۱

ترکیب بند نا تمام

ندر منافی عرسه روزه نک بیلم
بودار پر محنتی جلوه کا، ایدر آدم
نه حظی وار مثلاً عیش و نوش قیلسه کشی
دکلی آخری نبش بلا و زخم الم
بو اولدی دیدنه روز کار بد کردار
که هر مسرتک البت صوکی اولور ماتم

فریب خورده اقبال دهر اولور مقبل
صانور که اوله جهان ایچره دائماً خرم
دوزمی چرخ فلک هر زمان مراد اوزره
ایده برکون ایدر اقتضای دور دژم
جهانده حاصلی بوقدر هوسجه کام المش
کرک کدای محقر کرک شه افشیم
و یرمی عارف اولان قبض و بسط دهره وجود
اولور می نافله خاطر ر بوده عالم
حقیقت اوزره تصور اولنسه دنیانک
چبقار وجودی عدم ذوق و لطفی ربش و غم
دکل دکل بوفنا بزمی جایگاه حضور
حذر که اولیه سن دخراب جام غرور
بو عالمک که بوغی واری جله یکساندر
بوسره واقف اولان حال دهره خنداندر
ایدن حقیقت اشیا به اکتساب وقوف
سفر بر اولد یفته عالمه پشیماندر
غریب کلشن آلامدر بو باغ فنا
کل شکفته سن هم حالت مغیلا ندر
و یرن بو عالم صورینک آل و نقشینه دل
صوکنده بازده محنت فراواندر

یوسور کهده اولان بر نفس سرور ایله شاد
هزار ساله غم ماتم ایله کریاندر

امین اولور می کشی دستبرد قهرندن
فلک که اسکی جفا کار بزم امکاندر

محال ایسه تعجب انتظام کون و فساد
اساس دهر جهان اوله لی پریشاندر

اولان بقاسنه قائل بوکار کا، غمک
فنا ی نفسنه اسباب ارار حریفاندر

بازق بومرتبه رأی سقیم اولان دونه
که خنده بخش اوله اقوالی مرد مجنونه

یولک شاشرمه طریق صواب اره هر کا
کاید ر بوبادیه چوق ره روانی کرا

سرابی آب صانورسن خیالی عین مثال
بووجهله سنی برکون قیلر فتاده چاه

نه چرخ و بختی ظهیرایت نه ماله اول مغرور
نه ایله کندیکی دلخسته نخسر جاه

نه کار صعبک او اورسه ویرر قولایلغنی
بتون امورده درکا، حتی ایله پناه

آچار سهولته قفل کنج الطافی
مدنک آه کبی زوربانک یا الله

قالیدی ایش بزه وای ایدی حال زارمنه
اولوردی عجز ایله هپ کارمنز تظلم وآ

ویرن خدامی دکلدربوفکر وعقلی بزه
جبین حیدی همان ایله سوده درکا،

تخیر ایله خدایک کمال قدرتنه
ایدوب سماوزمیننه بصیرت اوزره نگاه

کور اکلله جلوه اسرار صنع مولایی
جهانه عقل قصیرنجه ویرمه معنایی

ترجیع بند لطیفه آمیز

ویرمشدک اول زمانکه بتون امتحانلری
هپ یاغلدقدی ترک وفراره تپانلری
روزه یله خوش بکورمشیدک وقت وانلری
بوماتم اغلدیرینه هپ نوجوانلری

عید ایردی کلدی مکتبه کیمک زمانلری
ترتیه شمیدی باشلیه لم بزبانلری

خریبه کرچه مکسب جله فنوندر
مشحون فیض اولدیغیده بی ظنوندر
جور وجفاسی لیک بغایت فزوندر
یکورمن صفا یوزی کیرهک قلبی خوندر

عید اوردی کلدی مکتبه کیتک زمانلری

ترتیبه شمیدی باشلیه لم بز یلانلری

اولدمکه نو بهار ابله عالم صفا بولور

قید کدردن اهل محبت رها بولور

بیچاره دل مضیق المده بلا بولور

یوقی بودرد و محنته یارب دوا بولور

عید اوردی کلدی مکتبه کیتک زمانلری

ترتیبه شمیدی باشلیه لم بز یلانلری

کوکله هر مسیره بی بر خیال ایدر

بر کجه رخصت المغه فکر محال ایدر

انسان بو بولده کندینی مجنون مثال ایدر

تنبیه ضابطانه فصل امثال ایدر

عید اوردی کلدی مکتبه کیتک زمانلری

ترتیبه شمیدی باشلیه لم بز یلانلری

بوقاره کونکه طرفه دم افتراقدر

جسم ضعیفه داغزن اشتیاقدر

آهم دخانی شعله رس نه رواقدر

یینه بوکا سبب عدم اتفاقدر

عید اوردی کلدی مکتبه کیتک زمانلری

ترتیبه شمیدی باشلیه لم بز یلانلری

ای دود آچرخ برینه برابر اول

ایامی تیره قیل فلکده شعله کستر اول

ای دل سرور وقتی کدر مکدر اول

اماده سهام قضای مقدر اول

عید اوردی کلدی مکتبه کیتک زمانلری

ترتیبه شمیدی باشلیه لم بز یلانلری

یارب ندر بو محنت دور ودر از بخت

قیلدی بزی اسیر غم جانکداز سخت

مقهور اولوب فاک بره کچسون بو هفت تخت

اوردق سمند تیز رو افتراقه رخت

عید اوردی کلدی مکتبه کیتک زمانلری

ترتیبه شمیدی باشلیه لم بز یلانلری

* ا کرم * دهان میر علیدن بوشب هله

یابدق بونونشیده بی خامه الوب اله

معناسی اوز که نشئه حرمان ویرر دله

کاهی اوقورسه کردم حل معادله

عید اوردی کلدی مکتبه کیتک زمانلری

ترتیبه شمیدی باشلیه لم بز یلانلری

وار ایدی بردلاور پرزور
 کشتگیری دستنه مغرور
 پنجه تاب پلنک وشیر زبان ❁
 حمله فرمای اردهای دمان
 جنک جوی مظفرو غالب
 تندخوی و تشاور و صائب
 کوردی بر شاهزاده دلبر
 جاننه ایتدی تیر عشق کذر
 قیلدی بردهده دستبرد بلا
 فانتن ماه نومشال دوتا
 اولدی معموره وجودی خراب
 پایمال و ذلیل همچو تراب
 باشلدی یانه یانه افغانه
 بر سپند اولدی نار هجرانه
 ضعیفه ظن اولوردی مور حقیر
 آه و فریادی لبک عالمکبر
 عشق بریانه شعله کبر الم
 خلق بریانه سنک بارستم
 هجر جانان کوکلده درد عظیم
 طعن بد خواه جانکداز والیم
 گاه سرده غلو ایدوب سودا

بویله ایلردی حقه عرض رجا
 «قیل حواله هلاکی یارب
 کاوله ترک بلای عشقه سبب»
 «نیجه جانسوز ایمش بو آفت عشق
 نه ایمان درد ایمش بو محنت عشق»
 «دلده هر داغ شعله تاب اولدی
 سینهد، زخم بیحساب اولدی»
 «نیجه راه آپدی جانه تیغ بلا
 کلدی موتم آهکیم حالا»
 «باری کندم بنی هلاک ایدیم
 بر آوچ راه یاره خاک ایدیم»
 «کیدیم افت و خیز ابله یاره
 بولهیم کنددی دردیمه چاره»
 «توبه توبه کیم ایلدم عصیان
 بکا غمدر دلمده مایه جان»
 بویله دائم ایدوب خیال محال
 دشت غمه کزردی قیس مثال
 صورت حالدن اولوب اکا،
 مرحمت معدنی کریمه شاه
 ایلدی اختیار رنج سفر
 عاشقی نزدینسه اولوب زهور

دید ای بنواشکب وادیب
 کشور هجر و محنتد، غریب
 از کجایی و نام و شانت چیست
 کومرا کو که درد جانت چیست
 من که عیسی نفس طیب توأم
 در دلت جانم و حیب توأم
 نیم عیسیکه عیسی مریم
 عرض سوز و کداز میکنم
 پادشاه سریر نازم بن
 حسن و عصمتله سرفرازم بن
 عاشقه رحم و اطفادر کارم
 ذلت و ازم وفادر افکارم
 غمکه چاره بولغله کلام
 درد در آره بولغله کلام
 نیجه در حال زارکای محزون
 سویله کل رازک ابله پرده برون
 آشکار اولینجه و الحاصل
 درد کک چارسی اولور مشکل
 بویله سوزله اول فرشته خصال
 حالنی عاشقندن ایتدی سؤال

یونی بیچاره کوش ایدوب تکمیل
 اولدی لطفیله شرمسار و حیل
 غرق اولارب بحر حیرته بر دم
 ایلدی عزم سوی ملک عدم

عرض ستم
 سن ستمکاره کو کل باغلیه لی
 آه و وکر به به کپر اوقاتم
 تیغ هجرکله یورک داغلیه لی
 خون دل اولدی بیون اقوام
 آهکیم هیچ خبرک یوق بندن
 کیمه شکوا ایده یم یاسندن
 بنی کورد بجه ندر اویله غضب
 هیچ بواوضاعه تحملی اولور
 بنی اولدرمه ییدر قصدک عجب
 بوقدر بویله تغافللی اولور
 بکا بر کره نکا، اینز سن
 کیندی کم بولده بیله کیتز سن
 میلورم سنده وفادن یوق اثر
 بیلم اما که ترا کتده می یوق

تدز اول چهره اوحدتلی نظر
زار اولان بر قوله شفقتده می بوق

اختیاری دگم بنده سکا
بنی عشق ایلدی افکنده سکا

هجر یکه تاب کتورمز کن بن

برده آزاره می لایق کوردک

سویله الهی سورسن هله سن

سکابندن کیمی صادق کوردک

بومیدر سنده اولان رسم وفا
یلمدک قدریمی ظالم حیف

ال و یروب کثرت احباب سکا

شمدی ایتدک بنی مردود نکا،

بولیوب هیچ برینی اهل وفا

صکره اما دبه جکسن ایواه

اوزمان *اکرمی *یاد ایلرسن

ایده بولمز ایسدک نیلرسن

نیمیس غزل

یلمزدک اضطراب دل و درد فرقتی

فهرکله دمبدم قوپارردک قیامت

تحمیل ایدردک عاشقه بیک درلو محنتی

سودک کورنجه اول بت آینه طلعتی

قربانک اولدیغم نیجه کوردک محبتی

اولدیردی خیلی دم بزی جور و جفالتک

دلرده تاب قویمدی وحشی ادالتک

تأثیر آه و زارینی کورینوالتک

یولده سلامن المزایکن مبتلالتک

قدین خم ایلایوب قومامش سنده طاقنی

آغوشنی اوماهه آچارسن ایکی کوزم

دردانه سرشکی صاچارسن ایکی کوزم

شوق محبتله اوچارسن ایکی کوزم

کوبن طولانمدن نه قاچارسن ایکی کوزم

ارباب عشقک الده دکلدر ارادتنی

ای ماه اوج نخوت ایاشوخ فته زا

وقتیله سنده ایتشیدک بونلری بکا

ایتدکلرن بولور کشی دنیاده دائما

سندن قاچوب کورنماهه لرنایمیش سکا

بریبوفا ایمش هله کوردکی آفتی

*اکرم *دخی سونسه کک *ناثلی *کبی

نیقدردی جورک انیده پک *ناثلی *کبی

هر دم جفاکی سو یلشهرک * نا ئلی * صکی
 ممنونیز قیامتهدک * نا ئلی * صکی
 تحریرک ایدن اوشوخ ایسه سن سروقامتی

نخمس غزل

شعله بار اولدی کوکله خنجر ازار حیف
 جان و دل سوز ستمله اولدی آتشزار حیف
 یأس ایدوب چشم امید تیره ور ناچار حیف
 کورمدی کوکله حسن دیده خونبار حیف
 ایتدی حیرتله نجلی طور داده یار حیف
 دامتدن اکسک اولمز خون دل پیکانک
 خانه دلسدر مکانی خنجر مژگانک
 حدی یوق بایانی بو قدر کرچه کیم احسانک
 ظلم ایله باغسلر اوخونی چشمنی قربانک
 جان آلودر لحظه و رمز فرصت دبدار حیف

جور ایله زندان محنتدر درونم روجه
 ایلم شکواینه بن دلسبر مدوجه
 رنک، ایتکده بوقی بودل مشروجه
 صانه یاقز شفقندن سینئه مجروجه

نظره لطفن اسیر کر بزدن اول غدار حیف

دورا و اوب اول کوکلدن قید جان حرمان ایله
 چاک چاک اولسون تتم تیغ غم دوران ایله
 دل اسیر محنت اولسون فرقت جانان ایله
 شویله بیتاب ایت الهی جسمی هجران ایله
 کیم دیسون کورد بکجه عالم یار حیف اغیار حیف
 شرح عالم غمزه سرمست پرخوا بکده در
 مرهم زخم درونم تیغ پرتا بکده در
 داروی جسم ضعیفم موج زهرا بکده در
 خسته عشقم حیانم چشم بیتا بکده در
 درددل مهلاک طیب درددل بیمار حیف
 ایلدی بر ذره * اکرم * داغ سیننه مدن بروز
 قیلدی یکسر عالمی دوزخ کبی پرتاب وسوز
 آدوزار و وقف اولوب بیچاره دل هر شام وروز
 ایلدی ایقاظ ناله م فتنه حشری هنوز
 اولدی چشم امیدم * نامقا * بیدار حیف

نخمس غزل

شعله ریز داغ هجران اولدیغم دمدر بودم
 عشقه برق فروزان اولدیغم دمدر بودم
 بادوش برچیده دامن اولدیغم دمدر بودم
 پیرو عمر شتابان اولدیغم دمدر بودم

بزمگاه قریبه پویان اولدیغم دمدز بودم
ایلمشکن صنع حق شاهنشده اورنگ جور
نخزه ناز ایتر اومه مستغنی آهنگ جور
محو اولوب عشقیله حالا اولدم دلتاک جور
الوداع ای خاک حسرت الفراق ای سنک جور

زم عالمندن کر یزان اولدیغم دمدر بودم
دل اسیر درد عشقم نیلسون تنیده حیات
درد حسرت اولدی جانہ ارزو بخش ممات
ناز واستغنائی قویسون غیری عمر بی ثبات
رهگذار موج اشکمدن صاقنسون کائنات

بهر هجرانم خروشان اولدیغم دمدر بودم
بی نشاندن ضعفدن جسمم فغان وزار ایله
شعله زار اولدی درونم اشتیاق یار ایله
بر عجب حالتدیم کرمیت افکار ایله
زخم خون آلوده صانع حسرت دیدار ایله

پای تاسر چشم کریان اولدیغم دمدر بودم
فخر اید رسم بکایکدر جوهر ذات وصفات
همتم اقبال ایچون اولز اسیر مشکلات
هپاوصاندق بن حیامدن وهم بندن حیات
تاج و تینتن باشنه چالسون سپهر بی ثبات

بن وجودمدن پشیمان اولدیغم دمدر بودم

باشلادی جوشه سرمدہ * اکرما * سودای یار
کلر آچدی داغدن تنده نسیم نوبهار
کریه خیز حسرت اولدی آه چشم اشکبار
اولسون آشمندن ینہ اجزای عالم تارومار
عشقله * نامق * پریشان اولدیغم دمدر بودم

شرقی

دل غایت دزد عشقی کورسون
سورسون بوفراق حشره سورسون
هجرک الی بنی کوتورسون
نقرات

سورسون بوفراق حشره سورسون

باقه کوزوب اضطراب عالم
ترک ستم ایتنه غسیری ظالم
آه ایتکه قالمسون محالم

ایضاً

انصافک یوق مروتک یوق
بیچاره که رحم و شفقتک یوق
اولسه مده وصاله نیتک یوق

ایضاً

داد ایسترسددم سن ایله بیداد

الله ایچون اول جفایه معنان
 ✽ اکرم ✽ دبه ایلمه بنی یاد
 سورسون بو فراق حشر شورسون

شرقی

نیچون محزون باقارسن بکا او یله
 ندر قرغزلغک ای ماه سو یله
 مکدر طور دینگ لایقمی بو یله
 نقرات

ندر قرغزلغک ای شوخ سو یله

اولور عالمده هر بردرده چاره
 اوزله رازی قبل آشکاره
 دل مجروح ایتمه پاره پاره

ایضاً

دوشرمی شانکه اولق جفاجی
 نظر قیل حاله برکزه آجی
 ستملر ایتمه او یله آجی آجی

ایضاً

تکلفدن بریدر طور عاشق
 کلور افعالی طبعه ناموافق
 قصور ایتدیمسه ده عفو ایله ارتق

ایضاً

بو اندیشه یله بالله ✽ اکرم ✽ زار
 قالور تا حشره دک آشفته افکار
 بحق حسن پاکک ایتمه اصرار
 نقرات

ندر قرغزلغک ای ماه سو یله

شرقی

بهار اولدی اچلدی باغ و گلزار
 خروشه باشلدی شوقیله انهار
 صفا جویانه اولمشکن فک یار
 نقرات

بکا اولمز مساعد بخت غدار
 مکدر در آچماز خاطر زار

ایدوب بزم طربده عیشه آغاز
 دل ایتسه استماع نغمه ساز
 اولور تأثیری جانه آتش انداز

ایضاً

جهانه کلدیکم کوند نبری تا
 اوصاندم چرخه ایتکدن نمنا
 یازق عالمده کیم بر لحظه حالا
 نقرات

بکا اولمز مساعد بخت غدار
مکدر در آچار خاطر زار

شرقی

کلدی زمان کشت باغ
دلده اویاندی بیک چراغ
اولدی درونم داغ داغ
نقرات

ممکن دکل سندن فراغ

ای نازکار دلفریب
اولدم غمکه ناشکیب
السه مده وصلکدن نصیب

ایضاً

نه بدی کچنکی ماجرا
اول انفعال ناپجا
یهوده در ایتمه جفا

نقرات

ممکن دکل سندن فراغ

شرقی

یکمدن وقت صفا موسم کل
نوش جام ایله همان طورمه کوکل
عمریهوده در اولق بی دل
نقرات

نوش جام ایله همان طورمه کوکل

عقلک المشینه برمهپاره
ایلمش دردی سنی آواره
انغی تعدیله ارارسن چاره

ایضاً

مجلس آماده اومهوش حاضر
ذوقه معتاد اوله جق بردمدر
کریه لر ناله لر ارتق نیجه بر

ایضاً

مست لایعقل اولوب صبح و مسا
یاده ناب ایله قبل کسب صفا
اولمه دلبسته قید دنیا

نوش جام ایله همان طورمه کوکل

شرقی

رنك حسنك ویردی خجالت گلشنه
تاب رویکدن کدرناک آینه
مهر و مه بگزرمی سن سین تنه

نقرات

یوق نظیرک واریسه سنسنینه

برکور شده ایملدک جان ودلی
نازیبک بردن اسیر و مائلی
دل شکار ایتکده ایشته حاصلی

ایضاً

تیغ غمزدک ایتدی سیندم داغدار
فرقتکله اولدی جسمم پک زار
حاشقه جور ایتده ای مه عذار

نقرات

یوق نظیرک واریسه سنسنینه

شرقی

کوکل بند اولدی اول عصمت صفاته
سزاوار اولدیغم کون التفاته
یکی جان کادی جسم بی حیاته

نقرات

سزاوار اولدیغم کون التفاته

اوهر نازه اول یار صدیقه
فصل شکر ایتیم هر بر دقیقه
وهر ورلک ایتدی فی الحقیقه

ایضاً

اولور لبریز نشئه خاطر زار
کلجه یادمه هر لحظه هر بار
اونازک سوزل اول آزاده اطوار

ایضاً

نیاز وصله بن قالمشیم اما
کوکل حسرتله اولدی ناشکیبا
بو حالی ایلشدم یاره ایما

نقرات

سزاوار اولدیغم کون التفاته

شرقی

«شب وصلت صباحه ایردی فغان» [۱]
اویان ای یاردلنوازم اویان
یکدی حسرتله روزگارم آمان

[۱] بوم صرع بر ذات طرفندن بر مسیره ده بالبداهه ایراد
اولمش و بوجوهله شرقی اوله رق الت طرفی همان اوراده
طرف عاجزانه مدن امکان قالمشدر :

نقرات

اویان ای یاردن و ازم اویان

صبحه دك زارو كریه ناك اولدم
تیغ نازكله سینه چاك اولدم
یتر ارتق یتر هلاك اولدم

ایضاً

یستر عشوه ده یاتوب اویله
نه یولور سن یواو یقودن یویله
اویان ارتق رازده سوز سویله

ایضاً

ایشته صبح اولدی ایریلق دمیدر
❁ اکرمك ❁ بوزمان ماتمیدر
سن او یورسن مروت اویله میدر

نقرات

اویان ای یارشیه کارم اویان

شرقی

غمکله یاندی سامانم •
هلاک ایله بنی جانم
حلال اولسون سکا قانم

نقرات

بنی اولدر بنی اولدر
کیمی ایسترایسدك كولددر

یانوب عشقه بن ناره
اچلدی دلدی صدیاره
بودرده غیری یوق چاره

ایضاً

اولوم کرچه برایشدندر
فراق کدن چوق اهنوندر
غمکدن موم احسنوندر

ایضاً

سکا ویرد کجه بن ثقلت
جهانندن جان ایدر نفرت
یو وارلقده ندر لذت

ایضاً

رجال عرض ایدر ❁ اکرم ❁
بوصورتیه سکا هر دم
بکاتار اولدی بو عالم

نقرات

بنی اولدر بنی اولدر
کیمی ایسترایسدك كولددر

شرقی

صالت بن ایدم زائد اولان چونکه اراده
کید یورم دشمنلرم قالسون بوراده
مولا قولایلقلر سلامتلر باراده

نقرات

کید یورم دشمنلرم قالسون بوراده

کوزلرمدن اوزار کیت کیت بتون وطنم
غربت عالنده اولور غیر می مسکنم
یارم اکد قجه یاش دوکر کوزلرم بنم

ایضاً

الله صاغلاق ویرایسه ینه بر زمان
احباب ایلله وطنده کزرم شادان
قدر بویله ایمش شمعی چاره نه همان

نقرات

کید یورم دشمنلرم قالسون بوراده

==

ابتدای غزلیات

قافیه ألفا عدد غزل ۶

حباب باد، دن اولد قجه شکل چرخ دون پیدا

ایدر موج صفاسی دلد، صد داغ درون پیدا

تعالی الله نه واسع بویه کهدر عالم تجرید

ایدر هر قیس بی پرواسی بردشت جنون پیدا

اولان سرماییه دار فیض عرفان بزم عالمده

ایدر جشید دوران اولسه بخت واژ کون پیدا

ایدر کم جذبه حسنکله ره پی کرد استغنا

قیامتگاه کوی عشقه بر کون رهنمون پیدا

کور نیجه پرتو مرآت روی عصمتک قیلدی

چو سیماب اضطراب مردم چشم سکون پیدا

اولور کن پرتو افشان عالمه خورشید دیدارک

نه ممکن ایلسون بر ذره خاکم سکون پیدا

نهانی برنگاه کترین فتنه انکیرک

ایدر *اکرم* کی صد عاشق زار و زبون پیدا

ارتقاغ جاء ايله مقبل نه ناز ايلر بكا
 زنده رفعت دشنم كردون نياز ايلر بكا
 نامر ادا اول زنده محو بنشانم كيم قضا
 راح عشق شمله هستي كداز ايلر بكا
 عازم معراج و صلح محرم بزم يقين
 حامل وحى خدا افشاى راز ايلر بكا
 بسته قيد تعلقدر دلم زلفنده تا
 عشق علويتله عرض امتياز ايلر بكا
 محو ايدز * اكرم * وجودم تابش برق جمال
 اول سيبدين يار حسن نيم باز ايلر بكا

رنگى بو يا افتاب سودا كيسومى اويا سحاب سودا
 عالمارى قيردى تيف غمزهك اى ديدهسى مست خواب سودا
 ايلردى كايى مست بيهوش كرايلاسه بر خطاب سودا
 نقش اولدى دله خط غدارك هر نقطهسى بر كتاب سودا
 هر قلنده اولور سه ايلر احيا صد محشر اضطراب سودا
 شور افكن آفتاب غمدر رويندهكى اب و تاب سودا
 ذوق دل و جانم اولدى * اكرم *
 جور و غم ببحساب سودا
 كفتكوى غيب ظاهر در بيانندن بكا
 فاش اولور سر عدم ز ياد هانندن بكا

تيف هجرى چاكر يز سينه مجروح ايكن
 اختفا دوشمز كان ابروانندن بكا
 مجلس وصل كده كريان اولديغم معذور طوت
 بر طبيعتدر كه قالمش غم زمانندن بكا
 كلشن آرا بلبل وحدتشناسم كيم كاور
 شوق ديكر عالمك دور خزانندن بكا
 * اكرم * ذوق آشنائى وصل و هجرم محشر ك
 يوق اميد و بيم نيران و جنانندن بكا

زند عشقم عالم معنى مسخر در بكا
 كشف سر مشكلات امر ميسر در بكا
 فيضياب مائه فقر و فاقم تا ازن
 كشت صحراى محبت حيا كبر در بكا
 پرتو افشان سمايم سايه انداز زمين
 همتمدن ذلت و رفعت برابر در بكا
 عيسى افلاك تيمر بدم زميندر مسكنم
 آسمان و خاکدان معنیده همسر در بكا
 نائل نيم التفات چشم يار اولسم نوله
 زخم خونين داغ داغ سينه زيور در بكا
 اول پرستشكا هدر دن عالم وحدتده كيم
 ذره * اكرم * بر رلوح مصور در بكا

دلداده اولمش اوله مکر کیم وفاسکا
 کیم دوشمش اولده زوزازلدن جداسکا
 جورک اورتبه روحفزادر که دوستم
 بیت کوکلم اولسه ایلمرایدم مبتلا سکا
 خک ایلسم وجودمی راهکده چوقیدر
 مقبول اولیدی جانم ایدردم فداسکا
 قیدم دکل اوچشم تغافلکه سنده وار
 عالم اولورسه قصدايله کر اشناسکا
 فرسوده پای وادی عصیانسن * اکرم *
 باردکر دکلی لباس ریاسکا
 قافیه با عدد غزل ۸
 زهاد وارینی تلف ایلمر حیاته هب
 عشاق نقد جان ویرامامانه هب
 برعکس اولوب شریعت دین محمدی
 اولمش بدل رشای اکابر زکانه هب
 رغبت جهانده ثروت و جاه و جلالت در
 بیکانه در زمانه کمال ايله ذاته هب
 مختل اولوب دماغ خلایق طباع ناس
 اولمش معیب عار و ادب کائناته هب
 * اکرم * ندر بوسر عجبکم هماره خلق
 مفسد لری مقارن ایدر التفاته هب

باقد قیسه تابرنک رخ یاره افتاب
 دوشمش سکون خیره بیچاره افتاب
 ظن ایتمه خیط شعله اولوب ناشکیب عشق
 ایتمش نقاب عصمتی صد پاره افتاب
 ای ماه عشوه جلوه کهک اوله لی زمین
 برداغ سدر بو کتبد ذواره افتاب
 هر روز ذهره عرض قاش بجال ایدر
 بکزر باقلسه شاهد بازاره افتاب
 بزره تاب عارضکی کورسه بی کان
 ابدال دل کی کزر اواره افتاب
 صانع سحاب ماتم هجر کله کسوه سن
 همرنک ایدر فلکده شب تاره افتاب
 دل تسلیت بو اوردی باقوب هجر یارده
 * اکرم * اولیدی قابل نظاره افتاب
 یساق قاتجیه باده شادی مأیه اب
 کویا که سدا ولندی صفای ریابه باب
 هراتی نخل طور نیلایه بکزه دی
 ویرد بجه نور دیده حروف کتایه تاب
 نغمه کتهانی ایتسه گاهی نوازش
 بالله دل کتور من ایدی بو عتابه تاب

غرض سرایتمه خنجر سرتیز عشقنه

ایدل بو پهلوانلغی باری نیایه یاب
جورکله تلکاملق اکسک دکل دله

طاس درونمیدر بوزقوم عقابه قاب
نیهوده قیلله نوع جماده پرستشی

برعشو کار آفت شیرین خطابه طاب
جویای شاهراه امل اولسه زینهار

* اکرم * طریق عشق ملامتنصابه صاب

هنکامه بهار نه عالمده در عجب

دور صفا مدار نه عالمده در عجب
عالم اسیر کشمکش دولت اولدی هب

فقریله اقتضار نه عالمده در عجب
باش باشه ویردی فتدده هر تار پرچی

طویمز می روزکار نه عالمده در عجب
فکر خطکله چیقدی کوکلدن دم سحر

آه شراره یار نه عالمده در عجب
پروانه وار مخو وجود ایتدی عاشقان

اول شمع شعله دار نه عالمده در عجب
* اکرم * رحیق نظم له بن مست حیرتم

استاد جم شعار [۱] نه عالمده در عجب

[۱] برادرم عزتو محمد جلال بک افندی مراد اولمشدر

اول شاعر یکانه که شبه و نظیری

دیر خلق روزکار نه عالمده در

آهم اولنجسه ولوله ارای اضطراب

عکسی قیلر فلکری کوبای اسمر ب

کوزده خیالک اولسه نه دم جلوه ساز ایدر

هر قطره سرشکمی دریای اضطراب

بالله عشقک ایتدی دلی مایه کیر فیض

اولدی حریم جانیه سویدای اضطراب

کور بایماله گاه سزاخاک جسمی

تا قالمیم اسیر تمنای اضطراب

خویر بز تف و تاب غم صائمه دوستم

دلدن ترشح ایلدی دریای اضطراب

* اکرم * بوسوز و تابه اولمزمی آه دل

ارض و سمایه زلزله بخشای اضطراب

ظهور تاب غم داغ دل صد چاکدندر هب

سر مرده سوز سودا سینه غنا کدندر هب

اولورل کج نهادان مایه کیر نشووه اقبال

حصول خوشه انکور نخل تا کدندر هب

ادانیدر مدار اشتعال کلخن شورش

علو کبر اولسی نازک خس و خاشا کدندر هب

آولان آزاده بنده قید عالم اهل غفلتند
 هجوم درد و محنت حالت ادر اکنند ره
 نه دمدر سینه چاکم خواهش زخم جفا سیله
 شکایت دلدہ * اکرم * غمزہ چالاکنند ره
 شمع اهل فروز گاہہ غم آہدر بوشب
 بزمدمہ چنک نالہ جانکاہدر بوشب
 کورد کبہ نور رویکی سلطان ماہتاب
 برکستہ ساز نشکہ جاہدر بوشب
 اطوار شوخ غمزہ یمان عشوہ دلفریب
 سرناپا اداری دلخواہدر بوشب
 ہر شراری شعلہ داغ جنونیک
 نجات فزای رنگ رخ ماہدر بوشب
 اول یوسف وفایی کوکل جستجو دہدر
 ہر بر مسام تنینہ بر چاہدر بوشب
 برانہم غمکہ کہ سر سہنک مشہدم
 دشت بلادہ مشعلہ راہدر بوشب
 خواہش بگذار زخم دم تیغ بار اولوب
 ہر داغ * اکرم * دهن آہدر بوشب
 شوق آور اولجہ دلہ نظارہ لک ہپ
 چون غنچہ انوار اچیلور یارہ لک ہپ

بر شیخ سر انداز چکوب چارہ لریں کور
 کلدی در احسانکہ بیچارہ لک ہپ
 کور سینه پرداغی ای ورد تجلی
 انوار افسردہ ہجر ایلہ فوارہ لک ہپ
 خورشیدہ ایدر ناز اولیجی سودہ الماس
 ہر داغ دلی سینه سی صد پارہ لک ہپ
 * اکرم * کبی کورد کبہ سر زلفک اولور
 کردن زن زنجیر غم اوارہ لک ہپ
 قافیہ تا عدد غزل ۴
 اولدر بنی اولدر غم عشقکہ خرابایت
 تارہ کذر نازیکہ بر قبضہ رابایت
 بحث ایلہ واروب اول مہمہ شور یدہ لکمدن
 ای آہ بوری کوینہ عز مکدہ شتابایت
 ہم داغی رشک آور نیران بلا قیل
 عقبادہ دہ یارب بکا عشقیلہ عذابایت
 خون جگر رشکہ ور شوق ایدوب ایدل
 ہر قطرہ سنی داغزن موج شرابایت
 اتش کیلوب افت سودا ایلہ * اکرم *
 تاروز جزا دوزخی خویریز حجابایت

نقشه کسـتر دزدله بوی جنون ارای دوست
 شعله جوش اولسه نوله طوفان کبی سودای دوست
 الوفاق ای بخت وارون الامان ای چرخ دوز
 عالم سوداده اولدم جانله جوای دوست
 دن کراتیار کناه عشقه بیلیم نیجه
 ایلسون عزم سبیل کعبه علیای دوست
 فتنه خیز اولدی قیامت صحن بیت اللهده
 دلسده اولد قبحه خرامان قامت بالای دوست
 ایتدیلم کارشب و روزم فغان * اکرم * فغان
 جور طاقتسوز اعدا درد استغنائی دوست
 ای غزه جهان ملکئی پرفته و شورایت
 ارواح قدس دندخی اسایشی دورایت
 ای باداومارز کورده کوینی سندن
 چشم دلی روشنکده شوق و سرویت
 معناره کلیم اول ینسه خاموشلق ایله
 پروانه کبی کندیکه هرافتی طـورایت
 دوش خالره پاینسه محـوایله وجودک
 بوصو رتله مشـهد کی مهبط نورایت
 * اکرم * کبی تاشو یله زبون ایله وجودک
 کیم جای پناهک تهبال و پرورایت

قافیه جیم عدد غزل ۱
 ملکیت عشقه خرد راهمون اولمز هیچ
 قیدجان بدرقه دشت جنون اولمز هیچ
 صاف دایم تری بر جنبش ایدر شور هوا
 روزگار اسدیکی دم یمده سکون اولمز هیچ
 اهل تمیز بولور غفلتله اسایش
 خوابسز نشئه ارام عیون اولمز هیچ
 پاک طبعان اثر حادثه غم طوتمز
 عکس زشت آینه ده داغ درون اولمز هیچ
 درم ایچره نیجه بیخیتی شهید ایتسه یننه
 دامن غمزه سی اغشته خون اولمز هیچ
 کوسـتر دلاره هنسکامه رستاخیزی
 غمزه سی کبی صور بند فسـون اولمز هیچ
 غم ایله سلب شعور ایله همان ای * اکرم *
 ملکیت عشقه خرد راهمون اولمز هیچ
 قافیه حا عدد غزل ۱
 شمع تیغ عتابک که قیلدی دلده وضوح
 اولوب کدا خنسه کوزدن دوکلدی جوهر روح
 کوره یدی لعلکی ناموس اکبر ای شده ناز
 صباح حشره قدردا اولور دی مست فضوح

جهانی غرقه خوناب اشک ایدر چشم
زمانه اولسه عجبی مثل دوره نوح
اورتبه در غم واندوه دلکه تاباید
یازاسه صفیه ایامه اولهیه مشروح
اوقیس بادیه کرد غم که بندن ایدر
مال لفظ ملامت مقال عشق سونوح
حذر زمانه ده نااهله بحث شعرایمه
اولور نفاست طبعی قدر کشی مقدوح
شفق دکل کور بنان هر سحر قضا * اکرم *
اولور فلکله ته جرعه پاش جام صبح
قافیه دال عدد غزل ۳
یازنبجه سرنوشتیم خامه ایجاد ایدر فریاد
غریبیم بکا هر دم طالع پیداد ایدر فریاد
عجب بر شعله جوهر فروز ذات ایمش عشق
جدا اولد قبحه دلدن عقل واستعداد ایدر فریاد
بن اول محشر که عشقم که هر قبضه ترایمده
اولور نالنده صد مجنون و بیک فرهاد ایدر فریاد
بن اول بیگانه عالم شهید عشق یار مکیم
زیارتله سر قبرمده انجیق باد ایدر فریاد
انی سن صانده زور ضربه دستکله پیدادر
کوروب هپ زخم سینه خنجر فولاد ایدر فریاد

معین سینه چاکاندر شکایت معنوی * اکرم *
که نایک اعتبار و فیضی مرز داد ایدر فریاد
قدر قیلس جالک رشک روی انور خورشید
سکا بالله سرتاج اولسه لایق افسر خورشید
عجب محو نبجلی کاه عشقم ذره می افلاک
ایدردی بولسه کل دیده روشنتر خورشید
تماشا قیل جهان زیر کیسوی سیاهنده
نهاندر پرده ابرایچره کویا پیکر خورشید
سزادر داغ آتشتاب ارباب غم عشقه
مسیمه سحر ایدوب ساییده قیلسه جوهر خورشید
دوشنبه عکس تاب عارضی جام میه * اکرم *
اولور هر بر حبابی کویا بر ساغر خورشید
نجلوه کرنور نبجلی دلنده جانان نابدید
عرشی طوتمش برتوی خورشید رخشان نابدید
برجهان ارای غیبک داغدار تیریم
دلنده بیک زخم بلا مشهود پیکان نابدید
خوش سیاستکاهدر دشت هوای اعل یار
هر سرابی بحر خون اولش شهیدان نابدید
شویله سرگردان جام بزم قریم کیم اولور

چشمه سر تا پیا اجرام امکان نابدید
 دلده در یاسیله در خون شهادت کیم ایدر
 قطره سی صد کر بلای دشت هجران نابدید
 کر کید رسم حشره کریان سیل اشکمدن اولور
 کاشن جنت خراب آباد نیران نابدید
 بوالعجب دیوانه عشقم که * اکرم * بن اولور
 برنگاه وحدتمده کفر و ایمان نابدید
 قافیه ذال عدد غزن ۱
 زلفک کاوله تحریک صبادن متلذذ
 ارواحی ایدر دام بلادن متلذذ
 زویک نوله کر خواش خط سیه اینسه
 کیم شعله اولور رنگ دجادن متلذذ
 زندان تماشا کراشوب خرامک
 جانبیله اولور روز جزادن متلذذ
 تاحشره دکن عشقه مألوف عذاب ایت
 یارب دلی قیله صفادن متلذذ
 * اکرم * کبی حق کویلرک حالی فنادر
 عالم اولیحق وضع ریادن متلذذ
 قافیه را عدد غزل ۲۰
 جمال پای اثر تجلیای محبتدر

مه و خورشید ایکی چشم تماشای محبتدر
 یو وضع سر نکوندن تهید رصانه قدرته
 بونه طاس فلک لبریز صهبای محبتدر
 کوکل عشقیله برنیران محشر سوزدر کویا
 قیامت انجیق اول قد دلارای محبتدر
 عبتدر پیچتایم کتم راز درد عشقه کده
 که هر زخم نگاهک تنده کویای محبتدر
 اولور می سیل جیحون هم خروش اشک پر خونم
 کوکل * اکرم * محیط هفت دریای محبتدر
 قوسین قضا حلقه جمعیتدر
 اداب رضا قاعده عشرتمدر
 بیمار غمزشویله که انفاس مسیحا
 بارافکن دوش دل بیطاعتدر
 اول باده جاز که جهان داور عرفان
 مست اثر نشئه بیتمدر
 شاهنشاه پردیده ملک عشق
 غوغای قیامت اثر سطوتدر
 ازاده ایدن قید فنادن بزی * اکرم *
 زور آوری سرکشی همتدر
 داغ بردلدر دل سوزانه نورل

بندن اخذایلر سوم سوزشی محروزل
 اولیه پرسوزم که قبرم برسمند زارده
 کشمکش طعمه ایتدیکه وجودم دور
 بارک الله اول نه سردر کیم قومز دلد کدر
 میله مالامال اولیجه ساغر بلورل
 ایلدی یکسر دل افاقی پر آشوب و شور
 فتنه خلاقییدز اول ترکس مخمورل
 انکسار طبع پاک ایتمز قبول التیام
 هیچ کناد اولور می یالینه مکسورل
 ضیق دل شیرینی مغز مذاقی تلخ ایدر
 می اولور افشردده اندیق اولان انکورل
 غمدن ازاد اولمای *اکرم* دل اهل کمال
 ماردن خالی دکل دروازه کنجورل
 غبار الودیک مرآته اثار جلادندر
 دل صاف کدر نالک اولسی محض صفا
 شکست بال مور کتر بوق کسه ده قدرت
 مشیت جله اشیا ده احکام قضا دندر
 کربانچک ایدر سرخی خجالت غنچه شوخی
 ظهور وضع کستارخی کهی فرط حیا دندر
 ویرن فیض هوا در عشقه استعداد روحانی
 خروش کر به مستانه تأثیر صداد دندر

سیه کون ایلرای *اکرم* سحابی قطره باران
 کبارک ظلمت رنگ لقا سی هپ غنادندر
 خون جگر که غزه سنی مست ناز ایدر
 بیگانه اشنادیم یوب کشف راز ایدر
 دام بلای پرچکه قید اولان کوکل
 تیغ قضای غزه که عرض نیاز ایدر
 برزده تابش رخی کور سه آفتاب
 تاحشره دلکوسیه سوزو کداز ایدر
 لنت او مرد محتشم بی فضیله
 اقبال دهری واسطه امتیاز ایدر
 اکرم اودلکه جلو که حقد رانی عشق
 برادار دار وحدت ایدوب سرفراز ایدر
 لسان عشقه کوکل ترجانم اولشدر
 ندیم نکته ور غیب دانم اولشدر
 اوداغلو که مکانات رزم هجر کدر
 طراز سینه بخت نشانم اولشدر
 نه حاصل ایتدی سوداگری عشق بتان
 مکر که سودی خردین زیانم اولشدر
 نه ممکن اوله مسرت قرین قلب حزین
 همواره آه درون پاسبانم اولشدر

چکلسون اهل سخن رهگذار دن * اکرم *

سمند خامه بنه زیر رانم اولاشدر

بزم وصال دملری هپ خاطر مده در

اول عالمک کرملری هپ خاطر مده در

جاروب التفاتی کی درمن دروندن

خاروخس ستملری هپ خاطر مده در

بلبلارک فغانی لازم دکل بیان

کل فصلی اول نغملری هپ خاطر مده در

پیمان شکن در اول بت غدار اگر چه کیم

ترک جنفا قسملری هپ خاطر مده در

* اکرم * تخیل ایلیچک ایدر کوکل

بزم وصال دملری هپ خاطر مده در

ریاضت زاهده دور بقانک جنتنددر

فساد اهل هوایه ماسوانک لده در

تجانب باعث فقدان حسن زندگانیدر

وحوشه عسرت تحصیل دانه وحشتنددر

ویرر زور هوا در یاد لانه رخصت جنبش

تلاطم یمده زیر روز کارک شدتنددر

رواجن بولسه * اکرم * نوله کرکاله عرفان

کساد معرفت نقیضاد علمک ندرتنددر

توژرخک که چاک دلمدن ظهو زایددر

هر برقی داغ سینه می مانسد طور ایدر

دهشت پذیر اولوز نکه کدن دل قضا

خون جگر که غمزه کی مست غرور ایدر

برلعه تاب مهر رخک عقل اولی

اتش فروز خرمن صبروش عور ایدر

صدر شک او سر بریده شمشیر عشقه که

کیم مشهدین طریکه شوق و سرور ایدر

اول مست راست پویه عشقه حسد حسد

کیم بی فتور جسر صراطی مرور ایدر

* اکرم * اولنجه شمشه پاش عکس روی یار

خه و نابه سر شکمی دریای نور ایدر

بسر تسر خاقان عالم زیر فرمانده در

سوره انا جعلناک اول شهک شائنده در

خضر اولور قربان شهادتگاه عشق پاکنه

جوهر جان موجه شمشیر براننده در

روز کارک چشم خواب الودی بیدار اولسون

محشر اشوب و محنت زیر داماننده در

بسر تسر شیرازه حسن نظام کائنات

پیچ پیچ رشته زلف پریشاننده در

اوز که ظلمتگاه در * اکرم * سبیل عشق کیم
 نشسته جاوید وحشت آب حیواننده در
 نکهت زلفک و برنجبه جانہ بوی نو بہار
 اولدی انشزار دل ہم حال کوی نو بہار
 فرش ایدردی پاینه کلر قاش عشوہ سن
 اول مه حسن ایتسه میل چارسوی نو بہار
 خط نوخیزی چنپوش ایلش باغ رخن
 نوله کرافاقی دو تسه گفتکوی نو بہار
 کلشن حسنک کورن بر کرہ ای کلبرک ناز
 ایلزدورخده اولسه ارزوی نو بہار
 شوق سیر قامتکله عکس سربو باغدن
 اولدی زنجیر جنون پایمده جوی نو بہار
 بی خزاندر زخم عشقک اشک خون انوددن
 سایه عشقکده اولدم ابروی نو بہار
 قطره خون جگر کلخیز ایدرخاراری
 دلده او اصور تنده در * اکرم * غلوی نو بہار
 چشمن او غره مستکه مستانه کوسستر
 هر اشنا نیکاهنی بیکانه کوسستر
 فیض بہار شبئی یاقوت قام ایدوب
 دایمان کلده جوهر شہدانه کوسستر

بختده اولسه عاشقی اول ماه عشوہ نک
 ہجران کوی بنہ غریبانہ کوسستر
 کامیکہ طرف زلفنی تحریک ایدر نسیم
 هر بر خنده بیک دل دیوانہ کوسستر
 هر راست بینہ جلوہ معنای حسن وعشق
 شمع رخکده خالکی پروانہ کوسستر
 آیین ذوق میکده عشقه آفرین
 هر بینوا کداسنی شاہانہ کوسستر
 * اکرم * نوای بلبل آتشخروش دل
 ماتمکہ درونی طربخانہ کوسستر
 مشترک
 بہا تیر نیکاه غمزہ سی لخت جگرده در
 هر قطره خون لخت جگر چشم ترده در اکرم
 اکرم کوکام نہ دمکہ کورہ کہ روین ایدر ہوس
 بہا رخسارینہ اوزلف سبہ مقام پرده در
 بلبلارک تمہیدر افغانی صبحدم
 تأثیر آہ عاشقہ وقت سحرده در اکرم
 اکرم جاسوس آہ عرش مسیرم یلورمی آہ
 بہا خیلی دم اولدی کورمبہ لی یار نرده در
 بہا آفتس اولسه عالم افلا کہ چوقیدر
 اول موجر کہ نالہ آتش اثرده در اکرم

اکرم براوز که حال ایله گذران ابتدی نو بهار
 عالم صفاده هجر ایله کوکلم کدرده در بهار
 اولمز * بهار * بو بزم نماده نشه یاب
 عشرت صفاسی * اکرمه * جای د کرده در
 خطش برنکی غمیه دلد سو دایوز ویر
 خط بخط صد شرحه داغ سویدا یوز ویر
 خط معجز نقش ایله یازمش قضا رخسار بکه
 ایت حسنک که ایتدیکه تماشا یوز ویر
 خط بر آورد در جال پاک جانان بعد از بن
 دلد بی پرواینه خیلی تماشا یوز ویر
 خط تمشق ایاز قیلز تعلم در سنی
 خواجده دوران اوشوخه کور که حالا یوز ویر
 خط کونا کون ایله یازسه * اکرم * بو غزل
 یاره شور کیم طرز خاصنده بوه غما یوز ویر
 غزه که طرف چشم سخنکوده کز انور
 بر شیر در نشین اهوده کز انور
 کاشنده ویر سه رخصت رفتار قدینه
 عکس نهال سروته جوده کز انور
 ظن ایته شب جهانی سیاه ایلا آهمز
 رویکه زیر پرده کب سوده کز انور

هستانه صونسه غزه سنه تیغ شعله تاب
 دلار شکنج زلف سمن بوده کز انور
 کوردیکه آفتاب رخک شعله ریز شرم
 یوسف حرم چشم ترازوده کز انور
 * اکرم * اوشوخه سجده ورا نقیاد در
 کوکلم که زیر کوشده ابروده کز انور
 دست دودنده کی ای آه جگر یاره میدر
 بویه عزمک سحری بزمکه یاره میدر
 چاره ساز غم عشق اولیه شمشیری کبی
 اومهک کشته تیغ غمی بیچاره میدر
 اوج افلاکده هر شام و سحر شعله قشان
 شرر آهی یاکو کب سیاره میدر
 اولدم اولرتبه صفایاب بهار عشق
 دلد زخک بیله نم لاله میدر یاره میدر
 داغ خونینی اولان شعله نثار ای * اکرم *
 آتشین نوچمن عشقه یافواره میدر
 کهنه کلزار جهان ایلدی تجدید بهار
 نوله جام السه اله کل کبی چشید بهار
 سنبلی اولدی کوکلمده هوای زلفک
 سرزده سبز خطک ایلدی تأیید بهار

و شك و غیرتله اولور سر بزمین نجلت
 کورسه کرقد سز ازاده سنی بید بهار
 بلبل اوازی دکل نغمه ککران کاشن
 هر سحر ایتده در شوق ایله تنجید بهار
 دوشسه کرسایه زالا و قدی اول غنچه شک
 فیض تأثیری ایدر کاشنه تأیید بهار
 عید اضحاده [۱] هالی چن بر برینه
 عید تبریکن ایدر هم دخی تسعید بهار
 نقش رنگین ایله * اکرم * قلم نازه ادا
 بویله ایله ورق خاطره تسو بد بهار
 جام عشق جرعه سن ارباب غم نوش ایتدیلر
 شوقدن دنیا و عقبایی فراموش ایتدیلر
 طوتدی عرش و کرسی یاحی نعره سی ارواحدن
 وصف لعل کیم صر بر خاوندن کوش ایتدیلر
 بزم عشقه اوغرایان رس طو خرد عاقلارک
 نیمه سن بر جام ایله سرمست بیهوش ایتدیلر
 قطره سنده هفت دریای محبت موج اوربر
 راح عشق کیم ایچنلر بن کبی جوش ایتدیلر
 * اکرم * اولد قجه نکه سبخ مجاز اهل هوا
 صائمه خطر وی دلارایی سیهوش ایتدیلر

[۱] بو غزلک انشادی اول بهاره مصادف اولان بر قربان

بیر ایتده ایدی :

اتشین لعل لی تنخاله دن رنجیده در
 غنچه باغ تنجلا زاله دن رنجیده در
 آتش جاندر او مه ناز گلکن کور کیم بنه
 انعکاس آتش سیاله دن رنجیده در
 داد قیلن شفقت ایتز عاشق مجر و حنه
 هم بنه تأثیر آه و ناله دن رنجیده در
 جلوه گاه ایتز حریم جان پرسوز م او ماه
 شویله ناز کدر که جسمی هاله دن رنجیده در
 * اکرم * آه ایتمه سر کوینده اول کابرک ناز
 تف و ناب شعله جواله دن رنجیده در
 قافیه زاعدد غزل ۸
 که غوطه خوار قلمن عمان غر بتر
 که سینه سوز آتش نیران غر بتر
 بی همدم موافق وی یار غمکسار
 یارب نه تیره بغت غریبان غر بتر
 دالر بهمنشین سر زلف خم بنخم
 بز تار مار وادی هجران غر بتر
 که چتر یطناب قوروب دود آه دن
 دشت بلاده خانه بدوشان غر بتر
 خورشید اولوردها غمزه نم چکان لطف
 کیم تشنه کان سر پیا بان غر بتر

اولسق عجمی همروش عمر بی ثبات
 شمدی ره فناده شتابان غربت
 صاورلدی خاك اولوب تیز روز کاردن
 ای وای حسرت کله پریشان غربت
 اولد قجه دلد، شعله فشان داغ اشتیاق
 پرتو فروز کوشه زندان غربت
 اولمسه کوی یارده * اکرم * وطن نصیب
 تاروز حشر قادمه جنبان غربت
 بهم برق جالز رخ لبلا ده عیان
 هم آتش عشق ز دل قیس ایچره نهان
 اول داو ز عشق ز دل صد چاک ایله هر دم
 بیک لشکر اندوه و غم کهف امان
 بز خا کنشین در میخانه عشق
 کینسر و دانادل جشید نشان
 تنک اولسه عجمی بزه نه ساحه امکان
 بز رفرف خوش جنبش ازاده عنان
 یاران ایله در دعوی بیجامن عجبکم
 اعدایه تیهر کرده نقد دل و جان

برفتند شور افکن بی کفت و شنیدز
 بز تیر قضا مامن بی قوس و کاز
 ارایش الفاظ نه لازم بزه * اکرم *
 بز شاعر رنگین سخن تازه بیان
 هوس پذیر عتاب ز نیکاره دک کیدرز
 قضا که غم اولان بر دیاره دک کیدرز
 هوای عشق ایله خاك اولسه تن خلاص اولز
 غمکله خانه روز کاره دک کیدرز
 قنی او کونکم اوله خطی سر نمای ظهور
 نسیم شوقله سمت بهاره دک کیدرز
 پراولدی تحفه حسرتله کار بان وجود
 ره فغانی طوتوب کوی یاره دک کیدرز
 چون اولدی ناصیه مز شعله ریز داغ جنون
 صباح محشر آفت نثاره دک کیدرز
 کوکاده جذبه حسنک اولیجه جلو نمون
 جوار بار که کرد کاره دک کیدرز
 بو نظمی زیب کف افتخار ایدوب * اکرم *
 جناب * نامق * قدسی شعله ده دک کیدرز
 جویان اوله رق کویکی اواره لر بز
 بی روح کز بر سوری بیچاره لر بز

مختله اولور ساغر من کاسه زهراب
غمیدن دلمز آرنجه آرلر زبز

میل ایلیر نعمت الوان فضا به
هجر کله بو عالمده که غمخوادر زبز

موسالری بز طور نیلای جساک
صدرده حجاب اولسه بنه پاره لر زبز

بلبل کی محرم دکاز باغ جاله
بردم رخکد قائل نطاره لر زبز

* اکرم * کی آفرس اقبال جهان

آه ایله رک بختی قاره لر زبز

لعل ای بر بادده ناب طرب انکیز
کلر خلری هم رنگ خضاب طرب انکیز

کلبانک نواسنجی هجران ایله پردر
دلخانه سی برجای خراب طرب انکیز

هم اغلدی هم کولدی دل از اید بیک یار
هیچ کورماشم بویه عتاب طرب انکیز

بر مرتبه آهنگه قیام ایلدی کوکام
سیرانه وقف اولدی رباب طرب انکیز

اول بجه مطربله عجب قنچی زمانده
کوکام اوله هم نوش شراب طرب انکیز

بن سالک شهره خراباتی عشقم

یوق انجلین راه صواب طرب انکیز
* اکرم * قلمک چونکه سنک نای طربنا

اشهاری سعیدنده کتاب طرب انکیز
مشترک

اکرم جانه هر جنبشی وحی آورا عجزاز هنوز
غزیه ساحری جبریل ایله هراز هنوز نامق

نامق شویله در رفعتیکم ذره خالک رهنگ
افتاب اتمامش اولتیبی احراز هنوز اکرم

اکرم جوهر جام ابدی سنک ره مشهد عشق
اولمدن تیغ قضا عمر که پرداز هنوز نامق

نامق عزم ایتای روح شهادتکده عشقنه کیم
جانه میل ایلش اول غزیه سرباز هنوز اکرم

اکرم قیلدی مفتون نکهک دللری هاروت مثال
ایتمدن غمزه لرک فتنیه اغاز هنوز نامق

نامق سیننه سن اه ایله دل پاره لاش یار لاش
ایتمامش یاره جگر پاره سن اراز هنوز اکرم

اکرم دل عشاقی هلاک یلدی نازنکهک
عاشق اولدرمدن ایلر نکهک ناز هنوز نامق

نامق اولدی یک جنبشی چاک افکن صددام بلا
مرغ ره ح اولدی تاب آور پرواز هنوز اکرم

اکرم اولدی خوناب سرشک ایله درون طوغانزار
 دلده تنور محبت شرر اندازدهنوز نامق
 طبع * اکرم له * دل * نامق * آزادی کور
 ایکی بلبلدر اولور شوقله دمساز هنوز
 کیمکه قولنده ثبات آور پیمان اولمز
 عقل ایله علم ایله عرفان ایله انسان اولمز
 مطلب فیضی هوا جسدن اولان آزاده
 صیت نام المق ایچون غبطه کش شان اولمز
 اول نصایحکم ایده قائلی ضد ایله عمل
 بالطبع کیمسه ده اجر اسنه عیلان اولمز
 طوغری سوز جوهر مطلق کبیر حالبو کیم
 جوهرک قیمتی بر حال ایله نقصان اولمز
 کشتی دنیا به کلور خیره شری بیلک ایچون
 حیفکیم واصل سرمزل عرفان اولمز
 درد چوق غائله بسیار حیات ایسه قصیر
 نیاسون کسب کمال اینمکه میدان اولمز
 شویله معرور در اقلیم خرابات * اکرم *
 حشر و نشر اولسه ییقلزینه ویران اولمز
 اتش هجرانک اولد قیسه بکا آرا مسوز
 شعله آه دل محرور اولور ایا مسوز

مرغ جانم ایتمدن قید سر زلفک صاقن
 کیم اوننجیر بلا اولسه محلدز دامسوز
 اویله آتشناک ایدی آغاز دور درد عشق
 کیم اودمدن اولدی روز فرقتد انجاسوز
 تاب و طاقت قالمدی غمدن دل مجروحده
 صون اومیدن کیم بکاساقی اوله الامسوز
 مست جام التفاتی بز که * اکرم * بر مهک
 اولده عکس رخ انش مزاجی جامسوز
 قافیه شین عدد غزل ۲
 خون جگر دیدکاری صهبای ناب ایش
 ارباب عشق انکله مکر نشو و یاب ایش
 کزدم غمکله بنده یوق آباد بر روی
 کوکلم کی جهانده سراپا خراب ایش
 اولدم هوس پذیر صفا آه بیلدم
 نو مید درد عشقک اولان کامیاب ایش
 لعلک غمیله محو وجود ایش آب خضر
 سرچشمه سنده شمدی کورینان سراب ایش
 عمان قدر تنده الهک بو هفت چرخ
 امانان ایله با فلسفه کین بر حباب ایش
 اول شوخ ناز پروری بیلزدی بویله دل
 غماز خوش کرشمه و شیرین عتاب ایش

* اکرم * اوطوطی سخن آموز عشویه
 مرآت صاف بودن آینه تاب ایش
 بوکهن میخانه ده اسباب عشرت قالماش
 بوق شراب و جام وائار محبت قالماش
 اول کنه کارانه کیم کورمش عذاب عشقی
 روز محشر ده عقاب ناره حاجت قالماش
 غرق انوار مسرار ایش تبتلای رخ
 عالم خاطرده تاریکی محنت قالماش
 ایش صد چاک جسم خار خار درد و غم
 زخم تیغ غزه جانانه حاجت قالماش
 شربت لعل لبک زهرابه نوش یأسیدر
 خضر ایچون آب حیاته غیری منت قالماش
 بی فتور ایله تماشا قد جان آشوبکی
 شور ساعتدن کوکاده خوف و خشیت قالماش
 طرفه بردورنده یزدهر ککه * اکرم * کسه ده
 باده نک کیفین ادراک همت قالماش

قافیه ضاد عدد غزل ۱

اولدی مرآت دل تاب آور دیدار فیض
 اولدی هر داغ درون بر غنچه انوار فیض

نجد الله اولشم عالمده سر کرم مراد
 نشووه عشقه بی پیمانه سرشار فیض
 مالکم شدی غم عشق کبی بر ثروته
 نقد اخلاصیله اولدم تاجر بازار فیض
 همترج لعل لبکده مایه روح روان
 مندرج خط رخکده معنی اسرار فیض
 داغ و شر حدیله دلم بر گلستان شعله در
 جوی اشک برق خیز مدر اکا انهار فیض
 کاسه کاسه خون دل نوش ایلم چکم عذاب
 بولسم جام جنده عالمک آثار فیض
 رند صهبانوش بزم و خدمت * اکرم * نوله
 اولسد طبع پر خروشم بحر کوهر بار فیض
 قافیه فا عدد غزل ۱
 محو ایلدی نشانی روزگار حیف
 نه استخوان براقدی نه خاک مزار حیف
 تحت ثرا ده قوی ایلدی راحت بزی فلک
 رنجیده قیلدی جسمی مورو مار حیف
 کلام نیازه در کهنه سینه چاک چاک
 بر نظره قیلدی اوبت غزه کار حیف
 پیچیده اولدی تار کره کیر زلفه
 اخر بوقید، دوشدی دل بیقرار حیف

بویجه زماندر ایتشیدم سینه ده نهان
 اهدن اولدی درد درون اشکار حیف
 * اکرم * هنوز عقده بختم اچلدی
 اجزای جسم ایتدی فلاك تارمار حیف
 پیرولك ایتدی حضرت استاد [۱] كلك شوخ
 قیلدی حجاب عجزی بزی شر مسار حیف
 قافیه قاف عدد غزل ۳
 آوردی هجرانك دل پر درده داغ اشتیاق
 ظاهر اولدی کویا اکرده داغ اشتیاق
 دوستم صاعه کاف هجر تماشای رخك
 ایلدی پیغامه انورده داغ اشتیاق
 قنداعل نابکی یاد ایلوب صاعه حباب
 شعله کسرتدر می اکرده داغ اشتیاق
 دور هجرانده کر جسم هلاك ایلر سه یار
 دوزخه برداغ اولور محشرده داغ اشتیاق
 شعله اواز صاعه اولده * اکرم * مدام
 اتش افشان جان سوز آورده داغ اشتیاق
 بر مرغ فلا کترده یم بال و پریم یوق
 مألوف غم باغ مراد ایچره یرم یوق
 پیکانی کذار ایتدی دله بن بینه بهوش
 جان کیتدی عدم ملکنه حالا خبرم یوق
 دل برتب سودا جگر آفتزده داغ
 شکوا کر یار اولغه لایق نلرم یوق

[۱] ینه برادریم عزت لو بك افندی مراد اولمشدر

اول باغ طراوت اثر فصل بهارم
 رحسار یکه بکزر کل رنگین ترم یوق
 بر شعله که اتش عشقم بینه * اکرم *
 بر کاهی طوئشدر مغه قابل شررم یوق
 نیلیم کشت سر کوینی یار اولم یوق
 اول نور می هوس باغ بهار اولم یوق
 کورمز اول مه نکه لطفه شایسته بزی
 زحم تیغ غم ایله سینه فیکار اولم یوق
 اوله مز نائل دلخواه جهانده کسه
 محنت کشم کش دهر ایله زار اولم یوق
 قیمت موطن و اضف حضری کیم بیلسون
 دوزه لوب غر بته مهجور دیار اولم یوق
 زاهدی نسخه فضل اولسه ده * اکرم * چکه م
 رند خوشحال و پسندیده شعار اولم یوق
 قافیه کاف عدد غزل ۲
 عقل ایله تسلیم اولنسونمی بقاسی عالمک
 کیم حدوشدن نمایاندر قناسی عالمک
 یوق کورن بر نعمت شیرین کوار بن هم بینه
 خوان دولندن کسلز اشتها سی عالمک
 مست بیتاب ایت بنی سافی کتور رطل کران
 دور اوله دلدن غم طاقتر یاسی عالمک

سیرای چون بر کز جلالک شرقدن تا غربه دك
 دورا بدر هر روز مهر پر ضیائی عالمک
 قیس و ش سلب شعورایت راحت اولای بحضور
 عشقه دیوانه اولمقد ر صفائی عالمک
 ایلسک عزم رددار بقا * اکرم * نوله
 کیم نتملدن برون اولدی جفا سی عالمک
 هر مردك بر تیر دل دوز و کمانر قاشلرک
 رشک بخشای هلال اسماندر قاشلرک
 کرچه کیم خکشته قد بر پیرد بکزر صورتا
 پنجه تاب روز بازوی جهاندر قاشلرک
 نیجه کرسون کو کسنی بیچاره کوکلم بی سپر
 خنجر سرتیز خونیدن بناندر قاشلرک
 برق اوریر یاد ایلد بکده قلبی بر تاب ایدر
 اوله بر تیغ نتملسوز جاندر قاشلرک
 * اکرم * شوریده حال عشقه که ای ماه حسن
 کنج غمه بشقه بر درد نهاندر قاشلرک
 قافیه مبع عدد غزل ۱۳
 اورند فیض یاب باد کلاک و ندر کوکلم
 که یکسر جوهر عرفان ایله مشخوند کوکلم
 همیشه پیشه سی جور و تغافل عادتی ازار
 عجب بر شوخ مشرب دلبره مقتوند کوکلم

سر شک یاس ایله بر دمد بیک عمان اولور پیدا
 دو چشم چشمه سار و منبع جیحوند کوکلم
 اگر خواهشگر شوق تعلم و ارایسه کاسون
 سبق آموز عشق اولمقلغه مأذوند کوکلم
 جلالک نظم فی نظیرای * اکرم * نیجه قابل
 مکر اندیشه مه صورتد افسوند کوکلم
 ملاک عشقه امیردر کوکلم
 شه کردن سریردر کوکلم
 بار ج- و ر و فراقی چکه من
 قدی خکشته پیردر کوکلم
 ماس- وایه تعلیم بوقدر
 درد عشقه اسیردر کوکلم
 قدری غالبدر ایلم انکار
 صورتا پک حقیردر کوکلم
 درد اسرار عشق ای * اکرم *
 جمله سندن خیبردر کوکلم
 ظلمت دجور غم رنگ نهاندر بنم
 کهکشانشان چرخ آه پر شراره سندن بنم
 کنج فرقتده خیال غنچه رخسار که
 جای اسایش درون خار خار مدر بنم
 خردنه بین چشمه بحر محیط شرق و غرب

قطره سیلاب اشک خون نثارمدر بنم
 قدیده کیم سرچشمه ماء الحیات یاسدر
 ظلمت اون وادیده بخت تیره کارمدر بنم
 یاد خط و خال رخسار گاه کرد حسرت
 جلو که مرأت طبع پرغبارمدر بنم
 طرف زلف یارده ❁ اکرم ❁ اودام فتنه بزم
 طائران قدس سرچله شکارمدر بنم
 مستانه پیمانه میخانه عشقم
 تاروز از لدن بری دیوانه عشقم
 پر نشئه آثار تجلای شهودم
 خوناب جکردن طولی پیمانه عشقم
 بن محرم اسرار شئونات قضایم
 صورتانه اگر چهینه بیکانه عشقم
 خوف ایلزم رخس بیکان قضادن
 زخم غم جانان ایله مستانه عشقم
 جبر یله سرم جلو که شوق اولور ❁ اکرم ❁
 کلزار محبتده عجب لانه عشقم
 ذبده هجرانی تا اور تبیه پر خون ایلدم
 قطره اشکله افلاکی شفق کون ایلدم
 محو اولوب عشقکه بولد مسه حیات جاودان
 عشقکه جان و دلی بیک کره مرهون ایلدم

دوستم اولدم خیالک کیم حریم ایتدی دلی
 جانی جسمه دندخی بالله بیرون ایلدم
 زنک حسنک سینه صد پاره دن اورد قجه برق
 کور مدن عالم سنی عشقکه مجنون ایلدم
 خاک ابدوب ❁ اکرم ❁ وجودم ره گذار یارده
 بر صفا بولد مکه هم اعدایی ممنون ایلدم
 بو بخت سبب دلی روز کاره سو یلیه لم
 طوق منسون سر زلف نیکاره سو یلیه لم
 انین و کریده تک ایتسون اشتراک بزه
 نفاق بخت مزی کوهساره سو یلیه لم
 اونامدار جهانن حضور ایله عشق
 اکر ویر رسه خلل اشتهاره سو یلیه لم
 اوسرونازک اولوب پایبوسی ایلیه عرض
 غریب حالتز جو بیساره سو یلیه لم
 حواله ایتسون غیری تیغ جوری فک
 تن نزار مزی پاره پاره سو یلیه لم
 لبده مضمر ایش نشووه حیات اومهک
 بوسری ❁ اکرم ❁ شوریده کاره سو یلیه لم
 نغمه سنجاه و افغان اولدیغم دمدر بودم
 پای کوب و دست افشان اولدیغم دمدر بودم

حاصلات درد هجرندن نه عرض اینسم عجب
 عازم سرکوی جانان اولدیغم دمدز بودم
 قیدم اولز اولسه ده زیروز بر دنیا اگر
 زیر پای خنده مهمان اولدیغم دمدز بودم
 بزم پر آهنگ وصل بار کز خاطره
 ناله کار کنج هجران اولدیغم دمدز بودم
 روز کاره حکم ایدر محویت مهر بله دل
 عالم عشقه سلیمان اولدیغم دمدز بودم
 ایلم ارباب جاهیه عرض استغنا وله
 استان پیره دربان اولدیغم دمدز بودم
 وارمی ارباب هنزدن * اکرم * اسبن سورر
 فارس میدان عرفان اولدیغم دمدز بودم
 حسرت باده ایله اولسه تتم خاک بنم
 سر خاکده سرشکم بتور برتاک بنم
 یلورم اصل شوئات زمانی جله
 چکمه من قسوه ادراکی افلاک بنم
 اوله تاهر بری بردیده نظاره دله
 ایله دیدارک ایچون سینه می صد چالک بنم
 ساقیا ایله سیه مست ومی آلود بنی
 دامنم چرق علا بقدن اوله پالک بنم

اوله مجنون ملامتزدیم بن * اکرم *
 کیم اتار سنک جفا باشمه ادراک بنم
 کوروب پر خون دلی زم شراب نابدن کچدم
 اومستغنی دورا نمکه خورد و خوابدن کچدم
 بن اول شیدای عشقم مست کستاخ الستم کیم
 المده جام صهبا مجلس ادابدن کچدم
 زلال وصف ابروی بتان کعبه عشقم
 هلال مه کی سمین بر میرابدن کچدم
 رها بوق چار موج درد هجر کدن دله کرچه
 یم اندو هده صد حلقه کردابدن کچدم
 دخی دور ایتدک اغیاری سن زم وصال کدن
 سنکچون ای بت بیگانه بن احبابدن کچدک
 بن اول برجسته برکتر شرار کلخن عشقم
 کابی پروا دل خورشید عالمنا بدن کچدم
 اوش و خک جوهر پر شهله یم تیغ نکاهکده
 دل عشاقه * اکرم * نیچه خونابدن کچدم
 مست اثر شراب عشقم
 کوکلم کی بن خراب عشقم
 قربانک اولم بکا جفا قیل
 بن لایق اضطراب عشقم

اول ظالمك اولشم اسیری

صد حد که کامیاب عشقم

صورتده کسای بی سرو پا

معنیده فلک جناب عشقم

داغ دل شعله کس ترمدن

آفتوس تف و تاب عشقم

جانان بیله یوق کوزمه حالا

اولر تبه نشوه باب عشقم

یوق کس ددن احترازم * اکرم *

دیوانه بی حجاب عشقم

اودمکه محرم بزم جمال یار اولورم

سکون پذیر اوله جق یرده بیقرار اولورم

ندمکه روبره کلشن بهار اولورم

چن چن کزرم فرقتکله زار اولورم

دکل دکل بکالایق صفای کشت چن

که بنده دردایله بر عندایب زار اولورم

المدن السه فلک غم دکل بتون وارم

فرحله بنینه هر دم پیاله دار اولورم

ایسک اوله بکا موجب سکوت اولم

فراقکی دوشنور یینه ناله کار اولورم

شکایت ایلرم * اکرم * او ماهه جور ندن

زمان زمان نه یمان بی حجاب و عار اولورم

قالدر نقاب زلفکی حیرانک اولدیغم

ای من هلاک غمزه فتنانک اولدیغم

باغتمه چشم حسرتی عیده حرمت

کوس تر جمال باککی قربانک اولدیغم

یوقی غریب کوکلم ایچون انده بر شکنج

ای تار مار زلف پریشانک اولدیغم

کوندردمک اسیر که برکز پیام لطف

دشت بلاده اهله پویانک اولدیغم

* اکرم * نه چاره قائل او اور بر نکاهده

ای من هلاک غمزه فتنانک اولدیغم

قافیه نون عدد غزل ۱۰

دل عصمت سودا ایله مأنوس کور نسون

جبریل ایله هم رتبه ناموس کور نسون

برآه جکر سوز چک ایدل ینسه کردون

پرولوله ناله افسوس کور نسون

عرض ایت فلکله عارض برتابکی برکز

خورشید پس پردده محبوس کور نسون

اول عاشق مهجوره وفا قلکله غمندن

جسته ده اولسه ینه مأبوس کور نسون

اغیار سرندن شرف سایه کی دورایت
 پنجم کهر طالعی منحوس کورنسون
 سن مسند همتده ثبات ابله کیم افلاک
 ابراز تبصصه زمین بوس کورنسون
 برجوه جانشن دیلر * اکرمکه * سنکچون
 هر بد نکهک کوزلری مطموس کورنسون
 ذوق آلور کرم ائتلافان سردی انجامدن
 نشو در پیدر چیقجه ادمه چامدن
 هیچ یلور می اهل غفلت وقت عیدومانی
 مرد اعی بی خبر در دور صبح وشامدن
 صافدلر در اولان یکدیگرندن مستفیض
 جامک آب وتابی میدندر میکده جامدن
 بی سکون ایلر علو منزلت اربابی
 بهره دار اولمز سحاب اوجکیر ارامدن
 چکدیکم ولاییلور خوباندن * اکرم * مدام
 سودمند اولمز پرستله کشی اصنامدن
 دوکلاش دامن امکانه جام سرنگونمون
 شفق بر جرعه در موج شراب لاله کونندن
 قالورسه دوره هجران زلفک امتداد اوزره
 سراپا آه اولوب انش یاغر جسم زبونندن

نقوش رنگ حسنک زائل اولمز لوح مردمدن
 نیجه طوفان حسرت باغسه هر لحظه عبونندن
 خوشا صحرای بی پایان وحشتکیم بر اولمشدر
 فراز و شیبی یکسر صوت زنجیر جنونندن
 یتر مسند کزین اوج افلاک اولدیغک زیرا
 یامار بر کون بو عالم انش اه درونندن
 بن اول عبار عالم غزیه شوخ دل آشوبم
 کالورهاروت سرگردان غم نقش فسونندن
 نبرد آموزا قبالم او صحرالرده کیم * اکرم *
 کر یزاند صف چند ملامت بخت دونندن
 ای آفت عشق اهل دله بشقه صفاسن
 دنیایله عقبابی دکر طرفه بلاسن
 ای جان بلا دیده خلاص اول کدرمدن
 خوشا که بو کون خالثره یاره فداسن
 اول شعله دیدار که وارطور رخکده
 موساده اولور سه سکا آشفته سزاسن
 هم ذره زره باعث آرام دل و جان
 هم جان و دله زلزله انداز هواسن
 شبرنگی خطکله حجاب افکن تقدیر
 چالای غزه کله مهمساز قضاستن

جبريلك اولور داغ سويداسي حريك
اي فيض الهی نه عجب نور خدا سن

نوميد قومه * اکرم * بچاربي يارب
سن بيکس و بچارلر فيض رسا سن

دوزخ کي دائم دلي سوزان ايدرم بن
هر ذره مي بر مهر فروزان ايدرم بن

حيفا ينه بيک جان بواورم شوق غمکدن
هر دمکه بولکده تلف جان ايدرم بن

آنا شفق صانه دم تيفک ابدوب ياد
افلاکي سرشکله قزل قان ايدرم بن

کوزدن دوکيلان قطره خون جگرمله
هر کوشده بر طرح کاستان ايدرم بن

اول راهرو وادي سوداي جنونم
هر خطوده بيک عالمي سيران ايدرم بن

سرمست غم آهله جويای الستم
البت فليکي عکسنه کردان ايدرم بن

هر داغ ذلم روشن ايدر برق جمالک
حسرتله نه دم چاک کريبان ايدرم بن

مستغني عشقم شرآه درونم
آتش فکن خرمن سامان ايدرم بن

بر خاک جنون اوزره ياتور کشته عشقم
* اکرم * تنی خون ايله پنهان ايدرم بن

ظن ايمه غم دهر دن آزاد اوله جقسن
سلطان زمان اول ينه ناشاد اوله جقسن

قصديک بومکر عزم طر بخانه دن اي دل
چنک ايله هم اوازه فر ياد اوله جقسن

اي شوخ اوندا نه روش بويله کيدرسه
حسن عالنه بر شه بيداد اوله جقسن

اي کيم هوس بند سر زلفن ايدرسن
خوفم بو که بر کشته و بر باد اوله جقسن

اولسکده کوکل نعره زن نشئه شادي
بر کون ينه آه ايتکه معتاد اوله جقسن

* اکرم * بيلنور قيمک اول ماه ياننده

بر وقتکه فقدائک ايله ياد اوله جقسن

قراردی چشمه بکسر جهان بخت سياهمدن
کورن روز روشن بر زمان بخت سياهمدن

دبستان بلاده درسخوان محنت عشقم
قضا هر خطه ايلر امتحان بخت سياهمدن

پريشان خاطر زارم پريشان آه سردمدن
يمان احوال محزونم يمان بخت سياهمدن

شویدای درونه روز و شب سودای زلف کله
 کوکل تسویدا بدر صد داستان بخت سیاهمدن
 ایدر میل هلال مهله چشم شاهد کامه
 هماده سرمه سابی آسمان بخت سیاهمدن
 دکلدر قابل تعداد و تیدیان حاصلی * اکرم *
 فلکده کوردیکم غدروز یان بخت سیاهمدن
 جناب میر محمد و ح الخصاله پیرو اولمشدر
 اوربردم خامه معجزیان بخت سیاهمدن
 دللری رام ایلدک اول چشم پر کولرله سن
 چوق غصه نقر ز بون ایلرسن آهولرله سن
 آتشکدن ای کوکل بر بر کر بز ان اولدی هپ
 اختلاطه خواهش ابتد کجه پری رولرله سن
 شوبله ناز کدر که رفتارک کورن حیران اولور
 کر خرامان اولسن ای سرور و ان جولرله سن
 دیگر ناعمام
 جوش ایدر دریای رحمت کر به بار اولد قجه بن
 برق اوریر نار جلال آتش نثار اولد قجه بن
 محو اولوب عشق کله جسم بی نشان اولسون خدا
 منت کردون نه لایق دهره بار اولد قجه بن
 مشترک

اکرم خون دل جوشه کلور سینه صد چاکدن
 قان صبر نار حشره د کین اولسم اگر خاکدن عالی
 عالی نقدر نشئه جان و یرمکه قابله سده جام
 دفع آلام ایده من طبع کدر نا کدن اکرم
 اکرم بند اولور زلفنه هر کوردیکی نازنده نک آه
 چکد یکم بن یی لورم بودل بی با کدن عالی
 عالی کشف اولور سوز غمک آه شرر یارمدن
 برق اوریر بر تو حسنک نظر پاکدن اکرم
 کلک * اکرم * کی منفک اوله من بر لحظه
 * عالیا * حسن بیان خامه چالا کدن
 از قافیه نون
 کج حب جاه عالم نا بر قرار دن
 اول مایه کیر فیض بقا افتقار دن
 ازهار داغ عشق دن آل شمه حضور
 اولمه هوس پذیر صفا نو بهار دن
 دوشمه هوای هستی به ای سالک غرور
 کور غایت وجودی هر بر غبار دن
 اظهار خواهش ایلمه عرش اولسه مستندک
 وارسته قیل سرک الم روز کار دن
 اول میدان ایت امید نشاط درونکیم

زهراب غم صفت اوله عاری بخاردن

اول کلدن اره نشئه بوی وفایکم

بزم مرده شاخ و برگ اوله آه هزاردن

دلبسته بزاو وعده کدبالله عذیم اولور

خضر اولسه امتداددم انتظاردن

* اکرم * دل حزینه بالین خواب اولور

هر سنک غمکه واصل اولور سوی باردن

غمزه سی اولز جدا بدم دل دیوانه دن

کچم زاول خونی صفای کوشده میخانه دن

خاطر بهشیدوش ایلر نشاط آباد شوق

یاد لعلک کیم کچر کاهی دل ویرانه دن

حیفکیم جورکله حالا امتحان ایلر قضا

بز که دور اولسقد جانن کچم بز جانانه دن

می دکل زهراب اولور سد نشئه یاب ایلر دلی

ظاهر اولد قبحه اورنک آتشین پیمانه دن

تیغکه جان ویرمکه اماده یم اما کرکل

جوهر عشقک نیجه حفظ ایلسون بیگانه دن

* اکرم * اول روح روانک نشئه زخم غمی

تا قیامت زائل اولز خاطر مستانه دن

قافیه هاء عدد غزل ۱۱

شاد ایت بنی بر کره جک اولسون کر مکه

اولدر کیده یم عالم عقبایه غمکه

بیک جوهر جان و بر سده عاشق بدل اولز

بر کره شهید اولغنه تیغ المکه

لایق دکلز جور بکه هم قهر بکه بالله

چو قدر بزی تلطف و نوازش کر مکه

بلبل یتش و صبر می سامانی باقدک

آتش کبی تأثیر نوای نغمه

جمع ایلد یکک دلری بیلسن نه بلاد

هپ بر بره اول سلسله خم پنجه کاه

بیجان اوله رقی بایکه دوشه نوله * اکرم *

سن خنده ناز ایلر ایکن غنچه فکله

ضیانه لعلکده اولان نبخاله در چشمانه

غنچه نشکفته اوزره ژاله در چشمانه

اولقدر دلسوخته قیلدی بنی نار فراق

اشک حسرت آتش سیاله در چشمانه

باشنه چالسون کل خورشیدینی کردون دون

داغ آتشتاب سینه م لاله در چشمانه

تار و بودی رشته مدنکاه انتظار

خاکبای رهگذار کاله در چشمانه

کوش دل جوش و خروش اشکله اولد قجه پر
 آفرین کویای زار و ناله در چشمانه
 انعکاس ماه جان افروز دیداری ایله
 حلقه چرخ اکرم برهاله در چشمانه
 کوکل سرمست اولوب صهبای اعلى یاده کلدجه
 اولور دهشت فکن روح جه فریلده کلدجه
 جاداتی سراسر کربه ریز حزن ایدن آهم
 مسار ایجاب ایدر چرخ جفا معتاده کلدجه
 حدوث انجیق ایدر معنای معدومیتی انتاج
 اولور وقف فنا اشیا بتون ایجاد کلدجه
 نه خوشدر جلوه عشق امل فرسا که شیرینک
 قومش جان شکنه ازارینی فرهاد کلدجه
 سنی تصویری ایدن رسام صنعک کلکی دستنده
 اولور صد چاک تبغ غزیه پیداده کلدجه
 ککنور روز حسابی یاد که بر کره ای ظالم
 قلم جور کدن عجز آور اولور تعداد کلدجه
 اکسون نشئه زنجکله بیهوش اولدینم ایام
 سراپا چاک اولور جسم ضعیف یاده کلدجه
 نشاط انکیز اولور احبابه سطر شعرم ای * اکرم *
 دوزمار هلاهل کستره حساده کلدجه

دلفریبانه ادالر دشمن بدخواهده
 شیوای در کیم عیاندر جنبش رو باهده
 ایتمه مالوفنی سرکشته دشت غرور
 بر عجب ایب نشئه واز جام جلال و جا هده
 فکر خال روی تابانکله اولدی داغدار
 لکه لر صناعه کافدر لوح پاک ماهده
 کامرکانک دلمده صف بصف جنکه طور بر
 مستلر برخاش ایدر کویا که عشرتگاهده
 کهکشان ظن ایتمه اتشپاره اولدی هریری
 ریزد ریز جوهر جان شکل دود آهده
 پرده در غفلت تجلی شهود حقه کیم
 نور ذاتی برق اور بر هر بر دل اکاهده
 عارف باله او لمز واسطه توحیدده
 نور حق معلومدر نزد خلیل اللهده
 نیجه ممکن درک سر ذات پاک احدی
 جمله محتاج عطاسیدر کداد شاهده
 کورنکار و نقشن * اکرم * کلک معجز کاریمک
 قیل تماشا خوبه سار عالمی برگاهده
 ای کاکلی سایگاه فته * چشمکمی دکل پناه فته

صد آه که ایندی چشم شوخك * جان ودلی تباہ فتنه
 هاروت نيكلك اينسه امداد * دنيایي يقر پناه فتنه
 اولش ازلی خیال چشمك * تخت دله پادشاه فتنه
 تا عرش خدایه اولدی پیوست * زلفكاه علوجاه فتنه
 کور غمزه بی مست نشوت اولمش * هر جنبشی برکواه فتنه
 طرف نكهی کین افسون * کاکلری دامگاه فتنه
 بیماری چشمك ایلر اثبات * رنج آورایمش کناه فتنه
 اعجاز نكاهك ایلر احیا * پيك مرده خا کراه فتنه
 مردم دکل اول تغافلندن * طوتمش نكهی آد فتنه
 * اکرم * حذر اول مهك نهاندر
 کوبنده هزار چاه فتنه
 بار هر سودن هویدادر شب مهتابده
 جان ودل مست تماشا در شب مهتابده
 فیض لطفندن قیلر کسب طراوت جان ودل
 سیر باغ اندوه فرسادر شب مهتابده
 ما، رويک یاد ایدوب حسرتله ایلر آه وزار
 جان شیدا ناشکیبادر شب مهتابده
 جوش ایدر هر روزتندن نور مهر احمدی
 مسکنم غار تولادر شب مهتابده

ایله تشریفکله رشك انداز برج ماهتاب
 مجلس عشرت مهیاد در شب مهتابده
 عزم باغایت قیل تماشا صورت اندامکی
 حوض مرآت مجلادر شب مهتابده
 اختران خال ابر کيسو و شفق رنگ خضاب
 اسمان روی دلارادر شب مهتابده
 هر حباب اشك بلبل انعکاس نور دن
 سو بسو طور تیلادر شب مهتابده
 سایه ابر ایلدجک کالری ریدر حجاب
 بلبل آشفته موسادر شب مهتابده
 عقده بخش رشته جان اولده خطک کی
 فکر زلفك بشقه سودادر شب مهتابده
 چرخ مینادن نمایان عکس جسم نازکک
 عرش تجرید اوزره عیسادر شب مهتابده
 طلعتك ذراته بخش پرتو ایتدجک زمین
 غبطه بخش چرخ مینادر شب مهتابده
 بر لطافت اسمانیدر که گلشن ژاله لر
 آند بر بر بنم غرادر شب مهتابده
 اول مه کنعانك ایلر جستجو دامانی
 شاخ کل دست زلفکادر شب مهتابده

تارا اور تاثیر بختمندینه ❁ اکرم ❁ جهان

کرچه ظلمتدن مبرادر شب مهتابده

باشلیدی ایمای وعد وصله ابروزینه

ایتمسیدی برفسون اول چشم جادولینه

سنته عزم باغ وراغایت کل اچیل ای کلنهال

پرتو افشان اولده هرسویه مهرولینه

چکدم اول مهبپارینی آغوشده ساردم سینه مه

اولسی مبراب صفا جسمده کی مؤزینه

بی تکلف الدی مرغ عقلمی چسمان یار

عندلیب جان شکار ایتدی پرستولینه

اشکمی اردنجه اجرا ایتدم اول سروقدک

باغده حیرته قالدی سرول جولینه

بوندیمانه نشیده سیرایدوب ❁ اکرم ❁ سزا

رشک ایدرسه طبعه بکسر مخمکولینه

مشترک

اکرم تارا اولدی تجلی که مطلب نظر مده

کاکلری سوداسی طولاشد قجه سرمده بها

بها صدپاره طوریر سینه ده دل زخم غمندن

هر پاردسی صدکشن اجرا آهلمده اکرم

اکرم هر ذره سی دوزخ کی سوزافکن جانندن

سیرایت شرراهی دل شعله ورمده بها

بها کچم هوس سیرکاستان صفادن

سداولسده پیک کوه بلار هکذر مده اکرم

❁ اکرم ❁ کی خوناب جکر فکر ایلله

لعل اولدی ❁ بها ❁ کان دل پر کهر مده

باق حریم جانده غمزه کلاه دل دیوانه به

بلبل وشهبازدر جمع اولدیلر برلانیه

ویردی ثقلت اولقدر بار تحمل سوز درد

تاب یوق جسمده عزم کوشده میخانه به

آهکیم زلفک غبلة حلقه حلقه دود آه

آتشین زنجیر سودادر دل دیوانه به

مجددیم شعله بار فیض اوله جام صبح

رشک ایدر ارواح قدسی مجلس زندانه به

ویریم زحمت دیوشمه اولور پراضطراب

باق دم سوزشده ایدل غیرت پروانه به

بچناب انکیر ایدر زلفکده غمندن دلری

دست اور یرمشاطه حسنک نه دمکیم شانیه

قلعه محروم صفای جام لطفک ❁ اکرم ❁

یوقی ای ساقی مروت خاطر مستانه به

احیا اولور زمین و زمان نو بهارده
کسب نشاط ایدر دل و جان نو بهارده
تیشیر ایدنبجه باغه صبا مقدم کلی
بابلار ایچره قوبدی فغان نو بهارده
عشاق زاری اردی صره درت طولاندیرر
کاکست ایدوب اوغچهدهان نو بهارده
بادایتمه هیر یاری زمان وصالده
یوقدر مساع فکر خزان نو بهارده
کلشن نشین اولوب شب و روزایله اعتیاد
❁ اکرم ❁ صفا و ذوقه همان نو بهارده
! عاشقز دلخواه ترک دین و دنیا در بزه
زبده مطلب علایقیدن تبرادر بزه
قل قل مینا خطاب ان ترانیدردله
هر حساب باده بر طور تجلادر بزه
کشتکان جویری یزیر چشم مستک کیم اجل
دادخواه غمزده بی باک و پروادر بزه
نور عشقز شعله پیکان تیر غمزیز
جلوه که پیرامن چشم سویدادر بزه
بسر فراز کام کونیز هوای عشقه
تا که زلفک رشته بندجان شیدادر بزه

زخم تیغک اکسک ایتمه سینه دیکیم هر بری
سرفدای عشقکز چشم تماشا در بزه
انعکاس پرتو مهر رخ جانان ایله
قطره می شبح چراغ عالم آرادر بزه
سیر قبل بر کره نقش حسنی آینه ده
ای دین عشقه سرگردان و رسوادر بزه
نیشکاه همه شاهنشاه دورز که چرخ
بوسه خواه طرف دامن تمنا در بزه
امستان دهری چکمز اهل دل اقبال ایچون
باعث ادبار اولان انبیق بود عوادر بزه
❁ اکرم ❁ اول آینه پرفیض در کیم روی یار
صورت اسرار غیب اندن هویدادر بزه
قافیه یا عدد غزل ۵
غمزک می نخوتله سر انداز دگلی
عشاقکی اولدر من ایسه ناز دگلی
جانسو ختیم آتش سودا جگر مدن
طوفان کبی جوش ایلسده آزدگلی
مست اولسه ایدر سر قضایی بزه افشا
غمزک دخی جبریل ایله همراز دگلی
سر بسته زنا سر زلفک اولان دل
منصور قدر عشقه ممتاز دگلی

بی واسطه کاری زبان اینسه تکلم
چشمکده بوبرش-بوء اعجاز دگلی
آوازه دهشتفکن صور قیامت
عشق اهانه هم پرده شهناز دگلی
اول جان الیچی چشم سخنکوری باریک
بر پرده ایکی لانه شهناز دگلی
* اکرم * شب غم-ه سکا با حکمت اشراق
پروانه ده بلبل کی دمساز دگلی
شعله داغ جنونک عرش رحماندیری
دود آه حسرتک کردون کرداندیری
کردن بلاورک اولد قیبه نمایان نوروار
پنجه مزگانک طرف کر بیاندیری
نظره سالی اولسم نوله هر روز و شب دیدار یکه
مردم چشم امیدک روی تاباندیری
چکمه دلدن عجبمی آتدیغی تیر غمی
واردات سهم عشقکنج ویراندیری
اولمز * اکرم * زیور دست قبول و اعتبار
بویله آثار بهینک طاق نیساندیری
کوکل کوکل نیجه بر سیر باغ یترمی
غرض صفا ایسه ازهار داغ یترمی

کوکل کیدوب سر کوینده نایل فیض اول
تهی نشینی کنج فراغ یترمی
هجوم ش-وقله دفع غومه ای دل زار
حریم میکده ده بر اباغ یترمی
امید نکهت زلفیله ای نسیم صبا
بوقتی کوزل-دیکم بی دماغ یترمی
نه احتیاج اوله شمعده شب تحبسه
اوماه انیمن آرا چراغ یترمی
اوکنده شخص اجل قصد کوی یار ایدنک
طریق عشقده * اکرم * سراغ یترمی
نشوه اهل لبک سر کرم شوق ایلر بی
نکتهت زلفک دماغ آلود ذوق ایلر بی
دوستم تا کی تغافلیم بلای مر کردن
ارزوی زخم تیغکدر که عوق ایلر بی
قری اواره وش اکد قیبه کرد زلفیکی
کردبان دشت حسرت سر بطوق ایلر بی
بنده یوق قدرت سر کوینده افتان اولغه
روز کار حسرت اول وادی به سوق ایلر بی
ایلر جان ایزوی جام جم * اکرم * کی
نشوه اهل لبک سر کرم شوق ایلر بی

ناتمام

نه اسدی باد صبا خود نه نو بهار اولدی
 کوکل نهی بره بلبل مثال زار اولدی
 اورتجه ایله دی غم ناب و طاقتم برباد
 تن نزاریده روح لطیف بار اولدی
 خزان فخر نه کل قالدی نه چن نه هزار
 فضای کاشین عالم خرابه زار اولدی
 خرام قد که نظار سنج حسرت اولوب
 بتون بتون دل اواره بیقرار اولدی
 ناتمام

کورنلر باده امل لبك مستانه اولمزی
 صباح حشره دل سر کشته و دیوانه اولمزی
 خراب ایتدی جهانی صدمه کوبال قهریله
 عجب آخر بو چرخ کنید جوویرانه اولمزی
 شکار مرغ عقل * اکرم * خال رخ پاکک
 هله دام سر زلف کده مشکین دانه اولمزی
 اغلبد قجه بن غمکه بلبل پرغم کبی
 شاد اول ای روح روان سن کل کل خرم کبی
 هیچ ارقالمزدی دلده یاره دن بر شوق ایله
 صار، بیلم سیننه مه بر شپ سنی مرهم کبی
 یاد ایدوب آه ایلم یار ایله الفت عالمی
 عمر ایچره کورمدم کورم ینه اولدم کبی

برنگا، التفات ایتنه بو بزمک جامنه

کاسه کاسه خون دل نوش ایله جام جم کبی
 برمهک شوریده حال عشقیم بن نامراد
 خاطر و فکرم پریشان اولده * اکرم * کبی

مطالع بو اولدی بر زماندر ناله شام و سحر کاهم
 بکا یوقش جهانه یارسندن غیری آلهم
 دیگر آشنای و حدم آیین عزلندر بکا
 کوشه دل بزم خاص الخاص القندر بکا
 دیگر عشقه کیم بر قلبی هم مفهوم هم شاد ایلش
 کوستروب اعجاز دهره جم اضداد ایلش
 دیگر عشاق که بر تند نگاه ایلدک آخر
 سامانمزی محو و تباه ایلدک آخر
 دیگر ای بکا محنتی سرمایه آرام و حیات
 اولدی عشقک تن مجروح پیوند ثبات
 دیگر اولان سر کرم حیرت ارزوی کام عالمدن
 اولور آراد، دل اندیشه انجام عالمدن
 دیگر سن بالکز عشاقی دیوانه صانورسن
 خلق بوشفا خانه ده ایانه صانورسن
 دیگر عاشقم آه دما دم لایق شاندر بکا
 سوز سودا آتش غم راحت جاندر بکا

مفردات دون پرور ایکن ظالم ایله اولدرسه بنی چرخ
 چیمز ینه برحرف تننا دهنمن
 دیگر ایا ایدوب اول کل بدنی زیور آغوش
 کوکلمجه صفا ایلیه جک بردم اولورمی
 دیگر جمع ایدوب دل سینده ذوق و غمی سودا ایله
 حمد لله احتیاج دردودارو قالمش
 دیگر اوردك دله زخم غمی جائیده آل
 مجروح قوبوب کیمه نبی کل کرم ایله
 دیگر دوری هجری اولور حائل رؤیت یوقسه
 کورسه یانقلغم اول ماه مدعی یانه بکا
 دیگر نشئه می کبی دشنامنده لذت بولسه
 اول مه ازاده طورك کیم چکر آزارینی
 دیگر سنبل و شبو و کلتردن نکاه چشمه
 پوشش و بالین و پستردر اوزلف و خال و رخ
 دیگر خسته در اما کوکل دورانه چشم اچز ینه
 پنبه داغ درون بالین استغنا سیدر
 دیگر سینه مه صارمقدن ای مه ایلرم خوف و جذر
 کیم یاقر شاید تماس قلب سوزانم سنی

* آثار نثریه *

(عالم خیالده مهتاب)

شنا هنکامی برشب که خانه فقیرانه مده کوشه کزین
 وحدت و تنهایی ایدم . حوالی درونک مالی اولدیغی
 اندوه و کلالی دفع ایچون مطیبه خیال ایله کشت مواقع
 اعتدال ایلدیکم صرمده کندیمی کیجه این برعظیم
 اورمانک اورنه سنده بوله رق طرفی غایت صیق چالی
 و اغاجلرله مسدود براینجه بولدن کیمه که باشلدم .
 هوا غایت لطیف و ساکن و ککوک یوز ینک جهت
 شرقیه سنک کیندیکه اغاروب طورمسی طلوع ماهتاب
 جهاتنابی معین ایدی . کاه انفاس نسیم ایله اوراق
 اشجارک بر برینه شدله تماس ایتسندن و چالیلر
 اره سنده لانه کزین اولان قوشلرک یندن اورکلر یله
 اوچدقلری زمان تحریک اچنجه ایلسندن حاصل اولان صدای
 خفیف و لطیف ایله مرغان شبستانک زمزمه سنی دکلیه رک
 و کاه عالم آسمانه توجیه نکاه ایله طوپ طوپ اولمش
 بیاض بلوطلرک بر برندن ایریلوب ینه طوپ اولشنی تماشا
 ایدرک بر بش دقیقه قدر کیندکدن صکره کشایشلی
 بردوز چتراره واصل اولدم . بوچترارده جهت
 شرقه متوجها طورلدقده صاغ طرفنده و برقرق خطوه
 اوزاقده دیگر بر کوچک اورمان و داخلنده کلدیکم بول
 کی براینجه طریق و اوک طرفده عرضی تقریبنا امن
 خطوه وسعتنده برنهر و نهرک اوتنه طرفنده واسع بر صحرا

وائک نہایتند و رخیلی اوزاقده دوش بردوش اولش
 برطاقم جبال شاهقه کورینور و وصول طرفده داخلندن
 کلدیکم اورمائک عظمت وجسامتی ایله نهرک الی خطوه
 اوزاقده صاغ طرفه طوغری قیور یلسوب کویا اوراده
 نہایت بولدیغی سچیلوردی . همان اوراجقده
 چنلرک اوزرینه یوزم جانب شرقه متوجه اوله رقی اوتوردیم .
 وصاغ دیرسکمی اوراده تصادف ایدن براغاج کوتوکنه
 و باشیمی الیه طیبایوب جان کوزیله اطرافنی تماشا بیه باشلدم .
 ایشته بوموقعده بولدیغم و تعریف و توصیفنده عجزمی
 اعترافه مجبور اولدیغم لطافتک شراب آب و تابیه سرمست
 حیرت اولش و ماه عالم آرائک رو براه خاور طلوع
 اولدیغندن بسبتون ذهول ایتمشیدم . همان برایکی
 دقیقه کچمدن قارش و طرفده برجبل شاهقک ذروه سی
 بردنبره آتش ایچنده قالمسندن حیرتم مزدا اوله رقی نگاه
 دقتمی بتون بتون اوجهته حصر ایلدم . بونماشای
 غریبک نه اوله بیله جکنه دائر ذهنده تشکیل و ترتیب
 ایندیکم احتمالات و قیاساته برنتجه ویره جک مدت اولمدن
 کوردیکم آتش که ماهتاب جهانتاب ایتمش وسط سماده
 بولسیدیغی زمانکی بیوکاکنک اوچی دردی مثلنده
 برالتون تبسی کی خط افقیدن ایرلدی ! بونماشا اوزرینه
 کویا بالمشاوره استکشاف حال ایچون سرمدہ اجتماع

ایدن قوای عقایدهم طلوع حقیقتدن صکره حس اولتور
 صورتده هربری رجته آفوب کیتدی . بنینه کلت
 قدرت صانعہ ایله لوحه زیب وجود ارلان اورسم مجسم
 اعظمک هرجهتنی بشقه بشقه نظر حیرت و دقتدن
 کچورمکه باشلدم .
 طاعلردن آفوب نهره منصب اولان بعض اوفق چایلر
 اولملی . اوزافدن برصوشرادیسی . اسحاق قوشی دبدکلری
 طائر عجیب مبارکک زمانیه بربرندن نه زیاده ونه ده نقصان
 اولیه رقی فاصله جزیه ایله باغین باغین باغرمسی . کا
 کا نهره کنارندن آتیلان قور بغه رک و یاخود نهرک
 ایچندن هوایه طوغری صچرا یوب ینہ دوشن بالقلرک احواله
 مخصوص اولان صداسی . دست سحرکاری نسیم ایله
 نهریک اولسان اغصان و اوراق اشجارک بربرینه
 سورتونمسندن حاصل اولان سسس . موقعه هرشیدن
 زیاده غالب و مستولی اولان سکوت و سکونتی فاصله دار
 ایدرو سامعه جان بندن کزلی اوله رقی اراق اراق ظهور
 ایدن لطیف صدالردن زیاده سکوت موقعه یه وقف
 استماع اولوردی : واقعا او یله بر سکوت و سکونت
 ایدی که تقریری اثار لطافت روحانیه و انوار حکمت
 علویه ایله مشحون بردرس پرہیز و تأثیری مافوق التخیل
 برعجب حالت ایدی .

قارشو طرفد کی بیوک طاغیر مہتابک سایہ کثیفہ
 باروت اونند یقین بر صورتہ رنک پذیر اولمش اولناغی حالہ
 نغرد قفسہ کا دھا زیادہ یو یوب ینہ کوچیاور وکا
 یور یور کی کلور و قیاس و ملاحظہ دن مجرد برنگا ایہ
 باقلجہ بو طاغیر سعادن زمینہ اینش بر طاقم سحابب مظاہ
 یغنیسندن عبارت ظن اولنوردی !

سباحتکا ی غول و ماہی ایہ برابر اعانت وزائی باد
 صبادن کا کا مقابلہ نکا عہدہ دالغہ لوب طوران نہر
 آینہ کی صاف و هموار و کنارندہ بولسان اغاجلرک
 صفحہ سہ عکس ایدن سایہ لریلہ بر بیوک « تابلو »
 کی نمود رایدی !

از بر مدت ظرفندہ حس اولن بر سرعتلہ ماہ جهان آرا
 بالای آسمانہ خیلیدن خبلی ارتقا ایتدی . اقشامد نبری
 سر بکمین اختفا اولان بر چوق سحاب پارہل برامز چوجقلر
 کی بلم نردن پیدا اولدی لر بیچارہ مہتابک درت اطرافنی
 قوشادیو یردی لر !

ماہتاب عالمناپ او حالہ - پرتو صباحت جمالیلہ عاشقنک
 دیدہ اشتیاقنی تنویر ایلدی کنی ایستہ رنک زمان زمان
 روی تابانہ استغنا پردہ می چکن بر محبوبہ ایلی ملاحت
 شکل و صورتنی باغلا دی و بر از صکرہ دخی - دار
 الدولہ شرقیہ دن مظالم ظلمت ایلی دفعہ و تنکیل ایچون

غریبہ متوجسہ اولوب غلبہ شوق و شوق غلبہ دن غرہ
 مستانہ کان نمکین و بسالت و غایت صلابت و متانتلہ جهت
 شبستانہ رو براہ و سحابب متفرقہ دن عبارت اولان
 لشکری او کندی صف آرای تقید و انتباه اولان بر سرداہ
 توانا - ہیئت و مہابتنی کسب ایلدی .

کو کلم ایسہ بویلہ بر تماشا بہ خبلی و قدر مشتاق
 و منحسر اولدیغندن ہر سویہ قانہ قانہ نکا ایتدی کجہ
 سرمدہ بر طاقم افکار سوداویہ او یانغہ و نظر مدہ ہرشی
 ماتم انگیز بر رنک بویانغہ باشلدی . دیدم - یارب !
 ندر بولطافت عجیبہ کہ بو موقعہ سرایت اینش ؟ .. اما
 ندر شو حکمت غریبہ کہ فطاریہ سی درونمہ باعث انشراح
 اولقی لازم کسور ایکن ہم اسکی درد لرمی تازہ لیور ؟ ..
 یارب ! ذبیادہ بڑہ بوندن مفرح بر منظرہ می او اور ؟
 حالبو کہ ندن تأثیر بر عکس اولبور ؟ .. یارب !
 بزم مفرحات دیدیکم ز شیلر بصر بصیرتہ بویلہ حزن
 انگیز می کور یور ؟ ..

اوائنادہ بردست معنوی بنی ایچرمدن طوغری ایتدیرک
 اولدیغم یردن بردنبرہ قالدیم . و آہستہ آہستہ نہرک ساحل
 غریبسی اوزرنده یور ہمکہ باشلدم .
 کزینہ کزینہ قارشو طرفد کی اور مائک داخلہ کیرمشم
 ایلرو طوغری کبدر کن بولک اورنہ سیندہ سپاہ برشی

کوزیمه ایشمسیله حاصل اولان دهشت بکا زنجیر
پای عزیمت اولدیغندن بردنبره طـوردم . دقتـله
یاقدیغمد، نه کورهیم برادم باشنی بر قوی اوزرینه قویمش
اویقود، کی یانور . انسانه انساندن دهامونس کیم
اوله بلور ؟ حالبوکه بو بر جانور اوله یدی تشخیصندن
کوکلم او قدر دهشتیز بر اولزدی ! . . . فقط بوقورفی
دخی چوق سورمدی . واقعا انسان ایچون الشه میه جق نه
دهشت واردر ؟ کوکلدن دهشت کیندی . مراقا کا
قائمقام اولدی : بونک نصل ادم اولدیغنی ونه ایچون
یاتدیغنی اکلامق ایستدم . و قیافتک نیر اولسی دلالت
ظاهر به سیه اکلا شیلان اهمیت ذابیه سی مراقی بتون
بتون زیاده لشدیردیکندن استکشاف حال ایچون یانه
یاقلاشغی قرار و بردم . یانه کرکی کی تقرب ایدنجیه
قدر خیلجه ایاغنی پاترداتدم . و باستونک اوچنده کی
دمیری طاشلره اوره رق که رانی ایتدم ایسه ده یاتان ادمده
هیچ بر حرکت کوره دیکمدن شوتدیر خاطریمه کلدی :
کویا بشقه برینی چاغریورمشم کی « احمد ! احمد ! »
دیه باغردم . ینه بر درلو ایشیتدیره مدیکمدن
نهایت بتون بتون یاقلشوب « یاهو ! یاهو ! » دهرک
قولدن نحر یک ایتدم ایسه ده او یاندر مق ممکن اولد مدیغنی
کی اثنای نحر یکمد، یالکز قوی او بنام یوب اجسام

صایه دن کی وجودی کا ملاحرکت ایتدیکندن شه لشرک
نفسی دیکلدم . هیچ رشی ایشیدم . نبضنی بوقلادم .
طور غون بولدم . اوزمان اکلادم که بو بره وتا ایش ! . .
بر طرفدن ذهمنده نحری استباب ایدر و دیگر طرفندن
مراق بو یا بوزینی کوره بیلک اینپون اوغراشورایکن پستر
خاک هلا که بالین سر ایتدیکی دستند، طوتدیغنی بیاض شیک
کاغره مخصوص اولان چتر دیسندن بر یازی اولدیغنی
ظن ایدرک در حال الدم . اعانت تاب ماهتاب ایله صورتی
اتیده محرر اولان سهـ وزلردن عبارت بولان مندرجاتنی
اوقود یغم کی کلدیکمه اظهار ندامت و کسب صفایه
بدل دوش هوشمه تحمل کرانبار بلا ایدرک میت احزانمه
رجعت ایلدم .

* صورت ورقه *

« ای تنهارو وادی وحشت اولان انسان ! شوراده خالتر
« هـ لاک اوزرنده یاتانم نو عکاک ! سرگذشت فلاکت
« پیوستنی اکلامق ایستزمسین ؟ حالت موت ایله فور قنج
« بولدیغک صورت حاله نظر ایتکندن قاچه . کل کل !
« شوور قیاردی اوقود، باشمدن کچان وقع بی آکله . وقعک
« سکا کور، فوق العاده اولان غرابتی اتی شوراده بوراده »

«سویلمکه سنی اجبار ایدرک واغزدن غزه بایله رفق اصل بونی
 «یشیدوب متأثر اولسی بنجه ملترنم اولان معشوقه مک
 «قولاغنه قدر کیدر . وقعه نك شو صورتله اندیشه اری
 «طبیعی ایسه ده مادامکه انسان اولادین سنک بوملاحظه یه
 «قارشو کله جک برعناد مصرانه ایله اغز که مهر سکوت
 «اورمی و بو ورقپاره پید بیرتوب محو ایتک سندن استبعاد
 «ولمن ! ... او حالده نه دیم . دنیاده بر کره بیله
 «فرحیاب حصول مراد اولیان کوکلم بونده ده شاد
 «اوله بی و یوسون ! ...
 «کرفتار بنجه عشق و محبتی اولوب عاقبت هلاک
 «غدر و ظلی اولدیغم قزله اوج سنه معامله
 «ناز و نیازده بولندق . بونی اری برده واسطه اولان برکشیدن
 «بشقه کیمسه بیلدی . بنه بیلماک و انک بکا قارشو
 «اختیار ایتدیکی غدر و خیانتسه مقابل بنم طرفدن
 «کندیسنک اسانه کلمنه سبیت ویرلماک ایچون بوراده
 «مانی یازمقدن صرف نظر ایتدم . او بی یلور . هلاکک
 «کندیسیچون اولدیغنه ده انتقال ایدر .
 «یشته بو قزله ابتدا الفتن جو اورمانده واقع اولوب هر ایکی
 «اوج کونده بر کندیسیله بوراده ملاقات ایدردک . بنانی
 «نصل سورایسم اوده بی او یله سور کی کورینوب الی اخر الامر
 «کندیسی بی ترک ایتیدجکینه تأمینات قطعیه ایله

«بنی تأمین ایتشیدی . بو صورتله ایکی یچق سنه برخیان
 «کی گذران ایتدی . اندن صکره بیلیم نه اولدی . ملاقاتک
 «ارقه سی کسلدیکی کی ایکی ای اقدم برینه نکاح اولدیغنی
 «یشتم . بونک اوزرینه استیضاح حال ایچون یازوب
 «کوندردیکم مکتوبلرده جواب اله مدم . بولده تصادف
 «ایتدم . باشی چو بردی . بنده ارتق بنی استمدیکی جزم ایتدم .
 «نه چاره که بنم اگا اولان محبتیم اودرجه عادیده اولدیغندن
 «کندیسنی بر درلو او نووده مدم . ایشته شو حال یأس اشتمال ایله
 «بشماق زحمت ایکی ایدنبیری تحمل ایتد مسه ده بوندن
 «ایلرو سنه طاقت کتوره میه جگمی اکلادیغدن کندیسی
 «تسمیم ایلدم . دنیاده الکا و زون عمر بیله حد طبیعی به قدر
 «یشته ییلا بیدر که بومدتک الام واضطرر ایله کیدنی چیقارسه
 «ذوق و صفایه مصافق اولان ایکی سنه بیله بالغ اوله من .
 «بن ایسه ایکی یچق سنه معشوقه مک محرم بزم الفتی اوله رفق
 «لذا نذ حیاتک الکرنجیستدن مستفید و متعم اولدیغم جهتله
 «عمر دن منضرر و کندیسی هلاک قرار و یردیکم زمان
 «کنجلمکه اصلا متأثر اولدم . بنه بختیار ایشتم ! ...

بر شراب محبت سر کرداننک بر خرابه لی چنزارده
 سر سری کز رکن لسان حالی بویله تصویر حرمان
 ایلزمی :

« ای سرپای وجہ - وودی استیلایدن محنت یار! بر لحظه
 « ساعده ایت که سندن شکایت ایتک ایسترم . بوق بوق
 « سندن شکایت ایتک نه بیوک ظلدر . نه بیوک حیانلقدرا! .
 « حیات و ممانم سنکله دکلیدر? . ای مدار فیضم اولان
 « محنت یار! بر لحظه عنایت ایله که دماغ جانمی آلوده
 « ایدن لذت حرمانکی تصویر ایلک دیلرم . وارهیم بنده سنکله
 « اقتضار ایدیم . بو کون سنک سوق اراده کله شو چنزاره
 « کلدیم . کوکلم کی کثرت بلا سندن عاری . اما در شومانکه
 « هر کوشه سندن در دل کی سرشک حسرت جاری . درمل
 « اغا جلرنسیم شوقله حزن حزن آ . ایدیور . اطرافده کی
 « خرابه لک هر بری شو عالم وجوده و داع ایدر کی نیکا ایدیور!
 « بو حکمت ندر? سنک . وثر مجبرک اولان عشق دیلان شیده کی
 « او قوت ندر? انک قوتنی بر شیده تشبیه ایدیم . اولسه
 « اولسه عناصر اربعه ده کی قوای وجوده نک اجتماعدن
 « حاصل اولان قوته بکزه دیلور . بوق بوق بوندده خطا
 « ایدیورم . عناصر لک هر پرینه او قوتلری بنش ایدن عشق
 « دکلیدر که عالمده کیف مایشا تصرف ایدر . اما شو
 « قدرت عظیمه سبیله انسان کی بر عاجزیده اسیر ایلر .
 « اوتنزل ندر? انسانده او قدر ضعیفه اوله بر آفت کبرایه
 « سنه لرجه قارشو طور بر . اوتنحمل ندر? اوف! باقی ایشته
 « بنده خیال . مثال اولان قوری جسمله نیجه دملردر انک

« طاغیر طیانیه میان صدماتنه مقاومت ایلوزم . انیسده
 « بیلورمکه او مقاومت بندن دکل انک هر طرفدن تضییقندندر .
 « اما ارتق انک شدتنی چکیمکه طاقتم قالمدی . آزاد اولمق ایسترم .
 « ز برانامنی لسانه اله مدیغم و اطوارندن شکایت ایده مدیکم
 « جانانک هجراننه تحمل قالمدی . ای محنت یار! . ای عشق
 « فیض مدار! . . . براقک بنی

« الوداع ای خالک حسرت الوداع ای سنک غم
 « بزم عالمدن ~~کر~~ بزان اولدیغم دم در بودم
 « دیه رک شو عالمدن عالم اخرته روان اولیم . براقک بنی
 « اولیم بی نشان اولیم .
 « بر اوح مزارم بنویسید پس از مرک
 « ای وای ز محرومی دیدار و دگر هیچ

* صباح *

« اثار شفقدر می یا خود دامن چرخه
 « سر پلیدی جگر پارو لر آه سحرمدن
 « ای عالم صباح! ندر بوسه سنده کی اثار عشق و محبت?
 « کوکلمی منعکس اولمش بوقسه کوکلمی سکا تقلید
 « ایلش? آه بنم یورکده کی علامت سودا نمانیله سنده
 « روشنادر . سنده می شراب محبت سرمستین? بوسه کون

و حیرت نادر؟ بیاض بیاض کورینان سحابی پاره
 و اوزرنده کی قرمز یلق رنگ شفقتیدر . باخود چشم
 حسرت کی سیدیک ک دستمال درده سرشک هجرانه
 قانه می بویانمشدر؟ سیما کده کی آثار حزن نه؟ زاله دبه
 هر سحر او قدر کوز یا شری بنی نیچون دو کرسن؟ یوز کده کی
 هم رنگ دود آه او پرده سیاه ندر! کیمیدن حجاب
 ایدیسور سن؟ یوقسه ماتم هجره می گرفتار سن؟ توجهمک
 ندن دایما شرقه در . قور قرم بر افتاب نازک امید طلوعیله
 بیقرار انتظار سن! اونه اقبال و سعادت در! حسد! حسد!

* تماشای رقبه خشا *

قیشین کانون ثانی ایچنده بر کون ابدی که لاجل التزه وانی
 کوبندن انا طولی حصارینه قایقوله کیدوب قارادن
 عودت ایلمشیدم . قلعه دروتندن کچن بولدن چیقوب
 کوکصوبه طوغری کیدر کن دره به قارشو اولان مقابر
 مسالینک اوکنه کلدیکمده طوروب زیر وبالا و اطراف
 و انجایه برنگاه ایتم . طاغ و صحرا و چنلرک ایلاک بهاره
 و هیچ اولمسه صوک بهاره لایق صورتده بولنان او کونکی
 لطافت و طراوتی . سود دیشی رنگنی المش اولان کول

یوزی اوزرنده جسم و جاک ارزوسند موافق صورتده
 نشر ضیا و حرارت ایدن آفتابک غریبانه تهارو وادی
 غروب اولشی . دره نك غایت را کد و سا کن بولنشی .
 روز کارک تابش افتابه مقاومتدن عاجز قالمش کی انکسار
 هوبی . صبق سر و اغا جلی رنگ حیلولتیه درونی کونش
 یوزی کوره میان مزارستانک تنفس ایدر کی اراق اراق
 خارجه دفع و نشر ایتدیکی سرینلاک . مقابر اوزرینه
 موضوع طاشلرک کیسی مائل انهم - دام اولمش کیسی
 ییقلش کیسی قیرلش کیسی - نك بالدیزی کیسی - یلزیسی
 سیلنمش کور بنشی . اولدیغم رک اطراف و جوانب نك
 تنهالغی و بعض کوجک قوشلرک جبولدبسی کولکی بر حزن
 برنشئه غریبه ابله طولدیردی !

بولنشئه ابله ارتق بوله دوام ایله محبوب صورتده مزار
 طاشی او قومق و حقیقته کیفیت و ماهیت حیات و ممات انسانیه
 اوزرینه براز نظر بخاک تفکر اولاق ایچون مزارستانک
 ایچنه طالدم . برایکی دقیقه کچم کسزین مزارستانک
 کوکصی جهتندن برادم ظهور ایدرک هیچ ایکی طرفه
 باغفسزین جبل طرفه یقین بر تازمه مزارک یاتنه کیتدی
 طوردی . صورت حالی بر یاس و فرط اعلان ایتدیکنندن
 « یاقدم نه بابه جق » دهرک یاتنه طوغری ایلرولدم .

بوادم بکرمی بش بلکه بکرمی سکز باشلرنده وسوداوی
وصولق بر شیماده اولوب البسه و قیافتی تمیز ایدی .
ارقه سنده بر کورکلی صافوسی وار ایدی که صافونک
قالدیرلش اولان یاقه سی کندینک یان طرفدن قاشلرینه
قدر چهره سنی قیامقده بولمیشیدی .

ایشته بو کنج ادم الله کی سرو دالتدن معمول باستونی
تازه مزارک طو پراغنه بر از باتیروب ایکی ایله یوقاری
طرفنه طیانور و یومش اولدیغی کوزلرندن اساله ایتدیکی
باشلر مزاره طاملردی . و کوزلری قیالی اولدیغندن
بندیه کورمزدی . کندیسینک شو حالنی کوردیکم کی
بورکده حاصل اولان رقت و تأثر ذاتاً موجود اولان
حزن و کدره منضم اوله رق و بونک سبب و حقیقتنی
دخی مراق ایدرک بنده کویا بر قبر زیارت ایدی-ورکی
براغجه طیانوب ساکن و ساکت طوردم .

کنج ادم برایکی دقیقه قدر بو صورتله سیننه سیننه صداسزجه
اشکبار اولدقدن صکره بر دنبه حزن و متقطع بر سسله
مزاره طوغری خطاب ایدوب شوسوزلری سولدی :
«ن . . . ای بنم سودیکم ؟ بنی کور یور و بورکک
نوحه هجر و اشتیاق کی ایشید یورمیسک ؟ آه ایشته
بن سنی کور یورم . و بکا کل کل ، دیدیکم .»

«ایشید یورم ! . سرابا بورندیکک بیاض کفن و یا خود
«بوقاره طو پراق سنی کور مکه حائامی اوور ؟ هیهات !
«وای بنم روح روانم ! سن اولدکی ؟ رنگ و بوی لطافتیه
«هنوز چنستان بهاری زین و تعطیر ایده مدن افتاده
«خاک خزان اولان نوش کفته غنچه لری کی جسم نازکک صوادی
«کندیمی ؟ آه بن طور برکن سکا اولمک نه روا ایدی ؟
«وق یوق ! بن اولیدم حال دها یمان اولوردی سنی
«رقبیلرک معرض انظارنده تنها بر اقوب بن مطموره عده
«هجران و حسدک نأره اضطرابی ایچنده هر دم قالمق لازم
«کاوردی ! شو حالده کوزلم ندن اغلیور ؟ ائک ایچون که
«ناکهای اوغرا دیغک درد دوا نایذبرک و جمع واضطراب
«طافیکد ازبله اوچ کون اوچ کیچه موقوف اه و زار
«ودریغ که تازه ونوجوان بر دابر تنومند ایکن اوبله
«بر زمان قلیل ایچنده برک خزان کی زرد و تزار اولمشیدک !
«آه ای یاه کدن بشقه بر سس ایشیوب خیالکدن بشقه
«بر شی کورمدیکم سودیکم ! موت سنی بنسدن ایردیه
«پیکه فنا ایتدی . زیراموتدن بشقه سنک تسلط اغیاردن
«مصونیتی بکا کیسه تأمین ایده مزدی . شو اقر دیمه
«کوجنورمیسن ؟ کوجنمالمیسن . زیرا بنم سندن بشقه سنی
«ایستیه حکم کی سنکده بنسدن غیر یسنی سومیه جکک
«بنمزدی کی عهد و پیمان ایچا بندن ایدی . سکز سنه دند و

«جو بیار خوش جریان کی بیننده آفوب کیدن الفتن
 «نچنده کوستر دیکک هزاران دل و ازلقلرله هزاران
 «وفاکاراقلر سنک شو عهده ده ثباتکی بکا تأمین ایتشیدی
 «مادامکد بندز بشقه سنی سومیه جکسن دنیادن کیتدی ککه
 «ولسه اولسه بندن مفارقتک ایچون منالم اوله بیلور
 «وشمدی بالکز بنم ورودیمه انتظار ایدرسن قورقه قورقه
 «هیج سن کیدر سکده بن بو بر زخده قالوریم؟ سن
 «ترک جامه حیات ایلدیکک دقیقه ده بنده راه هلاکده
 «یو یان اولغه باشلدم یشته هر دقیقه عالم ممانه تقرب
 «ایتمکدهیم حیف کد راه هلاکک کسدرمه طریقی بوله مدیغم
 «جهتله بیهوده باجانبان مشاق اولمقدن تاب وتوانم کسلدی
 «قربان اولهیم المدن طوت! آه ای مزار! ای بکا
 «منظره سی هر شیدن دهشتلی ایکن بو کون هر شیدن
 «سوکیلی اولان مزار! اچیل اچیل بنیده درونکه آن!
 «حیف! نه بار نه ده انک مقیم اولدیغی مزار بنم نوحده
 «تظلم واضطرابی اشتیمور و او مدیغم مدد و مرحمت
 «وعنایتی بکالایق کورمبور کیدهیم کسدیم کسدیم شو
 «دره به اتمیم! . . . .»

ایشه کنج ادم شوس و زلی سویا بوب حیچفر حیچفر
 اغلامغه باشلدی ناله و این اشتیاق واضطرابی
 بورکی باره باره ایتدی کندن دیار یاده طروروب

حالی کورمکه تحمل ایدمدیکم کی شاید کوز بنی اچه جق
 اولور ایه بنی کورویده متغیر اولسنی دخی ایتدی کم
 جهتله اورادن چکله لبوب بوله دوام و بو منظره فاجعه نک
 تفکر خیال رفت مألبله برقاج کیمه ل او بقوی کندیمه
 حرام ایلدم

❁ زمزمه عاشقانه ❁

یارب نه غریب احوال . یارب نه عجیب عالم! آهینه
 عشق جوشه کادی . کوزلرمد کی حسرت باشلری
 خروشه . بیلم انجام کارنه اوله جق . آفرقت روزکاری
 نصل سودیکمی تعریف ایدمدیکم جانانک قرب وصالندن
 کرد محنت کی بنی دور ایلدی . نیچون نیچون?
 بو سووالردن جناب عشقه عصیان چیمسون . حذر
 حذر! کندی قصورمی اعتراف ایدیم . کندی
 عجزمی بیلهیم . خبر لیسیده بودر . حقیقت بر مجرمه
 اعتراف قصور داعی عتاب اولز . بن او بیچاره
 عشق یارم . یوق خطا ایتدم . بر فیاض معنویتک اثار
 مرحمتدن اظهار قظلم نه بولک ظالم کدر! . . . بن بر مختزده
 روزگارم . یوقینه خطا ایتدم . زندان بلا کی بر نعیم
 صفا ایچنده بونجه تلذذات وجدانیه دن استفاده ایدرکن

کنندیمی ببحضور کوس-ترمک نه عظیم ریاکارا قدر .
 بن غمزہ جانانک خنجر سرتیزینہ قربان اوله جق بر مجرم
 آشفته افکارم . حاشا ! بن نه شیم که اوله بر مرتبه
 جلیله یه کنندیمی لایق کوریم . بوبله بر-مادتی
 کنندم ایچون تصور ایتمک نه بیوک تکبردر . بن عادت
 جحیم درد و بلاده افنا به سزا بر جنایتکارم . جانانک
 قرب وصالنده ایکن هر دقیقه آه و این ابله شفقتی
 تحریک ایدردم . ولوبی اختیار اول-ون . نیچون
 اوله آه و این ایدردم . بوندن جانانک بورکنده
 حاصل اولان شی بکا کوره مرحمت ایسه کنندیم نه
 تأثر دکلی ؟ نیچون اوله بر نازک قلبی تأثرله اینجندم .
 بن فراقبله یانوب اغلیهیم آه ایدیم
 کبدیم کنندیمه بر چاره ارایم کبدیم

❁ تحصیل معرفتک فضیلتی ❁

انسانک مدت عمری ایچنده یاد و تسلی یه لایق بر موسم
 سعادت و ارايه اوده مجرد تحصیل معرفتله کچن زماندر .
 معرفت برجه و هر در انک تحصیلنه چالتمق بر ذوق
 دیگر در که بوبله بر تعیرنه انک قیمتی تقدیر نه ده بر یکینک
 لذتی نص-وره کافی کوریمز . ایکیسی ایچ-ون هر نه قدر
 درجه مزیتلرینه نسبتله آزا و اسده شو بوبله بر توجه اجالی

یراشمزمی که : (معرفت محض روح انک تحصیل ایسه
 هر شبیده باعث فتوحدر .)
 حقیقت . حیات انسانیه نك انجق معرفتدن عبارت اولدیغنده
 فصل ش-بهه اولور که معرفتسز انسان دنیا ده کنندیمی
 بوبله مدرک اوله میه جغیچون میت منحر کدن بشقه برشی دکادر
 بوبله تحصیلنه غیرتسز لکدن بشقه بر مانع اوله-ان
 حیاتی که اعزاشیا اولدیغنده ش-بهه یو قدر اله کتور مکده
 فوت فرصت ایدنلرک حالته اغلق لازم کلور .
 بو تقدیرجه کرک کنندیمی و ارک بشقه سنی تحصیل
 معرفت س-وق ایتمک هن-وز لذت حیاتی اله میان بر صبی
 بی کناهی هلا کدن قورنار مق همتنه معادل اوله مزمی
 و بلیکه اکایله مقدم ماوتیله مزمی که هلاک انعدام ایسه
 معرفتسز کویا بشامق موتک حالت بحرانی ایچنده
 دوامدر . . .

الحاصل معرفتله انک مقابلنک که جهالت دیمکدر
 مقایسه سینه فصل تنزل و اوصفتده بولمغه فصل تحمل
 اولور که بر فاضلک کتبخانه معرفتی بر جاهلک خزانه
 ثروتندن بوز درجه متین کورینور . . .
 تحذیر اول کنجاره که وطن و ملک امید س-عادت

وسلامتی ایلزوده کندیلر بله قائم و مدام اولدیغنی خاطر دن
چیقاروب و برانسانی هم جنسینه خیرلی ایتکده قابلیت و برن
علم و معرفت تحصیلی بر طرفه براقوبده تن پرور لک
وسفاهتکارلق بولنده تلف نفد وقت ایدر .

تحسین و تقدیر اول کنجمله که فضیلت و سعادت و وطنه
مفید اولمه قابیلیت هنر و کلامه بیلرک خواب راحت
انک اکتسابنه حصرو صرف ایلر .

حیف ابد اول آواره سیران و بیهوده بویان هوا و هوسه که
اشیای عارضیه نیک بقاسنه قائل و حال حاضر دن استغاده به
مائل اوله رقی زمان بکشد کجه احتیاجاتک دخی متری
اوله جغندن غفلتله علم و معرفت کی بر سرمایه بی زوال
تحصیلندن استغنا کوستر لر .

رشک و حسد اول غیرتمندان و مجاهده کاران کسب
معرفته که اشغال چراغ همتله صباحلیوب محروم خواب
و حضور اولور لایسه ده طریق ترقیده هر دقیقه بر خطوه
ایلر و کیدر و ایلر و کیتد کجه مطلع نظر لری اولان نقطه
سعادت و اعتلای متواضع و متقارب کوره رک روشن چشم
فخر و مباهات اولور لر .

«بقدر الکد تکسب المعالی * فن طلب العالی السهر الیالی»

استانبول مسیره لری

استانبولک بهاری نه قدر صفای کبر خاطر در ! . حقیقت
بوملکتک آب و هوا سونک اعتدالی و سرای بوزنندن
قواغه قدر نیجه طبیعی باغلو و چنار لری حاوی اولان ایکی
ساحل متقابلک اورتیه سندن جریان ایدن دریانک منظره
بیشالی خصوصیه موسم بهارده مشهودی اولنلر فردوس
اعلایه نمونه فرض و تخیل ایلر .

اوله باغلو و شکوفه زار لر که ماشطه قدرت صانع ایلر
تزیین اولنمش برر عروس نور سیده کبی اوکلرنده کی
مرآت مجلایه نظر انداز و او مرآت ایسه کویا ایلرک
انعکاس جالری شوق و نشئه سیه دایما رهین اهتراز
اولور .

على الخصوص او مسیر لک که اک کوزلری بوسکر مسیره دزه
(کاغذ خانه) (چاملیجه) (فنار باغچه سی) (اخلامور)
(کوچک صو کول صو) (سلطانیه) (قلندر) (صاری بار
صوری)

آقان صوری نیک دمده جریانی انسانه صفای روحانی
تقریر و اتن قوشلر نیک زمزمه الحاتی و جودانه انین
مظلومان کی تأثیر ایدر .

اغاجلر نیک طراوتنه اغزلر صولانان چنلر اوزرینه دوشن
سایه لری او قدر مفرحدر که جوارندن کین بولجیلرک بیلر

خواهش از بنی طرفلرینه جلب وسیر وسفر دن عارض اولان
بو غولقلرینی آسایش و انبساطه قلب ایلرلر .

سکوت و سکونت موقعیه لر یله برابر سامعه جان او برلرده
کویا او یله بر اولوله جزین طویار که ایجاب تأثر و سلب
تفکرله استماعنه موقوف اولور . بایرلرینک حوالیسند
طولا شویده آفاقه انتشار ایدن روز کارلر یکه صعبای
سبک رفتار ایله نامداردر . کعبه دن کلان حاجیلر کی مشام
خاطری تعطیر ایده جک دستاو یز ایله کلور . طبیعتده
اولان بولطف و ولک هله تهنیه سزاد کلیدر . . .

ایشته بو اوصاف ایله بومسیره لک هر بری سکر جنتدن
بر یله دعوائی مساوات اینسه بری دکلیدر که کندیلرینک
عمومیتلرندن بشقه احوال جته مشابه اولیان برجته
بولانه مز .

یوق یوق بونلرده فضله اوله رق بر حالدها وار که جتده
روایت اولمور : فردوس نظیر اولان صحرالرینک که بنات
بهارک جلوه ساز اولدیغی چنزارله محاطدر . لطافت
دائمیتلرندن بشقه هفتده برایی کون فوق العاده اوله رق
منظره لری بر صورت دیگر کسب ایدر که عالم خیال ایچنده
بیله مثلی بولمز .

بومنظره لری تشکیله سبب اولانلر ایسه او آفتلر در که کا
عربه سنی جلوه گاه احتشام و کا چنلر اوزرنده ییک ناز

یک شیوه ایله خرام ایدرلر . بو بری صفتلرک حرکات
دل نشین و معاملات ناز کترینلرینه محسراته نکا . و آه ایدنلرده
نقدر ای محضور اشتیاق اولسه تبریکه شایسته در !

او بریلر که هر بری نسیم حیات نوازک چن صفت بهارده
اهترازه کتوردیکی و عالمک قوقلمقدن طوبه مدیغی
چیچکلر دن دهاتر و منظره لری انلردن هزار قات دلبردر .
نسیم او قدر کوزل قوقولی چیچکلره همدم و ندیم ایکن
ینه او بری صفتلرک یوزلرینه نقاب عصمت اولان
صاچلرینی تحریرک ایله نفحه جوی مرام اولق ایستر .
واتکلرینه صار یلور .

او بریلر که توحش جعلیلر یله آهوی دشته مشابهنلری
و کوکل قاپچی حرکتلری واردر . باشلری علی العموم
بیاضدر . صانور سنه که یاسمندن بررتاج ایله متوجدر .
خراملری بر درجه ناز کدر که خیال کبی کوز او کندن
یکدکاری تفریق اولمز .

کندیلری مشغول حرکت اولدقلری وقت منتظرالتفتی
اولانلرله الفته کوزلرینی مأمور و بو کوزلر کفتکویه رغبت
ایندکلری کوکلری نشئه دن کندیلری کبی مست و مخمور
ایدرلر . لباس خارجیلری یوقاردن اشاعه ساده
و برنکدن عبارتدر .

بونلرک بو وجهله صحرالره انتشاری و هر یزینک منفردا

گشت و کزاری دابه نسیم ایله چن چن بیقرار اولان
بهار قزلینه مقابل ورشته اتفاق ایله برقاچنک بربرده
اجتماعی برده شکوفه رنگینه مماثل اولارمی ...؟

میدان حرب و قتالده یکدیگرینه خصماته و ظالمانه هجوم
ایدن فرقه لایچینده اولادرینی معرض خطر و تهلاکیده
کورن انار شو و ورتله نوحه تظلم و اشتکایه
باشلامز لمی : «ای آیلرجه قارنده و سنه لرحه قوجاغده
طاشوب نیجه نیجه زحمت و مشقتنی چکدیکم و وجو دندن
عالم انسانیته فائده حقیقیه امید ایلدیکم اوغلیچمزم !
بو حال ندر ؟ اومز کده تفنک قان تره باتمش و یاری بامکه
قدر خونه بولانمش اولدیغک حالده سنک کی هر بری
هزار مشقته تشوب چیقمش اولان بر طاقم یکتلری اولدر
مکه قوش بورسن ! و آغوش تریتده طوتوب کزدیردیکم
زمان الی ساعت مده سز لکه و بر کیجه او یقوسن لغه طیانه
مز ایکن شمیدی هفته لرحه آج صوسن قالمغه و کیجه کوندز
طاغلرده بایرلده طولاشوب آیلرجه او یقوا و یوماغه ودها
نیجه نیجه کرم و سردله کال خشنودی ایله تحمل ایلدیورسن !
بوفدا کارلغی اختیار که سبب نه ؟ آه همکزی انسانی بشر و
دنیا نامنه اولان شـ و خانه فسیجده یشایان برادرلر ایکن

بربر یگزک حیوانات و حشیه به ییله یا قشمن بر صورت غدارانه ده
اراقه خوننه بودرجه حرص و انهماک سزده نه سبب له
محاصل اولدی ؟ و او بولده طاقت بشر به نک فوقنده
کورینان بونجه محن و مشاقه قاتلنوب طـ و رمق غیرتی
سز زدن کلدی ؟ اولادم ! اوسنک قاننه صوصامش
کی اوزرینه هجوم ایتدیگک یکتلرک عجباً قنغیسندن بر قنالی
کوردک ؟ حالا و یکتلرک کیلر اولدیغنی بیلورمیسن ؟
آیاره کزده جوشان و خروشان اولان بوسیلاب خون
مخاصمه باعث ندر ؟ ایواه ! اشته شمیدی طـ و لدر و ب
ایتدیگک ایکی قورشوندن بر نیجسیله حالا یوزینی کورمدیکک
بر یکت مجروح و تلف و ایکنجیسنده محار به دن اولانک
دیارنده مسافر ایکن بر میخانه ده بر اشوب طـ و قه ایتدیگک
ویکدیگره ربط قلب محبت ایلدیکک بر اولوندک سینه
یکینه سی هدف اولدی . سنک ایسه بوندند خبرک
یوق ! واه اولادم ! سن که ابن ادمسن عالم انسانیت ایچنده
هر درل و برار لغه مستعد و قابل ایکن صرف بر شخصک
ارزوسنه تبعیتله بو بار بار لغه سالک او ایور و نامنی ایشتمدیکک
و یوزینی ییله کورمدیکک سنک کی انسان اوغلارینی
بلا سبب قتل و اعدام ایلدیورسن . بوانسانلغه یا قیشورمی ؟
هایدی اوالت غدر و اهانت اولان سـ لـا حکی الکن

براق . نیچه دملردر مسکامتحسراولان وطن ومیت ومسکنکه
روبراهشتاب اول . عجله ایت که سنده اولیه سن ! ...

ایواه ایستیمور . ایواه کتمور . ایواه ایواه ایشته اوده زخدار تیغ
شعله بار اوله رقی افتاده خاکی ارنحال اولدی . ایواه وجسودی
سناک خیره پایمال اولدی . ایواه سنه لرحه زحمتی چکوب
اختیار لغمه کندیسنه استناد ایده چک اولدیغم اولادم
برانده چیقیدی کیتیدی ! ... ای شخص معنوی
انسانیت! وای دایه تریه انسانیت اولان مدنیت! میانه
عالم وعالمیانه بو کشمکش قیامت نشانه سز نه دیر سکر?
سزدند می خیریوق? یازق که نوع بنی بشراره سنده
اکسک اولیان جدال وقتال ودهایک درلو شورش
واختلالی منع اید، چک قدر قوت واقنداره مالک اولدیگر
ظن ایدردک . ایشته بو کون بر یکزی پنجه حبوانیت ودیگر
کزی دست غدر بدوینده مع التأسف مغلوب وزبون
کوریمورم . حیف حیف . ای یکدیگر یله منافسه ومکاره دن
طولانی شواتش حرب وقتالک اشتعاله واولاد وطندن
هر ساعت هزار هزار یکیتلرک هلاک واضمحلال اند سبب
اولار! کلک کلکده شو اووالرد طوفان بلاکی خروشان
اولان قانلره وضرب شمشیر و سنان ایل زخنالک و دریای خون
ایچنده ایکلیه ایکلیه هلاک اولان جوانلره باقک! بویله

بوزیکلرجه بیکناهی طعمه شمشیر هلاک ایتک هیچ بر صورت
لابق دکلدیر . چونکه بوانسانلرک عالمه کلیشی انسانیت
خدمت ایچوندیر . . . . .

✱ بشرک ماهیت حیات ومماتی ✱

بشریتک مبدأ ومنتها سنی دوشونجه بز نصل اغله میر?
حد طبیعی یوز سنه دن عبارت اولان حیات ایل بو عالمه
کلور ز . باری بومدی تکمیل کچورمک و یا خود را حمله
یشایه بملک ممکن اوله ایدی . دنیا به کلدیگر ساعت
کریه اضطراب ایل کوزلریمز نمالک وقهر پنجه سیله کر بیان
غیرتمز چاکچاک اولغنه باشلر . همان اوساعت دیده و دلمزد
کریه وزاره بود زجه مالوفیت ندندیر? آه پلسهک که
بز بودنیسایه بر ماتمخانه دیگردنمی کلور ز! . کندیمزی
یلدیگر کون بیک درلو اضطراب بیک درلو کدر
بیک درلو مشقت هر طرفدن بزی باصدیرر . بونلره
طیانه میان اکثر وجودلر ایشته او حد طبیعی به وارمدن
وبلکه سن جوانی بی آشیمرمدن قاره طو پراغک التی
مسکن ایدر . بویله کنج و نازنین ایکن ترک عالم ایدنلر
هله یازق دکلی? دنیا ایچنده قابل اوله یله چک
بختیار لغمه که بهارک هنکام سحری کبی سریع
الزوال بر خیال دن عبارتندیر . انلر نیچون تصادف
ایتاملیدر لر? آه او کونکه پدر ومادر و برادر و اولاد

واحباب واقار بنی الحاصل دنیاده سوکیلی نه وارایسه
 جله سنی ترك ایدوب تك وتنها قاره طوپراغك التی مسكن
 ایدرز. یر یوزندن وجودلر یز قاله ازار. متعلقا ترمروت ایدر
 ایستلر سه باشی اوجزه برر طاش دیگرلر. اگانامز نقش اولنور.
 بعد الملمات برآی صکره مزارمزی اچسه لر صولش
 جسدلر یز هیئتیه طور بر. اما کیم اولدیغیز تشخیص
 اولنه مزار. بر سینه صکره بلکه کککلر یز کور بنور. برقاج
 سینه دن صکره انلر دنده اثر قالمز. یا لکن باشی اوجزده دیکیلی
 بولان طاشلر وقتیه کیم ایمشزانی و برده مدفون اولدیغیزیری
 بیلدیرلر. اما یوزاللی سینه دن صکره او طاشلر ده
 دور یلور. یاز یلری محو و معدوم اولور. مزارلر یز چوکر.
 ارتق صحیفه عالمده کر چکدن نشانز قالمز. وجودلر مزار
 یزه اصل اولان عدم صرفه منقلب اولور. ....

دوشمه هوای هستی به ای سالک غرور
 کور غایت وجود کی هر بر غباردن

* بند * [۱]

فوائد معلوماتندن دیگرلرینی حصسه دارایدن اصحاب
 حتی (خیر الناس من یفیع الناس) کلام حکیمانه سنده

[۱] ۲۱ ذی القعدة سنه ۲۸۳ ده تصویر افکارده

نشر اولمشیدی.

داخل بولان سائر ارباب همه تر جیح اتمامك اهل تمیزه کوره
 نصل قابل اولور؟ ایکی مؤرك تصدیق رجحانه ده
 اثرلر نك محاکمه سنه نه دن ابتدار اولمشون؟
 مدینتك اس اساسی و ثروت و منفعتك مجرای واسع الانحاسی
 معرفت دکلیدر؟

فن ناریخه آشنا اولانلرک معلومیدر که سرمایه معرفتدن
 بشقه بر شیده مالک اولیان نیجه اقوام از زماننده مکن
 و مملکتلرینی توسیع ایتدیله. حالبو که افرادندن
 هر بری برخزینه سامانه نائل اولان بونجه ملل فقدان
 معرفتلی سببیه مدت بسیره ده وجود اولان امتطاعتلرینی
 یله تضییع ایتدیله.

انلر معرفتله مدینتك درجه علیاسنه توصیل ایدرک
 حکومتلری مشید اولدی. بونلر ثروته سفالتک مرتبه
 سفلاسنه تنزل ایدرک ملیتلی انقراض بولدی. حقیقت
 معرفت بر علت معنویه در که اندن هزار فوائد مادیه
 حاصل اولور. هم بر نعمت قدسیه در که اگا اشتها
 زیاد ایتدیجه نقصان ترتب ایتز بالعکس برکت بولور.

مادامکه علم و معرفت فضائل انسانیه نك جله سنه فائزدر
 اگا خدمتکار اولانلر ده افراد بشر ایتدیله نه قدر
 مدوح اولسه لایقدر.

بو خدمت ایتسه لربابی ایچون معرفت مکسوبه سنك انتشار یته

هتدز :
واقعا بر معرفت که بر دلده نهان اوله انده نه مزیت اولور ؟
بر جوهر که درون صدقن خارجه چینه به نه قیمت اولور ؟
ایشته بر ملکه تعمیم معارف مقصدیله غزته احداثه
موفق اولان ارباب حیتک دخی هر در اوستایشه لیاقتلری
انکار اولنه مز .

صحایف اعتباری هر در او اثار فعلیه وافکار
ملیه نک تمایلی عینیه اراده ایلان غزته رک ایسه
مطالعسی وقوعات و حادثات زمانیه جه استکناهی
موجب و انتباهی جالب اولدیغی جهتله عمومک تزید
معارفنه مدار اوله بیله یکی ایچون فوائدینی هر کس
تسلیم ایدز .

ایشته تکثری بحق ارزویه شایان بولنان اهل عرفان
وطن پرورلرینک اثار همتلرند ن اولق و معارف ملیه مرک
تزایدینی مؤید بولنق اوزره مطبوعات عثمانیه بر قاج
ایلردن بری خیلی ترقی کوسرتمکده در که . . . الخ

* استانبول قضایسی مسند رفیعی تبریکنه دائر در *
نسخه نادره کالات و عرفان اولان مجموعه ذات خجسته
صفات نحر برانه لرنده مندرج انواع هنر و فضائل
اقتضاسنجه همزه ستاره اجلال و اقبال سمیعانه لری ترقی
باب اوج اعنیل و بر تو بارقه فیض و سعادت حوالی

کنکرده اسمانه انوار بنش اوله جخی ظاهر و هویدا اولوب
ایشته بومدعایک صدقنه براعت استهلال اولق اوزره
بو کره اولین پایه سلم مقام منیخت اولان مسند جلیل
قضای استانبول اتکای مباحات افزای ذات علیالریله
منتهای درجات عز و مفخرته موصول اولدیغی خبر مورث
المساری قرطه کوش افتخار اولسبیله * مبارک باد و فرخ
باد و میون باد و فرخند * اعادی بهله در کر به احباجله در
خنده * زمزمه سیله تزیین لسان شکرانسته ابدار اولندیغی مثلاً
عهد خلوص و خصوصیت مترتب اولدیغی اوزره
مراسم تبریک و نهایت نظاماً اجرایی ضمنده بر قطعه
تاریخ دخی کشیده رشته املا قلنه رقی لفاً تقدیم پیشکا
معارف دستکاهلری قلمشدر . همان جناب مسرتبخشای قلوب
مالیان تنزهت ذاته عن الشبیه والاقران ذات معالی سمات
کریمانه لری بنی عن قریب الزمان چار بالش نشین سرمسند
منیخت علیا و ثناکار خلوص کردارلری مثلاً اخلاص
صدق انتمارینی بوبله بر دار ناچیز ابله معرض تبریک
و تسعید دزد مزه آرا پیور مق دعواتی بر افراخته در کا
خالق البرایا قلندیغی بیانیله ترقیم عربضه بند کانه مه
اجتسار اولندی اولیاده .

برجامع شریف ایچون لوحه تقدیمه دائر در
جناب تأسیس فرمای عبادتخانه دنیا جل شانه و تعالی

ولی نعمت بیمنتز شهریار معالی شعار افتد من حضرت تریله
برابر عالمه محض خیر اولان وجودیه بود جناب عصمت پناه یلرینی
نعمات اذان محمدی طین انداز مسامع انام و صلاة خمسہ
باقی و بردوام اولد قبحه حاصلی بجهان طور دفعه آرایش
کلشنسرای عز و عافیت و کافه آمال و مقاصد خیریه
جناب ولیة التعمیلرینی آینه حصول و تیسرده
جلوه کرایلیه رک قلب پاک تابناک دولترینی مالامال فرخ
و مسرت پیورسون آمین نام نامی جناب عصمت پناه یلرینه
اوله ورق سایه افکن ساحه انشا و اکمال پیوریلان نوجامع
نوطرح بیهها که قبه طاق معلاسی برابر سپهر و هم شکل
هلال اولان زرین علم منار والاسی حسد افروز ماه و مهر در
هر خصوصده مظهر پیورلدقلری توفیقات جلیله
جناب صمدانی به دال و مباهات انکیز عزم بندگان
خالص البال اولغله باطفه تعالی دها بویله نیجه نیجه
تأسیسات حسنه و خیریه به مظهر بتلری دعای اجابت
انتماسیله تبریک و تسعید موفقیت جدید جناب
عصمت پناه یلرینه ابته دار و جامع انوار لامع مذکوره
تعلیق مساعده احسانه اده جناب ولیة التعمیلری متعلق
پیورلق استرحامیله برقطعه طغرای غرا لوحه سنک پیشگاه
مراحم پناه عصمت اکتناهلرینه تقدیمه اجتناسار اولندیغی
محاط علم علیه جناب ولیة التعمیلری پیورلدقده اولبا بده

کلام قدیم تقدیمه دائر در

یکانه خطاطین ابرانیه مرحوم میرزا احمد نیریزینک
نقشکاری خامه معجزنکار یله زینت پاش صحیف اولان
کلام قدیم کریم که شبه و نفاست خطبه مثل و نظیری
عبدعمر . جامع نوادر اثار اولان کتابخانه بی بهانه
جناب دقایق دانی خدیو افخمیلرنده نهاده موقع تعظیم
و اعتبار اولغله سزاوار بولندیغندن کمال احترام ایله
تقدیمه ابته دار اولندی . هر حال ده فرمان حضرت ولی الامر
والاحسان کدر .

ولادت تبریکنه دائر در

بود دفعه خاورستان خیر الانسال اولان صلب پاک تابناک
بر آفتاب عصمتک بارقه بخشای طلوع اولدیغی زوشنایی
دیدم امالدن مستدل عبد فقیر و شو بشارت جلیله دن
حصه عاجزانه اصابت ایدن شوق و سرور خارج
از حوصله توصیف و تذکیر اولدیغندن بشقه اول نورس
نهال کلشن اقبالک نام نامی واسم خاص سامیسی صفت
کاشفه حالی اولان اجلال لفظ جلیله منسوب قلندیغندن
سال فرخفال ولادتنی مشعر برقطعه تاریخ [۱] دوشنبه رک

[۱] بوتاریخ صحیفه ۳۸ ده مندر جدر

اول نشیده ایله تبریک و تهنیه اجتناسار قلتمشدر . همان
جناب رب عزت اول مولود پر سودك عرصه شهوده
شرفورودنی حق عالی کر بمانه لرنده موجب انواع خیر
و یمت پیورسون آمین اولیابد .

عید تبریکنه دا ردر

اجرای خدمت فعلیه ایله ابراز آثار صداقت اینکه حالاً
وزماناً مقتدر اوله میوب یالکر عهده عبودیتنه مرتب
وظائف مخصوصه سنک قسم معنویستدن اولان دعای
بالخبر ایفاسنه حصرو وجود ایدن بندکان صداقتشان
ایچون ولی نعمت افخم واکر ملرینه تقید و تشدید رابطه
مناسبتنه حلول ایدن اعیاد مبارکه که من غیر حد
تسعیدی رسمنک ایفاسی دخی وسیله اتخاذ قلنه یله چکنه
بناء بو کره حلول ایدن عید سعید فطرک حق عالی جناب
منمانه لرنده هروجهاله مسعود اولسی دعای اجابت انتماسنده
بولند یغمی من غیر حد بیان ایدرک عرض نام چا کر مستهام
وجناب حق دها بویه نیجه نیجه اعیاد مبارکده حسن
مواصلتله ذات خجسته صفات جناب ولی التعلیمینی
قر بن انواع سرور و حبور پیورمیسی دعاسیله ختم کلام
ایلرم . هر حالده امر و فرمان ولی الامر والاحسان افندمن
حضر تلیرینکدر .

بر دده طرفندن استعطا فنامه

عبد داعی یلری یکی قیو مولوی خانه سی نغحو اولرنندن
ودعا کویان بندکانلرنندن اولوب سایه پیرده له الحمد التمش
غروش معاشه نائل و بونعمت جلیله به هزار هزار شکر
ایلله گوشه کبری قناعته قائل ایسه مدد ذاتاً و حقیقتاً
فلس احمره احتیاج درجه سندن بیوایه و افقر و نصلسه
ذیعیا دخی بولنه رفق دوچار اولدیغم مضایقه دن ناشی
هر بار دلشکسته و مضطر بولند یغم و لیل و نهار اندیشه
انفاق اولاد و عیال ایلله کسب اشتغال ایدن تنور غله
یورکی داغدار ایلدیگمه بناء سماعخانه اضطرار ایده سرگردان
حیرت اولدیغم حالده دونه رک طولاشه رفق درگاه مکارم
اکتناه جناب خدیو یلرینه التجا ایلدیگم محاط علم عالم ارای
جناب داور یلری پیورلد قده نقود ناسره تضرع و نیازم
سکه قبول و عنا بتلریله رهین رواج و بوعبد دیر یلری دلشاد
سرور و ابتهاج پیورلق باینده امر و فرمان حضرت
من له الامر کدر .

تذکره

یونندن ایکی آی مقدم وقوعیله کسب شرف و افتخار اولنان
بر ملاقات دولترنده از هاری رنگ و بوی لطافتدن عاری
اولان حدیقه مجموعه اشعار بندکانه مدن برکدستند

غزلیاتك تقدیم منصب بزم عنایتی قلمی امر و اراده
 یورلشیدی. بوندن غرض حقیقی ایسه درکار اولان
 همت طبع شاعرانه لری اقتضا سنج اول کلدسته آثار
 ناچیزانه نك وضع شکوفه دان امتحان یورلشنه اظهار
 رغبت دکل نسایم حیات افزای التفاتلریله طراوت بخش
 گلشن خاطر فائز اولمقدن عبارت اولق لازم کاور. بناء علیه
 فریضه شکرانیتی ایفا ایچون الی الابد دعوات خیر یه لریله
 تزیین لسان عبودیت ایتکدهیم. اما بونک جهت ظاهر به سنج
 لازم اولان بروظیفه نك شمدی به قدر اجرا سته ایکی سبیدن
 طولانی عدم. و فقیته له حالا متأسفمکه او وظیفه ده
 کل نخل خامه سبز جامه دن افتاده زمین انشاد اولان
 برقاج برک غزلک اطاره پیشگاه مشکلیسندانه لری اولمشیدر.
 اوسبیلره گلنجه بری اوارالق هر درلو مسموعاتی نسی
 ایتدیزه جک غوائل فکر به نك کثرتی و دیگری اوه لالو آثار
 ناچیزانه مک شایان نظر کور یله مامسیله تقدیمنده عارض
 اولان حجابک ابتدای امر ده حیلولیتدر. شمدیکی حالده
 ایسه بعنایه الله برنجی سبب برطرف اولدوق دیگرنده
 دخی اوقدر قوت اولمدیغندن انفاذا امر عالیترینده
 موفق اوله بیلم. مأمولدر که معذرت مبسوطه نك
 قبولیله تأخیرده کی قصه وزم عفو یور یلور. اولماید
 امر فرمان حضرت من له الامر کدر.

بهم افندم. امر نامه گزی دون اقسام الدم. الدیغم
 کی خزن و سروردن مرکب بر نشئه ایله کوکلم اودرجه
 سرمنست حیرت اولدی که حالا
 بیله هم ایله جک کر به میدر خنده میدر
 مألنده دوچار تردد اولدم.

حزیم اندن طولاییدر که افندم کی کمال مر و تله متخلق بعض
 احبابک بیرام مناسبیله تنزلاً بنده خانه لرینی تشریفه رغبت
 بنوره جقارینی خاطر مکدر به سانح اولان امارات اشتیاقدن
 استنباط ایله قویاً جزم ایتش و بناء علیه شورقاج کون ایچون
 اوده رهین کوشه انتظار اولغی عزم ایتشیدم. نه چاره
 که متحسر الفتی اولدیغم احبای کرام ایله ملاقاته استحضار
 اسباب ممانعت ایلک معتادی اولان طالع ناساز کارمک اغواسی
 اوکون قولگری اواره سیر صحرای تنزه اواغه اجبار
 ایتدیکندن تشریف دولتر یله تشریفه موفق اولدم.
 ارتق نه مرتبه عرض تأثر ایلمسم بریدر.

کلام موجب سرور اولان حاله. حقه ده نظر توجهنی
 بعض قرائن ایله حسن ایتدیکم بر ذات ماجد الطبعک
 دلالت مخصوصه سیله حق بندگانه مده تصور اولمش اولان
 برایشک پیام خیرینی بنده کزه ایشدرمک ایچون مقتضای بنده
 نوازی و فتوتلرندن اولق اوزره اختیار زجت یورلشدن

ایشته افتد من دن بواطنی دخی کوردم . بونک ایچ سونده
نه درجه ابراز تشکر اینسم شایسته ریادن بریدر .
هر نه ایسه وجدانده اولان معانی لطیفه نك بوندن زیاده
شرح وتفصیلنه وقت مساعد اولدیغندن ملاقاته تعلیق
ایلرم . هر حالده فرمان افتد من کدر .

مکتوب خلوص آمیز

خاکپای سنیله رینه معروض بنده لیدر .

ذات عالی کریمانه لیل اولان معارفه من اوچ درت سنه لك
ایسه ده بویله برعریضه صادق المال ایچنده برطاقم
مقدمات رسمیه وکلمات رباییه استعمال ایتدیره چك
قدراخلاصجه نقصانم اولدیغنی معرض افتخارده بیان
ایده یلورم . اگرچه بیغزده شمعی به قدر کرمیتلی و محرمانه
برالفت وقوع عیولاری و بوضورتله ادعا ایده چك بر حقوق
کامله دخی پیدا اولدی ایسه ده بوشیلر محبت و مر بوطیت
وجدانیله به بوجهله نقیصه ترتب ایتدیره منظمنده ایم .
معلوم سامیلر یدر که محبت دنیلان کیفیتك که
ر علاقه خفیه قلبیه دن عبارتدر . جوهری ژنك ریادن
بری بولند قبحه صیقل الفته احتیاجدن هر حالده وارسته در .
حقیقت حالده ایسه ذات کریمانه لیل صیقله صیقله
ملاقات والفت شرفنی اکتسابده اولان عدم موفقیتیم
بعض اسباب عادیله حیوانتدن نشأت ایلدیکندن بولوده کی

قصور مک عفو بینی مروت سنیله لندن استرحام ایدرم .
حقا که هر گوشه سنده مودت سنیله لندن بشقه برشی جلوه ساز
اولمیان کو کلمده بر چوق زماندنبری جایگیر اولان کرمیت الفت
امل مخصوص مک اسباب حصوانه کچنلرده تشبث ایتك اوزره
ایکن او طرفه وقوع مأموریت وظهوره فارقیت دولتلرندن
طولابی بادی امرده متأسف اولدم دیهم . بو تأسف نظر
حقیه قتله باقلنججه مغایر حکمت کورینور . لکن علوم مرتبه کزی
هر کسیدن زیاده ایستیان محبت وجدانیله مک تظلم حال
هجرانی صبره سنده کی بر سهو افکاری اولدیغندن
معذور طوتمسی دخی موافق شان مروت کورینور .
مع مافیله بو افتراق مادامکه حق عالیلرند ، خیر لیدر بزجه
موجب اشتیاق ایسه ده بوندن چاره سز حصه دار مسرت
اولق قانون محبتنه که عالم وجدان محکوم فرمانیدر کو کلی
منقاد ایدر لك هم ابراز مسار و همده رسم تبریکی ایفایه ایتدار
ایلر و حق عاجزانه مده بقای توجهات علیه لینی رجا
ایدرم . هر حالده فرمان افتد من کدر

مکتوب خلوص آمیز

کیت بزمکاء . . . . ای نامه حقیر

عرض و داد قلبم ایچون نرجانم اول

کوستر نشان حسرت اولان نچتاییکی

بو وجهله مصور احوال جانم اول

افند من . برمدندبری افند من عریضه تقدیم اید مدیکمی
 نه به حل اید رسکز ؟ قولک کزک افند من قارشو اولان
 هر بر معامله و حرکتی نظر دفته المغه تنزل بیور میسکز که
 تقدیم معروضه ائده برمدنچک وقوعه کلان انقطاعه
 سبب تحریری کلفتی اختیار بیوره سکز ! بویکنچی مسئله
 حقیقتی عنده مدع مجهول یعنی عنایت وانسانیت مجسمه
 اطلاقه بحق شایان اولان ذات دولترینک حق عاجزانه مدع
 بتون بتون انسلاب توجه لری مأمول اولان شایردن
 اولدیغی حالده بونی مقام انکارده ایراد ایدیشم مظهریت
 التفات کزله جهانی زیر پای استغنایه المغی ایستیان کوکلمک
 تخفیف غرورندن بشقه بر مقصده مبتنی دکلدر .
 نه فائده سی وار که کوکلم کنندی حسیاتندن بشقه شیده عطف
 سمع اعتبار ایتدیکندن حقنه وقوعه بولان اغفالانم مؤثر
 و مثر اولیور . ارتق قولک کرده عریضه مدع متجاهلانه
 سوزلردن قطع نظرله وجدانک حسیاتنه مطابق ترتیب
 مقدمات اید حکم . اوت . شبهه یوقدر که قولک کزک
 برمدندبری تقدیم عریضه مدع وقوعه بولان قصور بی
 طریق وفادن بعض مرتبه انحراف و یردیکز . حتی بوراسنی
 اومدت ایچنده حقنه تغیر نظر توجه لریله هر درلو
 اضطرار بدن بشقه برده بر غدا ب معنوی به گرفتار اولدیغله
 استدلال ایلرم . توجه کزک کوکلم تأثیرات فوق العاده سندن

اولی اوزره در میان ایتدیکم شی جناب عنایت مابکزی
 القش لایه رق اعاده توجه مفقود مقصدیند مبنی دکلدر .
 قبل لرمزی یکدیگر ینه ربط ایدن رشته متین محبتک که
 تلغراف کراستدر صور اختلاجاته نظرأ حقمد کیفیت
 توجهات کزی استنباط اید بیه حکم بروجدان
 صادقده کی حسیات غریبه نک وجودینی بحر به ایدلر
 نزدنده ممتنع عداوانه من . . طریق وفادن انحراف بعثه
 کلجه . بوشائبه نک قبولی نصل ناقابل ایسه اثبات دلیل
 فعلی ایلر دیده اولیه مشکدر . نه پیام ؟ بویابده صورت حال
 وقالدن تفرس کیفیت بال ایدن ذکاوت فوق العاده لرینه
 مراجعتله ختم مقال ایلرم . فرمان افند من کدر

نهایت نغمه بحر

(نغمه سحر) ده وقوع و لای ترتیب سهویانیه تصحیحاتی

سهویات	تصحیحات	صفحه	سطر
ظوردی دیوان	ظوردی دیوان	۱	۱
مطالعه کارینه	مطالعه کارانه	۳	۱۸
بوهیت	بوهیت	۱۰	۹
انجم سیاره	انجم سیاره	۱۰	۱۵
زرم	زرم	۱۶	۱۹
عجب	عجب	۲۰	۷
فتح ابتدی	فتح ابتدی بکا	۲۷	۱۸
مرحتك	مرحتك		
بین حزن (بعض نسخه لده)	بیت حزن	۲۸	۱۲
صفحه قلبی	صفحه قلبی	۳۹	۱۱
معانی	معانی	۴۰	۱۸
رخشانه	رخشانه	۴۴	۱۲
او خداند	او خداوند	۴۵	۵
جوهر اهلیت	جوهر اهلیت	۴۶	۷
دوات	دوات	۴۶	۷
طلوغ	طلوغ	۴۶	۱۹
ای زار	ای زار	۴۸	۱۲

سهویات	تصحیحات	صفحه	سطر
کاوشیدی ذتی	کاوشیدی ذاتی	۴۹	۰۲
کل شفکته سن	کل شکفته سی	۵۱	۱۸
صاعده باقر شفقتدن	صاعده باقر شفقتدن	۶۲	۱۸
کاهی نوازش	کاهی نوازشی	۷۹	۱۹
حرم	حرم	۸۱	۰۸
برنیغ سرانداز	برنیغ سرانداز	۸۳	۰۱
ایجره نیجه	بردم ایجره نیجه	۸۵	۰۹
زیر فرمانده	زیر فرمانده	۹۳	۱۳
نشئه جاوید	نشئه جاوید	۹۴	۰۲
دور خده	دوزخده	۹۴	۱۰
خون انوددن	خون آلوددن	۹۴	۱۳
جشید نشا	جشید نشا	۱۰۰	۱۴
ازاد ناز	ازاده عتاز	۱۰۰	۱۶
غمخواه لرزین	غمخوار لرزین	۱۰۲	۰۴
وکهن میخانه ده	بوکهن میخانه ده	۱۰۶	۰۳
چرق علا بقدن	چرك علا بقدن	۱۱۴	۲۰
سرنکونون	سرنکونون	۱۱۸	۱۷
کا کاک	کاه مرکاک	۱۲۷	۰۷
سراغ انجری	سراغ انجری	۱۳۵	۱۰
تغافلکم	تغافلکم	۱۳۵	۱۳
جهانتاب ایش	جهانتاب ایش	۱۴۰	۱۸
	نهایت		